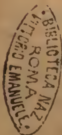
P. RAMI SCHOLARVM PHYSICARUM LIBRI OCTO, IN TOTIDEM ACROamaticos libros Ariſtotelis.

Recéns emendati per Joannem Piſcatorem Argent.

CUM INDICE ACCURATO.

FRANCOFURTI
Apud hæredes Andreæ Wecheli,
M. D. LXXXIII.

LECTORI S.

PRodierunt antehac Scholę P. Rami Grammaticæ, Rhetoricæ, Dialecticæ, ſeparatim quæq; excuſæ. Quod conſilium & factum quia tam præceptoribus quàm diſcipulis probatum fuiſſe intelleximus; idem etiam nunc in Scholis ejuſdem P. Rami Phyſicis & Metaphyſicis, cura ac diligentia IOAN. PISCATORIS recognitis, cum ſuo ſingulis dicato Indice, obſervandum duximus, quó ſtudioſorum tenuitati ſimul & commoditati conſuleretur. Vale, hisque feliciter utere.

P. RAMI

PRÆFATIO IN SCHOLAS PHYSICAS.

RISTOTELIS *auscultatio physica eodem illo instrumento disceptãda nobis est, quo adhuc antecedẽtes artes disceptatæ sunt. Logicæ leges illæ de materia formaq; artis ante oculos habendæ sunt, ut materia omnis sit* κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθ' ὅλου πρῶτον· *de omni, per se, universaliter primum. Prima lex est veritatis, ne ullũ sit in arte documentũ, nisi omnino necessarióq; verũ. Itaq; non modó falsa, sed fortuita tollẽtur. Secunda lege cavetur amplius, ut artis decretum sit non tantúm omnino, necessarióq; verum, sed homogeneum, & tanquã corporis ejusdem mẽbrum: nec in Arithmetica sit quicquam geometricum: nec in geometria arithmeticum, secus geometricum, in arithmetica fuerit* ἀνάρριθμον,

arithmeticũ in geometria ἀγεωμέτρητον. Sic logicum in physica tam fuerit ἀφύσικον, quám physicum in logica sit ἄλογον. Hinc falsi erroris refutationes etiã veræ, tamen ex arte tollẽtur, quia inscientiam tãtúm dedoceant, scientiam ipsam non doceant. Hæc justitiæ lex est ad regendos artium fines, & suum cuiq; tribuendum, justißima. Tertia demum lege sancitum est, ut artis præcepta non sint duntaxat omnino necessarióq; vera, nec homogenea tantúm, sed propria & partibus reciproca: neq; generale speciei, aut speciale generi tribuatur, sed generale generaliter, speciale specialiter exponatur: Si doceas rectas non concurrere: in æquicruro tres angulos duobus rectis æquales esse: analogiam in numero & magnitudine, generalem affectionẽ speciei tribuis, cúm parallelismus etiã obliquis, æqualitas rectorum omnibus triangulis, analogia rebus omnibus conveniat. Si doceas æqualitatem duorum rectorũ in

figura, specialem affectionem generi attribues, ideoq; sophisticé docebis. Hæc tertia lex est sapientiæ. De forma lex unica est, ut absoluté notius & clarius antecedat: quæ tametsi verbis paucißimis est contenta, usu tamen & fructu est omnium maxima. Hæ sunt Aristotelis de materia formaq; artium logicæ leges, cõmunes omnium tẽporum, locorum, hominum, nullis exceptionibus consilii, voluntatis, occasionis cujusquam astrictæ. Peccaveris in Grammaticæ leges minimúm, syllabamq; longam breviter enũtiaris, sibilo audientium peccatum tuum corrigetur. In dialecticas autem leges, id est cujusvis doctrinæ principes ac dominas, vel quidlibet offendere, quantó gravior offensa, quantóque minús ferenda fuerit? Una est erroris infiniti magistra, anticipata multis anté seculis opinio, catholicis instituẽdæ doctrinæ legibus adversaria, academiarum & publicarum cathedrarum variis privilegiis, amplis

etiam præmiis & honoribus armata, quibus acroasis physica, sicut Aristotelis opera reliqua, sancitur. At in logica civitate logicos judices spero me habiturum esse, qui catholicas suæ civitatis leges quantumlibet inveteratæ captionis exceptione majores, quantũlibet approbati privilegij sanctione sanctiores existiment. Enimvero si quis architectum regiæ cuipiam considerãdæ in consilium advocet, interrogetq; quibus instrumentis opus sit illud examinaturus, proferat (opinor) regulam, perpendiculum, normam: ita si quis interroget quibusnam machinis aut ferramentis confisus ad tantam Aristotelei mundi fabricam expendendũ accedam, Aristotelearum de materia, formaq; artis legum instrumenta videlicet illa proferam: Aristotelis enim philosophia est omnium qui antè fuerunt philosophorum bibliotheca quædã, permultis locis collectas sententias potiùs, quàm judicatas cõplexa, eas-

que Apelliconis tineis & blattis corruptas & depravatas, ut aliâs proposui. Itaq; cōparandi sunt eâdem de re omnes Aristoteleæ philosophiæ loci, tum delectus legibus illis catholicis consentaneus est adhibendus. Nulla enim philosophiæ sententia illustris ferè est, cujus cōtradictionē aliquā in Aristotele non reperias. Itaq; controversi Aristotelis interpretē ac judicē, Aristoteleis legibus, id est Aristotelis gravißimis & accuratißimis judiciis, quem potiorē aut præstantiorē requiramus? Quāobrem philosophi omnes, quicunq; hæc lecturi, audituri, cognituri estis, animos ꝑ Deū naturæ (qua de hîc agitur) erigite. Scripsimus antea & pro logica veritate, & cōtra sophisticā falsitatem philosophica libertate beatis quondam & florentibus philosophiæ studiis, non solùm permissa philosophis omnibus, sed ad legitimè philosophandum proposita, ac præscripta: Ergo jam præmium tali virtuti usitatum protinus non

á noſtris tantũ popularibus, ſed toto terrarum orbe ſumus adepti: probra & maledicta ab hominibus é ſophiſtica illa, tãquam é ſolida doctrina laudem ſectantibus, qui tamen legibus, qui comparationibus, qui argumẽtis noſtris nihil iraſcerentur, ſed maledicerent legum vindici, comparationum ſecundúm leges & argumentorum authori: Neq; enim noſtri philoſophi ad illam æquitatẽ adhuc adduci potuerunt, ut ſecundúm Ariſtotelis leges Ariſtotelea philoſophia judicaretur: nec adhuc in tot maledictorũ plauſtris ſyllogiſmum illum deprehẽdere potui, vel pro Ariſtotele hoc modo: Præceptũ artis κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθ' ὅλου πρῶτον, naturaq; prius antepoſitum eſt legitimũ: Ariſtoteleæ philoſophiæ præceptum quodlibet ejuſmodi eſt: Itaq; legitimum. vel contra nos hoc modo: Præceptum legitimum eſt κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθ' ὅλου πρῶτον, naturaq; prius antepoſitum: P. Rami præceptum ejuſmo-

di non est: Non igitur legitimum. hunc (inquam) logicum syllogismum, hoc logicũ judicium adhuc in nullo P. Rami adversario deprehẽdere potui: Id nimirum est. O philosophe, si philosophiæ legibus judiceris, actum est, ilicet, periisti: Itaq; effrænatam maledicentiam, & infinitam exceptionum sophisticam tãtúm adhuc audivi: hîc item non tantúm singuli professores, sed scholæ totæ physica Aristotelis celebres, cúm eruditionis suæ fama spoliari sibi videbuntur, non dubito quin protinus tãquam adversus prædonem quempiam & latronem quiritentur. tanta est apud plerosque etiam doctos, etiam de religione pié sentientes (quod persæpe admiratus sum) de philosophi hujus scriptis opinio, ut vel de Mose, deque Christo potiús, quám de Aristotele dubitent. Veruntamen cúm pertinacia tantisper posita, judicioque sinceriore adhìbito perceperint, suis opinionibus longé dissimiles libros acroa-

maticos esse, tum faciliores pauló atq; æquiores erunt. At enim si quis animo in supremã mundi regionem elatus cælum & terras, omniaq; iis comprehensa penitus perspiciat, ad Aristotelis acroasin conversus perspiciet in octo physicis libris nullam rei cujusquam naturalis notam, sed logica sophismata de caussis & principiis primo secundoq; libro, de effectu caussarum & motu tertio, & quinto, de subjecto loco, adjunctoq; tempore, quarto: tertii parte, sextoq; toto infinitatis: totisq; itẽ septimo, & octavo æternitatis monstra quædã & portenta perspiciet, non solũ ingenuæ disciplinæ prorsus aliena, sed veræ pietati ac religioni contraria. Ac nescio quo animo Christiani homines ferent ab Aristoteleis interpretibus Aristotelis impia cõmenta defendentibus, Mosem tanquã fabulatorẽ Ægyptium irrideri: Christianosque modó ignaros idiotas, modó τελχῖνας tanquam scelestos, furiososque appellari.

Aristotelem nempe majores illi nostri tãquam Jovem aliquem insanorum interpretum more non colebant, sed ejus fraudes manifestis & illustribus argumentis convincebant: his tamen argumentis adversus Aristotelẽ non admodum uti, sed logicis, mathematicis, physicis, id est philosophicis armis philosophicum certamen certare cõstitui. Itaq; valde spero cognitores hujus controversiæ, judicesq; cõversis animis immortales gratias nobis habituros esse. Et quidẽ ut fructus iste publicé omnib. & mihi privatim maturiús cõstet, Platonicã peregrinationem decurso reliquarũ artium stadio in eas regiones meditor, ubi nostratia hæc studia exerceri celebrarique audio. Britanniam ut Parisiensis Academiæ parentẽ exosculor: Germaniam ut mathematum altricem animo complector: Italiam veró omnium laudum, virtutumque velut officinam quandam admiror & suspicio; in eaque Bono-

niam (quæ tam longinquo locorū inter-vallo nobis primariæ in doctißima academia professionis honorem, referente Angelo Papio jureconsulto clarißimo honorificé detulit) præcipué visendam, omniq; studii & officii genere colēdam: præcipuéq; Papium mihi complectendū propono: Itaq; cōmilitones mei (ubicunque terrarum nostræ hujus militiæ stipēdia meremini) ne vos imparatos offendam, interea considerate, quid de liberalium artium institutione, quā persequimur, corám respondendū judicetis, quales vestro judicio sint Aristotelis augustæ & sacræ leges illæ, quibus artes & disciplinas regendas esse profiteor.

—hic murus aheneus esto.

Et certé adversus calumnias omnes adhuc aheneus fuit, & erit in æternū: Neque enim sophismate ullo diruetur unquam. Considerate (inquā) qualis sit hic murus, qualis sit Aristotelearum variis é locis sentētiarum ad leges comparatio,

qualis deniq; ſit ex iis & legum & comparationum antecedentibus noſtra conſecutio & complexio. Atq; hoc loco Italos in primis exhortor & moneo, ut de ſuis virtutibus pauló magnificētiús ſentiant, quám ut placitis philoſophi cujuſquam tam humiliter demiſséq; ſerviāt. Etenim (Deum immortalem) doctores hi ſingularibus naturæ dotibus eximié præſtant atq; excellunt, diligentiam induſtriæ conſtantiamq; tractādis & explicandis artibus ex omnibus omnium linguarum cōparatis interpretibus admirabilem adhibēt. Sum enim cupidior, & fortaſſe curioſior de cujuſq; doctoris pauló clarioris dignitate & exiſtimatione. Nec tantúm editos libros avidé perlego, ſed ſi quis doctrinæ ſtudiis deditus, é diſcipulis vel amicis vel quomodocunque notis hominibus ex Italia redierit, ſciſcitari, percontarique ſubtiliter ſolitus ſum de celebritate Academiæ cujuſque, de nobilitate profeſſorum, de

genere docẽdi, atq; facultate: inde cætera quidẽ omnia in Italis philosophis abunde cõperiebam, sed in plerisque omnibus animadvertebam præposteræ cujusdam persuasionis opinionẽ valde contrariam: doctoris nempe veluti laudatoris officiũ videri, authoris propositi sententiam non solùm perspicué & intelligenter interpretari, sed qualiscunque ea sit, arcté tenere, ac mordicus tueri. Enimvero (inquam) si de Isocrate aliquo aut Simonide loqueremur, officiũ doctoris illud fortasse probaretur: At longé alius est Panegyricus, aut Melicus alienæ laudis mercator ille, alius hic noster doctor, nõ solùm virtutũ exornator, sed judex cẽsorq; vitiorum. Nã si grãmaticus vel rhetor grammaticas, vel rhetoricas laudes in authore quamlibet egregio interpretãdas sumserit, quid aliud ad hoc interpretationis judicium sibi parponet, quàm ut ejus virtutes grãmaticis rhetoricisque legibus congruas discipulis suis

commendet, & imitãdas esse prædicet? vitia aũt contraria demonstret, fugiendaq; moneat? Sic in philosopho quantũlibet excellenti explicãdo, quid philosophiæ doctor prius & antiquius philosophicis legibus habere debeat, ad accuraté sinceréq; philosophãdum? & quid in quaq; re verum, falsumq; sit existimandum? Id enim est scire, rem per caussam cognoscere. At caussa recté & legitimé philosophandi est in philosophiæ legibus, & principiis: vagæ autem & sophisticæ opinionis umbra tantúm est in philosophi nomine atq; authoritate. U*tinam veró philosophicam libertatem summis philosophiæ legibus duntaxat obedientem, Italiæ philosophis propediem gratulari poßim. Etenim, summe Deus, ista libertate duce omnes omnium generum artes vel uno seculo á talibus artificibus & inveniri, & absolvi poßint: quæ tamen nescio quot secula posteaquã servilis inertia in scholas*

nostras invasit, vix ac ne vix quidē parte millesima intelliguntur. Quapropter ubinam sunt animi illi nobiles & generosi, non solúm ex illa transmarina Platonici & Aristotelei, sed ex ista magna Græcia Pythagorei, qui servitutē hanc non secus ac perniciem artium aliquam aversabantur? Ubinam Cæcus ex Itala gente Appius, qui hunc nostrum philosophorum senatum senatoria illa severitate coarguat,

Quó vobis mentes (rectæ quæ stare solebant
Antea) dementi sese flexere ruina?

Quamobrem per Physicas musas (quarum numen in isto judicio periclitatur) ad antiquam illam gravitatem constātiamque redeatur, malitque quisq; nostrûm, philosophus, quám philosophi servus esse. Atque hac ingenuitate ad acroamaticos libros cognoscendum & retexendum accedatur.

P. RAMI

P. RAMI SCHOLARUM PHYSICARUM LIBER I.

IN TITVLVM operis.

ΚΡΟ'ΑΣΙΣ φυσικὴ, auſcultatio naturalis, titulus feré eſt octo librorum: quód duntaxat auditores ſelecti, vt eſt apud Gellium libri 20. cap. 4. ad hanc philoſophiam audiendũ admitterentur: & libri inde ἀκροαματικοὶ putantur eſſe dicti, de quibus Alexander ad Ariſtotelem hoc modo:

ἈΛΕ'ΞΑΝΔΡΟΣ ἈΡΙΣΤΟΤέλει εὖ πράττειν.

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων. τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; ἐγὼ δὲ βουλόμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν.

ALEXANDER ARISTOTELI ſalutem.

Non recté feciſti, quód auſcultatorios libros ediderіs. Etenim quare tandem ceteris excellemus, ſi diſciplinæ, quibus eruditi ſumus, communes fiant omnium? Ego veró rerum optimarum peritia, quám potentia ulla præſtare maluerim.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΗΣ ἈΛΕΞΆΝ-
δρῳ εὖ πράττειν.

Ἔγραψας μοὶ περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν, αὐτοὺς ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν.

ARISTOTELES ALEXAN-
dro salutem.

Scripsisti ad me de libris auscultatoriis, existimans, in arcano custodiendos fuisse. Scito igitur, ipsos editos & non editos esse. Cognosci enim percipique ab iis tantum poterunt, qui nos audierint.

Hæc discipulus Alexander, & magister Aristoteles de libris acroamaticis; quos plerique Physicæ auscultationis libros existimant. Plutarchus in Alexandro διδασκαλίας ἀπορρήτους, βαρυτέρας, ἀκροαματικὰς, ἐποπτικὰς, disciplinas arcanas, graviores, auscultatorias, speculativas appellat: Sed primam philosophiam nomine ἀκροαματικῶν interpretatur. Doctis autem hominibus nonnullis, in earum rerum judicio sagacibus, suspectæ sunt hæ epistolæ: attamen pro veris & legitimis sunto. atque huc afferatur, quód Alexander Aristoteli talenta octoginta, ob Physicam animalium dono dederit, ut Athenæus libro nono author est: neque minore liberalitate reliquam doctoris ejusdem philosophiam prosecutus sit. ut inde conjicere liceat, quám charos Aristoteleæ philosophiæ thesauros habuerit. Indeque sit illa tanquam de profusis gazis querimonia: ad quam consolandum Aristotelis epistolam demulcendo juvenili regis animo Plutarchus scriptam arbitratur. Aliam igitur consolationem Alexandro pauló justiorem & pleniorem meditemur; ne posthac libros acroamaticos editos esse conqueratur.

In

IN CAP. I.

PROOEMIUM acroaseos totum est logicum: caussamq; inde esse suspicor, quód bibliothecam Physicorum innumerabilium ex omnibus nationibus collectorum Aristoteles assecutus, de ordine explicandæ & illustrandæ tantæ varietatis cogitarit. Duo sunt hac de re syllogismi. prior de logica methodici ordinis lege, Omnis scientia constans principiis, ab eorum explicatione primùm deducenda est, quia hinc scientia oritur: Physica, est scientia constans principiis: Ab eorum igitur explicatione primúm deducenda est. Assumtio syllogismi hujus, ab Aristotele præterita est: propositio etiam & cõplexio, in unum enuntiatum comprehensa & confusa. Syllogismi tamen hujus, quamvis enthymematici, judicium est constans & firmum, & Aristoteleæ de methodo artium philosophiæ consentaneum. Secundus syllogismus est ad prolepsin quandam, Quid si principia ipsa obscuritatis aliquid habeant? ad eamq; syllogismo altero ita respondetur: Notiora nobis, adhibẽda sunt ad principia declarandum, quæ natura sunt notiora: Singularia, sunt notiora nobis: Singularia itaq; sunt adhibenda ad principia declarandum. hic syllogismus in Aristotele plenus est: &, si tam claré & perspicué propositus esset; philosophia capitis hujus, lumen aliud nullum requireret. At propositio nominatim non exprimit thesin, quód modus in principiis artium declarandis quæratur: deinde partitionẽ illam á nobis in Logica de methodo disputatã repetit, quód alia sint γνώριμα ἡμῖν, καὶ τῇ φύσει, nota nobis & natura. Enimvero duplex cognitionis humanæ via est, sensus & intellectus: sensu primúm singularia judicantur, deinde † universa intellectu concipiuntur. sed illa ἠρέμα καὶ φαύλως, infirmé & imperfecté cognoscuntur: καὶ μικρὸν, ἢ οὐδὲν ἔχει τοῦ ὄντος, ac pusillum aut nihil entis, id est, (vt Alexander interpretatur) veritatis, habent: hæc autem ὅλως ἁπλῶς, omnino absoluté percipiuntur. Denique γνώριμον ἡμῖν καὶ τῇ φύσει dicitur ab Aristotele bis 5. capite hujus, itemque alibi sæ-

† universalia

pius, κατὰ τὴν αἴσθησιν καὶ κατὰ τὸν λόγον, secundúm sensum & secundúm rationem: quod totum amplissimé ex omnibus Aristoteleæ philosophiæ partibus disputatum est á nobis in Dialectica in capite de Methodo. Ergo talis est prosyllogismus propositionis: quam de principiorum deductione sic intelligendam esse, Græci interpretes etiam monuerunt: *Nunc vult dicere, quis sit modus cognitionis principiorum*, ait hoc loco Philoponus de Aristotele. Itaque ne quis hîc hallucinetur, & methodicam disponendæ artis viam putet ab Aristotele secundam informari, propositio syllogismi secundi nobis hæc est: Ad principia, quæ natura sunt clariora, declarandum, notiora nobis adhibenda sunt: Assumtio deinde sequitur, Singularia sunt notiora nobis. Assumtio hæc nominatim non appellat singularia, sed τὰ συγκεχυμένα μᾶλλον, confusa magis: quia, ut Græci interpretes ajunt, ἀορίστως καὶ ἀδιαφόρως, indefinité & indistincté concipiuntur: hæc igitur est obscuritas in secundi syllogismi assumtione. sed major est in complexione: Nam pro eo, *Quare singularia adhibenda sunt ad principia declarandum*, totum contrá conclusum est: Διὸ ἐκ τῶν καθ' ὅλου ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα δεῖ προϊέναι· Itaque ex universalibus ad singularia oportet procedere. Quo loco velut attonitos interpretes animadverto. At Philoponus unus hîc repugnantiam Aristotelis persensit, καθ' ὅλου ἐνταῦθα λέγει, οὐ τὸ καθ' ὅλου κυρίως, ἀλλὰ μερικὸν καὶ συγκεχυμένον, διὰ τὸ πλείοσιν ἐφαρμόζειν· universale hîc dicit non universale proprié, sed particulare, & confusum, quia multis convenit. Neque tamen Philoponus hîc satisfacit. quia μερικὸν & particulare non idem facit quod τὸ καθ' ἕκαστον, singulare: sed μερικὸν, ut, *Quidam homo est animal*, facit universale quoddam, quod multis possit convenire. itaque in nube & umbra quærit manifesti elenchi excusationem. Generalia principia sunt notiora τῇ φύσει, ὅλως, ἁπλῶς. Itaq; si quid obscuritatis habeant, principiis aliis explicari nō possunt: specialibus igitur uti necesse est. ea sintne μερικὰ ἢ καθ' ἕκαστα, ad rem præsentem nihil facit: & Aristoteles hoc ipso loco non opponit τῷ καθ' ὅλου, illud Philoponi τὸ μερικὸν, sed τὸ καθ' ἕκαστον: neq; τὸ μερικὸν, ἀλλὰ τὸ καθ' ἕκαστον, κατὰ τὴν αἴσθησιν γνωριμώτερόν ἐστι,

ut

ut hîc tamen Aristoteles loquitur. Quanquam Aristoteles τὸ μερικὸν καὶ τὸ καθ᾽ ἕκαστον sæpe pro eodem sumit; ut in fine quinti capitis, cùm genera notioris distinguit, & sæpe aliás. Quare Philoponus excusando magistro, excusatione ipse potiús egeat. Ego veró si philosophum excusáre velim, dicam equidem nihil servile aut illiberale, ut feré vulgus interpretum perpetuó solet in explicando Aristotele. Sed si quis ita velit, concedã potiús, sphæram æneam dormitanti philosopho in subjectam pelvim nõ excidisse: vel certé locum, Apelliconis tineis mẽdosum ac depravatum esse; ubi tanquam pro albo nigrum, sic pro legitimo proprioq; verbo contrarium sit positum, & universale pro singulari, singularéq; pro universali calamo lapsum. Deniq; quidlibet antea experiar ac tentabo; quám philosophiæ honorem dignitatémq;, philosophi cujusquam gratiá violem. Quinetiam complexionem ipsam, nisi exempla repugnarent, facerem libenter primi syllogismi repetitam complexionem. Quáobrem assumtio secundi syllogismi obscura est; sed complexio præposteré perverséq; contrariis nominibus collecta est & conclusa. Deinde veró ad prosyllogismum assumtionis illius, *Quód singularia sint notiora nobis*, assumitur, totum esse sensui notius, universale esse totum: quæ & altera est cõfusio. quia veré universale, totum quidem est, sed mentis, ut hîc de exemplo definitionis & definiti declaratur: quod ideo singulari & sensui convenire non potest. neq; enim circuli generalis notio sub sensum cadit. alterum autem de pueris exemplum, etiam alienum est: &, quód pueri speciali patris & matris nomine viros ac mulieres omnes, id est rem generalem, nominant; abutuntur quidem illi notiore nobis, sed tamen neque patris neque matris notio generalis sub sensum cadit. pueri autem falluntur simili virorum & mulierum specie. Quare totum caput primum, re logicum est, non physicum: & ita tamen logicum, ut eam Logicam logicæ Aristotelis leges ferre nequeant. de methodo enim, déque modo generalia specialibus declarandi præcipere, Logicorum est. ab iis igitur ea doctrina perdiscatur, ait lex καθ᾽ αὑτό: falsa autem repugnantiáque, lex κατὰ παντὸς nunquam tolerabit.

IN CAP. II.

ATque id est Auscultationis physicæ proœmium. partes duæ sunt principes; altera de caussis, altera de caussarum motu & effectu. De caussis & principiis duo sunt primi libri. primus, tribus proximis capitibus, cõtra veterum Physicorum decreta disputat: reliquis magis speciem doctrinæ quandam instituit. Dimicationis autem illius arena prima est de principio uno & immobili: altera de principio materiali & mobili. Melissus igitur & Parmenides primo impetu de principio unico & immobili oppugnantur: cujus nomine theologiam quandam celebraverant, statuentes, unũ & immobile esse principium rerũ omnium: Melissus infinitũ, Parmenides terminatum: ut Aristoteles iisdẽ verbis proponit. Simplicius sentẽtiam utriusq; ex eorũ scriptis pleniús attulit. Melissus igitur (ait Simplicius) in lib. de Natura ita scriptũ reliquerat, ὅτι τοίνυν οὐκ ἐγένετο, ἔστι τε, καὶ ἀεὶ ἦν, καὶ ἔσται, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἔχει, οὐδὲ τελευτὴν, ἀλλ' ἄπειρόν ἐστι· Quod igitur non est factũ, illud & est, & semper erat, & erit; & principium non habet, neque finem, sed infinitum est. Hæc Melissi theologia erat. Parmenidis autem poëtæ theologia consimilis fuit in libro quem de Veritate inscripserat:

Ὡς ἀγένητον ἐὸν καὶ ἀνώλεθρον ἐστι,
Οὖλον μουνογενές καὶ ἀτρεμες ἠδ' ἀτέλεστον.
Ut ingenitum ens, & sine interitu est,
Totum unigenitum & quietum, atq; sine fine.

Hæc igitur utriusque philosophi philosophia ab interprete illo hoc modo proponitur: contra quam quẽadmodũ Aristoteles moveatur, quæso qui hæc legitis, diligenter attendite. Sunt enim vix credibilia, & tamen plerisque deinceps omnibus similia. Ac si Aristoteles oratoris personã, non philosophi suscepisset; eloquẽtia quævis, potiús quám ulla philosophia, laudaretur. Proœmium satis est amplũ: contentio deinde sequitur. Etenim proœmio philosophos i tos; veluti suo congressu indignos, duplici argumento dedignatur. Non est, ait, differendum contra tollentem principia: neque Geometres, Antiphontis tetragonismum refutabit, postulantis multangulum in circulo tot angulorum,

lorum, ut latera peripheriæ congruant. Id enim contrarium est principio magnitudinis semper dividuæ (de quo postea ampliùs dissferetur ad 1.cap.6.Phys. ubi mirandum fuerit, quod hìc principium appellatur, & sumitur, postea tam solicité probari.) Respondebit autem Hippocratis Chii tetragonismo, lunulam quidem per principia dimetientis, sed inde tamen captiose cõcludentis totam circuli dimẽsionem. Quo loco Simplicius se valde simplicem in Geometria atque imperitum ostendit, ut postea ad 9. cap. 2.lib. Quid tum deinde? Non sit disserendum contra tollentem principia: Nec enim id illi philosophi recusarent. At Melissus & Parmenides tollunt principia, cúm ajunt, principium unicum esse & immobile: quia principium est alicùjus aut aliquorum; & quia sit hypothesis physica, Aut omnia aut nonnulla moveri. Hæc assumtio est Aristotelis: qualis omnino est rursus 3.cap.8.Phys. eaque assumtionis duplex ratio, ambiguæ sané ancipitisque fidei. Etenim Melissus & Parmenides responderent, Aristotelem ipsum potiús παραλογίζεσθαι, neque physica rerum & secunda principia tolli, si unum immobile primũ statuatur, non alicujus tantúm vel aliquorum, sed prorsus omnium; quo, licét immobile sit, attamen moveantur reliqua omnia. nec inde propterea physicus motus tollitur. Hæc enim ipsa prorsus & eadem Aristotelis physica est 5. & 6. cap. 8. Physici. Itaque paralogismus Aristotelis hoc modo convinceretur. At Aristoteles altero argumento excitatur, Non esse disserendum contra absurdas theses, ut Heracliteam, Contraria simul esse vera. Neque contentiosis altercationibus esse respondendum; qualis sit utraque, & Melissi & Parmenidis, disputatio: cúm uterque assumat falsa, sitque ἀσυλλόγιστος, id est, toto enuntiati syllogismique judicio aberret ac labatur: magis tamen Aristoteli videtur insolens & inepta Melissi ratiocinatio, qui & ideo ἀγροικότερος appellatur, 5.c.1.Phil. Hæc Aristotelis secunda est aggressio, ꝓpositione gravis, debilis assumtione, ut superior proxima. Neque enim objecta vel falsitas vel ἀσυλλογιστία usquam probatur. Atq; hæc prooemii tanquam prolusio fuerit. Contentio deinceps erit, tum in utrumq; reum cõmunis & promiscua, tum propria singulorum. Agedũ (ait

›› Philoſophus) quoniam quidem de natura, tametſi non naturales dubitationes afferunt, alienum fortaſſe non fuerit adverſus utrunque paucis agere: habet enim conſideratio iſta philoſophiam quãdam. Ergo Ariſtoteles philoſophos jam dedignari deſiit, & ad eorum falſitatem & inconſequentiam demonſtrandum accedit. Intereaq; pro principii nomine, abutitur per totam diſputationem nomine τῦ ὄντος καὶ ἅπαντος, entis & univerſi. Falſitatem igitur primò duobus ſyllogiſmis aggreditur, é generibus entis & unius. Res obſcuriſſimé & ſpinoſiſſimé à Philoſopho diſſeritur. Itaq; clara & plana via nobis eſt contrà progrediendum.
›› Si ens (ait Ariſtoteles) eſſet unum, eſſet eſſentia una, aut quãtitas una, aut qualitas una: non autem eſt eſſentia una, ut unus homo, aut equus unus, aut animus unus: Nõ qualitas una, ut albor, calor, aut ejuſmodi quidpiam: Neq; ſimul eſſentia & quantitas & qualitas, quia multa eſſent: Neq; quantitas vel qualitas ſola, quia accidentia eſſent ſeparata: Denique non ſubſtantia ſola, quia non eſſet infinitum: Meliſſi principium, cúm infinitas ſit quantitatis: Non igitur eſt unum principium. Hic primus eſt ab Ariſtotele objectæ falſitatis ſyllogiſmus. At primúm rogaretur, cur diſputator à theſi principij ad alienam entis theſin digrediatur. quamvis enim principium † vel ens communione quadam finitima ſint: aliud tamen eſt, affirmare, eſſe principium unum & immobile; aliud, ens unum & immobile. deinde rogaretur, qualisnam eſſet diviſio entis in tria genera: decem enim genera fiunt entis in Categoriis: ſeptimo capite hujus libri, fiunt præter eſſentiam, quinque, quantitas, qualitas, ad alterum, quando, ubi: tertii Phyſici capite primo fiunt quatuor: quinti Phyſici capite primo fiunt octo, ut in Philoſophia libri ſeptimi capite primo. quænam igitur iſta eſt partitio, ab authore ſuo præſertim, tam varié tamq; multipliciter, ne dicam ſophiſticé & inconſtanter, mutata atque inverſa? Verúm partitio licét tam debilis, tamen eſto firmiſſima: quid aſſumtio? Nonne philoſophi illi ad eam dicerent, principiũ de quo loquuntur, eſſentiam eſſe unam, non hominem, vel equum, ſed animum unum: talem nempe, qualem noſter poëta verſibus his expreſſit:

† et

Princi-

Principio cælum, ac terras, camposq; liquentes,
Lucentemq; globum lunæ, Titaniaq; astra
Spiritus intus alit: totamq; infusa per artus
Mens agitat molem, & pleno se corpore miscet.

Itaque Aristotelis oppugnatio prima labascet, hoc responso repulsa; singularemque vanitatem demonstrabit. Verùm perge: qualis est syllogismus alter? Si principium „ immobile esset unum, esset unum continuum, aut indi- „ viduum, aut definitione: Non autem cõtinuum, quia esset „ partibus multa: non individuum, quia nõ esset infinitum, „ ut Melisso: neque terminatum, ut Parmenidi placet; cùm „ infinitio & finitio sint quantitatis: neque definitione, quia „ sequeretur cõtradictionis indifferentia, idem esse bonum „ & malum, hominem & equum, & ejusmodi cætera. Hic alter est falsitatis delator syllogismus. At pro reis illis quæreretur de unius divisione, qualis esset. Etenim si unum dividendum sit, dividendum utique fuerit, ut unum pro eodem (sicut Aristoteles sæpe aliàs intelligit) intelligatur, quo duo plurave dicuntur unum, id est, idem: neque unitas jam numeri, sed comparationis nomen erit. Si igitur unum, unitatis, & tanquam diceres idẽtitatis isto sensu dividendum esset, esset utique dividendum é primis simplicibus consentaneis logicæ inventionis locis, Caussis, effectis, subjectis, adjunctis: & sic ab Aristotele ipso in Philosophia primo capite libri decimi, unum dicitur essentia & definitione: & sexto capite quinti, unum effectu, subjecto, affectione. quibus quatuor solis primis & simplicibus modis, res plures dici possunt unum. At unitatis divisio tam est inconstans per totas Aristoteleæ philosophiæ partes, quàm fuit entis: tum bifariam, unum subiecto, vel specie: tum trifariam, unum genere, specie, numero: tum continuatione, forma, definitione: tum, ut in 1. cap. 10. Philosophiæ, unum per se, per accidens: per se, continuatione, subjecto, definitione, effectu, affectione, essentia: tum Unum & Ens idem significare, & utriusque differentias esse communes; ut constat in Philosophia é sexto capite quinti libri, & primo secundoque decimi; quæ capita in hac bella, Unius, philosophia consumuntur. Ergo videmus, qualis sit Aristotelei syllogismi propositio, & quot laqueis irretita.

assumtio jam consideretur. Principium illud immobile, non est (ait Aristoteles) unum: neque continuum, neque individuum, neque ratione. Imó veró (diceret uterq; reus) principium nostrum est unum continuum, quia neque principium neque finem habet, quia nunquam genitum, nunquam interitum: idemque est individuum, & ratione, forma, essentiaque semper idem. neque continuum vel individuum mathematicé á nobis intelligi potiús quám logicé, necesse fuit. Neque quia principium primum, est unum, ut animus, sicut antea dictum est: sequitur quód entia omnia sint unum. Huc Aristoteles etiam inclusit totius & partium comparationem quandam; sed obscuritate eadem, qua capita Philosophiæ primæ 25.26.27. lib. 5. de partibus & toto, consumta sunt. Ideoque ut ad entis & unius, sic ad partis & totius divisiones, prima illa philosophia identidem revocatur.

IN CAP. III.

ATq; ejusmodi Physica est secundi capitis, in duobus syllogismis: quibus rei, Melissus & Parmenides, promiscué ita tractati sunt ab Aristotele, quód uterq; falsum sumeret: cúm falsitatis culpa multó insignior penes actorem ipsum resideat. Quid tum postea? De falsitate perspectum est: paralogismus objectus audiatur. παραλογίζεται
„ (inquit Aristoteles) uterque, Melissus præcipué. Spinæ antea spinosæ admodú fuerunt: sed longé sunt deinde spinosiores. primúm in quadruplici paralogismo: quorum primus est, Si quid factú est, habet principiú: Ergo si factum
„ non est, non habet principium. Hic veró paralogismus est manifestus, ex opposito antecedentis ad oppositú consequentis, ut patet é primo modo syllogismi cónexi. At Philoponum hoc loco puduit Aristoteli patrocinari. *Melissi* (ait) *potiús syllogismus nullus est: sed illud quidem supposuit, quód ens est sine principio.* & Melissi sané verba á Simplicio proposita, syllogismú hunc nullum habét. Itaq; Aristoteles (ut libuit) problema sibi cóminiscitur, contra quod, pro arbitratu argumentetúr. Sed alios Melissi paralogismos attédamus. hic enim Philosophus adnotavit: sed ita, ut divinandi sint. neque enim Aristotelis oratio exprimit,

mit, neq; interpretum diligentia citare potuit locum Melissi, ubi nominatim ista concluderentur. Itaque interpretes affingunt Aristoteli paralogismos, quos in Melisso reprehendat. Sed tamen tanquā dixerit Melissus, Ens nō habet principiū: Ergo est infinitum. Non sequitur (ait Aristoteles) quia principiū in primo paralogismo erat tēporis & generationis: hîc aūt rei & magnitudinis. sequeretur autem, infinitū esse, si non haberet principiū magnitudinis. Verùm, inquam, si ita conclusisset Melissus, Nullum principium habet, ergo est infinitum: attamen cùm neq; mathematicè, neq; physicè loquatur, sed logicè & theologicè; nulla incōsequentia verè notaretur. Tertius paralogismus est, tanquam concluserit Melissus, Est infinitum, ergo immobile. Est ἀσυλλόγιστον (ait Aristoteles) quia totū moveri posset, ut loco per partes, ut aliquo alterationis motu. At, inquam, Melissus, cùm immobile diceret ipsum ens, ita loqueretur, ut postea Aristoteles ipse loquitur 5. & 6. & 10. c. 8. Physici, & multis præterea locis: nempe quód á nullo alio moveatur, sitque prorsus impatibile. Postremus paralogismus sequitur: Est infinitū, ergo unum. Non sequitur, ait Aristoteles: quia etiāsi esset unum materia, esset tamen forma multiplex. At, inquam, diceret Melissus, suū principium non materia (quamvis id illi nonnunquam Aristoteles imposuerit, 4. c. 1. Phil.) unum esse, cùm omnis materiæ sit expers (id enim theologo, qualem Melissum hîc Aristoteles esse vult, conveniat) sed forma simplex & unum esse. neq; hîc Melissus (ut etiā ajunt interpretes Græci) loquitur περὶ τῶν φυσικῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν νοητῶν. Quapropter Aristotelea ista paralogismorū reprehensio, cōmenta Aristotelis tanto philosopho indignissima tantùm demonstrat. Verumenimvero elenchos Melissi retexuimus, retexamus & in Parmenide cōsimiles elenchos. Falsa sumit (ait Aristoteles) quia sumit simpliciter ens unum: quod tamen multis modis dicitur. Atqui (inquā) respōsio ista non est paralogismi objecti, sed falsitatis. contra quā Parmenides diceret, in isto enuntiati judicio, entis crimine se damnari, cùm nomine principii esset accusatus: & tamē ens illud posse intelligi, quod reliquis entibus essentiæ caussa esset, ut Aristoteles ipse loquitur 6. cap. 8. Sed ut Melissus

factus est ἀσυλλόγιστος, ita denique fit Parmenides ἀσυμπέραστος: vitiosé ille ratiocinari, & hic vitiosé concludere dicitur. Quomodo, inquam? Melissi de quatuor accusatis paralogismis unus ab Aristotele confictus est, reliqui ab interpretibus somniati: omnino autem nullus est demonstratus: Hîc veró nullus omnino ab Aristotele proponitur. In Philosophia autem 5.cap.1.lib. Aristoteles de Parmenide ita loquitur: Nam præter non-ens nihil postulans esse, ex necessitate unum putat esse ens, & aliud nihil. Hæc Aristotelis verba sunt: quæ interpretes ita sunt interpretati, ut hîc ex eo loco paralogismum invenirent, tanquam conclusisset Parmenides, Non-ens est nihil. At præter ens est non ens: Præter ens igitur est nihil. unde denique conclusisset Parmenides, Unum igitur ens. At divinatio & somnium potiús est illis superioribus simile: & quidem á diversis interpretibus valde dissimiliter somniatum. Neque enim præsentia Aristotelis verba huc detorqueri possunt. Quapropter Aristotelem é præsentibus Aristotelis verbis potiús expēdamus: promissum paralogismum examinemus. Simile Albi exemplum interpretes quidam pro Entis exemplo hîc adnotarunt: Si album significaret unum, omniaq; entia essent alba, non sequeretur (ait Aristoteles) albũ unum esse. Quid tum? diceret Parmenides: quid ista albi contra me significatio? Nec enim id unquam loquutus esse Parmenides dicitur. Quid tum deinde? Sentes ac spinæ continuantur. bipertita est divisio Unius, secundúm cõtinuum, & secundúm rationem, ridicula & inepta; cúm fuerit antea tripertita, & modis quotlibet aliis inconstans & varia. Ergo, ut Melissi commẽtitius ille syllogismus fuerit insolentior per oppositum antecedentis ad oppositum cõsequentis, sané simile paralogismi sophisma in Parmenide non reperietur. In reliqua nempe cõtra Parmenidem contentione Aristoteles paralogismos, licet objectos, obliviscitur: In thesin, non in syllogismi inconsequentiam invehitur. Bene igitur res habet; actoris beneficio, reus paralogismi crimine solutus ac liberatus abeat. Sed tamen superior ille falsitatis elenchus revocatur, quód ens non sit unum, quia significaret accidens aut essentiam. ac si primum verũ sit, essentia non erit ens, & erit aliquid non ens:

quod

quod est absurdum: Ens igitur non erit accidens. Si secundum verũ sit, sitq; ens album: sic ens erit non ens, aut multa, non unum, significabit. Hæc Aristotelis est aculeata, ut ipsi videtur, complexio. At Parmenides primam partem totam concederet, cúm de animo loquatur: ad secundam autem liberiús etiam responderet, Aristotelem contraria postulare, & essentiam solam esse ens, & tamen esse album. Quare non jam tanta est Aristoteli cum Parmenide, quanta Aristoteli cum Aristotele pugna atque contentio. Esse autem diceret ens substantiam, cúm dicat Deum esse; ut qui proprié ens dicitur, unde cæteris entibus esse tribuatur. Verúm consimiles spinæ sparguntur: sed inani tautologia repetitæ unitatis secundũ continuam magnitudinem, secundúm definitionem; quód ens nempe non sit unum continuatione, neque definitione: non continua magnitudine, quia secta in partes faceret entia diversa: non item definitione; quia ens, definitionis partibus multiplex esset: ut unus homo est animal, est bipes. animal enim & bipes duo erunt entia, non autem accidentia. Ad explicandum igitur quód animal & bipes non sint accidentia, eheu qui calles, & quibus sentibus obsiti? equidem pudet ista dicere: attamen quia suscepi, dicenda sunt. Duo velut axiomata Philosophus statuit: primum, quód accidens sit separabile, ut sedere homini: aut inseparabile, in cujus definitione sit subiectum, ut simitas naso. Axioma alterum est; definitio totius, nõ est in definitione partium definientium, neque particularum é quibus partes definiuntur. his positis axiomatis, Philosophus argumẽtatur: Si bipes esset accidẽs hominis, separaretur ab homine, aut homo esset in ejus definitione: utrunque absurdum: unde concluditur, bipes, ideoque animal, non esse accidens. O Philosophi labores philosophiæ inanes! Quis enim id negat? aut quorsum obscuritas tam sophistica? quod consilium, si consilio ullo unquam suscepta est, aliud habere potuit, quám turbandæ & obscurandæ veritatis? Sed tamen perge, reliquum caput attendamus? Tandem Aristoteles tanquam Melisso Parmenideq; magnificé victis (ut interpretibus ænigma quoddam hîc interpretantibus placet) insultat Platoni magistro & Xenocrati discipulo, quód

» Plato Parmenidis, quód Xenocrates Zenonis thesin re-
» texere non potuerit:cúm Plato ens distinguere, Xenocra- »
» tes individuas magnitudines (de quibus postea 4. cap. 1.
» & 4. cap. 3. & 1. cap. 6. Physic.) negare debuerit. Denique paralogismus Parmenidis, quo vitiosé concluderet, principium immobile unum esse, licét tam verbosé jactatus, re ipsa tamen nullus adhuc apparuit; de falsitate disputatum est tantúm. Sic Aristoteles rem aliã proponit, aliam agit: nec interea paralogismi, quem tam multiplicem facit, notam veretur. Quamobrem hæc valida est Aristotelis adversus Melissi Parmenidisq; theologiã dialectica: qua primó ut eversores principiorum, ut absurdarum thesiũ authores, falsa calumnia insectatus est: deinde ut argumẽtis falsos & argumentationibus captiosos. attamen in hunc utrumq; sophismatis elenchum seipsum interea vehemẽter induit; cúm tam falsis propositionum & assumtionum enuntiatis abusus sit; cúm tot interea paralogismis ἀσυλλό-
» γιστος καὶ ἀσυμπέρασος deprehensus sit. Verúm agite consolemur Alexandrum, ne molestiús ferat, thesauros acroamaticos in vulgus editos esse. thesauri hîc nulli sunt, nisi sophismatum inertium. Etenim si sola illa quæ adhuc attulimus, pro vetere illa theologia responderentur; præclaré tamen ab omni falsitatis & paralogismi labe defenderetur. At Aristotelem ex aliis locis comparemus: sophismatum præsentiũ latebras longé secus explicabit. Enimvero de principiis physicis instituta est primũ Aristoteli quæstio, quomodo tractanda essent & illustranda. huc igitur legem καθ' αὑτὸ appellemus: physica in physicis sola teneamus. Quid igitur? an Aristoteles Melissum & Parmenidẽ judicavit de principiis physicis philosophatos esse, ut physicus cũ physicis logicé & legitimé, id est physicé, dissereret? Imó veró sua ipse voce contrariũ, & hoc ipso capite, & deinceps permultis aliis profitetur. Quamobrẽ hæc Aristotelis de Aristotelis judicio, testimonia producantur.
» Primum est initio secundi capitis, Si principiũ sit unum,
» est immobile, ut inquiũt Melissus & Parmenides: aut mobile, ut physici. Hoc primo testimonio Aristoteles Melissum & Parmenidem non physicos, sed physicis oppositos efficit. Secundũ testimonium simile est primo, ad finem »

capitis

capitis tertii. Quód igitur sic unum esse ens sit impossibi- »
le, manifestum: ut aũt Physici dicunt, modi sunt duo. Hîc »
rursus Melissus & Parmenides Physicis opponuntur. Itaq; & Græci interpretes admirati, Philosophũ physicũ adversus Philosophos non-physicos, tanquã de physicis principiis, tam impensé cõmoveri, etiam admonent, Melissum Parmenidemq;, nõ de physicis, sed de intelligibilibus agere: quod jam notatum est. & rursus Aristoteles (ait Simplicius) Melissum & Parmenidẽ non de physicis rebus existimat differere, sed θεολογεῖν, tanquam diceretur theologari, aut de rebus aliis agere, sententiáq; ideo ipsorum benigné interpretandã fuisse: ut pudorẽ pauló liberaliorẽ videantur in hac Aristotelis contentione desiderare. Quare manifesta jam & ab Aristotelis interpretib. cõcessa, Aristotelis calumnia tenetur. Verumenimvero (dicet aliquis) iidẽ Græci interpretes Aristoteli excusationẽ cõparant; Theologos iccirco cõfutari, ne quis opinaretur, illos de principiis physicis præcipere, neve authoritate personarũ in errorẽ induceretur. Sic Aristotelis hoc in loco Logica, á suis excusatur. At, inquã, ista speciosa ratione quã artẽ aut scientiã, quam sententiã ac veritatẽ accusare non poteris? accusabis eũ hac licentia nõ modó theologorũ, sed geometrarũ principia; ne quis putet, homines earũ artiũ de physicis principiis agere. Sed tamen mitte, non-physicos pro physicis exerceri. Quid si Aristoteles ipse, etiã in sua Physica, Melissi Parmenidisq; Physicã, licét non Physicã, attamen sequatur, & principium physicæ auscultationis primarium faciat? utrúm tandẽ talis excusatio cuiquam probabitur? Audiamus igitur 7.c.2. Phys. quid loquatur: Duo «
autem sunt principia physicé moventia, quorum alterum «
est non-physicum: tale autem est, quod movet, neq; mo- «
vetur, velut omnino immobile, & omnium rerum pri- «
mum. Quid igitur hîc Aristoteles ait de Melissi Parmenidisq; principio? Physicé movet, at quamvis non sit physicum; quia ipsum immobile est, omniumque rerũ principium primum. Perge & adjunge quæ primo de Cælo, de Melisso & Parmenide dicuntur: Tametsi cætera præclaré »
sentiunt, attamen nõ physicé sentiunt. Esse enim quædam »
entia ingenita & omnino mobilia, potiús est diversæ & »

antiquioris confiderationis, quám phyficæ. Ergo jam hic nominatim collaudantur ii,qui antea ut fophiftæ & argumento & argumentatione infolentes &putidi rejiciebantur. Sed tamen laus ifta ad Philofophiam præftantiorem & nobiliorem refertur:ad theologiam nempe.Huc igitur
» ab Ariftotele provocati , veniamus. Parmenides (ait Ari-
» ftoteles in Philofophia 5.cap.1. lib.) in univerfum cælum
» intuens, unum effe ait, ipfum Deum. & in fine duodecimi
» Philofophiæ,unitatem principii Homerico verfu illo con-
» cludit,
» οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη , εἷς κοίρανος ἔστω.
» *Non bona res multorum principatus: rex unicus efto.*
Hoc Ariftotelis clariffimum & locupletiffimum eft teftimonium; principiũ immobile unum, indignis calumniis primo Phyfico accufatũ effe: quod Ariftoteles ipfe poftea fequatur, quod vindicet ac tueatur, quod denique ferat in cælum,omniumq; rerum primum & unicum principium prædicet. Ut Ariftotelis confeffione, imo profeffione atq; affertione, principium Parmenidis immobile & unicum, intelligamus Deum , fummum ac primum opificem authorem q; rerum omniũ,fingularem atq; unum. Enimveró extorqueatur etiam interpretibus fophiftica illa excufatio : principiumq; & immobile & unum,etiam phyficum effe principiũ Ariftotelis ipfius teftimonio judicioq; doceamus. Agedum , interrogato Ariftotelem,quæ nam phyfica generandis rebus phyficis principia, vel in hac ipfa acroafi,doceat.quid refpondebit ? Refpondebit(opinor)fi fuam legem á fe ipfo fæpe propofitam fequi velit, non folúm materiam & formam principia effe generatæ rei: fed omnium primum principium effe refpõdebit,principium primó-movens,immobile,unum,æternum,vt poftea 5.& 6. cap. 8. Phyfici præcipué refpondebit. Quamobrem fi hanc arcanam magiftri Ariftotelis philofophiã Alexander penitus animadvertiffet; ecquid hanc vel fophifticam, vel ambitionem,vel malitiam,quo animo pertuliffet? Tu rem eandem alteri vitio dabis,tibi laudi duces? Tu in Meliffo &Parmenide Phyficam vituperabis,quam tibi poftea gloriofam exiftimes? Philofophiam prorfus eandem de principio uno, immobili, æterno, primus liber acroafeos improbat:

improbat: octavus fert in cælum; mutatum tantúm nomen Aristotelis pro Parmenide. Ergo Aristoteles eandem philosophiam, mutato tantúm philosophi nomine, modó fatuam & sophisticam, modó sinceram præclaramque; cuiquam probabit? At logicæ Aristotelis leges Aristoteli, opinor, tam extraordinariam, tamque intolerandam judicandi licentiam nunquam permittent, nunquam concedent: neque quemquam interpretum quamvis servum, quamvis judicio occæcatum, ubi tantam repugnantiam perviderit, permissurum vel concessurum confido: & tamen fortasse miraturum quid caussæ sit, cur Aristoteles in theologiam veterum tam iniquus fuerit. Nullumne Physicus iste Deum putavit in natura rerum esse? At theologiam eandem postea prædicabit. Quid igitur? Equidem ex Alexandri discipuli animo, non mala (ut opinor) conjectura, doctoris Aristotelis animum metiar. Magno uterque atq; elato animo fuit. Alexander principatum inter homines imperiumque, non esse noluit, sed Alexandri esse voluit: sic Aristoteles Deum quidem in natura nullum esse, prorsus miniḿe statuit: sed Deum illum Aristotelëum optavit esse, non Melissëum, non Parmenidëum.

IN CAP. IIII.

Atque hęc Aristotelis prima lucta fuit adversus Physicorum veterum theologiam, aut potiús theologicam Physicam: Hoc enim physicæ artis principium physicum est; & ab Aristotele ipso, tam vafré tamque astuté in alienas laudum possessiones irruente, octavo Physico physicis rebus præcipué attributum. Secunda lucta est de principio mobili & materiali: de quo solo sæpe testatur Aristoteles veteres Physicos philosophatos esse, ut 2. cap. 2. Phys. 1. cap. 1. de Partibus, 1. cap. 1. Philos. Etenim (ut 3. cap. 1. Philos.) plurimi é primis philosophis omnium rerum
« principia in materiæ specie tantúm sita esse crediderunt.
« Ex quo enim universa fiunt entia, & in quod ultimum dis-
« solvuntur, essentia ipsa permanente, tantúm affectioni-
« bus commutata: id elementum ipsum entium & princi-
« pium ajunt esse. Ergo hac de caussa Physici ad unum prin-

cipium adducti sunt; indeque densitate & raritate omnia conficiunt; tanquã hæc duo contraria, exuperantia & † defectu, omnia moliantur. Sed unum principium considerarur modis duobus. alii enim corpus unum aliquod subjectum faciunt, velut aquam; cujus philosophiæ Thales Milesius princeps atque author fuit; quia humor esset rerum & semen & alimẽtum: unde theologi quidam & Oceanum & Thetin & Styga consecrarunt. hæc igitur fuit prima Physica, aquam operum physicorũ esse principium: alii autem Physici aërem maximé simplicium corporum principium fecerunt, ut Anaximenes & Diogenes. Hæc secunda sentẽtia fuit. Tertia tribuit igni principatũ, caussamq; physicarum rerum: Hippasus enim Metapontinus, & Heraclitus Ephesius ignem, hoc nomine celebrarunt. Terræ veró vulgus hominum principium tribuit: & Hesiodus ait, terram primam corporum factam esse, ut est 7. cap. 1. Philos. & sic terra parens & mater á poëtis etiã nostris appellatur. At Philosophorum posteriorũ nullus terram principium esse censuit, quód nempe debeat esse τὸ μικρομερέστατον καὶ λεπτομερέστατον, partium minimarum & subtilissimarum. Itaque terra διὰ τὴν μεγαλομερίαν, propter magnitudinem partium, elementi solius, principiiq; laudem in philosophia non habuit: cúm tamen quodque trium reliquorũ invenerit assertorem & vindicem quempiam, ut est 7. cap. 1. Philos. Attamen Pherecydes apud Laërtium ait: Jupiter etiã Saturnus unus erat & Tellus: Tel„ lus aũt nomine terra erat, & Sextus Empiricus hujus ele„ menti authorem Pherecydem nominavit. Quin Aristoteles 1. cap. 2. Physici, cúm disputat, materiã dici naturam: „ Itaque, ait, alii terram, alii autem ignem, alii veró aërem „ ajunt esse, alii aquam. Hîc Aristoteles terram nõnullis rerum singulare principiũ visum esse ait, sed authorem nominatim non appellat. Quidam etiam, sine nomine elementum aliud singulare, corporeum & materiale commenti sunt: ut Anaximander, igne densius, aëre rarius. At alius item quispiam corpus densius aëre, rarius igne principiũ existimavit. Empedocles tolerabilior Aristoteli quádoque visus est, é quatuor elementis omnia opera naturæ conficiens. Atque hanc tot capitum, tamq; variam de unico prin-

† defectus

eo principio Physicam Physicus noster contemsit, neque sermone longiore dignam judicavit. Contra principes unici principii immobilis authores, Melissum & Parmenidem, Aristoteles antea certavit: hîc ex omnibus mobilis & materialis principii authoribus, unum Anaxagoram athletã dignum censuit, cum quo de ista palma contenderet. Etenim Anaxagoras Clazomenius, Philosophus magni nominis magnæque authoritatis habitus est: neque tantùm opibus, sed animi quoque virtute magnus; ut qui patrimonium suis totum, liberioris philosophiæ desiderio, condonarit. insimulatusque velut inertiæ, quòd rem & privatam & publicam contemneret: quamobrem natum se putaret, interrogatus: cæli, respondit, cõtemplandi gratia. Ergo nobilis hujus Philosophi Physicam, ex Aristotele audiamus. Materialia igitur elementa rerum physicarum fecisse dicitur, primò ita permista inter se & confusa ut omnia inessent in omnibus: deinde ὁμοιομερῆ similiũ partium (vulgò similaria in scholis appellantur) denique infinita. Hęc capita sunt Anaxagoreæ materiæ: μῖγμα, ὁμοιομέρεια, ἀπειρία, confusio, homœomeria, infinitas; de quibus singulis jam consideretur. ἦν ὁμοῦ τὰ ἅπαντα· Erant simul universa, dixit Anaxagoras in primo Physico, ut Aristoteles & Aristotelis interpretes ajunt. Chaos videlicet à poëtis celebratum, μῖγμα illud fuit:

Ante mare & terras, &, quod tegit omnia, cælum,
Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere chaos; rudis indigestaq; moles:
Nec quidquam nisi pondus iners, congestaq; eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.

Atque in istam confusionis opinionem, Anaxagorã Aristoteles interpretatur, physico illo axiomate adductum, quòd ex nihilo nihil fieret: tanquam Anaxagoras ita ratiocinaretur, Omnia fiunt ex ente, aut non ente: Non fiunt ex non ente: igitur ex ente. Ergo res ipsa ibi inerat unde secernitur. Itaq; πᾶν ἐν παντί, quodlibet esse in quolibet: sed propter parvitatem insensibilia hæc esse: differre aũt atque appellari à præcipua exuperantia: neque purum aut sincerum quicquam esse. hanc Anaxagoræ μῖξιν sic Aristoteles interpretatur: deinde contrà ita disserit. Etenim (ait)

„ si omnia essent in omnibus, omnia quoque fierent ex o-
„ mnibus: at minima res physica dari potest, finitumque o-
„ mne finiti detractione tandem ad minimum redigitur,
„ unde præterea nihil excerpi vel secerni possit: aut minimo
„ minus daretur, aut in magnitudine finita, æqualia finita
„ innumerabili multitudine inessent, denique alia infinita
„ inessent in aliis infinitis: quæ sunt impossibilia. Quare
„ non omnia sunt in omnibus. Tum veró quód Anaxago-
ras sensisse dicitur, nũquam omnia secretum iri, veré quidem, sed insciente factũ Aristoteles argumentatur: quia accidentia quantitatum & qualitatum nunquam separabũtur á subjecto. Sic Aristoteles τὸ μίγμα Anaxagoreum veré quidem logicéque premit: si tamen Anaxagoras (ut interpretatur Aristoteles) dixerit, re ipsa & actu formaq; omnia in omnibus inesse. At Aristotelis interpretatio hîc nonnihil suspecta est ut nihilo religiosior in Anaxagoram quám in Melissum & Parmenidem fuerit. Neque enim tam furiosa cogitatio videatur in hominis sobrii, ut Anaxagoras postea videbitur Aristoteli, sensum cadere: ut dicat re ipsa ac specie in nuce esse hominem, arborem, leonem, cæteraque alia omnia. Secundo loco ὁμοιομέρεια disseritur, quód Anaxagoras non recté res physicas componat ἐκ τῶν ὁμοειδῶν, id est, ut Alexander interpretatur, ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν. Sic enim Aristoteles jam loquitur, ut ὁμοιομέρεια Anaxagoræ sit idem quod Aristoteli ὁμοειδῆ καὶ ὁμογενῆ. Partes aquæ sunt aqua, aëris aër, sanguinis sanguis, carnis caro. Talia igitur homœomera dicũtur, é quibus, ut ex ramentis aurũ, sic omnia naturæ opera componuntur. Hæc Anaxagorea σύγκρισις, id est cõpositio, Aristoteli nõ placet: quia aqua ex aëre, vicissimq; aër ex aqua fieri possit, quæ tamen sunt heterogenea, non alterũ ὁμοιομερὲς vel ὁμοειδὲς alteri. Verùm Anaxagoras huic Aristotelis argumẽtationi ire potuit obviã, vel Aristotelis authoritate atque sententia, qui 5. cap. 1. de Generat. pro Anaxagora sentiens, ait, unumquodque gigni ὑπό τινος ἐντελεχείᾳ ὄντος ἢ ὁμογενοῦς, ἢ ὁμοειδοῦς, ab aliquo quod actu sit similis aut generis aut speciei, ut ignem ab igne, hominem ab homine. Atq; hoc modo, Logica Aristotelis veriore & solidiore, præsens objectio refelleretur. Neque vera est A-

ristotelis philosophia, E contrariis contraria fieri, ut mox apparebit:& si vera sit, ab Aristotele tamen ipso in præsenti capite convincetur: quia Anaxagoras elementa sua licet ὁμοιομερῆ, attamen ἐναντία etiã cõstituit: ut cúm de Anaxagora sic loquitur, ἄπειρα τὰ δὲ ὁμοιομερῆ καὶ τἀναντία. Anaxagoras igitur, Aristotelis testimonio, res physicas similaribus, non solúm cõsentaneis toti, sed contrariis inter se constituebat. Sed Aristotelis locus est 12.c.4. Meteor. valde insignis ad homœomeriam vindicandũ: ubi affirmat, fieri ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν ὡς ὕλης, τὰ ὅλα ἔργα τῆς φύσεως, ex homœomeris tanquam é materia, tota naturæ opera. Ergo Anaxagorę homœomeria, periculo reprehẽsionis Aristoteleæ salva est & libera. Superest Anaxagoreæ materiæ caput tertiũ ἀπειρία, quód Anaxagoras elementa sua fecerit, non solúm mista & similia, sed etiam infinita. Adversus hanc ἀπειρίαν Aristoteles duob. syllogismis invehitur. Primus est, Infinita multitudine & specie, non possunt animo cõprehendi; cúm illa quanta, hæc qualia sint: At Anaxagorę principia sunt infinita multitudine & specie: Quare cognitione cõprehendi non possunt: neq; propterea physicũ opus ullum é talibus elementis cõpositum percipietur; siquidem ea cognoscuntur, quorũ principia tenentur. Itaq; talis Anaxagoræ Physica nihil, nisi meram Physicæ ignorantiã videatur inducere. Hoc á Philopono ἐπιχείρημα ἐντρεπτικὸν dicitur, quód erubescere cogat adversarium. Secundus syllogismus est, Si pars infinité possit augeri minuiq;, & totum perinde poterit: At physica res omnis definita est, & magnitudine & parvitate, ut neq; major neque minor effici possit: Atque (ut ait) numerosus poëta,

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines,
Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

Maximus homo gigas, minimus pygmæus fuerit. at nemo tantus erit unquam, ut capite contingat cælum: neq; tam parvus, ut pulici fiat æqualis. sic os & caro, & quodlibet naturæ opus, quantitate definitum est: Quare neque pars infinité augeri minuiq; potest. hic secũdus est Aristotelis syllogismus; cui, ut superiori, quid Anaxagoras respõdeat, non video: si tamen ἀπειρίαν istam actu fecerit, ut Aristoteles fecisse arguit. Nam si infinitatem potentiæ in-

tellexiſſet, non aliud Anaxagoras ſenſiſſet, quám Ariſtoteles ipſe ſentit. Sed tamen axioma phyſicum notetur: quo ſicut Ariſtoteles Anaxagoram oppugnavit, ita de infinitæ impietatis errore ipſe meritó moneri poterit. Sed hactenus de materia, quam ſolam pro omni naturæ principio Ariſtoteles ait Anaxagoræ propoſitã fuiſſe. Verumenimvero mirabilis eſt iſta Ariſtotelis adverſus Anaxagoram contentio. De materia argumenta illa ſpeciẽ aliquam habuerint; verúm Anaxagoram inſimulare, quód unicam de cauſſis materiam attigerit, reliquas rerum cauſſas principiaque prætererit, παράδοξον, vel quolibet Stoico paradoxo παραδοξότερον videatur. Etenim τὸν νοῦν mẽtem, rerum opificem ab Anaxagora tantopere celebratã, utrúm Græci homines, utrúm etiam aliis in locis Ariſtoteles ignoravit? an Græcis hominibus res quæpiam inaudita aut inſolita eſt? Appellato igitur Timonem, & attendito quid reſpondeat;

καὶ τὸν Ἀναξαγόρην φασὶ ἔμμεναι ἄλκιμον ἥρω
Νοῦν, ὅτι δὴ νόος αὐτῷ ὃς ἐξαπίνης ἐπαγείρας
πάντα συνεσφήκωσεν, ὁμοῦ τεταραγμένα πρόσθεν·

At Anaxagoram ajunt eſſe fortem heroem
Mentem: quoniã mens illi fuit, quæ repente excitans
Univerſa compoſuit, ſimul confuſa prius,

Heros appellatur Anaxagoras heroicæ cujuſdam virtutis ergó, & mens: quia divinam illam mentem in naturæ operibus tantopere celebravit, mẽtem, inquam, mundi opificem atque authorem. Appellato Græcos interpretes Ariſtotelis hoc loco: majora etiam & illuſtriora ex Anaxagoræ phyſico opere recitabũt: ὁ νοῦς δέ ἐστιν ἄπειρον καὶ αὐτοκρατὲς, καὶ μέμικται οὐδενὶ χρήματι, ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ ἐστί· Mens infinitum quiddam, meri imperii plenum; nulliq; rei commiſcetur, ſed ſola in ſeipſam tota converſa eſt. Item, ἐστὶ γὰρ λεπτότατον τε τῶν χρημάτων πάντων καὶ καθαρώτατον, καὶ γνώμην γε περὶ παντὸς ἴσχει, καὶ ἰσχύει μέγιστον Eſt enim res rerum omnium ſubtiliſſima & puriſſima, ſcientiamq; univerſi mundi obtinet, & poteſt longé plurimũ. Itẽ, πάντα διεκόσμησε νοῦς καὶ τὴν περιχώρησιν, ἣν νῦν περιχωρεῖ τά τε ἄστρα καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ὁ ἀὴρ καὶ ὁ αἰθὴρ οἱ ἀποκρινόμενοι· Mens diſtinxit & ornavit univerſa

versa

verſa, atque hunc circuitum, quem nunc circumeunt aſtra & ſol & luna & aër & æther ſeparati atque diſcreti. Hæc Simplicius nominatim repetit é primo Anaxagoreorum Phyſicorum: vnde quid aliud quam Parmenideum illud unum rerum principium intelligas, cui præſertim opificium mundi, providentia adminiſtratioq; rerũ omnium, ſummo cum imperio, conjuncta ſit? Quid Ariſtoteli, an mens iſta tam mirabilis, inaudita vel incognita fuit? minime: imó veró in hoc ipſo capite appellatur per ludibriũ ὁ νοῦς ἄτοπος τὰ ἀδύνατα ζητῶν· mens abſurda, quæ conetur ea quæ fieri nequeunt: quód ſeparare velit omnia, cúm tamen plæraque ſeparari non poſſint. eodemque ludibrii genere rurſus 4.c.1.Phil. exercetur, cúm Phyſicos ait Ariſtoteles Logica principiorum & cauſſarum deſtitutos fuiſſe. Imperfecté (ait) ac nihil aperté, ſed velut in pugnis ἀγύμναστοι inexercitati pugiles faciunt. Ut enim hi huc & illuc impulſi, præclaras plagas frequenter imponunt, ſed non ex arte: Sic illi non videntur intelligere quæ loquuntur: feré enim principiis & cauſſis nil utuntur, niſi perpuſillum. Anaxagoras enim μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιΐαν, tanquam machina aliquâ, ſic mente abutitur ad ædificandũ mundum. At quando dubitat, propter quid ex neceſſitate res eſt, huc eam trahit: in cæteris aũt quidlibet aliud potiús quám mentem cauſſatur. Hic Ariſtoteles rurſus mũdo cõponendo, Anaxagoræ mentẽ, velut in tragœdiis pegmatis alicujus machinã cavillatur: attamen cavillatio iſta tandem aliquando faceſſet, & Ariſtotelis philoſophiã graviorem ac ſplendidiorem nobis aperiet. Accedamus igitur ad 4. c.3. Phyſici. Atqui primó principiũ eſſe oportet generationis: Ipſum autem eſt unum, quod appellat mentem. ac ibidem Ariſtoteles ait, hanc mentem ab Anaxagora vocari ἄπειρον, ἀγέννητον, ἄφθαρτον, ἀνώλεθρον, θεῖον, ἀθάνατον, infinitam, ingenitam, incorruptibilem, interitus expertem, divinam, immortalem: καὶ ὅτι περιέχει ἅπαντα, καὶ πάντα κυβερνᾷ, & quód comprehendat univerſa, omniaque gubernet. Ariſtoteles igitur non ignoravit, mentẽ in principiis & cauſſis ab Anaxagora cõſtitui: Redeamus ad 5. cap. 8. Phyſ. Ariſtotelem prorſus Anaxagoreum comperiemus. Itaque (ait) Anaxagoras recté ſentit,

» dum ait, mentem esse impatibilem, miniméque permi-
» stam: quoniamquidem motus principiũ ipsam esse con-
» stituit: sic enim solum moveat, cùm sit immobilis; & vin-
» cat, cùm pura ac sincera sit. Hæc Aristotelea sunt Anaxagoreæ mentis eulogia præconiaq;, in primis illustria atq; magnifica; quibus etiam similia sunt in libris de Cælo, & in Philosophia. Quamobrem paradoxa ista tam contrariæ vituperationis, laudationisq; consideranti, quid aliud videatur, quàm Anaxagoram Parmenidem alterum esse factum? vexatũ primó modis indignissimis, deinde commendatum & exornatum? deque laude Aristotelis judices iniquos esse, qui Philosophiam ipsius ex uno loco, non ex omnibus eadem de re collatis & comparatis locis, & ad summas Aristotelis leges examinatis, differendam, segregandam, cõstituendam arbitrantur. Aristoteles philosophiæ Oceanus est quidam, pisces omnium generum, bonos, malos, amplexus: sed palato opus est ad suavitatem atq; gustum. Collecta semel ista sunt de multis & magnis infinitorum authorum & operum vigiliis: recognita nusquam postea sunt. Ex hoc tamen capite maximus postea nobis prorsusq; singularis fructus erit, adversus omnium, quæ libris octo acroamaticis continentur, fœdissimum sophisma teterrimumque.

In cap. v.

VEruntamen Physicæ alienæ reprehensio adhuc fuit; sequitur confirmatio Aristoteleæ, quinque reliquis primi libri capitibus. Principium physicum Aristoteli non fuit, principium Melissi & Parmenidis unicum & immobile. principium physicum Aristoteli non fuit, neque homœomeria, neque mens Anaxagoræ: inscientia tantùm physica fuit, non physica scientia: & Physicam tantùm dedocuit Aristoteles. Physicam deinceps docere instituit, triaq; principia physica demõstrare, materiam, formam, privationem: materiam subjectam, contrarias inter se formam & privationem. Sed de contrariis major est Physica, præcipuéq; de privatione; quam Aristoteles tùm comminiscebatur. Atq; hæc etiã reliqua primi libri Physica, quinto, sexto,

ſexto, ſeptimo capitibus, præcipuam de tribus illis principiis confirmationem quandam habet: toto tamen ſexto capite refutationibus etiam conſumto. Reliqua duo capita, octavum & nonum, multò magis in refutatione cõſumuntur. Itaque ut priora illa priús expediantur, quinto diſſeritur, principia phyſica eſſe contraria; & quidem argumentis duobus. primum eſt é Phyſicis qui ita ſentiant. Agedum Phyſicos, contratiorum principiorum authores, attendamus. Parmenides (ait Phyſicus) principia facit ignem & terram: alii denſum & rarum: Democritus ſolidum & vacuum. At, inquam, ignis & terra contraria non ſunt, ſed alterum eſt pro materia, alterum pro efficiente: neque Democritus ſolido vacuoque principia rerum, ſed adjumenta ſecunda tribuit; ut neque Phyſici reliqui, raro denſoque. Quare primum hoc argumentum Ariſtotelis paralogiſmum duntaxat oſtendit: conceſſumque theſin tamen nihil offendit. Quid ſecundum argumentũ, quale eſt? Contraria prima ſunt, quæ neque ex aliis, neque ex ſeipſis, ſed ex quibus omnia alia fiant: talia autem ſunt principia: Itaque contraria; unde concluditur, omnia é contrariis fieri. At ſecundi argumenti ſyllogiſmus, vel potiús paralogiſmus in ſecunda figura, partes habet mirificas. Propoſitio enim, Contraria prima ſunt, quæ neque ex aliis neque ex ſeipſis, ſed ex quibus ſunt alia omnia, prima & tertia parte falſa eſt. Contraria enim quælibet cauſſam habent & principium ex aliquo genere, cui nempe ſubjecta ſunt. Quod Ariſtoteles proximo capite teſtabitur. una (inquiet) eſt contrarietas in quolibet genere. falſum igitur eſt, contraria prima non oriri ex alio ullo: deinde falſum & illud, ex contrariis fieri omnia; quia (ut jam citavimus ex Ariſtotele) fiunt ex homogeneis & conſentaneis. Quare duplex hic elenchus eſt in propoſitione, Aſſumtio autem *Sed principia neque ex aliȷs, neque ex ſeipſis fiunt, ſed ex ȷs omnia:* partibus omnibus eſt falſa. Principia enim phyſica principium aliud habent, illud nempe unicum & immobile, ut Ariſtoteles tandem confitebitur, cúm ab illo cætera omnia moveri diſputabit. neque principia ipſa phyſica una ſunt: ſed á primis ſecunda, ab iis tertia, & ſic deinceps moventur, ut á primo mo-

vente cælum, á cælo elementa inferiora, ab iis composita afficiuntur. quod etiam apparet in eadem ſpecie: ut enim homines vivi á mortuis geniti ſunt, ſic á vivis poſteri gignentur.

Quare quot tandem modis antecedentia ſyllogiſmi hujus ruinoſa erunt? Sed tamen architectatur hinc Ariſtoteles axioma magis etiam ruinoſum, *Quicquid gignitur, é contrario gigni; & quicquid corrumpitur, in contrarium corrumpi*, & ad axiomatis demonſtrationem advocat pictores, muſicos, architectos, ſtatuarios. hinc enim *συστοιχίαι τῶν ἐναντίων, cognationes contrariorum*: λευκὸν, μέλαν· ἐσχηματισμένον, ἀσχημάτιστον· μουσικὸν, ἄμουσον· ἡρμοσμένον, ἀνάρμοστον· οἰκία, οὐκ οἰκία· ἀνδριὰς, οὐκ ἀνδριάς. *Album, nigrum; formatum, informe; concinnum, inconcinnum; conſonum, diſſonum; domus, non domus; ſtatua, non ſtatua*. quæ omnia falſa plané ſunt, vel Ariſtotelis ipſius judicio; qui paulò anté inter conditiones contrariorum poſuit, contraria non eſſe ex ſeipſis, ut alterum ex altero poſſit effici. Et illa nimirum Ariſtotelis philoſophia verior eſt ad quintum caput primi libri de Generatione, unumquodque fieri ex eo quod actu ſit ejuſdem generis, aut ſpeciei. illa, inquam, philoſophia in Metaphyſicis toties iterata, unumquodque fieri ex homogeneis: vel, quod idem eſt, é ſynonymis: ut in primis libro ſeptimo. Hanc veró tantam tamque manifeſtam in phyſico magiſtro repugnantiam Philoponus animadvertit, & interpretatur ἐξ ἀλλήλων ἀντὶ μετ' ἄλληλα, *ex ſe ipſis, pro poſt ſe ipſa*, ὥσπερ καὶ ἐκάλεσε Πλάτων κυριώτερον, *quomodo appellavit Plato magis proprié*. Ergo Philoponi judicio Plato dixit meliús quám Ariſtoteles, unumquodque fieri poſt ſuum contrarium. Ariſtotelis Phyſicam videlicet poëta ille ſequutus eſt, cúm dixit:

Si fer-

Si fortuna volet, fies de rhetore consul:
Si volet hæc eadem, fies de consule rhetor.

Sic igitur excusatur Physicus. at Physica interea periclitatur: Etenim excusationis hujus fucus retexatur, & intelligatur, unumquodque fieri post suum contrarium. quid intelligetur? nonne post principium rem fieri; non autem é principio, tanquam é materia & forma, constitui? Itaque tam ridicula est error hujus excusatio, quám error ipse ridiculus fuit. Et tamen Aristoteles ipse, Zenonem videlicet alium quempiam sequutus, hoc etiam Platonicum nominatim interpretatur vigesimo quarto capite quinti libri Metaphysicorum, *Ex aliquo fieri interdum dici*, μεθ' ὃ τῷ χρόνῳ, οἷον ἐξ ἡμέρας νὺξ, καὶ ἐξ εὐδίας χειμὼν, ὅτι τοῦτο μετὰ τοῦτο· *Post quod tempore fit, ut ex die nox, & ex tranquillitate tempestas: quia hoc post illud.* quod iteratur ibidem quinto capite octavi libri. Quare bellum illud axioma, prorsus est absurdum, non solúm non physicum. quód si Aristoteles á Physicis, quám á pictoribus, musicis, architectis, statuariis, exempla sumere maluisset; axiomatis fucus apparuisset. neque enim ex bestia hominem, vel ex homine bestiam fieri cuiquam persuasisset.

Ad finem capitis hujus statuitur differentia philosophorum physicorum, de contrariis differentiis principiorum: quód alii sequantur contraria notiora secundúm rationem, universalia quippe, ut magnum & parvum: alii notiora secundúm sensum, nempe particularia, ut densum & rarum. quo loco recté dicitur, ut antea primo capite, universale notius secundúm rationem, & particulare secundúm sensum. At ut exemplum magni & parvi est generale, sic densi & rari. quamvis hoc densum & illud rarum, fit sensibile. Verumtamen heus Physice præstantissime, quid agis? Cur Logicam de contra-

riis, in Physicam nobis inducis? Neque enim secundum tuas leges καθ' αὐτὸ & καθ' ὅλου πρῶτον justius fuerit quærere, utrúm principia physica sint contraria, quàm utrúm similia an dissimilia, utrúm generalia an specialia, utrúm enuntiato, syllogismove judicari possint. Logica é logicis præceptis perdiscenda est; usus cæteris in rebus, præceptis in arte relictis, exercendus est. Quamobrem nihil offendatur Alexander, á gazis regiis thesauros istorum sophismatum abesse.

IN CAP. VI.

Sexto & septimo capite altercatio prolixa est & odiosa de numero principiorum; quód non unicum, quód non infinita, quód non quatuor, sed tria principia sint. Primó igitur quód non unum: quia cõtraria saltem sunt duo. At docuimus, principia non esse contraria: & Aristoteles octavo Physico, faciet principium primo-movens unicũ. Secundó, quód non sint infinita; quia essent ignota: quia in unoquoque genere, ut in essentia, est contrarietas unica: quia finitum est melius: quia contraria omnia essent principia. at, inquam, primum illud fuit adversus ἀπειρίαν Anaxagoreæ materiæ argumentum. Secundum argumentum est verum; quia genus dividitur in species, vel differentias contrarias, ut sæpe Aristoteles testatur: sed quanquam verum est, tamen ex axiomatis illius errore deductum, quód contrarietas ad doctrinam principiorũ necessaria videbatur. finitum autem in natura præstare infinito, sæpius in Physicis Aristoteles repetit. sic in fine quarti capitis, Empedocles Anaxagoræ præpositus, quia finita principia faceret: & sic 6. cap. 7. Phys. differetur, finitum in natura infinito melius esse. Quapropter & unitas & infinitas principiorum ita disputatur. Binarius deinde similiter agitatur, quia solus contrariorum binarius non sufficiat ad ortus rerum, cúm essentiæ nihil sit cõtrarium: ideóque videretur essentia † non ex essentiis fieri. At, inquam, cur non dicimus, essentiam contrariam essentiæ? Hoc enim falsum esse, in Logica docui logico argumento; quia tota Logica sit generalis, & communis entium & non-entium. Itaque ἐναντίωσις, quæ pars est logicæ inventionis-

† ex non-ess.

tionis, communis erit essentiarum, accidētium, entiumq; omnino omnium, imó etiam non entium. Scio, interpretes hîc dicere, essentiam essentiæ contrariam esse ratione formæ, & nō materiæ. at, inquam, ut duabus formis physicis, sic duobus accidentibus, ac multó magis, subjectum suum esse necesse est, & tamen accidentia propterea non desinunt esse contraria: at formæ κυριώτατα καὶ μάλιστα, præcipué & maximé, ut Aristoteles ipse testatur 2. cap. 2. Physici, sunt essentiæ: Quare essentia erit essentiæ contraria. Sed tamen in capite præsenti Aristotelem potiús audiamus, ubi pauló anté dixit, Una est in omni genere contrarietas. essentia autem unum est genus. Conclude igitur, si logicus es: Ergo in essentia contrarietas est. Interpres quidam ait isto capite, excusandi manifesti erroris gratiâ, philosophum disputativé procedere per propositiones apud antiquitatem famosas. Hæc enim ipsius verba sunt. Enimvero interpres iste si tam sanctum Philosophiæ, quám religiosum philosopho, studium præstitisset; pro Logica, qua diligentiús instructus fuit, majorem fructum publicis commodis attulisset: Sed illi, ut cæteris interpretibus, philosophus pluris, quám philosophia ulla fuit. Verúm agite, caussa ista disceptetur accuratiús. Contrarietas est in essentia, contrarietas non est in essentia, contradictio & repugnantia manifesta est: & utra sententia verior sit & commodior, æstimetur é physica veritate & commoditate. Contrarietas duobus hisce capitibus asseritur tanquam ad constituēdum rerum physicarum principia, ad earumque vires, motus, facultatesque totas instituendum maximé necessaria. Docebit Aristoteles 4. cap. de Cælo, contrarietatem conversionum cælestium, contrarietatem elementorum, ortus rerum physicarum atq; interitus caussam & principium esse. Libri duo præcipué de Ortu interituque rerum physicarum conscripti sunt. At, inquam, res hæ physicæ sunt essentiæ. Itaque si tantum potest cōtrarietas in physicis rebus, potest in essentiis. Ergo hæc physica utilitas Aristoteli tantopere proposita, Aristotelem inducat ad contrarietatem in essentiis retinendum. Neque veró quidquam detrimenti usquam acciderit, si essentias contrarias esse dixeris; nisi forté detrimentum

tum putes, verum falſo præponi, & ſcholaſticum Zenonis alicujus commentum tolli; quale erit quinto Phyſico, & 2. de Gener. Contraria definiantur logicé, ut in Logica definita ſunt á nobis ex Ariſtotelis philoſophia: tota res communis erit & eſſentiarum & nõ eſſentiarum. Quamobrẽ non ſolúm logica, ſed phyſica veritas utilitasq; convincit, contrarietatem eſſe in eſſentia. Sed tamen pergamus, unitas, infinitas, binarius principiorum & cauſſarum, Ariſtoteli nondum placuerunt: quis tandem numerus placebit? Ternariũ meditatur: quem Plato attigit in magno & parvo, & in idea, ſed verbo tãtúm: re ipſa binariũ eſt ſequutus. nam magnum & parvum pro materia ſunt: idea pro efficiente. Reliqui philoſophi ternarium impleviſſe videntur Ariſtoteli, unitate ſubjectæ materiæ & binario oppoſitarũ differentiarum. Enimvero Phyſicus noſter hoc unũ valde inconſtanter aſſumit, cum phyſicos & de unico, & de infinitis principiis tantopere agitarit: tum etiam falſó, cúm materiam & efficientẽ, ut Parmenides, Anaxagoras, Plato, cogitarint potiús, quám formæ & privationis contrarietatem, Ariſtoteli modó propoſitam. Major deinde ternario numerus reprehenditur; quia ſi duæ contrarietates eſſent, altera vacaret: cúm contrarietas prima ſit in quoq; genere. At, inquam, etiamſi contrarietas unica fuerit, non ideo principiorum phyſicorum numerus major non erit. Etenim quoties Ariſtoteles ipſe non ſolúm in Logica, non in Philoſophia prima, ſed in Phyſica ipſa, quatuor genera cauſſarum, efficientem, materiam, formam, finem conſtituit? Quid liber ſecũdus totus? nonne in his quatuor principiis & partiendis, & Phyſico ad res phyſicas explicãdum proponendis conſumitur? Tandem veró capitis hujus concluſio, Phyſici noſtri hæſitantiam valde demonſtrat, dubitantis, utrúm principium unum, an plura duobus. Horum veró utrum (ait Phyſicus) magnam dubitationem habet. Ecquid magiſter, nondum tibi perſuaſiſti de numero principiorum, quæ tot argumentis antea perſuadere voluiſti? aut quamobrem tandem cúm ternarius principiorum tibi propoſitus eſſet, ſophiſtica iſta jactatione opus fuit, ut diſcipuli tui perdiſcerent, non eſſe unicũ principium, non duo, non quatuor, non infinita? an nisi negationes

tiones istas omnes falsas persequutus esses, verum quod arbitrabare, constitui non potuit?

IN CAP. VII.

Adhuc igitur Aristoteles disputasse magis, quàm quidquam demonstrasse videatur. Septimi capitis initio proponitur methodus illa, primi capitis initio proposita. Est enim (ait Physicus) secundúm naturam, ut „ communia primúm executi, deinceps singularia considere- „ remus. hoc secundum est in Aristotelis Physica singulare methodicæ legis eulogium. Atque, ut illud commendare meritó & collaudare possis; ita valde protinus mirabere, ad thesin nihil attinentes quisquilias partitionũ tam verbosé colligi, de genesi simplici, composita, de formulis orationis quibus genesis exprimatur, quód hoc fiat illud, aut ex hoc illud: subjecto modó manente, modó non manente: Intereaque μουσικὸν καὶ ἄμουσον vicies minimúm resonare: tãquam in tota rerum natura nulli gemmarii, aurifices, libratores, olitores, piscatores, aucupes, opiliones, bubulci, equisones, medici, hominis etiam ipsius & generandi & conformandi curatores, nulli denique Physici essent, á quibus exempla rerũ naturalium vera potiús assumerentur, quám emendicatentur aliena. Sed tamen tandem quid agitur isto capite? Disquiritur ternarius principiorum: primóq; de materia, tum de contrariis forma & privatione. Disseritur igitur primúm duobus argumentis, in omni genesi materiam subjectam esse, primó per genera entium, quæ sex hîc Aristoteles enumerat, essentiam, quantum, quale, ad alterum, & quando, & ubi: cúm decem fecisset in Categoriis: cúm secũdo capite adversus Parmenidem tria tantúm divisisset, essentiam, quantitatẽ, & qualitatem: cúm cęteris deinde locis tam varié genera ista descripsisset. & tamen Ad aliquid, Quando, Ubi, quamnam physicã materiam subjectam habebunt? Categoriæ enim illæ subjectã physici generis materiam habere nullã possunt. Quare argumentũ hoc valde fatuum est, disputare, physicã materiam generibus omnibus subjectam esse, per ea quæ materiam illam capere nequeãt. Verúm perge: In essentia Aristoteles utitur physicis plantarum & animalium

lium & ſeminis exemplis, quæ perlibenter hîc audio præ muſicis & pictoribus. Atque hoc primum fuit argumentum. Secundũ eſt per ſpecies motus, μεταχηματισιν, πρόσθεσιν, ἀφαίρεσιν, γένεσιν, ἀλλοίωσιν, transfigurationem, additionem, ſubductionem, compoſitionem, alterationem: quæ partitio tam inconſtans eſt in Ariſtotele, quám fuit entis illa diviſio: longé enim alia genera ab Ariſtotele motus efficientur poſtea. Ex his igitur partitionibus tam ſophiſticis, cõcluditur, in omni geneſi, ſubjectam eſſe materiam; eamque duplicem, ſubjectum nempe & oppoſitum; & oppoſiti nomine privatio intelligitur, quæ nempe oppoſita eſt formæ: privatio tamen nondum nominata eſt. Tandem igitur partus ipſe tantopere parturientis philoſophi expromitur, & στέρησις privatio contrariis variarũ privationum differentiis exprimitur. Contrarium affirmatum eſt μορφὴ, σχῆμα, μουσικὴ, ἁρμονία, τάξις, forma, figura, muſica, concentus, ordo: contrarium privatum eſt ἀμορφία, ἀσχημοσύνη, ἀμουσία, ἀναρμονία, ἀταξία, privatio formæ, figuræ, muſicæ, harmoniæ, ordinis. His enim contrariis differentiis contraria hæc duo principia Ariſtoteles exprimit; ternariumque principiorum, materia, forma, privatione cõcludit. Sed tamen materiam & formam longé alia principia efficit, quám privationem. Illa enim per ſe principia ait eſſe: privationem autem & oppoſitionem per accidens: ſed materia re & numero una: ſpecie
„ autem & ratione duplex efficitur: Materia enim (ait) ex
„ ſeſe eſt ἀριθμητὴ numerabilis, & tanquam demonſtrabilis digito. Itaque modo quodam principia duo tantúm ſtatuuntur, materia & forma, quæ per ſeſe inſint: modo alio tertium additur, privatio, quæ ſit principium per accidens: modo item quodam principia fiunt cõtraria, ut privatio & forma: tum modo quodam non contraria, quia contrarium á contrario pati non poſſit, quæ poſtrema ratio plané falſa eſt: Nihil enim patitur, niſi á contrario; & quicquid corrumpitur, á ſuo contrario proprié corrumpitur. Ut erit nono capite hujus libri, & octavo capite octavi Phyſici. Hic igitur labor eſt Phyſici noſtri, per tot labores ac difficultates cauſſam privationis & principium parturientis, & inter cauſſarum genera principiorumque, pri-

vationem

vationem statuentis. At deus bone! privatio ista quidnam est omnino? aut unde in Physicam inducta? fabulosum enim somnium est. Itaque physici professores attēdite, quæ contrá dicturus sim. Etenim cúm Aristoteles privationem contrariam formæ efficit, si speciem contrarietatis requiras, quid invenies? utrúm erunt adversæ an relatæ? nequaquam: affirmata enim, hæc utraque. utrúm igitur contrádicentes an privantes? Privantes videntur, at forma esset ἕξις habitus, ejusq; habitus negatio in subjecta materia, esset privatio. Privatio autem hæc physica non est in subjecto talis succedens oppositio formæ, qualis est cæcitas privatio visus in oculo: sed antecedens negatio potiús, advenientis formæ affirmationi contraria; quod Grammaticus híc veré adnotavit, & Aristotelis Physica diligentiús animadversa plané demonstrat. Atque huc nempe illa superiora omnia pertinent, Non quodlibet agere in quodlibet, neque quodlibet pati á quolibet: hinc μουσικὸν, ἄμουσον, ἡρμοσμένον, ἀνάρμοστον. ἐσχηματισμένον, ἀσχημοσύνη: quæ huc magis proprié conveniunt, non autem λευκὸν καὶ μέλαν, quæ adversa sunt. Enimvero sic postea tertio, quinto, sextò libris, definientur generatio & corruptio secundúm contradictionem; ut affirmatio & ens, sit terminus generátionis; negatio & non ens, sit terminus corruptionis: Ergó privatio Aristotelea, est pars contradictionis: nec aliud est dicere, privationem esse principium physicum, quám negationem esse principium physicum. Genus igitur ipsum dissentaneorum contradicentium, cum genere consentanearum caussarum comparetur: tum rerum & verborum fœda prorsús & absurda repugnantia deprehēdetur. Nam cúm dicis, privationem esse principium, esse caussam, ut Aristoteles hoc ipso in capite loquitur; quid aliud loqueris; quám mortem esse vitam, frigus calorem? Caussa enim status est rei salusq;: privatio autem, est pernicies ac ruina. Illud enim est κακοποιὸν, maleficium privationis, quod dicetur postea Aristoteli capite nono hujus libri. Quare qui privationem principium facit, & rerum & verborum repugnantia turpissima implicatur. Itaque Aristoteles & in Logica, & secundo Physico, ubi genera caussarum & per se & per accidens partitur, privationem istam oblitus est;

neque inter species caussarum & principiorũ per accidens commemoravit. Tum veró si privatio caussa vel principium diceretur, quia cõtrarium quiddam esset formæ advenienti: attamen non aliud hic intelligeretur, quám post privationem generari formam, sic enim ἐξ ἀλλήλων jam declaratum est μετ' ἄλληλα. Agé veró usus commentitii hujus principii per totam Aristotelis Physicam consideretur: amplissimum sophismatis testimonium perhibebitur. E tribus physici operis fundamentis unum in privatione constituitur. Attamen Aristoteles universæ naturæ velut architectus, nihil unquam isto principio ædificavit, nihil construxit. Perlustra regiones physicarum rerum, orasq; omnes meteororum, lapidum, metallorũ, fontium, hortorum, pascuorum: veræ physicæq; materiæ & formæ infinitum perpetuumque usum reperies: privationis principium omni physico usu privatum reperies: Ad cæteras omnes artes, Grammaticam, Rhetoricam, Logicam, Mathematicam, & quamlibet aliam seu disciplinam, seu rem omnino ullam, quæstio transferatur: magnus usus materiæ & formæ intelligetur, novi hujus & insolentis inter principia principii inaudita consideratio fuerit. Intelligimus, é duobus principiis & duabus caussis, materia formaq;, res omnes constare; privationem ad rem constitutã nihil attinere, ut Aristoteli etiam placuit; ad cõstituendum nihil posse: imó obstare potiús venienti formæ, cúm ei cõtraria fingatur; neque formam materia recipi posse, nisi privatio anté expulsa sit. Quamobrem tam fabulosum cõmentum é Physica tollatur. Quid veró deinde? Sequitur extremo capite septimo, modus intelligendæ materiæ κατ' ἀναλογίαν, secundúm similitudinem; utque æs sit ad statuam, lignũ ad lecticã, sic materia sit ad formam. Platonis veró, aut potiús Pythagorëi Timæi commẽtum hoc est. Plato quidẽ istam cognoscendæ materiæ difficultatem copiosé in Timæo proposuit, quod materia sit δύσφραστος καὶ θαυμαστὸς, difficilis explicatu atq; mirabilis: μετ' ἀναισθησίας ἁπτὸς, λογισμῷ νόθῳ μόγις πιστὸς, sine sensu perceptibilis, ratiocinatione quadã spuria vix credibilis. deniq; tota materiæ cognitio Platoni est ὥσπερ ὀνείρωξις καὶ φαντασμάτι, veluti somnium & visum aliquod. adeóq; duplex

cogno-

cognoſcendæ materiæ modus inſtituitur; alter quem Ariſtoteles hîc propoſuit, κατ' ἀναλογίαν, unde á Platone dicitur ἐκμαγεῖον παντὶ κείμενον, μήτηρ, τιθήνη, ὑποδοχὴ, πανδεχὲς, χώρα, ἕδρα τῶν γεννητῶν, Omni fictioni ſubjecta, mater, nutrix, receptaculum, omnicapax, locus, ſedes genitorum. Tum declaratur ampliús analogia, ab unguentariis, qui únguenta ſuaviter redolentia confecturi, materiam odoris omnis expertem præparant: item á fictoribus, qui mollibus in rebus figuram aliquam impreſſuri, nullam in iis ſpeciem reſidere patiuntur: ſic illud quod omnium generum ſimulacris commodé figurandum ſit, formis omnibus ſua natura carere debeat; cujuſmodi Ariſtotelis exempla illa brevia fuerunt de ære ad ſtatuam, ligno ad lecticam. Secundus modus intelligendæ materiæ Platonicus, eſt ἀφαίρεσις, detractio. Itaque materia, ait Plato, non eſt ignis, non aër, non aqua, non terra, non deniq; de tot rerum generibus ſpecies ulla, ſed omnibus ſubjecta materia. Appellatur itaque ἄποιος, ἄμορφος, ἀόρατος, ſine qualitate, ſine forma, inviſibilis. Hæc magiſter Plato, quæ feré eadē in his capitibus Ariſtotelis recognoſci poſſunt. Illud etiam á Simplicio huc allatum eſt, ab Ægyptiis primæ vitæ, quā συμβολικῶς appellabant aquam ὑποστάθμην, tanquam fecem, materiam eſſe nominatam. Ergo philoſophus uterque materiam primam non niſi ſimilitudine aut inficiatione comprehenſibilem arbitratur. Verumtamen difficultas cognitionis hujus, rhetoricé nimiúm videtur ab utroque philoſopho exaggerari. Cur enim materia & forma, non poterit definitione ſua comprehendi? aut quid aliud á philoſophis iſtis nobis eſt tot verbis & argumentis explicatū? Etenim roga utrumq;, quod ſit materiæ genus, quæ materiæ differentia. Genus (dicet uterque) eſt cauſſa vel principium; differentia ſeu forma, ex quo res eſt. Itaque materia definitur ab utroque, Cauſſa ex qua res eſt. Etenim quamvis materiæ phyſicæ nulla ſit Ariſtoteli forma phyſica, eſt tamen forma aliqua per quam eſt id quod eſt, & á cæteris rebus diſtinguitur. Jam veró in Ariſtotelis neſcio quot paginis, an adjuncta ipſi materiæ atq; aſſociata formæ qualitas, infinitaq; omnium generū capacitas, & tanquam hoſpitalitas omnium quálibet pere-

grinarum formarum, innata etiam eidem & ingenerata privatio tanquam fastidium vel odium potiús advenientis formæ, alienæque speciei semperq; diversæ insatiabile desiderium, entisq; novi facultas æterna, an hæc, inquam, materiam non omnia multó copiosiús, quám illa statuarum & lecticarũ analogia declaravit? Quare materia perceptibilis est illa quidẽ per analogiam, sed aliis etiam argumentis copiosiús & uberiús explicabilis. Neq; veró materiæ cognitio difficilior est quám formæ, sed facilior & promtior. Etenim undenam est illa Aristotelis in Physicos veteres, tanquam rudes in Logica caussarum principiorumque scientia, planéque agrestes, tot locis iterata reprehensio: quód de quatuor caussis unicam materiam præcipué cognoverint? de forma vix, ac ne vix quidẽ, sint suspicati? Quid hoc septimo capite, nonne id Aristoteles etiam nominatim profitetur? Materiam enim vocat ἀριθμητὴν, numerabilem, & tanquam digito demonstrabilem: item τόδε τι μᾶλλον, hoc aliquid magis; quia permaneat perpetuó, quia formam sustineat, ut Græci interpretes hîc adnotarunt. Quapropter hoc loco, Platonis & Aristotelis eloquentiam admirari fortasse possim; philosophiam equidem complecti nullo modo possim.

IN CAP. VIII.

Atq; hæc de principiis physicis Aristotelea doctrina est: deinceps refutationis sophistica renovatur. Sequitúr enim octavo & nono capite, de Physicis veteribus omnibus, deque magistro Platone, Aristoteléus quidam triumphus: quód illis ista principiorũ Physica fuerit ignota. Ideóque cúm veritatem physicarum rerum investigarent, velut in aliam viam abducti, propter imperitiam, deflexerunt & aberrarunt, ait Aristoteles. Ecquænam, inquam, imperitia ista fuit? Imperitia hæc Dialecticæ fuit, ait Philoponus; qua destituti, perverse ratiocinabantur. Tollebant enim (ait Aristoteles) ortum interitumq; rerũ, syllogismo captioso inducti. Si quidquam fit, id utiq; fit ex ente aut non-ente: ex ente non potest, quia jam esset: ex non-ente item non potest, quia nihil fit ex nihilo: Quare nihil omnino fit. Syllogismus hic veterum (ut Aristoteles

inter-

interpretatur)fuit genere conclusionis rectus,assumtione Aristoteli fallax: quia distinguendum fuit, per se aut per accidens,actu aut potentia:quæ utraque differentia ex efficientis caussæ topico logico orta est, ut Aristoteles ipsemet in Philosophia docet:sed in hac thesi ab Aristotele nequaquã legitimé usurpata. Prior igitur Aristotelis distinctio priũs animadvertatur. Ex privatione, quæ per se est “ non-ens, quæque non inest, fit res physica (ait) per acci- “ dens. Hic Aristotelis sermo, etiam Aristoteli ipsi durus visus est. Mirabile autem (ait) hoc atque impossibile videa- “ tur, sic quicquam ex non-ente fieri. At Platoni mirabile “ atque omni antiquitati non videatur tantùm, sed revera sit impossibile, sic quicquam fieri, é principio quod per se sit non-ens.Hic Aristoteles non est obscurus.privationem ait esse principium generandæ rei, & principium per accidens;quamvis ipsa sit per sese non-ens, quamvis etiam nõ insit,quamvis (ut mox dicet)nihil omnino sit. At istud revera non-ens,quomodo per accidens efficiet? Nam casus & fortuna, quæ caussæ per accidens postea appellantur, sunt in rerum natura aliquid, quamvis improvisum nobis & inopinatum, ut postea dicetur. Salinatori, qui amisso oppido fugerat in arcem, glorianti atque ita dicenti, Mea opera Q. Fabi,Tarentum recepisti: Certé, inquit Fabius ridens. Nam nisi tu amisisses, nunquam recepissem. Sic Aristoteleæ privationi, naturæ principium caussamque vindicanti,meritó per consimilem risum dicatur á formas nisi locum deseruisses,non successissem. Sed perinde ridicula in utroque genere caussa reperietur. Quare quod Aristoteles ait videri mirabile & impossibile,idipsum necesse sit logico homini & libero non mirabile. sed insomnii simile,neque videri,sed plané judicari. Sed pars assumtionis illius ita solvitur, quód ex per se non ente fiat aliquid per accidens. Pergit igitur Aristoteles,& docet,aliquid ex “ ente fieri,sed per accidens,non per se. Exemplum Aristo- “ telis hîc valde improprium est:ut si fiat(ait)canis ex equo, “ fiet ex equo per accidens, per se autem ex non cane. Itaq; “ Græci interpretes, ex equo vespas,vel ex tauro apes, pro exemplo commodiore maluissent. Primus igitur solutionis modus é distinctione per se & per accidẽs est, quód

aliquid per se fiat, ex per accidens non-ente: ut é materia. item quód aliquid per accidens fiat ex per se non-ente: ut é privatione. Attamen modus ille, quod canis ex equo fiat per accidens, falsus est. Propriè enim & per se dicitur homo gigni ex homine, & leo é leone; & illud, canẽ ex non-cane gigni, non aliud est, quám post † canem gigni: sic Castoris occasus gignet Pollucis ortum: vicissimque Pollucis ortus, Castoris occasum. Atque hæc est solutio prima antiqui elenchi, per distinctionem entis per se & per accidens. Secunda est per distinctionem entis actu & potentia: unde

† nō-canem

» concludit Aristoteles, ex ente-potentia, qualis est materia,
» aliquid per se fieri: ex actu-ente vel non-ente aliquid per
» accidens fieri, ut ex animali animal, per accidens: item ex
» privatione quæ actu est non-ens, fit aliquid per accidens: cujus distinctionis amplior cognitio ad primam philosophiam remittitur: in qua prolixum caput quinti libri duodecimum, item totus liber nonus de potentia & possibili, nihil aliud docent, quám logicam caussæ efficientis qualitatem quandam; sicuti pleniús ea ipsa de re aliás á nobis in ipso opere differetur. Sed tamen quod Aristoteles ait, materiam potentia-ens esse & nō actu, tam falsum est, quám fuit, materiam analogia sola cognosci. At enim, dicet Aristoteles, unumquodq; est id quod est per suam formã, formaq; actus est rei: Concedo, inquam, & confiteor, sed formam istã differẽciamq; actum esse dico ejus, cujus est forma, & sic Aristoteles † materiã definit. At veró falsum est, formam leonis, esse formam leoninæ materiæ; aut formam hominis, esse formã humanæ materiæ: sed in utroq; cōposito & materia & forma est leonis, est hominis: materiaq; comparata formæ, est tanquã subjectum; formaq; cōparata materiæ, est quasi adjunctum. materia autẽ formaque, & genera & vocabula sunt caussarum, non subjectorũ, non adjunctorum. Quapropter pclara ista distinctio, actu & potentia (cujus ignorantiã veteribus Aristoteles tantopere hîc objicit) non satis consideraté ad genesin physicarum rerum ab Aristotele applicata est: falsumque omnino est, quicquam fieri, nisi ex eo quod actu † sit: veterumque decretum illud, si tamen veteres hoc modo quicquam decreverint, ex ente nihil fieri, quia jam esset, fal-

† formam

† non sit

ſum eſt. eſſet enim aliquid, ſed non id, quod inde eſſet futurum. Gignuntur enim liberi á patre & matre, & ex ſemine: quæ omnia actu ſunt aliquid, non id tamen quod ex iis ſit futurum. Sed de materia Ariſtotelea pauló póſt accuratiús. Quamobrem duplex iſta cauſſæ efficientis differentia, per ſe, per accidens; actu, potentia; eſt illa quidem vera & logica: at neque veré neque logicé ad veteres Phyſicos, atque inprimis ad magiſtrum Platonem, ignorantiæ arguendum, ab Ariſtotele inducta.

In cap. IX.

Vt veró ignoraverint Phyſici veteres, materiam eſſe non-ens actu, ens autem potentia: quid tum? ignoranda ignoraverint: quæ & Ariſtoteli præſtitiſſet ſimiliter ignoraſſe. Quid ſequitur? Plato deinde toto capite nono vellicatur; primó, quód ignoraverit privationem, aut certé non ſatis explicarit. Agedū, Platoni, in juſta præſertim & æqua contentione patrocinari, liberale nobis honeſtumque fuerit. Cur igitur ab Ariſtotele inceſſitur? quia fatebatur (ait Ariſtoteles) ſecundúm Parmenidis ratiocinationem aliquid ex non-ente fieri, neq; privationē á materia diſtinguebat. at utrumque, inquam, ô Phyſice, falſum eſt: Primum illud é Parmenide, ſecundum é Timæo percipitur: neq; Græci interpretes id diſſimulare potuerunt. Quare faceſſant incurſiones ejuſmodi. Sed tamen Ariſtoteles probat, materiæ & privationis differentiam magnam eſſe. Materia eſt (ait) non-ens per accidens, « privatio eſt non-ens per ſe: materia, propemodum eſt eſ- « ſentia; privatio, nullo modo eſt eſſentia. Plato autem no- « mine magni & parvi non-ens efficit, privationem omni- « no præterit. Hæc in Platonem directa eſt petitio; quam liceat cuivis Platonē tuenti, vel † leni brachio repellere. Ete- † levi nim mirabile ſané videatur, Platonem ab Ariſtotele reprehendi vel ignorantiæ, vel negligentiæ in eo uno, in quo magiſter ille & ſcientia & diligentia longiſſimé diſcipulū ſuperarit: materiam enim, materiæq; privationē tam copioſé in Timæo, támquē magnificé Plato propoſuit, ut in Ariſtotele nihil hîc ſplendidum, niſi Platonicum appareat. Materia eſt non-ens (ait Ariſtoteles) ſed per accidens. Cur, «

† inquam, materia sit † ens per accidens potiús, quám forma? Materia enim subjectū est formæ permanens, ideoq; & tẽpore & natura prior; & ut forma ens actu appellatur, quia sit in rerū natura; sic & materia, ens actu dicenda est. „ Materia est propemodū essentia. Cur (inquam) nõ omnino, ut forma? materia enim subjectum est, ut dixi. Sed tamen Plato in principiis privationem præteriit. sané: nec inter genera principiorum caussarumq; numeravit, neq; de non-ente per se, omninoque, ut Aristoteles loquitur, non-ente, omnium entium generandorū principium numerare debuit: neq; aliud est Platonem reprehendi, quód physicā privationem, quám ꝙ physicam ignorantiā ignorarit. „ Plato in principiis physicis δυάδα dualitatem magni „ & parvi, pro materia separatim, deinde alterum pro effe„ ctrice causa statuit: trinitatem igitur longé diversam ab „ Aristotelis trinitate efficit, quia privationem præterit. Verum, inquam, prætererit: neque principium, uti dixi, naturalium rerum, nihilum efficit. Quapropter quis istas Physici nostri delicias ferat? Continuatur tamen deinde ab Aristotele differẽtia materiæ & privationis; quia materia per„ manens συναιτία τῇ μορφῇ, tanquā diceres concaussa for„ mæ, velut mater: privatio autem, maleficiū ejus diligenter „ intuenti, οὐδὲν εἶναι τὸ παράπαν, nihil omnino esse videatur. „ forma est res quædam divina, bona, expetenda, quamque „ ideo materia suapte natura, tãquam fœmina marem, ap„ petat atque desideret. Itaq; si materia & privatio non dif„ ferrent; privatio appeteret formā, id est, sui perniciem atq; „ interitum. φθαρτικὰ γὰρ ἀλλήλων τὰ ἐναντία· Corruptiva „ enim sui sunt inter se, contraria. Hæc in Platonem cõtorta tela sunt: at é pharetra Platonis accepta. Comparationes enim istę insignes, quód materia sit συναιτία formę, quód tanquam mater, quód forma res divina sit, ideoque materia formam tanquam fœmina marem expetat, totæ sunt Platonicæ: tantum abest, ut Plato privationem ignorarit. At privatio principium physicum á Platone nusquam efficitur: Verum est, Plato tale somnium neq; somniavit; neque veró, nisi plané delirare vellet, somniare debuit, ut dixi. Etenim Aristotelis ingeniū prorsus est hoc ipso loco singulare atq; mirabile, cúm materiæ ὄρεξιν καὶ ἔφεσιν appetitum

titum & desiderium formarum tribuit;neque hîc alteram ἐναντίωσιν multó veriorem (si quid ἐναντίωσις huc afferret)agnoscit,ex appetitu alienæ formæ,velut odio præsentis:quám é commentitia privatione advenientis formæ: Erat enim multó congruentius & luculentius,principium constituere ex re vera atq; affirmata, quæq; inesset,quám ex illa per se omninoque non ente privatione rem incredibilem fabulari. Sed per Deum immortalem, naturæ universæ, qua de agimus, opificem, philosophia Aristotelis jam verior & solidior Alexādrum consoletur. Quod enim & quám singulare axioma ad totam illam privationis fabulam explodendum nobis exhibuit? Antea fundamentum fuit privationis instituendæ & stabiliendæ, falsum illud & absurdum axioma, γεννητικά ἐστιν ἀλλήλων ἐναντία. Effectiva sui inter se sunt contraria. Etenim totis quinque capitibus nihil feré, nisi principatus privationis stabilitur: veteres physici denique, & magister Plato ignorantiæ arguitur, quód beatam illam privationem aut nescierit, aut præterierit, aut nōn satis splendidé exornarit. Tot millia hominū tot seculis in Aristotelis schola consenescentium, istud nihili & omnino & per se non entis principium, magna meliorum studiorum privatione, attoniti suspiciunt. At jam Aristoteli gratia magna debeatur ac persolvatur, qui tandem veritatis instituendæ & stabiliēdæ præclarum & prævalidum axioma præbuerit. φθαρτικά ἐστιν ἀλλήλων τὰ ἐναντία· Corruptiva sunt sui inter se, contraria. Quid tum? Contraria igitur non é contrariis gignuntur, sed á contrariis corrumpuntur. at privatio est contraria formę, assumit Aristoteles. Itaque etiam concludit Aristoteles idem, Ergo privatio κακοποιὸς malefica, formæ suapte natura divinæ, bonæ, expetendæ (sic enim Aristoteles θεῖον, ἀγαθὸν, ἐφετὸν hîc appellat) inimica atque contraria, quippe ex sese mala, fugienda est & execranda. Quapropter si contrarietas in principiis physicis locum esset habitura, haberet potiús appetitus novæ formæ, & status ingeneratæ; quám privatio advenientis ejusdem, & informatio. At ἐναντίωσις vel appetitus, vel privationis, ad interitum tantúm, ad ortum nihil attinet: falsumque axioma illud est, γεννητικά ἐστιν ἀλλήλων τὰ ἐναντία. verum autem est

φθαρτικά ἐστιν ἀλλήλων τὰ ἐναντία. Neque huc per ſe & per
accidens diſtinctio ulla revocetur: quandoquidem præter
omnia jam diſputata, leges Ariſtotelis illæ nobis juratæ
ſancitæque, in præceptis artis non modó nihil per acci-
dens, ſed ne κατὰ παντὸς quidem, aut καθ' αὑτὸ, niſi etiam
καθ' ὅλου πρῶτον admiſſuræ ſint. Sed quid hîc tantopere
laboramus? Ariſtoteles ipſe ad finem 1. cap. 2. Phyſ. totum
hoc privationis inſomnium penitus é rebus phyſicis ex-
terminabit. Verùm à privatione iſta ſecedamus, ne nos
» meliorum rerum fructu privet ampliús. Quid igitur in
» hoc capite reliquum eſt? Diſſeritur à Philoſopho materiæ
» æternitas, quód quatenus ſubjicitur, ſecundúm hoc gi-
» gnatur, & corrūpatur (ſic enim in Græco κατ' αὑτὸ ſecun-
» dúm hoc, nō καθ' αὑτὸ per ſe legendū eſt) Ex ſeſe aūt & ſua
» vi ſit ἀγένητος, ἄφθαρτος, neq; generabilis, neq; corrupti-
» bilis: quia ſi gigneretur ex alia materia gigneretur: ſi cor-
» rūperetur, in aliam materiam corrūperetur. Itaq; genita
» eſſet antequā gigneretur: & poſteaquā corrupta eſſet, ite-
» rum corrumperetur: quod utrumque abſurdum ſit. Itaque
» eſt æterna. Sic Ariſtoteles de materiæ æternitate cum
Platone argumentatur (Plato enim materiam etiam ἀ-
γένητον καὶ ἄφθαρτον affirmavit in Timæo) & ſimilibus
poſtea ſophiſmatis de motus, temporis, mundique æter-
nitate, toto octavo Phyſico argumentatur. at tum reſpon-
debitur illis argumentis: præſentibus modó reſpondeatur.
Materiam igitur Ariſtoteles gigni per accidens aut cor-
rumpi, dicat ſi lubet, ratione non ſolúm privationis, ſed
formæ, ſed quantitatis, ſed qualitatis, cujuſlibet denique
accidentis: per ſe autem neque gigni, neque corrumpi, e-
quidem valde ac vehementer inficior: neque tamen ſcho-
laſtica diſtinctione ulla hîc abutor; quód aliud ſit creare,
aliud generare (ut ſcholaſtici theologi loquuntur) mun-
dum creatum ex nihilo divinitus, generatum autem ne-
quaquam. Verborum commentum extra ſcholas inau-
ditum valere ſino: Phyſica Ariſtotelis adverſus Ariſtote-
lem contentus ſum, phyſicíſque argumentis duntaxat uti
inſtituto. Etenim ſi materia gigneretur (ait Phyſicus) ex
alia materia gigneretur, quæ cúm loquitur, phyſicé de-
buit loqui: & ſic intelligere: Si materia phyſica gigneretur;

gigne-

gigneretur ex alia materia physica. Cur, inquam? Connexi enim consequentiam probari & demonstrari velim: quia (ait Aristoteles) materia est subjectum primum, ex quo insito fit aliquid non secundúm accidens, & si corrumpatur aliquid, in hoc abibit ultimum. Erit, inquã, materiæ definitio ista vera, si de logica materia intelligatur. Per hanc enim intelligimus, quod fit, ex hac primúm subjecta fieri: tum si corrumpatur facti entis forma, ultimam denique materiam superesse. Sic é logicis definitionibus intelligimus quid forma, quid finis, quid adversum, quid relatum, quid genus, & cætera logica. Id, inquam, totum logicum est; physici generis nihil est proprium. Sed tamen dicat Aristoteles, si physica materia gignatur, gignetur ex alia physica materia: item si materia corrumperetur, in aliam materiam corrumperetur. Id enim pernegabo; neque jam consensum Physicorum & concursum verebor, qui dicant, ex nihilo nihil fieri, eoq; Aristoteles clypeo sese tueatur. Id enim axioma falsum est; ejusque falsitatem maximo é Physica Aristotelis & illustrissimo exemplo convinco. Respõdeat igitur Aristoteles simili contra Aristotelem argumento. Si forma physica gigneretur, ab alia physica forma gigneretur: de mente hominis nihil híc loquor, quam Aristoteles nominatim profitetur extrinsecus advenire, neque putat ab humana mente gigni; de physicis formis, & entium physicorum loquor: deq; iis Aristotelem in libris de Cælo, tanquam cælestem prophetam aliquem audio. De summo enim Deo ita vaticinatur, ἐκεῖθεν τοῖς πᾶσι τὸ εἶναί τε καὶ ζῆν, τοῖς μὲν τρανώτερον, τοῖς δὲ ἀμυδρώτερον· Universis (ait) rebus & esse & vivere illinc attribuitur: aliis quidem manifestius, aliis aũt obscuriús. eademq; de caussa pauló anté forma θεῖον, ἀγαθὸν, ἐφετὸν dicta est, atque hoc idem multó etiam magnificentiús metaphysicæ Scholæ loquentur, secundúm Aristotelem formas ex nihilo divinitus creari instar momentorum. En igitur philosophum splendidum & illustrem, á divino rerum opifice non modó in viventibus vitæ, sed in omnibus omnino entibus essentiæ caussam principiumque repetentem: ut omnis omnium entium naturalium forma, materiæ præcultæ ac præparatæ divinitus inspicetur.

Neque κράσει temperamentoque subjectæ materiæ, formarum creatio expressioque tribui potest: Ut nec citharæ quamlibet egregio idoneoque artificio compositæ fabrica structuráque, harmoniam velut animam queat efficere; sed citharœdus fidibus canendo eam creet necesse est. Neque justum verumque id sit, quod deterius est, melioris caussam statui: formam porró quibusvis formæ instrumētis præstare. Quapropter formæ, sunt ex opificio summi Dei. Hæc Joannes Grāmaticus Philoponus argumenta perspexit, conclusitque, Si formæ é nihilo fiant á Deo, materiam quoque ab eodem opifice ex nihilo creari posse. Verúm alio ex ejusdem Aristotelis Physica firmiore argumento thesin eandem premo urgeoque. Etenim septimo capite tertii de Cælo, axiomà longé præstantius instituitur: δεῖ γὰρ ἴσως τῶν αἰσθητῶν αἰσθητὰς ἀρχὰς, τῶν δὲ ἀϊδίων ἀϊδίους, τῶν δὲ φθαρτῶν φθαρτὰς εἶναι τὰς ἀρχὰς, ὅλως δὲ ὁμογενεῖς τοῖς ὑποκειμένοις. Necesse enim fortasse fuerit, sensibilium sensibilia principia, æternorum ęterna, corruptibilium corruptibilia esse principia, omninoque homogenea subjectis. Hæc veré Aristoteles philosophatur. nam si partes totum constituentes sint æternæ, æterna erunt ipsa tota: si caducæ, caduca. Assumatur igitur vel é præsentis capitis fine, At res physicæ sunt corruptibiles, & Physica tales tantúm formas considerat. Concludatur igitur syllogismus totus: Res corruptibiles habent corruptibilia principia: Res physicę sunt corruptibiles: Habeat igitur corruptibilia principia. De formis non dubitat Aristoteles; quin affirmat, per se omnino & gigni & corrumpi; neque item dubitare quidquam debuit, quin per se omninoque & materia gigneretur corrumpereturque. Enimvero materiæ æternitas é tota Aristotelis in hoc primo libro physica consideretur accuratiús: materiam Aristotelis primam, non æternam; sed (quod multó longęque majus est ad totam hanc quęstionem terminandum) nullā prorsus in physicis rebus materiam esse dico. Etenim Physice præstantissime (te enim de materia differentem attenté & accuraté consideravi) quamnam materiam physicam nobis interpretaris? Ais 7. cap. 3. de Cælo, τέλος δὲ τῆς φυσικῆς τὸ φαινόμενον ἀεὶ κυρίως κατὰ τὴν αἴσθησιν. Finis autem est Phy-

eſt Phyſicę quod proprié ſecundúm ſenſum appareat: ais deniq; per totam Phyſicam, Phyſico propoſitum eſſe σῶμα ἁπτὸν, corpus tangibile tactuque tractabile, manuque palpabile. Secundo libro diſputas, Phyſicum á Mathematico differre: quód Mathematicus abſtrahat quæ mente contẽpletur, Phyſicus nihil abſtrahat, ne definitione quidem: poſtremó, Phyſicum nullum, niſi oculatum, niſi auritum, uno tactus organo ſemper inſtructum, neque jam ſolúm ratione, ſed ſenſu & ſenſuũ quidem craſſiſſimo ſenſu res ſibi ſubjectas definientem, partientem, concludentem. hæc igitur propoſitio noſtri ſyllogiſmi, ſic Ariſtotelis authoritate fundata ſit. aſſumamus ab eodem philoſopho & partem alteram. Quid igitur? Qualem materiam interpretatur Ariſtoteles? ἄμορφον, ἀειδῆ, ἄποιον, ἀναίσθητον, ſine forma, ſine ſpecie, ſine qualitate, inſenſibilẽ. Imó veró vix ἐπιστητὴν κατ' ἀναλογίαν, proportione & ſimilitudine comprehenſibilem. Quamobrem ſyllogiſmus totus concludatur: Res Phyſico propoſita, eſt ſenſibilis: Materia prima non eſt ſenſibilis: nõ igitur Phyſico propoſita. Tum veró addatur & illud é 1. cap. 4. Phyſ. ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν αἰσθητῶν σωμάτων στοιχεῖα σώματα· Sunt veró ſenſibiliũ corporum elementa corpora. Res autem phyſica corpus eſt: elementa igitur ipſius erunt corpora: materiaque ideo erit corporea & ſenſibilis. Sed enim fabulas iſtas penitus explodamus: Age igitur, corollarium (ſi placet) addatur: Omnia rerum phyſicarum genera ſubducantur; cælum, ignis, aër, aqua terra, ſydera, meteora, lapides, metalla, herbæ, plantæ, arbores, aves, piſces, pecudes, homines: in nulla prorſus mundi parte talem corporis phyſici materiam deprehẽdemus, crucem igitur phyſicæ doctrinæ ſtudioſis erectam, graviſſima veriſſimaque tot rationum veritate affligamus, diſturbemus, atque in æternum conteramus: Alexandrumq; veriſſima conſolatione cõſolemur; nec interea tamen vereamur, ne octoginta talenta repetat. conduplicabit enim potiús præmium, ſi doctrinæ fructum ampliorem perceperit. At veró nos ipſi Alexandri ſimus, nobis ipſi gratulemur; cúm nos graviſſimis errorib. liberatos videamus, noſque ſentiamus illuſos tota diſputatione de materia; multóque etiam impenſiús illuſos, cúm

materies iſta commentitia, quæ nuſquam ſit, etiam æter-
na, neque generabilis neque corruptibilis efficitur. Certé
neque generabilem, neque corruptibilem eſſe confiteor;
ſicuti nihilum neque generabile, neque corruptibile eſſe
concedo, quia nihil eſt: æternam tamen propterea mate-
riam atque immortalem eſſe, neque confiteor, neq; con-
cedo. Itaque operæpretium ſit, Phyſicum noſtrum demi-
rari, qui mordicus tueatur iſtud, Ex nihilo nihil fieri; & ta-
men duplici in Phyſica nihilo, materiæ primæ & privatio-
nis, totam univerſi mundi naturam machinetur & con-
ſtruat. Veruntamen de primo nihilo privationis, deque
altero nihilo materiæ, ſatis ſuperque diſputatū eſto. Quid
eſt igitur iſto capite reliquum? Ariſtoteles de privatione
plurima, de materia prima non tam multa, de forma
pauciſſima diſſeruit: de efficiente, deque fine nomina-
tim nihil: ternarius Ariſtoteleorum principiorum nomi-
natim non expreſſit duo hæc genera. Plato εἶδος appella-
rat, ſpeciem, vel ideam, vel formam illam divinam opi-
» ficem rerum. περὶ τῆς κατὰ τὸ εἶδος ἀρχῆς, de principio
» ſecundúm ſpeciem (ait Ariſtoteles) accuratiús definire
» ad primam philoſophiam attinet: de formis corruptibi-
» libus ſolúm in Phyſica deinceps agemus. Verumenimve-
ro princeps illa & primaria cauſſa, ab Ariſtotele ipſo in
Phyſica libro præcipuè octavo, & in libris de Cælo, repe-
tita ſubinde eſt, & celebrata copioſiús, quám in illa pri-
ma Philoſophia. Nam de quatuordecim libris Philoſo-
phiæ primæ, quinque tantúm capita duodecimi libri, &
ea quidem non tota, primam iſtam ſpeciem proponunt,
neque feré quicquam proponunt, niſi de Phyſicis iſtis
repetitum. Quare quid de Ariſtotelis ingenio tam anci-
piti, tamque verſatili judicandum ſit, malo equidem in
aliorum libertate atque arbitrio relinquere, quám odio-
ſum auribus cujuſquam moleſtumve pronuntiare. In-
genium ſané fœcundum, multiplicis variæque ſapien-
tiæ plenum ſuſpicio: quód velut exercendi ſui gratiâ, εἰς
ἑκάτερον tam mirificé moveatur: nec ideo ſit uno aliquo
articulo metiendum, comparandæ ex omnibus locis va-
riæ hominis ſententiæ, á Meliſſo, Parmenide, Pythagora,
Empedocle, Anaxagora, Zenone, Democrito, Leucippo
magnis

magnis laboribus collectæ, talentaque octoginta meritæ; sed tamen collectæ magis, quàm judicatæ: ideoque ad Aristotelis leges catholicas referendæ. Philosophum hunc velut equum generosum quidem, sed acrem atque alacrem animadverto: legibus igitur illis tanquam frenis cohibendum. Toto primo libro exagitatur unitas Melissi Parmenidisque; mens Anaxagoræ deridetur; species Platonis & idea alió rejicitur, id est, Deus é mundo tollitur, nec omnino Dei nomen in tota octo librorum acroasi ab Aristotele nominatur. At philosophus idem aliás nihil magis admiratur ac veneratur, id est, Deum non Parmenidëum, vel Anaxagorëum, vel Platonicum, sed Aristotelëum in Physica esse voluit. Nos igitur physicum istum Deum non solúm Parmenidëum, Anaxagorëum, Platonicum, sed etiam Aristotelëum, imó veut optimum maximumque rerum omnium parentem Physica sinceris animis agnoscemus, & colemus. Aristoteles elementa Parmenidis duo, quatuor Empedoclis: homœomera Anaxagoræ vexavit libro primo: locis aliis collaudat, id est, talem materiam in Physica non Parmenideam, non Empedocleam, non Anaxagoream, sed Aristoteleam esse voluit: Nos igitur etiam hãc materiam, & Parmenideam, & Empedocleam, & Anaxagoream, & Aristoteleam complectemur, sed catholicis Aristotelis legibus regemus: hic secundus fructus erit. Aristoteles cum Platone formam rerum physicarum quiddam bonum expetendum, divinum agnovit. Plato etiam Deum ipsum opificem perspicué & luculenter effecit. Formas igitur physicas á Platone & Aristotele divinitus ingeneratas agnoscemus. Aristoteles duplex nihilum in Physica complexus est, alterum privationis, alterum materiæ primæ; nihilum hoc utrunque nihili faciemus: Aristotelem denique Aristotelis virtutibus & legibus metiemur.

P. RAMI SCHOLARUM PHYSICARUM LIBER II.

IN CAP. I.

RIMUS liber logicam materiæ & formæ doctrinam disputavit: secundus repetit eãdem Logicam, tautologia mirabili. Atq; ad hũc elenchum excusandum, ex interpretibus alii dicũt, actum esse libro superiore de principiis rerum physicarum: secundo agi de principiis scientiæ naturalis. quo nihil potest esse pictius. alii actum priore libro præcipuè de materia, secundo agi de forma, par est elegantia superiori. Revera autem de caussarũ generibus & modis toto libro agitur. hæc igitur ad libri confusionem illustrandum, bipertita distributio nobis erit. De generibus caussarum tria ferè capita tota sunt. Primo igitur capite, nomine Naturæ, tria caussarum genera, efficiens, materia, forma proponuntur. Quatuor enim significationes Naturæ declarantur; quarũ tres primæ, sunt tria caussarum genera, efficiens, materia, forma: quibus additur generatio. Atq; hæ significationes sunt omnes in Philosophia 4. cap. lib. 5. quibus additur essentia naturâ-entiũ, quæ res est physica & cõposita; ut natura significet etiam corpus naturale, materia formaque comprehensum: Sic igitur, per speciem Naturæ & nomen, de caussis Physicus philosophatur. Atque ad occasionem primæ significationis, partitio inducitur, quòd entia alia sint natura, alia non naturâ: naturâ dicuntur esse elementa, plantę, animantes, cæteręque physicæ essentiæ: non naturâ, sunt entia artificialia, ut lectica, vestis. At, inquam, in Physicis lex καθ' αὑτὸ, nihil nisi physicum esse patietur: nec Aristoteles in Physicis hanc alteram divisionis hujus partem persequetur. Hãc tam ineptam divisionem subsequitur prima significatio

& defi-

& definitio Naturæ. Natura, est principium & caussa motus & quietis, in quo inest primúm, per se, & non secundúm accidens. hæc prima est apud Aristotelem Naturæ significatio & definitio, ex effectis instituta. neque omnino aliter Natura totis postea Physicis definietur. In hac tamen definitione, principium motus ad rem tantúm facit: cætera sunt supervacua. Nam quietis ratio hîc nulla est necessaria. cúm facultas eadem sit contrariorum. ut, quæ est facultas loquendi, & tacendi eadem est. Reliqua ad differentiam artificialium temere adhibita sunt. Illud enim (in quo inest) quid proprié necessitatis habeat: horologia siquidem & αὐτόματα habent ex arte principium sui motus in se ipsis, quatenus artificialia sunt: & cúm artificium desierit, desinet artificiosus motus. Nec, quia naturam ars imitatur, nullus est artis motus; falsóque definirentur artes loquendi, dicendi, differendi, numerandi, metiendi, canendi, medendi; nisi in se ipsis haberent artifices, artis beneficio atque auxilió, facultatem talis motus & effectus. Quin Aristoteles ipse in Philosophia δυνάμιν, potentiam & facultatem, præcipué artibus attribuit. Sed Aristotelis hinc natus est error, motum soli physicæ rei tribuentis, cum κίνησις καὶ ποίησις, motus & † effectus, sit prorsus idem, etiam in his Aristotelis libris, ut tertio libro præcipué convincetur. Vacat etiam in eadem prima significatione. *Primúm*, quia lex καθ' ὅλου πρῶτον, nil in arte recipit, nisi quod insit primúm. *Per se autem, non per accidens*, in definitione item ridiculum est. Possit enim in omnibus definitionibus differentia *per se, non per accidens*, similiter adjungi; cúm tamen lex καθ' αὐτὸ, generaliter & semel imperet, ne decretum ullum sit in arte per accidens, sed per se tantúm. Tum veró etiã *primó* complectebatur reliquam differentiam *per se, & non per accidens*: ut est 4. c. 1. Post. Quamobrem tota hæc in Naturæ vel definitione vel significatione, *Quietis, in quo inest primúm, per se, & non secundúm accidens*, ridicula sunt & inepta: & tamen hæc definitio (quæ pro universæ totiusque Naturæ definitione vulgó sumitur) non omni naturæ & caussæ, sed efficienti tantúm moventique convenit: materiæ non convenit; formæ, quatenus forma est,

† effectio

non convenit: fini non convenit. quæ singula é suis postea significationibus & definitionibus percipientur. Sequitur, *habere naturam:* pro eodem quod *esse naturâ*. Verba hîc tantúm sunt, res physica nulla. item *secundúm naturam esse, ut per se accidentia:* ubi etiam verba tantúm sunt. Nam quæ secundúm naturam fiunt, etiam Aristoteli ipsi dicuntur secundúm naturam entia, ut 9. cap. 2. Physic. Sequitur præcipué ex toto capite, imó ex tota acroasi physica, animadvertenda digressio in fatuum Physicum, qui demonstraret, Naturam esse; quia res per se claras rebus dubiis obscuraret, *καὶ ὥσπερ τυφλὸς περὶ χρωμάτων συλλογίζοιτο*, & tanquam cæcus de coloribus ratiocinaretur. Etenim in tota acroasi physica, Aristoteles disputans de logicis rebus, non solúm physicorum entium, sed quorumlibet & entium & non entium communibus, quæ per se claræ manifestæque sunt logico ad physicas artes venienti: Aristoteles, inquam, disputans de talibus principiis per se claris & manifestis, per argumenta rerum obscurissima, quid aliud quám cæcus de coloribus judicat? Quapropter ingentis beneficii gratia Aristoteli debeatur, qui cæcitatem mentis Physico objicit, á quo res per se clara, rebus minimé perspicuis doceatur. Verúm perge. Sequitur altera naturæ significatio. Primúm insitum unicuique *ἀῤῥύθμιστον*, incompositum, per se ipsum. Quæ definitio etsi rudior est, quia *incompositum* & *per se*, nihil sunt necessaria ad istius significationis essentiam & explicationem: tamen materiam illam primam plané significant, quæ primo libro declarata est; & *ἀῤῥύθμιστον* jam nunc est illud *ἄμικτον*, *ἀνάρμοστον*, *ἀσχημάτιστον*, *ἄτακτον*, *ἄμορφον*, *ἀειδές*. Tautologia igitur inanis est, & quidem supervacuis rebus cumulata; quia materia perfecté definitur, Caussa ex qua res est: ut persæpe ab Aristotele definitur. Quare *primum*, & *incompositum*, & *per se*, inania sunt. Atque huic materiæ definitioni, si quis volet illam primam Naturæ definitionem, tanquam speciali generalem, accommodare: comparet, semotis nominibus, & conjungat definitiones hoc modo: Materia est principium motus & quietis, in quo inest primúm, per se, & non per accidens, primum insitũ unicuiq;, incom-

incompositum,per se:sentiet elenchum stupidum. Quid tum postea? Sequitur tertia significatio Naturæ, forma & species, quam dicimus definiẽdo quid est.hæc logicæ forma est proprietas: forma enim,est caussa per quam res est id quod est,unde distinguitur á cæteris rebus. Eadem tautologia est quæ priús:logicã formam etiam priore libro propositam, pro physica repetere. Addit Aristoteles speciem hanc non esse separabilem:ut formas physicas intelligamus,quas in fine libri superioris corruptibiles dixit esse. tautologia est altera de hoc genere. Addit & illud, formam magis esse naturam quám materiam;quia forma sit ἐντελέχεια,actus:materia autem,δύναμις,potentia.Et illud nimirũ est, quod in Philosophia ait, nomine Naturæ proprié significari formam, cætera μεταφορικῶς. attamen 7. c.1.Phys. Aristoteles ait, materiam esse magis hoc aliquid: & revera materia est subjectum formæ, & corrupta forma, tanquam accidente aliquo, incorrupta (ut putat Aristoteles) permanet. denique si materia & forma,sunt species naturæ & caussæ; non magis huic quám illi genus cõmunicatur. Tandem quarta Naturæ significatio adscribitur:Præterea autem Natura,quę dicitur ut generatio,via est ad naturam. hæc significatio in Philosophia proponitur: & á φύω,id est,genero & produco, jam nihil tam proprié significatur,quám φύσις,tametsi minimé omnium sit usitata talis significatio. Natura igitur appellata est, caussa,& efficiens,& materialis,& formalis:tandem etiam appellatur γένεσις,generatio, quæ speciem motus,vel potiús, omnem motum † effectumque hîc significat,ut significat initio 7.cap.1. Phys. Atq; hæc de naturæ ac φύσεως significationibus quatuor: unde tamen nulla significatio communis & generalis accipi potest, qua natura & naturalis philosophia definiatur. Ad extremũ etiam forma dupliciter dicitur, quia privatio sit etiã species & forma quædam: quod ipsa privatione incredibilius etiam commẽtum est. Privatio per se nihil est:forma,vel sola vel præcipua natura est:& tamen privatio quædam forma hîc efficitur. Addubitat deniq; Aristoteles,utrúm in simplici essentiarum ortu sit privatio & contrarium;idq; rejicit in quintum physicum,& in secundum librum de generatione:quib.in locis

† effectionemq;

» affirmabit, essentiæ nihil esse contrarium: nec ideo priva-
» tionem esse ullam. hæc tamen est contrarietas superiore libro tantopere disputata. Et veró hæc dubitatio valdé Aristoteleũm ingeniũ depingit. Aristoteles pœné primum librum consumsit, ut privationem faceret rerum naturalium, id est, essentiarum, principium; in eoque tam magnificé, de suo isto privationis commento sensit, ut imperitiam & ignorantiam Physicis omnibus, etiam magistro Platoni, propterea objecerit: & tamen hîc addubitat, an sit aliqua privatio in generatione essentiarum: imó veró postea confirmat, nullam prorsus esse. Quid igitur de Aristotele sentias, qui privationem, tanquam filiolam charissimam antea sic amplexatus & osculatus erat, ut é sinu deponere non posset, & tamen hîc jam fastidire ac dedignari incipit: neque póst unquam, ut rei naturalis principium, appellabit? Eant igitur jam nunc Alexandri & Simplicii: privationemque Aristoteleam pertinaciter tueantur, hanc retineant; cúm Aristoteles ipse sic aspernetur, sic é physico regno exterminet.

IN CAP. II.

CApitis secundi partes duæ sunt. Prima, disputatur differentia Mathematici á Physico: secunda, quód sit Physici, materiam, formam, finemq; considerare. Pro-
» lepsis igitur initio est gemina. Primúm cúm Mathemati-
» cus & Physicus considerent puncta, lineas, plana, solidaq;: quomodo differunt? deinde utrúm Astrologia sit diversa, an pars Physicæ: cúm Physicus consideret astrorum & mundi naturam figurasque? Hæc prolepsis est utraque:
» solutio primæ primó sequitur, quód Mathematicus con-
» sideret figuras mente abstractas á motu & materia sensi-
» bili: sed Physicus, res physicas consideret cum materia sensibili conjunctas, ut é definitionibus utriusque generis apparet. In quo Aristoteles, rem quidem magnam videtur dicere; cúm tamen novi nihil dicat. Hæc enim differentia Geometræ & Physici tam inepta est, quám esset Logici & Physici de caussis & oppositis. Nam si Physicus consideret caussarum & oppositorum species in physicis rebus, considerabit ut Logicus: perinde omnino atq; si nomi-

ſi nomina & verba rerum phyſicarum declinaret, aut conjugaret, declinaret utique, & conjugaret non Phyſici, ſed Grammatici facultate. Sic omnino Geometria docet figurarum ſpecies & affectiones, quibus Phyſicus in phyſicis rebus utitur, non tamen ut Phyſicus, ſed ut Geometra: neque tum phyſica, ſed geometrica facultate utitur. In reliquis, quæ vulgó etiam mathemata dicuntur, Aſtrologia, Optica, Harmonica, Ariſtoteles nutat, dubitat, utrúm Aſtrologia ſit pars Phyſicæ; neque aliter diſſolvit, quám ut Aſtrologiam, Opticam, Harmonicam τῶν μαθημάτων, φυσικώτερα, é mathematicis magis phyſica nominet: atque ab iis geometrica quidem, ſed phyſicé conſiderari: ut Geometria conſiderat magnitudines phyſicas, ſed geometricé. quæſtionemque magis implicat, quám diſſolvit: at facillima res ſit, ſi mathematum nomine Arithmetica tantúm, Geometriaq; comprehenderentur, ut revera comprehenduntur. Harmonica ſonos ſpectat, eorumque genera & differentias: Optica lucidum, umbroſum, rarum, denſum ſibi proponit, quæ qualitatum phyſicarum & ſenſibilium principes ſunt. Aſtrologia autem, non modó pars eſt Phyſicæ, ſed prima ſummaque pars: imó reliquarum omnium partium longiſſimé princeps & domina, earumque cauſſas, principia, viciſſitudines, ortus, interitus, mutationeſque ſuo ſinu gremioque complexa, & quidem ut terra, cæli, inſtar punctum eſt quoddam; ſic Phyſica, quæ dicitur Aſtrologiæ inſtar, minimum quippiam fuerit. Sic igitur iſta quæſtio diſſolvenda eſt: & diſtinctio talis, magnam artium lucem claramque (ſi quando revera extiterit) eſt allatura. Ut autem exiſtat aliquando, eruditorum præclaris artibus hominum ingenia (ut ſpero) contendent atque elaborabunt. Nos quidem diſputatis octo phyſicæ Auſcultationis, & quatuordecim primæ Philoſophiæ libris, magna animi alacritate, eó curſum dirigemus. Ergo Matheſis in numeris & lineamentis latam habet differentiam ab Harmonica, Optica, Aſtrologia, Phyſica: ſubjectis enim rebus (quæ ſingulæ interpretantur) plurimúm differunt. Sed iſta comparatio, licét egregia de re, nobiſque chariſſima, attamen iſto loco valde

eſt aliena. mathematicum nihil proximé neque anteceſſit, neque ſequitur. Cœptum erat agi de cauſſis: agitur deinceps de cauſſis: ut nulla talis comparationis occaſio, ſaltem probabilis, appareat: ad initium phyſicæ de Cælo, ea theſis aptior occurriſſet. poſtremó differentia hæc, á ſeipſa refellitur. Nam ſi Phyſici tantúm ſit, conſiderare res ſenſiles: cur in Phyſicam inducitur comparatio inſenſilium? Enimvero differentiæ ejuſmodi, infinitum in libris Ariſtotelis ſophiſma continent. Didiceris Grammaticam & Rhetoricam: ſcies é rebus definitis, quæ ſit earum differentia. definitio enim, non ſolúm rem explicat quid ſit, ſed etiam definit & diſtinguit tanquam finibus & terminis, á cæteris rebus. Sed Aſtrologia tum rudior erat, neque Græcis adhuc valde nota; ut poſtea patebit in libris de Cælo. & quód Aſtrologia ſit pars Phyſicæ, dicetur rurſum ſeptimo capite hujus libri. Sed in hac
„ eadem comparatione, duo conſideranda inciderunt. al-
„ terum eſt, nullum eſſe mendacium mathematicorum,
„ quamvis á ſubjectis & ſenſilibus abſtrahentium: quod ab Ariſtotele repetitur 39. cap. 1. Priorum, 8. cap. 1. Poſteriorum, & in Philoſophia 3. cap. 13. lib. & 2. cap. 14. lib. At huic abſtractioni, ut perpetuæ magnitudinis diviſioni διεμάχετο Πλάτων, ὡς ὄντι γεωμετρικῷ δόγματι, adverſabatur Plato, ut cuidam geometrarum placito, ut eſt 7. cap. 1. Phil. Nec ſané aliter geometres magnitudinem abſtrahit, quám Apelles colorem, ſi de colore artem conficiat: imó veró, artium omnino omnium id eſt commune, ut res generales præceptis comprehendant, quarum tamen ſola in rebus ſingulis exempla ſint. ut etiam pleniús docetur 3. cap. 13. Metaphyſicor. quód ſi geometres aliam magnitudinem abſtrahat, quám in exemplo vero & ſenſili repræſentare queat, falſó abſtrahit & mentitur; quoniam cogitatio mentis, eſſentiæ ac veritati rerum non reſpondeat. Sed hac de re iterum tertio & ſexto Phyſico diſſeretur ampliús. Alterum hîc conſiderandum eſt de Ideis, quarum nomine Plato & Socrates perſtringuntur. de quibus tamen varia variorum locorum calumnia vexatis, idem Ariſtotelis judicium erit, quod de Meliſſo & Parmenide, deque Anaxagora fuit. In Philoſophia

ſophia

ſophia enim 6. cap. 3. lib. & 3. cap. 13. lib. Plato & Socrates egregié vindicantur. Socrates quidem, ait Ariſtoteles, " univerſalia ſeparabilia non faciebat. Sed locos omnes il- " los in dialecticis, ampliús á nobis diſputatos, in categoria de genere & ſpecie. Quamobrem prima pars capitis hujus ita eſt: ſecunda, poſt hanc comparati mathematici digreſſionem, revertitur ad genera cauſſarum, quas Phyſicus conſiderare debeat: ſed eadem illa naturæ ſpecies prætexitur, tanquam de natura ageretur, non de cauſſa. Primó igitur natura dupliciter dividitur, in materiam " & formam: quæ tamen primo capite quadrifariam ſecta erat. Tum veró, quid ſequitur? Phyſici eſt conſide- " rare materiam formamque (ait Phyſicus) primó, quia ve- " teres Phyſici conſiderarunt vtramque, quamvis formam " parciús: ſic 1. Phyſic. & 1. Phil. veteres ab Ariſtotele exercentur, tanquam gnari materiæ rerum, ignari cæterarum cauſſarum. ſecundó, quia ars imitatrix naturæ, ma- " teriam formamque conſiderat. Eſto, quid tum? Conſi- " derat etiam Phyſicus finem & cujus gratiâ? quia & ars e- " tiam finem ſibi proponit. Fateor, inquam; at iſta cauſſa " in ternario cauſſarum, primo libro prætcrita eſt: præterita eſt primo capite hujus, in quatuor ſignificationibus naturæ: prætcrita eſt in hoc capite in duobus generibus naturæ. An veró finem conſiderat Phyſicus, tanquam formam? Hîc veró Ariſtoteles formam fine, aut finem potiús forma comprehendit. quod apertiús dicet capite ſeptimo, de trium cauſſarum concurſu in vnam. At præter ipſam rei formam, finis etiam appellatur, uſus formatæ perfectæque rei. Sic enim Phyſicus loquitur, Uti- " mur, veluti ſint noſtri gratiâ, omnibus quæ ſunt. Sumus " enim & nos quodammodo finis. Dupliciter enim dicitur id cujus gratiâ. Hîc Ariſtoteles finem duplicem facit: primó formam, quam cúm res adepta ſit, finita perfectaque dicitur: deinde uſum rei factæ. Remittit autem Ariſtoteles cognitionem duplicis finis ad Philoſophiã, ubi tamen nuſquam nominatim *dupliciter* illud exprimitur. quinto libro, finis in principiis & cauſſis conſilii & electionis numeratur, & formâ item finis comprehenditur. nono etiam libro, finalis uſus ille proponitur: qui locus modó

videtur appellari: ſed illic obſcuré loquitur Ariſtoteles: ἔσχατον, extremum, modò χρῆσιν, uſum, id eſt, formam & actum (ut Alexãder interpretatur) modò eſſe ἔργον, opus. conſimile quiddam eſt 7.c.12. Metaphyſ. de fine, cui & cujus, ſed obſcuriùs etiam quàm antea. Sed hæc partitio maniſeſté 4. cap. 2. de Anima ita exprimitur. dupliciter cujus
» gratiâ: illud quidem, cujus: at hoc, cui. Hæc Ariſtoteles. ut forma domus, eſt finis cujus gratiâ architectus ædificat: poſſeſſio & uſus ædificatæ domus, eſt domino finis. Simplicius & Philoponus, cùm partitionem iſtam in Philoſophia non invenirent; dixerunt, nomine Philoſophiæ, Ethicam intelligi. Itaque Ariſtoteles fallit fallíturque dum librum alium pro alio ſumit. Philoponus tamen illud veré admonet, uſum rerum, abſolutiſſimum finem eſſe. At finis, modò qui forma dicitur, licét finis ſit cauſſæ efficienti, materiam dolanti ac præparanti, non eſt tamen forma eadem finis rei formatæ ac perfectæ, tantúmque eſt ὁμωνυμία verbi: ſpecies finis nulla nova proponitur: unaq; definitio finis, *gratiâ cujus*, vtrique fini ſic conſiderato convenit. de fine autem rurſus proximis capitibus. Sed tamen diſputat Philoſophus, materiam, formam, finem, Phyſico cognoſcendas eſſe: efficientem veró, cur obliviſcitur? Fuerat enim prima naturæ ſignificatio primo capite. Verùm eſto id μνήμης oblivionis ἁμάρτημα. quid
» eſt deinde? Comparatio eſt obſcurior de arte duplici, qua-
» rum altera faciat omnino materiam, poliatve tantùm: al-
» tera, formam, ſpeciemque perſpiciat: illa ποιητική, hæc
» ἀρχιτεκτονική dicitur. In phyſicis autem materies ineſt, quę
» dicitur ad aliquid: formæ nempe variæ varia eſt: Hæc diſſimilitudo, blattas Apelliconis redolet, ut comparatio proxima; quód Phyſicus formã ſpeciemque conſiderat, quatenus medicus nervum, æs ęrarius. Nihil enim admodum hîc explicatur: niſi forté formas inſeparabiles & corruptibiles placet intelligi, quod etiam additur ad extremum, eas ſpecies Phyſico proponi, quæ ſeparabiles quidem ſunt cogitatione, in materia tamen. Illæ nimirum corruptibiles formæ repetuntur; & tamen ſeparabiles hæ formæ, quæ tantopere iterantur, quomodo æterno Ariſtotelis cælo, æternis Ariſtotelis elementis convenient? Separabile enim

enim ratione Aristoteli nunc idem, quod corruptibile; caussaq; additur, quód homo & sol, hominem generant: quæ res sunt physicæ & sensiles. Separabiles autem formæ, quæ re separãtur, ad philosophiam primam rejiciuntur, ut in fine libri primi. Quamobrem pars altera secundi capitis, Logicam materiæ, formæ, finis, ita necessariam docet esse. elencho infinité per totam Aristotelis philosophiam disseminato. Cognitio trium caussarũ & reliquarum Dialecticæ partium necessaria est in reliquis omnibus artibus: non ideo tamen artium reliquarum præceptis logica præcepta protinus includenda sint. Lex illa justitiæ καθ' αὐτὸ, fines artium longé secus regẽdos imperat.

IN CAP. III.

AT jam de caussis non alieno Naturæ nomine agitur: non efficiens, materia, forma solúm, ut primo capite: non materia, forma, finis solúm, ut secundo, necessariæ Physico dicuntur: sed suo & proprio caussarum nomine, tota quatuor genera, efficientis, materiæ, formæ, finis, Physico consideranda sunt (ait Aristoteles) quia hinc cognitio scientiaque rerum est. Concedo, inquam. sic primo capite primi libri, ais á caussis incipiendum, quia hinc est omnis cognitio: sic primo capite secundi, proponuntur efficiens, materia, forma Physico: sic ultima parte secundi capitis proximi, proponitur materia, forma, finis, Physico. Verumtamen quousque nos elenchus iste fatigabit? usus caussarum per totam Physicam, sicuti per aliam quamvis disciplinam, summus est: ut hic coactus repeto. At doctrina caussarum, logicæ artis unius est: neque aliter efficiens, materia, forma, finis, hic definitur, quám definitur in Logicis. quid veró est leges & καθ' αὐτὸ, & καθ' ὅλου πρῶτον violare? quid est logica physicé, generalia in speciali arte confundere, putidaque tautologia iterum iterumque repetere; nisi hoc est? Sed satis de prima secundi libri parte in caussarũ generibus: sequitur libri pars altera de modis caussarum: qui ab Aristotele complures descripti sunt, admodum inconstanter & varié. Primó enim, modi decem dividuntur, quód é caussis homogeneis, alia dicitur prior, alia posterior: alia per se, alia per accidens, eaque re-

» motior vel propinquior: alia potentia, alia actu: alia sim-
» plex, alia composita. Partitiones istæ, leviculæ sunt admo-
dum, & ab authore etiam hîc improbatæ. Itaque modi
decem ad sex etiam nonnihil variatos revocantur; quód
» é caussis alia sit specialis, alia generalis; alia accidens, alia
» genus accidentis: alia simplex, alia composita: quæ singu-
læ deinde dividuntur actu & potentia. Ita pro decem illis
modis, fiunt duodecim. At λογικώτατε philosophorum o-
mnium philosophe, quamnam Logicam in Physica nunc
adhibes? Rem alienam tractas, Logicam in Physica: non
est satis. repetis differentiam veteribus Physicis superiore
libro exprobratam: per se, per accidens: actu, potentia.
Deinde é tribus modis primis decem, cur prior, posterior:
per se, per accidens: remotior, propinquior indidem tol-
luntur? utrúm minús generales sunt, quám accidẽs & ge-
nus accidentis? Si sophistici & fallaces, cur abs te proposi-
ti? an ut te ipsum sophisticum & fallacem probares? Qua-
re nulla legum Aristotelearum, partitiones tam leves &
inconstantes tolerare poterit.

IN CAP. IIII.

TRia proxima capita, speciem item, aut nomen Na-
turæ nequaquam comminiscuntur: sed aperté lo-
quuntur circumstantiam caussæ efficientis, nec eam
» tamen integram. Circumstantia est efficientis caussæ, ef-
» ficere per se vel per accidens: per se, *τὸ ὡρισμένον ἕνεκα τοῦ ἢ*
» *κατὰ προαίρεσιν, ἢ κατὰ φύσιν* definitum gratiâ alicujus aut
» consilio, aut natura. In utrisque enim, *per se & gratiâ ali-
cujus*, Aristoteles consilium & naturam statuit quinto &
sexto capitibus, ut aliás sæpe. Per accidens autem efficiens,
est casus, in quo est & violenta necessitas. Violenta necessi-
tas hîc omittitur: proponitur autem undecimo capite pri-
mi Posteriorum. Casus igitur & fortuna, tribus proximis
capitibus differuntur. Quarto capite triplex opinio Phy-
sicorum de fortuna explicatur. Primi tollunt fortunam,
quia omnium rerum certa caussa sit: quos Aristoteles vi-
detur improbare ex apparẽtibus, & ipsorum testimoniis;
qui fortunam etiam in libris suis & casus temeritatem ap-
pellant: hos tamen sequetur postea ad finem capitis quin-
ti, &

ti,& toto octavo: ne totum Aristotelis judicium unico loco testimoniove comprehensum putes. Secundi fortunam collocãt in cælo dominam: quibus Aristoteles acriús resistit, objecta providẽtia rerum ante oculos positarum: quòd non é quolibet semine arbores, bestiæ, homines oriantur: sed é plantis plantæ, é bestiis bestiæ, ex hominibus homines: absurdumq; ideo sit, in cælo nullum finem statuere, præsertim cúm hîc etiam casus aliquis appareat: illic contrá, sempiternus ordo. quæ refutatio, pleniús octavo capite toto differetur: Naturam quippe frustra nil agere. Tertiis Physicis videtur aliqua esse fortuna, ἄδηλος δ᾽ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ, ὡς θεῖόν τι ὄσα καὶ δαιμονιώτερον, sed incerta humanæ intelligentiæ, tanquam divinum quiddam ac beatum. hæc sententia, Platonem potiús quám Aristotelem redoleat. hanc tamen Aristoteles non refellit, imó laudat & sequitur, ad finem quinti capitis. Sic Aristotelem Platonicum cernimus, tanquam fortuna (quæ dicitur ab hominibus) nihil sit, sed Dei sint opera, quæ fortuita videantur; quem tamen antea velut ἄθεος quidam, Aristoteles visus est despexisse. Sic unitatem Parmenidis, mentem Anaxagoræ, Platonis speciem aversabatur. At nimirum illud est, Deum Aristoteles in Physica aliquem præfectum esse cupit, sed Aristotelis tanquã manu & authoritate præfectum. qualis autem sit ista manus & authoritas, jam capite huius libri octavo apparebit.

IN CAP. V.

Definitur fortuna, caussa per accidens in rebus, quæ « neque semper, neque frequenter, sed raró eveniunt, « susceptis tamen alicujus gratiâ. Quæ definitio pos- « sit etiam violentiæ & necessitati exteriori convenire. Deinde fortuna suis epithetis á Physico, tanquam á poëta aliquo depingitur; appellaturque ἀόριστος, ἄδηλος, παράλογος, ἀβέβαιος, infinita, incerta, inopinata, inconstans: quæ tertia Physicorum opinio de fortuna fuerat. tum nominis adjuncta quædam declarantur, quid sit τύχη ἀγαθὴ καὶ φαύλη, εὐτυχία, δυστυχία, fortuna bona & mala, prosperitas, adversitas. Hæc doctrina est capitis hujus, é Logicæ fortuitarum caussarum loco,

IN CAP. VI.

SExto capite differentia traditur casus & fortunæ: quód
,, casus sit caussa per accidens in iis quæ raró sunt, sive
,, consilium intercesserit, sive non: fortuna autem, sit in iis
,, quæ consilio aguntur. Itaque in rebus inanimis, bestiis,
,, pueris, esse casum: fortunam in hominibus ætate maturis.
Atqui, inquam, discrimen hoc totum commentitium est,
nec ab Aristotele observatum aut judicatum. sæpe enim
fortunam & casum pro eodem sumit: quod etiam hîc in-
,, nuit cúm ait, metaphora & similitudine dici á Protarcho
,, lapides fortunatos, é quibus aræ fierent, quia colerentur:
Latinis veró hominibus, fortunæ & casus differentia ejus-
modi inaudita prorsus & ridicula sit. Zeno aliquis aut Par-
menides, physicis commẽtariis hanc bellam differentiam
comprehenderat. Aristoteles collegit: ad suas leges non
, examinavit. Quare & nos é caussarum scientia & doctri-
na commentum scholasticum sustulimus. interea tamen
,, adnotemus, quód philosophus ait, casum esse in rebus ina-
,, nimatis, in bestiis & in pueris. Equus (ait) cúm casu redie-
,, rit, servatus est: & tripes casu lapsus, apté sedit: quia eo fine
,, neque equus redierat, neque tripes ceciderat. his exemplis
docet, casum in physicis rebus esse. Ad finem capitis, redu-
citur fortuna casusque, ad speciem caussæ efficientis: quod
initio quarti capitis proposui. & probatur quadripartita
caussarum partitio: quia interrogati propter quid, possu-
mus per singulas caussas respõdere, per formam, efficien-
tem, finem, materiam: quod de posterioribus Analyticis
II. cap. 2. libri, est inani & sophistica tautologia repetitum:
ubi similiter docetur, per quodlibet genus caussæ posse
demonstrari. At Logica ista in Physicis contra leges & κα-
θ' αὑτὸ & καθ' ὅλου πρώτου, & primo & secundo & tertio & se-
xto capite, quoties iteratur?

IN CAP. VII.

CAput septimum, tam inepto vinculo proximis an-
tea & postea propositis rebus cohæret, quám cohæ-
rebat capitis secundi pars prima. De caussis per ac-
cidens actum est tribus anté capitibus, & agetur duobus
extremis reliquis: hoc autem capite, de omnibus caussis in
uni-

universum,ut actum est tertio capite. Sed tautologia illa triplex hic nova est, quód modó caussæ sint cognoscendæ Physico. Revocatur igitur initió,quod propositum est secunda parte secundi capitis,quod iteratum est initio tertii capitis; Physico recognoscendas esse caussas, materiam, formam,efficientem,finem. At ego tautologiam tam infinitam in Aristotele perpetuamque toties adnotare, vereor propemodum ne id etiam ταυτολογεῖν esse videatur. sophisma hoc unum est in totis Aristotelis libris odiosissimum. Pergamus igitur. Quid tum? Tres autem caussæ (ait Aristoteles) in unum sæpe conveniunt, forma & finis & efficiens. At, inquam, de forma & fine jam diximus, quomodo vel bi elencho falleremur; & quód forma & finis,idem & ejusdem rei non diceretur. Forma,est finis dolanti materiam & præparanti. At eadem non est & forma & finis rei formatæ. Quare vel Aristoteli aliud est forma hominis,aliud finis: neque unquam duæ caussæ istæ confundentur:ergo in duabus primis caussis,id primó falsum est. Nec minús etiam falsum,quód efficiens idem sit quod forma finisque. Nec Aristotelis probatio id concludit: sed ait, efficientem specie idem esse cum forma & fine, quód homo generat hominem. At,inquam,homo qui efficiens caussa hominis consideratur, non est forma ejusdem hominis: non est finis ejusdem hominis. Nec omnino verum est, ab omni efficiente caussa, vel Aristotelis judicio, similem speciem gigni. Sol & homo,dixit antea,generant hominem:non etiam solem. Quare totus hic locus, captiosi sophismatis & insulsi plenus est. Quid tum postea? Sequitur,tria esse moventium genera: quædam immobilia, quædam mobilia; tum incorruptibilia,tum corruptibilia. primũ genus,á Physica rejicit,ad theologiam nempe:sed elencho singulari, quód in se neque motum,neque motus principium habeat. At,inquam,quomodo movet, si principium & caussam motus non habeat? Equidem in hoc & in similibus sexcentis erroribus tam manifestis, interpretum judicia admiratus sum. Non habet principium motus,ajunt,quia non movetur. At,inquam,utrúm in illa efficientis definitione, *principium motus*, nomen *motus*, passivé tantúm intelligitur? utrúm natura antea tantúm

dicebatur id quod moveri poteſt, non autem quod aliud moveret? Verùm multò meliùs & elegantiùs philoſophabitur tertio libro Ariſtoteles, cùm dicet, eundem motum eſſe κίνησιν, actionem, in agente; & πάθησιν, paſſionem, in patiente: fabuloſumque interpretum commentum planè refutabit, demonſtrabitque elenchum loci hujus. Sed tamen de tribus propoſitis generibus unum tantùm Phyſico Ariſtoteles eripit, immobile. mobile quodlibet, ſeu incorruptibile, ut cælum, ſicut ipſe arbitratur: ſeu corruptibile, ut cætera cælo ſubjecta, Phyſico concedit. & quod dubius anxiuſque ſecundo capite in differentia Mathematici & Phyſici ſuſpenderat, utrùm Aſtrologia, pars eſſet Phyſicæ, jam apertiùs confirmat. Verùm, quid deinde agitur? Revocatur elenchus toties oblatus, toties refutatus, quòd ſit Phyſici, conſiderare materiam, formam, efficientem, finem. Verùm ſi ſurdos, ſi obliviosos, ſi ſenſu communi deſtitutos doceremus, tautologia tamen iſta putida fuerit. Equidem de Ariſtotelis ingenio non ſatis verecundè eos ſentire arbitror, qui hæc ab eo judicata iterum, potiùs quàm ſemel collecta exiſtimant. Leges illæ à philoſopho promulgatæ, longè aliam ipſius philoſophi mentem profitentur. Ecquid tamen hoc miramur? ecce idem rurſus iteratur, paucis interjectis verſiculis, an verbis? quòd Phyſicus conſideret materiam & formam & efficientem. Verùm id prætereatur: conſiderentur conſequentia. Repetitur illud, pauló antè diſputatum, movens immobile non eſſe phyſicum. Duplicia ſunt principia phyſicè moventia, alterum non phyſicum, velut illud omnino immobile & omnium rerum primum. Ecquid? inquam: cur hoc principium, omnium primum & immobile, omnia phyſicè movens, non erit phyſicum principium? Cauſſa eadem quæ priùs redditur, quia non habet in ſe principium motus. Verumenimvero, quodnam illud eſt principium phyſicè movens, & tamen non phyſicum? aut cur tandem octavo Phyſico tantopere poſtea celebratum? An deriſi Parmenidis, Anaxagoræ, Platonis conſcientia quædam hîc etiam reſidet? Movet omnia primum illud principium, & tamen non habet principium motus? movet omnia phyſicè, & tamen non eſt phyſicum?

cum? Complexio verborum, ita me Deus amet ille, de quo loquimur, anxietatem stomachi laboremque non concoquentis ostendit. Sed ab elencho isto discedamus. Per genera caussarum omnium Physicum demonstrare, tertium philosophus in hoc capite differit. quam tautologiam pudet equidem toties refellere, quoties occurrit. Interea autem Aristoteles comparat materiæ necessitatem, conclusionis ex antecedentibus necessitati: quod nono capite postea repetetur copiosiús.

IN CAP. VIII.

Septimi capitis digressio ejusmodi fuit: regressio est deinceps ad fortunam: cui disputatio necessitatis, quæ in fine superioris capitis attingitur, deinde est annexa. Ergo hoc utrumque Aristoteles proponit initió, quód natura « nihil temere faciat: quód materiæ necessitati, veteres « Physici omnia naturæ opera subjecerint. Etenim si aliam « prætereà caussam appellarint, ut hic concordiam & dis- « cordiam, ille mentem: attamen ubi leviter attigerint, tum « protinus eam valere sinunt. Sic veteres Physici primo libro, sic libri secundi capite secundo, tanquam materiarii Physici efficiuntur; qui unicam de caussis materiam norint, cæteras ignorarint: & mens Anaxagoræ jam sæpiús vellicatur. Sed illa nimirum ambitio Physici principatus, hæc ab Aristotele toties expressit. Veruntamen separatim capitis octavi ἀκρόασιν audiamus, quód natura nihil temere faciat. quæ videtur adversus Empedoclem unum dirigi. Enimvero philosophia Aristotelis & eloquentia, in hac declamanda thesi, gravis in speciem & singularis enituit: dum & ipsa thesis confirmatur suis firmamentis, & á contraria oppugnatione defenditur. ad leges tamen illas, omnis doctrinæ principes & judices relata, longé dissimilis apparebit. Etenim prima lex illa κατὰ παντὸς, non modó temeritatem nullam fortunamvè, sed ne constantiam quidem, nisi necessariam, ullam in artibus patietur. at Physica est φύσεως pictura & ars quædam. Quare non potiús in Physicis, quám in Grammaticis aut Arithmeticis dissserẽdum sit, Utrúm casui & temeritati locus sit ullus. Sed Aristotelis declamatio

audiatur.dulpex in ea prolepsis explicatur. Etenim (ajebat Empedocles) cùm Jupiter pluit, augetur aliás, aliás veró corrumpitur frumentum: quamvis pluviæ caussa alia fuerit. ita, nihil prohibet, Naturæ opera casu & fieri & conservari: ut é dentibus, anteriores acutos, maxillares latos esse: ut monstra illa hominum, quæ Empedocles appellat βυγενῆ καὶ ἀνδρόπρωρα, bovigena & viriprima, centauros videlicet & minotauros. Hæc enim Empedoclea physici casus argumentatio est: Similitudo autem illa Jovis à Cicerone pro Amerino usurpatur, ad excusandum Syllæ dominationem. At contra similitudinem hanc, Aristotelis argumenta consideremus. Respondet igitur Physicus noster: Casus & fortuna tantúm dominatur in iis, quæ raró sunt: res autem omnes naturales eveniunt aut necessarió, aut frequenter. Hoc primum est Aristotelis argumentum, sed infirmũ: quia quæritur, utrúm natura etiam rara hæc monstra faciat: nec Logica probabilis fuerit, αἰτεῖσθαι τὸ ἐν ἀρχῇ, petere quod in principio est, & quæstionem pro argumento postulare. Age igitur, secundum attendatur. Tum veró (ait Physicus) ubi antecedentia consequentiaq; ad unum referuntur, ibi est alicujus gratiâ. Atqui sicut ab arte, sic (si nihil impediat) á natura res agitur: ut si natura domicilium architectaretur, aut ars arborem vel animantem moliretur, eadem prorsus ratio utrinque teneretur. Ars veró aliás perficit, quæ natura nequeat absolvere: aliás autem, in rebus naturam tantúm imitatur. Quare si finis arti proponitur, proponitur & naturæ. hoc secundum est argumẽtum: quo tantúm concludi potest, Naturæ finem frequenter esse propositum, non semper. & similitudo artificis hîc conuenientior fuerit, quám artis. Agedum, comparatio artis omittatur, & in tertio argumento, naturaliũ rerum genera (ait Aristoteles) potiús spectẽtur: & quidem earum, quæ tametsi neque arte, neque consilio moventur ullo, mente tamen nonnullis præditæ videantur. Etenim aranea telam texit, formica annonam congerit, hirundo nidulum construit: ac si longiús progrediare ad plantas, comperies certo fine cuncta constitui & ordinari: radices deorsum, sugendi alimenti: frondes sursum, fructus operiendi gratia. Hoc tertium est Aristotelis argumentum: singu-

singulare quidem, & philosopho dignum: sed tamen quo non aliud, quàm superiore, concludi possit, Naturam sæpé agere alicujus gratiâ, non semper. Quartum veró argumentum est ineptum: Natura (ait Aristoteles) est tum materia, tum forma: forma autem, finis est, cujus gratiâ. Verúm in isto argumento, forma pro fine incongrué & inepté ad præsentem quæstionem appellatur: neq; enim radicibus vel foliis forma, suus finis est: multóque verior est finis ille in superiore argumento ab Aristotele descriptus, in alimento excipiendo, in fructu tegendo. Hæc adhuc ad prolepsin primam confirmatio fuit. At βουγενῆ καὶ ἀνδρόπρωρα objiciuntur: neque iis adhuc responsum est. Verúm (ait Aristoteles) peccatum id naturæ fuerit, non finis. Siquidem aliquando etiam ab arte similiter peccatur: quæ tamen omnia certo fine suscipit. Nā Grammaticus barbarismum facit, & Medicus non apté potionem præbuit. quid igitur bovigena, centaurorum monstra, corrupto aliquo semine nasci mirum est? At Aristoteles mirifice, quid agis? differis argumento secundo, artem temere nihil agere: at nunc artificis peccata ista, quænam sunt? utrúm per se Grammaticus solœcismum, vel Dialecticus elenchum faciat? an potiús per accidens, & aliquem imprudentiæ casum? Erravi (inquit orator ille deprecando culpam) temere feci, veniam peto. ita Grammaticus vel Logicus de peccato suo appellatus, culpam suam excusaret. Quapropter Aristotelis hoc argumentum, Aristotelem ipsum refellit. Monstra fiunt, inquam: Ergo ab aliqua caussa fiunt: nec ea per se & fine certo id agente: quia peccata sunt: ergo per accidens & per casum. & tamen Aristoteles in Physicis postea, etiam physicam aliquā monstrorum caussam proferet. tam plumbeis argumentis modó præliatur. Sed tamen pergit oppugnare physicum casum. Tum veró (ait) naturæ progredientis ordo cernitur in generatione rerum, ubi semen est imbecillius primó, deinceps οὐλοφυὲς, tanquam totigenum, perfectum, absolutumque semen, tandem animal nascitur. Atque in plantis, in quibus vis naturæ minor est, temeritatis consimilis occasio, ne ab Empedocle quidē fingeretur: ut quēadmodum essent βουγενῆ καὶ ἀνδρόπρωρα, οὕτως ἀμπελο-

„ γενῆ καὶ ἐλαιόπρωρα, ſic & vitigena & oleoprima. Denique
„ utrúm eadem poſſit in ſeminibus temeritas animadverti?
Atqui utrumque ridiculum. Hæc Ariſtotelis argumenta,
Empedoclis caſum refellerent, ut prima illa, quibus concluditur, Naturam frequenter alicujus gratiâ, non ſemper
» agere. Argumentum poſtremum eſt, quód natura ſit
» principium motus, ideo temere nihil faciat. Sed ſyllogiſmus hic etiam valde eſt ἀσυλλόγιστος. Nec enim quicquid agit aliquid, †illius agit gratiâ. Hæc prolepſis prima

† alicujus

» fuit longior: brevior altera eſt. At non videmus, dicat Em-
» pedocles, naturæ deliberationem atque conſilium: Ergo
» non agit alicujus gratia. Non ſequitur, reſpondet Ariſtote-
» les: Non enim artifex deliberat, attamen agit alicujus gra-
» tia. Atqui natura tam ſimilis eſt arti, ut ſi in arbore ineſſet
» ars ædificandæ navis, aut in homine natura recuperandæ
» valetudinis: utraque ſimiliter & navem faceret, & valetu-
» dinem curaret. Hoc Ariſtotelis ſimile, revera eſt diſſimile: artifex enim ſine conſilio judicioque artis nihil efficit. forenſi quidem aut civili more non conſultat, at é regulis artis ſuæ judicat quod agit: ſecus, non artificioſé, ſed temere ageret. Quód autem natura non deliberare á philoſopho dicitur, deliberationem Phyſici noſtri mentemq; neſcio quam oſtendit, nullam divinæ providentiæ micam iſto nomine Naturæ intelligentis. Nec enim vel Parmenidis unitas, vel mens Anaxagoræ, vel ſpecies Platonis, omnia ſuo conſilio regens & adminiſtrans, modó cogitatur: ſed natura cujuſque vel lapidis vel arboris vel animalis, nullo conſilio utentis attenditur. Quamobrem hîc manus Ariſtotelis & authoritas illa, de qua ſæpius agimus, cognoſcitur, qua deum phyſicis rebus ita præficit, ut res ipſæ nutu quodam ſuo, ſine conſilio, ſine deliberatione, ſuos motus ſuaſque actiones exequantur: ſed hæc eadem authoritas poſtea luculentiús apparebit. Nunc Ariſtoteleam caſus é phyſicis rebus ejectionem & excluſionem, ex Ariſtotele ipſo pauló pleniús expedamus. Etenim cujus argumenti ſunt Ariſtotelis exempla illa capite ſexto, de equi reditu, & tripodis lapſu? nonne ut jam prænotavi, in phyſicis caſum demonſtrant? & quid aliud tum Ariſtoteles egit, quám ut doceret, caſum in phyſicis rebus, ſolo

natu-

naturæ nutu, sine deliberatione ulla impulsis, inveniri? Quamobrem tam prolixa disputatio, nullum in physicis casum versari (ut casus definitur) fallax & captiosa est, & refutata infinitis per totam Physicam exemplis: quibus constat, per accidens plurima fieri. Sed tamen infinitæ de reliquis per se caussis tautologiæ species illa fortasse fuerit, quód utilitas physicis rebus inde permagna affertur. At per inane vanumque fortunæ casusque numen, quæ species, quis color, quatuor in hoc libro capitum, quarti, quinti, sexti, octavi reperietur? Hinc enim nulla utilitas, nullus usus, nullus fructus physicis entibus accommodatur: & certé non aliud actũ est tam prolixa Physica, quám ut nullam in tali caussa Physicam statueremus. Quare plané quatuor capitum de casu disputatio, in physicis & re & specie est inanissima.

IN CAP. IX.

Refutati sunt assertores temeritatis & fortunæ prolixiús: breviús autem refutantur deinceps (quæ altera de duabus propositis quæstio erat) assertores necessitatis, qui necessarió rem quamlibet naturalem gigni ar- «
bitrentur. perridiculé quidem, ait philosophus: perinde ac «
si dicerent, necessitate domum extrui, quia gravia funda- «
menta deorsum, materies levior sursum statuatur. Hæc «
ad rem est Aristotelis responsio. Tum veró pergit, & ait,
necessitatem in rebus physicis nullam esse, nisi ex hypo- «
thesi materiæ, nempe sine qua, talis forma finisvé non es- «
set; qualis necessitas est in mathematicis é principiis con- «
clusionis. Nam si sit rectus angulus, trianguli tres anguli «
duobus rectis æquantur: & si non hoc, neque illud. In phy- «
sicis autem ἀνάπαλιν, contrá, si finis est, materiam esse ne- «
cesse est: at si materies non sit, neq; finis erit. Finis autem, «
principium est ȣ̓ τῆς πράξεως, ἀλλὰ τȣ̃ λογισμȣ̃, non actio- «
nis, sed ratiocinationis. Hæc cõparatio valde obscura est. «
Est. n. valde remota illa caussa trium duobus rectis æqualium, é recto angulo: qui tãdem adhibetur, cúm quæritur ad 13. p. 1. cur recta in rectam insistẽs, faciat æquales rectis. Atq; hæc caussa tam remota syllogisticæ demonstrationis ex caussa propria exemplum Aristoteli afferre nullum

potuit,ut vulgó plerique interpretes arbitrantur. Grammaticus hîc eſt pauló γεωμετρικώτερος: at Simplicius,dum rectilinei octo angulos quatuor rectis æquales facit, plané ſe ἀγεωμέτρητον oſtendit:æquantur enim rectis duodecim: & tamen hic geometres tam accuratus, Grammaticum octavo Phyſico, ut inertem & omnis doctrinæ imperitum inſectabitur.Deinde quid iſta ſyllogiſticæ conſecutionis neceſſitas ad geneſis objectam neceſſitatem?Reſpondere autem debuit Ariſtoteles Democrito vel cuicunq; Phyſico, neceſſitatem rebus phyſicis imponenti: Et ſi modó dicatur neceſſarium, quod perpetuum ſit & immutabile, ut verum neceſſarium opponitur vero contingenti: neceſſitatem abſolutam refutaturus,contingētiam demonſtrare debuit. At hoc non facit: imó octavi capitis initio diſputat, Naturam nihil agere temere: quia entia phyſica,aut ſemper ſic fiunt,aut frequenter: ut noni capitis phyſica falſa ſit,quæ docet,in phyſicis rebus nullam eſſe neceſſitatem, niſi ex hypotheſi materiæ. perpetui enim & neceſſarii ſunt,Ariſtotelis judicio,globorum cæleſtium motus: eadem neceſſitate gravia deorſum, levia ſurſum moventur. Quamobrem Ariſtoteles aliam ſibi theſin propoſuit, aliam diſceptavit.

—Amphora cœpit
Inſtitui, currente rota cur urceus exit?

Quód ſi diſputaſſet Ariſtoteles, ut temeritatem, ſic neceſſitatem, id eſt violentiam, in phyſicis rebus nullam eſſe: theſin ſuperiori theſi conſentaneam diſſeruiſſet, docuiſſetque quód aliás perſæpe profeſſus eſt, Violentum naturæ inimicum & contrarium eſſe: aut ſi docuiſſet, neceſſitatem, tanquam fatalem aliquam legem, in phyſicis rebus nullam eſſe, ſed omnia imperantis Dei conſilio judicioque, conſtanti quidem illo neque vario, non tamen ulla fatali neceſſitate coacto, regi & adminiſtrari, divinam providentiam comprobaſſet. At neceſſitatem hanc, ſeu violentam ſeu fatalem, nullam hîc cogitat: ſyllogiſticam tantúm meditatur, quæ ſit non ἁπλῶς, ſed ἐξ ὑποθέσεως. neque divinam providentiam hîc ullam cogitat. Quare neceſſitas neq; logicé, neque accuraté in hoc capite tractata eſt. Tum veró, quid eſt illud, finem eſſe principium

pium λογισμοῦ, cúm superiore proximo capite, Physicus attribuerit omnibus naturæ actionibus finem? βουλὴν, id est consiliũ,non attribuerit:ubi enim potest esse λογισμὸς, si βουλὴ detrahatur? Finem autem appellari principium λογισμοῦ, est genus pro specie audaciús affirmare. illud enim cujus gratiâ, capite quinto hujus libri á philosopho divisum est in consilium & naturam.Sed Aristoteles,dum Parmenidis unitatem,Anaxagoræ mentem,Platonis speciem divinam tam mirificis modis transformat,incidit in eas difficultates, unde explicari non potest. Naturam enim nõ deliberare, & naturam certo fine, ideoq; λογισμῷ agere, repugnantia fuerint. Quare posterior hic locus, si superior ille verus est, falsus erit: aut de solo Deo homineque,non de omnibus Physicis verus erit.Quamobrem non omnis finis, est principium λογισμοῦ: cúm finis physicus, neque βουλὴν, neque λογισμὸν habeat. Verúm pergamus. Aristoteles materiam Physico propositam esse vult « & finem,quia utraque in physicæ rei definitione adhibea- « tur: sed finem multó magis: quia finis fit caussa materiæ, « non contrá.O Physici diligentiam admirabilem! quoties « enim jam,quoties caussarum utilitas in hoc libro iteratur? Ergo ejusmodi capitis noni Physica est. Sed tamen de caussis totus liber secundus adhuc fuit, alienæ in Physica doctrinæ: est enim dictum in Organo logico proprié de caussis: Et Aristoteles 3. cap. 4. Phil. Aristotele isto longé accuratior est, ubi nominatim Physicos reprehendit, qui communia argumentorum axiomata de oppositis, comparatis,toto,parte, in Physicis tractarint: Communia illa « (inquit) & caussæ inprimis ad magis universalem scien- « tiam attinent. Est autem τοῦ φυσικοῦ τὶ ἀνωτέρω, aliquid « Physico sublimius. Ergo Aristoteles ille nominatim Aristotelis hujus elenchum reprehendit. Sed lex ipsa Aristotelis καθ' αὑτὸ, & hunc & omnes similes elenchos reprehendit. Imperat Physicus Physicis cognitionem caussæ, quia sine caussa ens physicum nullum futurum sit:at caussarum doctrina, communis est omnium rerum: In arte igitur omnium rerum communi, tractanda fuerat, id est in Logica: imperaret igitur Logicus suo jure, hoc idem † communiter omnibus:arithmeticis,geometris,ethicis,&

omnium artium hominibus universis, justo legitimoque imperio imperabit. Imperium enim generale est, & commune: itaque generaliter & communiter omnibus erat una voce legeque imperandum.

Sed jam prima mei pars est exacta laboris.

Physicæ siquidem acroaseos partem primam de principiis & caussis, duobus primis libris agere, testati initió sumus: principiorum veró ipsorum, caussarumque ipsarum adhuc Physicam retexuimus, quam per Deum optimum maximum, ó Physici omnes, jam ad extremum recognoscite, & quod á Physico quærendum fuerat, quærite. Quid est Physica? quod sunt partes physicæ? id modó non reperietis, quod præcipuum esse debuerat. Quid igitur? nullane cujusquam generis & modi utilitas duobus tantis libris continetur? Physica certé prorsus nulla: nulla Physicæ legibus Aristotelis descriptæ propria: logicæ inventionis decreta sunt de caussis, efficiente, materia, forma, in his duobus libris utilia & fructuosa; & tamen contra leges Aristotelis, logica in physicis temere & inconsiderate confusa. Veruntamen ad hæc logica (quæ pauculis verbis contenta erant) in physicis iteranda, dic mihi Aristotelis patrone Themisti, Porphyri, Simplici, quid sexcentis tautologiis ejusdem rei toties positæ ac repositæ, iteratæ ac reiteratæ opus fuit? an discipulorum patientiam vel tentari, vel exerceri tam importunis elenchis lex Aristotelis ulla præcipit? jam veró, ut auditor intelligeret, Physico Logicam de principiis & caussis necessariam esse; quid opus fuit Melissi, Parmenidis, Anaxagoræ, Platonis, veterumque Physicorum reprehensione? Nulla enim lex Aristotelis jubet, artem ullam in falsis, alienis, impropriis refellendis occupari; sed in veris, cognatis, propriis informandis exerceri. Et tamen qualisnam, Deus bone, reprehensio illa fuit? Mitto leviora illa, Platonem, & Physicos veteres reliquos ignaros Physicæ judicari, quód privationem naturæ principium esse ignoraverint: mitto in physicis rebus nullum esse casum, monstrumve: Illa autem robustioris fraudis capita missa facere non possum, de materia & prima & æterna: Quód mens illa mundi opifex absurda sit, & ridicula: Quód naturæ principium

unum & immobile constituere, sophistæ sit, falsa fallacique judicio conclusa differentis: Hac enim bella Physica quales Physicos factos arbitramur? & hic videlicet physicus fructus est, propter quem juventus in scholis tam impensé tamque exercité retinetur? Neque veró si logicæ leges tanti sint in philosophiæ judicio, quãti sunt grammaticæ leges in sermonis arbitrio, audiendæ jam sint exceptiones interpretis cujusquam, quód Aristoteles híc voluerit, illic noluerit; quód alia tempora, res aliæ, aliæ occasiones fuerint: Etenim *Ameo Deo*, pro *amo Deum*, barbarismus est & solœcismus, nulla prorsus excusatione excusabilis, quin in Grammaticam error commissus esse videatur. Quid igitur? Sacrosanctæ loquendi leges erunt: ridiculæ autem philosophandi, & omnibus exceptionibus obnoxię philosophicę leges philosophis ipsis erunt? At nobilis illa in Analyticis legum istarum ab Aristotele promulgatio longé aliam sanctionem sancivit. Quamobrem legibus Aristotelis obtemperemus, iisque Aristotelis logicas laudes á sophisticis elenchis distinguamus. O patres de liberis educandis naturali cura soliciti, animadvertite, quæ vestræ juventutis educatio, tali doctrina proponatur. O doctores artium liberalium, de vera solidaque disciplina, veræ solidæque laudis fructu excitati, considerate quæ moneo: quibus argumentis inveteratas in animis hominum, penitusque insitas opiniones evellere studeo. Appellavi sæpe antea leges Aristotelis, & sæpe deinceps appellabo: sed vereor ne homines plerique, qui longis ætatibus in falsa de Aristotelis scriptis opinione consenuerint, parúm æquis & attentis animis ista percipiant. Cúm damnatus Machætes quidam á Philippo rege dormitante, appellare se diceret: Ad quem igitur (inquit rex) appellas? Ad Philippum (respondit ille) expergefactum: judicem quippe non mutabat, sed requirebat judicis majorem attentionem, atque prudentiam. Non absimile admodum nobis est. Infinitis judiciis opprimar, si Aristotele dormitante controversia nostra disceptetur. Verúm Aristotelem non quemlibet judicem postulo, sed Aristotelem æneæ sphæræ sonitu excitatum, & experrectum, planéque attentum, & ad summas Ari-

ſtotelis & juſtiſſimas leges toto animo totaq; mente converſum. Hoc enim judicio ampliſſimé vincimus: & quidem judicio Ariſtoteli, ſi jam reviviſceret, longé ſpectatiſſimo & probatiſſimo: cum ea philoſophica induſtria & libertate libros ſuos á nobis obſervari & conſiderari perſpiceret, qua libros Thaletis, Meliſſi, Parmenidis, Anaxagoræ, Empedoclis, Heracliti, Democriti, Leucippi, Platonis in primis obſervarit & conſiderarit: cúm leges ſuas nobis tam ſanctas tamque auguſtas eſſe cognoſceret: cúm nos denique Ariſtoteleæ non linguæ vel manus, ſed mentis amantiſſimos & obſervantiſſimos eſſe perſpiceret. Et quidem hac conſolatione, hac, inquam, conſolatione conſolandus erat Alexander, ne libros acroamaticos editos quereretur, ſed ſpinas incredibiles é phyſicis ſublatas eſſe lætaretur.

P. RAMUS TEMPORE SAEVISSIMAE TEMPESTATIS HAEC MEDITABATUR APUD REGIUM MONTEM, BARNABAE FAJOLLII HOSPITIO LIBERALITER ACCEPTUS. Anno ſalutis 1562.

P. RAMI SCHOLARUM PHYSICARUM LIBER III.

In tertium Physicum.

IN CAP. I.

IBRI duo physicæ Auscultationis primi, primam acroaseos partem in prima logicæ inventionis categoria de caussis, valde sophisticè quidem tractarunt: at libri reliqui reliquam & secundam acroaseos partem in inventionis categoria de caussarum effectu, motuque multò σοφιστικώτερον tractabunt, primò in omnes motus definitione & partitione: secundò in motus infinitate & æternitate: Hæc enim reliquæ acroaseos capita sunt: in quibus Alexandri cõsolatio longè uberrima ac plenissima capietur. Caussarum doctrina per nomen physicorum principiorum, perq; speciem naturæ, in naturalẽ philosophiam venit: effectus & motus per idem nomen, perque eandem speciem in Physicam veniet. Interroga Physicum Aristotelem, cujatem putet esse caussarum doctrinam, physici generis esse respondebit: Interroga Physicum eundem, cujatem putet esse doctrinã effectus & motus, physicam item respondeat, quia parentes physicos esse responderit: At si Logicum Aristotelem interroges, cujatem censeat esse caussarum artem, logicam sine dubio confirmabit: • Interrogato igitur eundem de genere, & tanquam de natione motus: an parenti aliam patriam, aliam soboli fœtuique assignabit? Sed ista quæstio tertio capite commodiùs agetur. Color igitur & species naturæ ad motus doctrinam Physicis attribuendum, initiò repetitur ab Aristotele: Motus fuit in definitione naturæ: Ergo in philosophia naturali de motu præcipiendum. Atqui, inquã, Physice nobilissime, si caussa efficiens, caussæ efficientis nomi-

ne expoſita eſſet, motus fuiſſet in definitione cauſſæ: ergo ubi de cauſſa præcipitur, fuerat etiam de motu præcipiendum. At ſi natura phyſica & ſenſilis, quæque phyſicæ proprié ſubjicitur, bene & ex ordine definita eſſet, nequaquã principium motus eſſet appellata: Quapropter color iſte de motus doctrina in Phyſicam inducenda, fallax eſt, & fallacia tertio capite magis deprehendetur. Pari veró ſophiſmatis elencho doctrina infiniti, loci, vacui, temporis » in Phyſicam includitur: quia hæc generalia ſunt & rebus » phyſicis neceſſaria. A generalibus autem procedere ad ſpecialia conveniat. Equidem, inquam, neceſſaria illa eſſe confiteor, ut ſæpe aliás confeſſus ſum: Sed ſuis temporibus ac locis proprié percipi volo: infinitum in Logica vel Mathematica, locum in Logica, cúm de ſubjecto agitur, tempus in adjunctis logicis: aut ſi motus cæleſtis attendatur, in Aſtrologia: Id enim leges Ariſtotelis imperant. Quare avara iſta utilitatis cogitatio, Ariſtotelem & hîc & ſexcẽtis aliis in rebus fefellit. Interea veró methodicæ diſpoſitionis Ariſtoteleam legem tertio in Phyſicis loco ab A-» riſtotele conſignatam recognoſco, De generalibus illis » & communibus ante præcipiendum. Cognitio enim pro-» priorum, poſterior eſt cognitione communium. Tertiumque hoc Ariſtotelis teſtimonium, amethodis quibuſdam magiſtris propoſitum eſſe cupio. Verúm hoc totum capitis hujus procœmium, quód in Phyſica de motu, infinito, loco, vacuo, tempore præcipiendum ſit, prætereatur. Quid ſequitur deinde? diviſio, motus, & definitio: at definitio é methodica lege debuit antecedere, diviſio ſequi: ſed elenchus iſte prætereatur. Dividitur autẽ motus qua-» drifariam, ſecundúm genera quatuor entium: Entiũ (ait » Ariſtoteles) genera ſunt quatuor, eſſentia, quantitas, qua-» litas, locus: At genera motus, ſunt æqualia generibus entium: Ergo motus genera ſunt quatuor. Ariſtoteleæ partitionis ratiocinatio, ejuſmodi eſt, cujus antecedẽs in propoſitione & aſſumtione, phyſici philoſophi quæſo mecum diligenter animadvertite. Genera entis ſunt quatuor, ait tertii Phyſici Phyſicus. At Phyſicus primi Phyſici, capite ſecundo, tria tantúm fecit, eſſentiam, quantitatem, qualitatem: at Phyſicus primi Phyſici capite ſeptimo, ſex genera

fecit,

fecit, essentiam, quãtitatem, qualitatem, ad aliquid, quando, ubi: At Physicus quinti Physici, capite primo, octo fecit, essentiam, quantitatem, qualitatem, ad aliquid, agere, pati, quando, ubi: At Logicus Aristoteles decem entis genera in logicis categoriis fecit: essentiã, quantitatem, qualitatem, ad aliquid, agere, pati, ubi, quando, situm esse, habere. In Philosophia etiam aliter est partitus. Quemnam igitur de tam multis Aristotelibus potissimúm audiam? an potest ejusdem partitionis numerus ternarius, quaternarius, senarius, octonarius, denarius, simul esse verus? Deniq; ens ipsum multó elegãtiús in Philosophia 2. c. 4. lib. & 3. c. 11. lib. dividitur secundúm genera argumentorũ logicorum, in cõsentaneum, dissentaneũ, æquale, inæquale, simile, dissimile, & cætera: illic enim primas entis species & differentias ea primarum notionum categoremata nominat; cúm differit, esse scientiam unam, quæ consideret ens, quatenus ens: considerandi autem entis instrumenta facit caussas, opposita, comparata, cæteraque illa organa logica. Quare cúm in ista syllogismi propositione, magister ipse sibi non assentiatur: quis pudor est, postulare, ut discipulus assentiatur? Sed quatuor generum binas differentias operæpretium sit ab Aristotele percipere: essentiæ, formam & privationem: qualitatis, album, nigrum: quantitatis, perfectum, imperfectum: lationis, sursum, deorsum, aut leve & grave. Etenim quando forma & privatio, tales erunt essentiæ vel species vel differentiæ; quales album & nigrum, sunt qualitatis? Privatio autem, quomodo substantiæ vel species vel differentia dicetur? Philopono privatio est hîc contrariorum pejus, tanquam ellipsis aliqua; forma autem, exuperantia: at commentum est joculare. Tum veró perfectum & imperfectum, cur quãtitati potiús quám essentiæ, quám qualitati, quám reliquis entibus attribuitur? Denique cur cætera illa genera, qualitas, quantitas nominatur pro genere: latio autem, pro lationis loco nominatur? cur item leve & grave potiús differentiæ loci, quám qualitatis efficiuntur? Quapropter propositionis ejusdem etiam ista bella tot sophismatum exornatio est. Agedum, spectetur assumptio. At genera motus sunt æqualia generibus entis:

Si Aristoteles primas illas entis species & logicas differentias antea cogitasset;& jam assumendo, motum logicum, communem entis & non-entis cogitaret, ut cogitat in logicis effectum ; & significaret ab omni re aliquid moveri atque effici,vel rem omnem moveri atque effici;audirem hoc æquiús & faciliús: neq; tamen prorsus acquiescerem, neque genera motus vel effectus tot facerem, quot modi quilibet essent caussarū,unde orirentur : vel subjectorum, in quibus exercerentur. At physicorum & sensilium corporum motum Aristoteles tantúm cogitat : effectus Dei mentisque nullos motus esse arbitratur. Itaque entia illa, quæ prima verissimaq; entia sunt, Aristoteleos motus nullos habent,nec genera motus ideo æqualia erunt generibus entium. Imó veró vera genera motus nulla omnino sunt : sed motus ut effectus, una sola & generali & logica definitione considesatus, satis superq; omni & enti & non enti sufficiet: ut materia,forma, finis:ut relatum & adversum,ut genus & species semel definita sufficiūt:nullæ ipsorum divisiones aliæ discernuntur aut differuntur. Forma, materia, genus, species rerum grāmaticarum, rhetoricarum, arithmeticarum, geometricarum, physicarum in artibus ipsis per generales illas & logicas definitiones,nulla formæ,materiæ,generis,speciei nova institutione considerantur:usus adhibetur tantúm. Ita, doctrina motus & effectus, ex illo in universum caussarum fœtu partuque intelligendus in omni ente & non-ente,in omni arte & non-arte: exempla ususque latissimé per omnes regiones dispersus & disseminatus apparebit : in Grammatica, declinandi, conjugandi,legendi,scribendi, bene denique loquendi : in Rhetorica, modificandi verbi, figurandæ orationis, agendi,pronunciandi, id est bene dicendi:in Logica, caussandi, efficiendi, subjiciendi,adjungendi,opponēdi,comparandi, notandi, partiendi, definiendi, testificandi,enuntiandi,concludendi, ordinandi,id est bene disserendi:in Physica, motus cæli & elemētorum,conversim,sursum, deorsum:mistio ipsorum, ortus, interitus, coitio,juventus,maturitas, senectus, vita, arteriarum pulsus,visus,auditus,odoratus,gustatus,tactus:illi nempe motus omnes physici sunt : & similiter in cæteris artibus sui

pro-

propriique motus explicantur. Omnis enim ars, est vis aliquid agendi & movendi, nulla est inertis & nihil agentis otii: nec in alio sunt artes occupatæ, quàm in actionum motionumque suarum proprietatibus. Genera autẽ motus (quæ Physici, unde Aristoteles collegit, vocabulorum specie & varietate decepti, physica existimarunt) é logicis & primis entis vel potiús rationis, argumentique differentiis conficta sunt. Cúm caussæ omnes concurrunt ad efficiendum hominem, lineam, colorem, & rem quamlibet aliam, genesis est: sive novam speciem gigni, seu veterem corrumpi consideres. Sic Aristoteles 7. cap. 1. Phys. & 1. c. 2. γένεσιν, pro omni motu, ut sæpe aliás, usurpavit. Sic in Philosophia 7. cap. 7. lib. vocat genesin, omnem motum, facitque νόησιν ἢ ποίησιν, intelligentiam vel actionem. Corruptio præcipué est é topico contrariorum, ubi & axioma illud est proprium, Contrarium á contrario corrumpi. & tamen ipsa corruptio, etiam genesis est. & sic Aristoteles 3. cap. 8. Phys. nominatim ait, omnem motum esse generationem aut corruptionem: cúm dicit, Fieri autem etiam « moveri, fieri quippiam & corrumpi omnibus videtur. Ac- « cretio & diminutio é majorum & minorũ topico oriuntur: & ut duæ res quælibet inæquales, logicé dicuntur majores vel minores: sic augeri minuique logicé & communiter dicentur, non solúm linea, superficie, corpore, sed vi qualibet & facultate: & hęc ipsa accretio diminutioque, genesis etiam de quacunque re similiter dicetur: similiter ut alterum, de omni ente & non-ente, sic & alteratio dicetur: & alteratio ipsa genesis erit. Locus, est entis & non-entis: ideoque & loci mutatio. quin localis motus species efficiuntur accretio & diminutio, 4. cap. 4. Phys. Neq; in horum motuum vocabulis quicquam Physicę proprium est: totum est logicum, id est generale communeque entis & non-entis. Quamobrem & propositionis & assumtionis elenchus é dialecticis, neque recté neque ex ordine perceptis, ortus est. Itaque Theophrastus Aristotelẽ magistrum nequaquam in illa quadripertita motuum divisione probaverat; sed contrá disseruerat, ubicunque potentia & oppositio esset, ibi quoque motum esse, ut Simplicius recitat. atqui tamen in hac salebra Simplicius valde simplici-

ter hæret: tametſi enim errorem manifeſtum videt, attamen ita loquitur: καὶ οἶδα μὲν ὅτι προπετὲς εἶναι δοκεῖ, τὸ τὴν ἐναντίαν ἀφιέναι τῷ Ἀριστοτέλει φωνήν. Atqui potervum eſſe videatur, Ariſtoteli contrariam vocem proferre. O ſimpliciſſime Simplici, & Ariſtotelis magiſtri diſſimillime, cujuſnam philoſophi ſimplicitas ita eſt? Amicus enim Plato, amicus Socrates Ariſtoteli: magis tamen amica veritas. Itaque totis Phyſicis, quantum certamen eſt Ariſtoteli, non dico quàm verum, ſed quàm liberum, contra Meliſſum, Parmenidem, Anaxagoram, Empedoclem, Platonem, omnem denique antiquitatem? Ergo Ariſtotelis libertatem legibus Ariſtotelis cōſentientem, Simplicii bonitati & ſimplicitati nequaquam poſtponamus; & moneamus Simplicios ignaviæ & imperitiæ ſuæ, ut in philoſophia philoſophos omnes pro ſuo quemque merito laudent & ament: omnibus tamen philoſophis veritatem & philoſophiam longiſſimé anteponant. Theophraſtus unus Ariſtoteli ſucceſſit, qui non timidé á magiſtro philoſophiæ cauſſa diſſentiret: at ſi Ariſtoteli alter Ariſtoteles ſucceſſiſſet, noſtris jam ſcholis nihil eſſet opus, tota res longé aliter eſſet expoſita. Neque veró jam id attendimus, ut motus utilitas minuatur, ſed ut augeatur partibus infinitis & amplificetur; & pro modica iſta in phyſicis rebus commoditate, immenſa atque infinita per omnes artes utilitas & commoditas percipiatur. Motum putat Ariſtoteles in phyſica eſſe neceſſarium: aſſentior & laudo, ſed aſſumo inſuper magna cum gratia, quod octavo Phyſico Phyſicus poſtea nobis largitur, in omni quoque arte alia vel ſcientiæ vel opinionis neceſſarium eſſe. Quid multa? pedem unum Ariſtoteles motui aſſerit: Ego Ariſtotele eodem locupletiore authore, corpus univerſum do, dico, addico. Speciei uni aſſignavit; univerſo omnium entium, artium; immó etiam non entium, non-artium, generi condono. Et tamen id ipſum principe, judice, authore Ariſtotele ipſo facio, qui ſua lege καθ' ὅλου πρῶτον, generalia generaliter inſtitui jubet: doctrina autem motus eſt generalis. generaliter igitur, non ſpecialiter doceatur.

IN CAP. II.

ATque hæc de partitione motus: definitio ſequitur ὕστερον πρότερον, eaque non minùs prolixa atq; ambigua. Nec Ariſtoteles laborem & anxietatem animi ſui diſſimulavit: tribus enim hoc capite locis, definiendi motus difficultatem profitetur: Non facile definire, ait, quid ſit motus. Itē, Propterea ſanè difficile ipſum ſumere quid « eſt. ac pauló póſt, cùm dixiſſet, motum eſſe ἐνέργειαν, addi- « dit, difficilem quidem cognitu. Itaq; teſtificatio difficulta- « tis hujus, triplici teſtimonio teſtificata, teſtificatur in primis Philoſophi ſolicitudinem, non aſſequentis, quod ſibi propoſuerat. Quid igitur eſt motus? aut quæ tam difficilis ejus definitio? ea triplex eſt in hoc capite; verbis differens, re conſentiens. Prima, τοῦ δυνάμει ὄντος ἐντελέχεια, ᾗ « τοιοῦτον κίνησίς ἐστιν· Potentiâ entis actus, quatenus tale, mo- « tus eſt. Hîc primúm de genere requiro, quid ἐντελέχεια ſit. Grāmaticus, eſt hîc accuratè grammaticus. τὸ μὲν οὖν (ait) τῆς ἐντελεχείας ὄνομα, σημαίνει παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, τὴν ἐνέργειαν, καὶ τὴν τελειότητα· σύγκειται γὰρ τὸ ἐν, καὶ τὸ τέλειον, καὶ τὸ ἔχειν· ὅταν οὖν ἕκαστον ἔχει τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα, ἐντελέχεια λέγεται εἶναι· Entelechiæ nomen ſignificat apud Ariſtotelem actum & perfectionē: cōponitur enim ex ἐν, id eſt in, & τέλειον, id eſt perfectū, & ἔχειν, id eſt habere: Quādo igitur unumquodque habet ſuam perfectionem, entelechia dicitur eſſe. Hæc eruditus interpres ille, Ariſtotelem imitatus, apud quem ἐντελέχεια, τελείωσιν & formam ſignificat: quo ſenſu ἐντελέχεια καὶ δύναμις per totam Ariſtotelis philoſophiam opponuntur. Hæc verò Philoponi interpretatio, ridiculam grammaticorum concertationem oſtendit, modò per τ, ἐντελέχεια· modò per δ, ἐνδελέχεια, ſcribentium: quanquam & Luciani tempore jam id percrebuerat. attamen ad præſentem Ariſtotelis ſententiam, quàm ſit apta entelechia, cōſideremus. Tota enim definitionis difficultas eſt ex hoc uno genere. Nam ſi ἐντελέχεια, perfectionem rei, id eſt formam ſignificat: non poteſt motui, quo forma ipſa formatur, convenire. Sin verò ἐντελέχεια, formationem ipſam, & à privatione progreſſionem ad ipſam formam ſignificat; cedò, quænam erit iſta motus definitio,

Motus est formatio potentiâ entis, quatenus tale? vel, Motus, est potentiâ entis, quatenus tale, progressio á privatione ad formam. Formatio enim vel progressio, vel aliud quidlibet simile, species erit motus, aut si omnino entelechia idem sit quod motus, definitio erit ejusdē per idem, Motus, est motus entis in potentia, quatenus tale. At entelechia significat vel formam, vel formæ formationem & impressionem. Unde, inquies, id habes? Equidem ab eodem illo bonorum malorumque feré omnium his in artibus authore habeo: etenim sic Aristoteles 3. cap. 9. Metaphys. ait, ἐνεργείας nomen ad ἐντελέχειαν, & cætera alia ex motibus pervenisse: videtur enim ἡ ἐνέργεια, μάλιστα ἡ κίνησις εἶναι, maximé motus esse: & Alexander hoc loco ait, ἐνέργειαν dupliciter dici, modó ipsum motum, ut dealbationem: modó finem motus, ut ipsum albū: quos fines (ait) ἐντελεχείας Aristoteles appellat. O magnificum Philosophum! ô Philosophi interpretem Philosopho ipso hac Philosophia nihilo inferiorem! macti ambo estote tantę veritatis tamque nobis exoptatæ vindices! Vestræ enim vocis beneficio sine controversia jam concludo, Entelechiam genus motus esse non posse, neq; motum speciem esse entelechiæ: nec omnino motum esse entelechiam. Sed hæc definitio motus prima est, quæ ab Aristotele declaratur per speciales motus, quos physicos existimat, ortum, interitū, accretionem, diminutionem, alterationem, lationem: sed declaratur etiam per exempla artificialium motuum, ædificationis, medicationis, volutationis, saltationis: ab architectura, medicina, histrionia, chironomia: ut Aristotelis testimonio videamus artium artificiosos, non solúm naturæ naturales, esse motus: atq; inde intelligamus, motum non esse proprium rerū physicarum, sed communem omnium. Quid tum deinde? Inseritur a-
» xioma, Movens physicé, etiam movetur: Item, Agens phy-
» sicé, etiam patitur. sed id tertio capite commodiús explicatur. Sequitur altera motus definitio, obscurior & in-
» volutior superiore. κίνησις δὲ τοῦ δυνάμει ὄντος ἐντελέχεια, ὅ-
» ταν ἐντελεχείᾳ ἐνεργεῖ, ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο, ᾗ κινητὸν, κίνησις ἐστί.
» Motus, est potentiâ entis actus, quando actu agit aut i-
» psum, aut aliud, quatenus mobile. Enimvero qualis est ista defini-

definitio? quidnam illud est? Motus est actus quando actu agit? utrúm ἐντελέχεια, hîc forma est ipsa perfecta? quomodo enim ageret actu, nisi forma perfecta esset? Sed tamen, quænam ista est oratio? Motus est actus, quando actu agit. Ergo motus movet? ergo filius ipse sibi pater est? nec entelechia modó impressio formæ, vel informatio speciei, sed species, sed forma est? Deinde quid est illud, Ipsum aut aliud? Motus igitur seipsum agit aut aliud? Hîc Græcos interpretes valde anxios & solicitos perspicio, literam variam é variis exemplaribus appellantes. At mehercule, si blattas Apelliconis & tineas obtesteris omnes, nunquam tamen elenchum tam ἄλογον expedies, ut entelechiam, verum genus physici motus possis efficere. Quare fallitur Empedocles aut Zeno aut Physicus ille, quisquis Aristoteli talem motus definitionem præbuit. Nec entelechia, genus est motus, sive forma, sive formatio dicatur. Forma quæcunque sit, movet: non est tamen motus. Quare definitio hæc altera, motum multó etiam definit ineptiús. Perge, quid postea? declaratur ab Aristotele particula definitionis ᾗ, quatenus: ut motus ad potentiam referatur: aliudque sit subjectum actu, aliud potentia. unde & tertia motus definitio oritur, τοῦ δυνατοῦ ᾗ « δυνατὸν, ἐντελέχεια κίνησις ἐστί· Motus est actus possibilis, « quatenus possibile: quæ declaratur eodem isto ædificationis exemplo, quo prima definitio declarata est: ut intelligamus, etiã artificiosos motus, Aristotelis definitione iterum iterumq; conprehendi: neq; motum, rem esse physicam, potiús quám omnium rerum cõmunem. Tum veró genus motus efficitur ἐνέργεια, id est actio vel actus: motus nempe, vel certé species motus. Sic Aristoteles inquirendo genus motus, incidit rursus in speciem. Sed tamen definitionem motus ita constitutam, Aristoteles modis omnib. obfirmare nititur. Tota mali labes est in vitioso genere entelechiæ: Id Aristoteles persentit: genera motus sex alia præter entelechiam disputat. Verúm (ait) non meliús aliĩ « Physici, motum definierũt: neq; genus aliud invenire po- « tuerunt. Nam quód Physici quidam, genus motus putant « esse ἑτερότητα καὶ ἀνισότητα, καὶ τὸ μὴ ὄν diversitatem & « inæqualitatem, & non-ens; errant (ait) nec eorũ quicquam «

motus eſt. Errorem tamen hunc Ariſtoteles ipſe excuſat,
quia Phyſicis illis, motus ita nominatus eſt,tanquam eſſet
quiddam ἀόριστον, indefinitum, cúm motus abſoluté neq;
„ δύναμις,neq; ἐνέργεια ſit,ſed energia imperfecta. Denique
„ generis indagatio huc redit,ut de tribus abſoluté aliquod
„ unum motus eſſe videatur,aut privatio, aut potentia , aut
„ energia.at horũ abſoluté nihil eſſe.Ergo adhuc de ſeptem-
plici genere motus , entelechia, energia, diverſitate, inæ-
qualitate, non ente,privatione,potentia, nullum abſoluté
Ariſtoteli probatũ eſt. Quid igitur eſt motus, ſi nihil iſto-
rum eſt?Motus(ait Ariſtoteles)non eſt ſimplex,ſed imper-
fecta energia.Enimvero ſi energia formam ſignificat,ne-
que etiam forma quamlibet imperfecta , motus unquam
fuerit. ſi formationem ſignificat,formatio, ſpecies motus
erit,non genus,uti jam dictum eſt. Quare poſtremũ hoc,
nihil definitionem motus adjuvat: & Ariſtoteles protinus
hanc etiam imperfectam energiam obliviſcitur. Secunda
definitio motus per mobile repetitur elencho etiam ma-
„ nifeſtiore.Motus eſt entelechia mobilis , quatenus mobi-
„ le.Eheu,quid agitur? per mobile motus definitur: & tamẽ
entelechia non imperfecta , ſed abſoluta & ſimplex expri-
mitur,contrá quám nunc nuper negatum eſt? O præcipi-
tes ſoliciti fruſtra & exerciti animi anguſtias ! Motus eſt
entelechia entis potentiá,quatenus tale eſt: Eſt entelechia
mobilis,quatenus mobile:Eſt entelechia poſſibilis, quate-
nus poſſibile. Quapropter motus per entelechiam tribus
definitionibus ita definitus eſt. Ulcus acre ſuberat de for-
ma , motus principio & cauſſa. Itaque retexit orationem
„ philoſophus : Motus (ait) non eſt abſoluté entelechia, ne-
„ que energia , ſed imperfecta entelechia , ſed imperfecta
„ energia:at falſum , inquam. Motus enim , forma neque
perfecta , neque imperfecta eſt : neque formatio perfe-
cta vel imperfecta, genus motus eſſe poteſt. Quem nam
igitur modum hîc invenias? Definiendum motum , tan-
quam phyſicarum rerum magnum in primis magnope-
reque proprium adjumentum Philoſophus ſuſcepit: ſuſce-
pti oneris pondere & gravitate preſſus , velut exclamat,
Non eſt facile,definire motum:difficile eſt,quid ſit motus
aſſignare : Genus motus , cognitu obſcurum eſt. Et certé
defini-

definitionis principium, id est genus motus, toto isto capite inveniri non potuit. Veteres tria pro uno statuerant; ἑτερότητα, ἀνισότητα, μὴ ὄν. Aristoteles quatuor proposuit, στέρησιν, δύναμιν, ἐντελέχειαν, ἐνέργειαν: nullum absolutè probavit, sed entelechiam & energiam imperfectam videtur approbare: Neque tamen in definitione sequente adhibet imperfectam vel entelechiam vel energiam, sed absolutè dicit, motum, esse energiam mobilis, quatenus mobile. Quamobrem in tam alto gravique somno, sphęra decidat, pelvis altè resonet, expergefactus Philippus, Machætem ampliùs audiat. Hìc non disputo legem aliquam Aristotelis violari, cæteras servari: sed sani prorsus nihil animadverto: totæ definitiones tres, fallaces & captiosæ, tollantur igitur è Physicis:

In cap. III.

Sed Aristotelei ingenii fœcunditatem & ubertatem antea negavimus uno loco totam contineri: multa multis locis variè ab eo disputari, comparandaq; ideo esse rerum momenta: quod potissimùm legibus Aristotelis congruet, id ab Aristotele potissimùm judicatum & probatum judicemus & probemus. Caput igitur tertium cum duobus proximis superioribus conferamus, & ab Aristotele ipso medicinam & allevationem petamus. succurret utique; docebitq;, motum esse logicam rem non physicam. Quid igitur hìc Aristoteles ait? Motum unum « re & eundem esse ait in movēte & mobili, sed ratione dif- « ferre: ut enim idem est intervallum unius ad duo, & duo- « rum ad unum: idemq. locus acclivis & declivis: eademq; « via Thebis Athenas, quæ Thebas Athenis: sic motus unus « & idem est motivi & mobilis, activi nēpe & passivi: sed in « movente agenteq: actio: in mobili & patiente, passio. ut in « docendo, motus est unus: sed in magistro, δίδαξις, in disci- « pulo, μάθησις. Atq; hanc quæstionē, ἀπορίαν λογικὴν appellat Aristoteles, id est ἀξίαν τινὸς λόγου, dignā cōsideratione, ut Grāmaticus interpretatur. vel potiùs logicæ artis propriā, ut Argyropylus sensit: quia è decē Topicis categoriis una sit actionis & passionis. Atq; etiam in capite hoc toto Aristoteli, ἐνέργεια, ἐνεργεῖν, ἐνεργητικὸν; sunt idem quod

κίνησις, κινῶν, κινητικόν. Agedum capitis hujus Physicã consideremus attentiús, & jam Aristotelis voce, Aristotelis meliorem de motu philosophiam audiamus. Syllogismus unus, sophismata illa perversé motus & definiti & distributi, é Physicis ejiciet. Hunc igitur syllogismum expendamus, & æstimemus, quanti sit in hac quæstione. Actio & passio ad Logicam attinet, ut Aristoteles in logicis & categoriis & topicis perspicué testatur: at motus idem, est actio passioque: in movente, actio: in mobili, passio, ut in capitis hujus philosophia Aristoteles idem profitetur: neque aliud est κίνησις, quám ποίησις, ut jam notavimus antea locis aliquot, & infinitis præterea in Aristotele locis animadverti potest. Motus igitur Aristotele authore & assertore, logica res est: ideoq; á Physicis ad Logicam remittatur. Verúm judicium hoc Aristotelis illustre ést, non solúm ex isto capite, sed é Logica, sed é Philòsophia prima: Etenim & motus genera in categoriis separatim caput habent, & quot sint, & quid cuiq; sit contrariũ: in Topicis veró, locus effectorũ nunquam nominatur (nominatur aũt sæpé) nisi genesis nomine. Quare motus clarissimo isto Aristotelis testimonio, logica res erit, nõ physica. Tum veró philosophia prima (quam Aristoteles etsi diversam á Logica facere videatur, attamen Logicæ subjecto parem efficit (testimoniũ hoc multó locupletius habet, ubi nono capite libri undecimi, eadẽ prorsus non solúm sententiis, sed verbis describuntur, quæ tribus primis tertii Physici capitibus de motu disserũtur. Interrogetur igitur Aristoteles & Logicus & Philosophus, cur istam de motu doctrinam in Logica, cur in Philosophia collocarit: caussam respõdebit unã, quia sit generalis, quia sit cõmunis omnium rerum. Et quidem tantæ veritatis tamq; adhuc inauditæ lucem, laudemq;, Aristoteli acceptã, sinceré atq; atque ingenué referemus: neq; philosophum merita gloria fraudabimus. Ubinam igitur, inquies, ista est Aristotelis philosophia? Attende igitur, inquam, quæ 3. cap. 8. Phys. scripta sunt, ad eos refellendum, qui omnia quiescere arbitrarentur. Hoc (inquit Aristoteles) affirmare, impotentia quædã
„ mentis est, dubitatioq; de toto quodam, nõ de parte: neq;
„ solúm adversus Physicam, sed etiã adversus omnes artes,

ut breviter dicã,& adversus omnes institutiones, quoniam «
omnes utuntur motu. En, inquam, Aristotelis philosophia «
illa in primis suspicienda & admirãda, qua tenebræ & nugæ de physicis artibus maximæ & importunissimę tolluntur. Motus (ait) res non est Physicorum propria, sed communis omnium artium & institutionum. Et quidem Aristotelis ista Logica de motu omniũ entium cõmuni, Logica Platonis est; qui in Sophista, in Parmenide, in locis præterea compluribus, exquirens genera entis cõmunia, numerat motum & statum. Itaque revocatus ad legem καθόλυ πρῶτον, idem etiam quod antea respondebit, quia ipsius motus intelligentia & scientia sit generalis & communis, in generali & communi disciplina instituendã esse, removendamq; é Physicis. Quamobrem Aristoteli hæc etiam gratia debeatur, quód ejus & testimoniis & legibus tãta obscuritate, physica Auscultatio liberetur. Ad finem capitis, videtur Aristoteles, cúm motum ita nihil definiendo, definierit, velle simili definitione species motus definire: Alteratio (ait) est entelechia alterabilis, quatenus alte- «
rabile. Hîc entelechia rursus non imperfecta, sed absoluta «
exprimitur: & tamen si genus esset motui, non potuit esse proximum genus cuilibet motus speciei. Alteratio autem meliús definiretur motus alterabilis, quatenus alterabile. Sed entelechia (ut Cicero indicat) ab Aristotele in philo- -
sophia novatum verbũ erat. Itaque ut antea privatio, principatus authoritate; sic entelechia, sua motione atq; agitatione vehementiús authorem parentemque suum movit atq; oblectavit: multó etiam vehemẽtiús entelechia. Hinc forma Aristoteli est entelechia: hinc motus Aristoteli est entelechia: hinc anima Aristoteli est entelechia: hinc quinta natura Aristoteli est entelechia: hinc Deus Aristoteli est entelechia: hinc regnum deniq; physicum, entelechiæ veluti dotis loco attributũ. At entelechiæ suæ Aristoteles nimiúm concessit, nimiúm indulsit. Genera speciesq; generalibus specialibusq; differentiis distinguenda sunt: motus, anima, Deus, cælum, entelechiam propinquitate generis ac necessitudine cõtingere non possunt. Quãobrem ut privationem é generibus caussarum atq; principiorum sustulimus, & ad logicum contrariorum topi-

cum remisimus: sic entelechiam aut formam cujusq; simpliciter aut motum simpliciter, generi vel caussarum tantùm vel effectorum tantùm subjiciamus : ambiguitatis fallaciam missam faciamus. tam effrænatam ambiguitatis licentiam leges Aristotelis nunquam patientur.

IN CAP. IIII.

Motus igitur adhuc ita definitus & distributus est: qualitates adjunctæ sequuntur, infinitas & æternitas: ea nēpe sunt Aristoteleæ subtilitatis inventa duo, fraudis infinitæ atque æternæ, & tanquam arietis cujusdam cornua ad Physicam Platonis de mundi creatione subvertendum. Sed fraudes tam cornutorum sophismatum inexpiabiles latiús in animos impiorum pervasere, ut inde quoque & Moses & Christus, Porphyrio, Proclo, Simplicio, Mosisque & Christi sectatores τελχῖνες habeantur. Quamobrem Physici, per musas Physicas, imó veró Christianas, de utraque thesis impietate differentem, diligenter auscultate, & considerate, quàm graves & molesti aculei & scrupuli ex animis imperitorum & simplicium hinc evellantur. Aristoteles æternum mundum hac infinitatis machina machinatus est: & nos Christiani theologi sic accepimus, ut Aristotelem Deo pené parem faciamus: tanquam sacræ literæ divinam mundi creationem quandam nobis incōprehensibilem proponant: Aristotelis aūt monimenta, necessariis argumentis ipsam æterni mundi veritatē interpretentur. Quapropter tam diris & inexpiabilibus sophismatis constanter acriterq; est obsistendū. Agitedum: Physicum de infinito differētem attendamus. Thesis una de infinito ab Aristotele variis locis varié declamatur: Sex capita sunt primi Posteriorū de infinitate argumentorū & mediorum 3. 15. 16. 17. 18. 19. postea primo de Cœlo, quinq; capita erunt, 5. 6. 7. 8. 9. tandē etiam in Philosophia, 2. & 3. c. 2. lib. Quin caput unum decimum libri undecimi, iisdem non sententiis, sed verbis repetit, præcipua capita præsentis in hoc tertio libro disputationis: quod idem pauló anté factum de motu diximus. Ilias, ita me Deus amet, fuerit, si novemdecim capita de infinito componantur. Sic infinitas infinitum philosophi nostri

caput,

caput, octodecim capitibus infinité exercuit. In hâc igitur thesin vnam, Aristotelis ingenium latissimé redundavit, longissiméq; extra terminos omnes sese effudit. Summas tam immensæ profusionis tantúm differemus. Agedum, quid philosophus de infinito ait? Rhetorica sané est non vulgaris, procemium magnificum. Infiniti consideratio- « nem Physicis esse propriam, non solúm quia unumquod- « que sit infinitum vel finitum, sed multó magis, quia nobi- « lissimus quisq; Physicus, Pythagoras, Plato, Anaxagoras, « Democritus, Empedocles, Heraclitus, Anaximander, de « infinito disseruit: adeó ut infinitum, sit suis authorib. prin- « cipium ingenitum, incorruptibile, sine interitu, divinum, « atque immortale. Hæc igitur, quem non sua specie excita- « ret oratio? At primó, finitum illud vel infinitum esse, é Logica comparatorum, vel é Mathematica numerorum & magnitudinum est: non est é Physica. Itaq; Physicus pompa ista aliena & contra legẽ καθ' αὑτὸ, tam fucata, nos decipit. Deinde totus iste tamq; gravis philosophorum chorus, quid aliud est per totam Physicam Aristoteli, quám de errantibus & deceptis hominib. triumphus? Neq; lex Aristotelis κατὰ παντὸς, infiniti disciplinã Physicis hoc argumẽto adjudicabit. Postremũ illud, infinitum dici á suis authoribus principium æternum, immortale, divinũ, Physico nostro valde contrariũ est: argumentoq; certo est, Deum infinitæ potentiæ, non corpus sensibile (ut illis imponitur) á Physicis celebrari: & Anaxagoræ mentem in primis, falsa calumnia antea vexatam esse: cúm hîc etiã mens ipsa, nominatim fiat illud infinitum divinumq; principiũ. Et hic locus est, tum etiã á nobis ad Anaxagorę defensionẽ productus. Quamobrem tres procemii rationes, sunt tres Aristotelis elenchi, Aristotelem planissimé atq; apertissimé convincẽtes, infiniti doctrinam non esse Physicorum propriam. En igitur physicæ declamationis procemium: ex quo velut ex ungue leonẽ, ita reliquam disputationem jam licebit æstimare. In procemio autem ipso, mathema- « ticum exemplum includitur, quód circumpositis gnomo- « nibus circa unam & separatam speciem, aliás diuersa spe- « cies oriatur, aliás eadem. Græci iterpretantur quadratum servari, si impar proximus addatur: mutari autem, si par.

ut 1 & 3 constituunt 4 quadratum : 1 & 2 constituunt 5 gnomonem. Quod verum quidem est: at ternarius gnomon, additus 4 quadrato, mutat etiã speciem. Quare locus ille in categoriis capite de motu, quód gnomon circũpositus augeat, neq; mutet speciem, falsus erit, nisi intelligatur de gnomone proximo majori. Perge, quid deinde? Thesis εἰς ἑκάτερον declamatur. Attẽdamus igitur utramq;

» declamationis partem. Est infinitum, ait Aristoteles, ut pa-
» tet argumentis quinque, á tempore, sectione, generatio-
» ne, termino: quinto, ex intelligentia, numero, magnitudi-
» ne, vacuo extra cælũ, & loco. Hæc pro infinito argumenta sunt breviter proposita, neq; refutata hoc capite á philosopho: falsa tamen omnia, & refutata tandem capite octavo. at logica methodus, postulabat ut protinus iis argumentis obsisteretur, neq; solutio tam lõgé differretur. sed tamen refutatio plenior & uberior, promiscué & genera-
» liter instituitur, ejusq; gratiâ, infinitum quinq; modis di-
» viditur: primó, quód impossibile sit pertransire; cúm per se
» non sit tale: quæ negatio est, ut vox dicitur invisibilis. se-
» cundó, τὸ διέξοδον ἔχον ἀτελεύτητον, quod transitum ha-
» beat, sed cujus finis inveniri non possit, ἀδιέξοδον, ἀδιεξίτη-
» τον, ἄπειρον μεγέθει, ἐσχάτοις, ἐντελεχείᾳ, sine exitu, sine trãsi-
» tu, infinitum magnitudine, extremis, actu. tertió, quod vix
» permeari possit, ut labyrinthus. quartó, quod non habet
» exitum, quamvis habere possit, ut circulus. quintó, quod
» additione vel divisione, vel utraque sit infinitum. Atqui, inquam, partitio hæc valde sophistica est; de cujus quinque membris, duo tantúm ad rem pertineant, secundum & quintum. Itaque etiam postea rotundior est partitio infiniti actu & potentia: atq; id infinitum duplex, totis postea quinque capitibus dissereretur, tanquam subjectum motus: unde ipse motus infinitus postea concludetur: hoc igitur refutationis primum est sophisma. Sed enim Aristoteles legis καθ' αὑτὸ hic meminit, & logicam refutationem solidamque pollicetur: Infinitum actu, aliud geometricum, aliud physicum fuerit: itaq; Physicus bis in hoc capite protestatur, se de physico infinito disputaturum.
» Maximé est (ait) Physici, considerare si qua magnitu-
» do sensilis sit infinita. & pauló póst, multó etiam clariús, & evi-

& evidentiús, idem præfatur: Sed fortasse (ait) ipsa quidem « magis universalis inquisitio, utrúm accidat infinitum & « in mathematicis & intelligibilibus & in non-habentibus « magnitudinem: Nos autem consideramus de sensilibus, « & de iis disputationem instituimus. Hæc igitur Aristote- « lis duplex est præfatio atque præcautio: ut videlicet intelligatur, cúm Physica tota sit sensilium rerum, Physicũ modó extra terminos suæ professionis non egredi, cúm de physico & sensili infinito philosophetur. Quamobrem adversus hoc actu infinitum sensile corpus, argumenta quidem non obscura Aristotelis diriguntur. Cur igitur infinitum physicum nullum est? Quia (ait physicus) tale corpus, neque substantia est, neque accidens. idemque conti- « nuatur λογικῶς, quia neque magnitudo sit, neque nume- « rus. Equidem Aristotelem jam plané agnosco, & de thesi posita accuraté differentem: Nullus numerus physicus est actu infinitus, ait: nulla magnitudo physica est actu infinita. Concedo, inquam, & probo hæc omnia. Tum pergit, neque jam λογικῶς argumentis communibus argumentatur. φυσικῶς (ait) etiam se caussam propriis rebus additurum: primó, quia de quatuor elementis simplex nullũ « sit infinitum, neque compositúm é multis: secundó, quia « locus physicus, corpus sensile infinitum capere non possit, « neque homogeneum, neque heterogeneum, neque spe- « cie infinitum: præsertim cúm loci species & differentiæ, « sursum, deorsum, prorsum, †rursum, dextrorsum, sinistrorsum, definitæ sint & terminatæ, non solúm thesi quo ad « nos, sed etiam in ipso universo. quod ad futuram de loco « doctrinam diligentiús observandum nobis est. Atq; hæc argumenta sunt Aristotelis, tum logica tum physica, ut summatim subducam, quibus omnino veréq; concludit, nullum in natura sensile actu infinitum esse. Sed enim (inquies) adversus quos ista infinitatis refutatio declamatur? adversus Pythagoreos putatur ab interpretibus quibusdã Aristoteles hîc invehi. At in hoc capite, Pythagoreos Aristoteles distinguit á Physiologis & Physicis: tanquam illi Mathematici, aut sublimioris doctrinæ magistri fuerint. Ac ne quis nos potiús quám Aristotelem ista dicere existimet, excitetur magister ipse é septimo capite in primo

† retrorsum

Philoſophiæ libro, dicatque de Pythagoreïs apertiús, quæ
» modó diximus. Qui igitur Pythagoreï vocantur, ait, prin-
» cipiis & elementis utuntur indecentiús, quám phyſiologi.
» Cauſſa veró eſt, quoniam ipſa non é ſenſilibus aſſumunt.
» Et cauſſam addit ibidem, Quia mathemata (quibus utun-
» tur) ſunt ſine materia & motu: & pauló póſt Pythagoreï
» reprehenduntur, quód de igne, aëre, aqua, terra, omni-
» noque de ſenſili corpore nihil dixerint. Quare Ariſtoteles ſictam de induſtria theſin, exercendi ingenii gratiâ, prudens & ſciens commentatur, tanquam phyſicis rebus materia deſit, quæ ſerió doceatur. Fabuloſæ inſcientiæ ludus agitur, & quod á nullo Phyſico unquam dictum eſt, id á noſtro tam ſolicité refellitur. Circa finem capitis, Anaxagoræ mens vellicatur: quæ ſententia Anaxagoræ quieſcit, ideo quia ſe ipſam ſua vi ſtabiliat, ſitq; tota in ſeipſam converſa, nec ab alio comprehendatur. Quid igitur Ariſtoteles adverſus iſtas Anaxagoreæ divinæque mentis (ſic enim pauló anté mens, principium infinitum & divinum dicebatur) laudes, & quidẽ laudes antea á Simplicio propoſitas, argumentatur? Transfert ad ὁμοιομέρειαν, id eſt, ad materiam tanquam corpoream, quod de incorporea mẽte dictum erat. Sic enim interpretes Ariſtotelis gratiâ interpretantur. Simplicius tamen obſtitit, & de intelligibili ſententiam Anaxagoræ interpretari maluit: τὰ δὲ ἀμερῆ καὶ ἀδιάστατα ἐν ἑαυτοῖς ἐστι, καὶ στηρίζεται ὑφ᾽ ἑαυτῶν συνηρημένα· impartibilia autem & ſpatio carẽtia ſunt in ſeipſis, & ſtabiliuntur á ſeipſis colligata & connexa. Quapropter in hac diſputatione, ut Pythagoras, ſic & Anaxagoras, animi cauſſa videlicet, ab alacri & ſuis argumentis excitato declamatore declamantur.

IN CAP. V.

Refutatum igitur eſt actu infinitum phyſicum: quid ſupereſt deinde? Concluſam, inquam, rem putabas ac confectam? ſecus eſt: Judicium enim ſuſpenditur,
» & cauſſa velut ampliatur: quia videatur infinitum aliquid
» eſſe: ſecus, principium & finis eſſet temporis, & magnitu-
» do non dividua in magnitudines, & numerus non infini-
» tus; ut modo quodam infinitũ & eſſe & non eſſe videatur.

Hîc

Hic Aristoteles infinitum potentiâ prosequitur, & in eo reliquam disputationem consumit. Quid ergo? Dirimendæ controversiæ caussa, infinitum duplex, actu & potentia, efficitur. Certé, inquam, dichotomia ista fatuam illam quinque membrorũ distinctionem egregié refellit. Tum veró actu infinitum tollitur, retinetur infinitum potentiâ, additionis nempe & divisionis. Nam lineæ individuæ, ut 3.cap.1.Phys. magnitudines individuæ, ut 4.cap.1. Physici: ἐλάχιστον μέγεθος minima magnitudo, ut hic, rejiciuntur; & pro principio postulatur, quod anté postulatum est adversus Antiphontem, magnitudinem infinité dividuam esse. Sed hujus probationis & demonstrationis librum Philoponus ait ab Aristotele conscriptum fuisse adversus Anaxagoram, & Simplicius citat item Aristotelis librum contra lineas individuas: qui tamen is esse non potest, quem inter Aristotelis opera legimus, ut patet ex ipsius lectione: ubi Aristoteles ipse appellatur. Argumentum autem Philoponi & Simplicii, é 10. p. 1. (Datam rectam bifariam secare) rem quidem adjuvat, sed & pleraque alia collecta á nobis ad 10.p.1. Et Simplicius tertio loco se rursus valde ἀγεωμέτρητον ostendit, cúm citat é decimo elementorum propositionem Euclidis, quæ est 10. p. 6. Verumtamẽ, Physice mirifice, quid agimus? Infinitum istud potentiâ, mathematicum est, non physicum: & magnitudo semper dividua, non est physica: mathematica est. Cur igitur propositũ nobis definitumq; problema de magnitudine sensili, obliviscimur? cur ad insensilem egredimur? physicum agrum nobis colendum selegimus, duplicique testificationis pignore recepimus, Physico differẽdum de infinito sensili: cur ad insensile & geometricum modó digredimur? Interea veró é libris Aristotelis recordemur, Democritum, Anaxagoram, Xenocratem, Platonem, individuarũ magnitudinum authores Aristoteli oppositos esse. Sed in 1.cap.6.Phys. thesis ista differatur, illic enim demonstrationem infinitatis admirabilem Physicus depromet. Perge veró, rem alienam attẽdamus, & Physici nostri oblivionem sequamur. Quid igitur? Physicus physicum infinitum oblitus, ab eoque delapsus ad mathematicum, quid ait? Definit mathematicum infinitum potentiâ, quæ

» nunquam actum habitura sit: quód aliud semper atque a-
» liud assumat: finitum tamen actu atq; terminatum: quo-
» modo dies & ludi infiniti dicuntur, quibus aliis semper a-
» lii succedunt: cúm tamen interea præsentes & dies & ludi
» finiti ac terminati sint. Sic igitur Aristoteli est mathema-
ticum infinitum potentiâ, actum infinitatis suæ nũquam
habitura: Idque additione in numero, divisione in magni-
tudine, cui utrique id commune sit, quód semper aliud fi-
nitum ac terminatum assumatur. Nam ut additione, toti
numero aliud additur: sic divisione, é tota magnitudine a-
liud secernitur. differentiam tamen hîc Aristoteles mira-
bilem instituit, magnopereque considerandam. Magni-
» tudo minima dari non potest (ait) quin divisione facias
» minorẽ: at potest dari maxima, qua major esse nulla pos-
» sit, ut mundi & cæli magnitudo: ideoq; Physici errant, qui
» extra cælum corpus ullum somniant. Contrá, numerus
» semper augeri potest additione, neque maximus erit un-
» quam: minui veró infinité nõ potest: unitas enim erit mi-
» nimus numerus. Hæc Aristotelis est philosophia de ma-
thematico infinito potentiâ, non solúm inconstans, sed o-
mnino falsa. Eheu logicæ leges, effrænatam infinitatis so-
phisticam refrænate, atque inconstantiam primúm con-
stringite. Etenim Physice vigilantissime, receperas te di-
cturum de physico infinito: delapsus es ad mathematicũ,
neque tamen in eo permanes: relaberis ad physicum. nõ-
dum dormis plané, sed certé dormitas. Infinitum poten-
tiâ est in numero secundúm additionem, ais: neque maxi-
mus numerus dari potest, quo major cogitari non possit:
minimus tamen numerus dari potest, unitas nempe, qua
minor numerus nequeat cogitari. Hîc tibi constas, & per-
manes in numero mathematico: Nam si physicum nu-
merum cogitares, ut arborum, pecudum, hominum, ma-
ximus etiam dari posset: alioqui innumerabilibus Demo-
criti mundis esset opus ad numerum arborum, pecudum,
hominum comprehendendum: Ergo hactenus constan-
tia physici nostri integra est: In magnitudine autem peri-
clitatur. Etenim de mathematico infinito præcipiens Phy-
sicus, ait, magnitudinem dari posse maximam, minimam
non posse: maximam, ut est magnitudo cæli & mundi: at
enim

enim magnitudo cæli & mundi est physica & sensilis: non est mathematica & insensilis. Quare Physici nostri inconstantia magna hîc deprehenditur, pro mathematico infinito, physicum proponentis: ideoque Simplicii ænigma indissolubile á magistro hîc positū est: ut magnitudo eadem sensilis sit & insensilis, id est physica & mathematica. Sed inconstantiam doctoris missam faciamus: falsitatem doctrinæ potiús urgeamus: doceamus, falsum esse, magnitudinem mathematicam dari posse maximam. Agitedum, numerus mathematicus infinité potest augeri, physicus non potest: & sic, inquam, magnitudo mathematica, id est sola mente concepta, infinité potest augeri: physica non potest: Etenim magnitudo illa mundi, non est maxima, quam possis animo concipere. Appello huc primúm Physicos illos pauló ante ab Aristotele reprehensos, qui corpus infinitum supra cælum statuerent. Statuebant, inquam, corpus infinitum supra cælum, non dico veré, sed tamen statuebant. ergo cogitabant. Appellarem huc Democritum, Leucippum, & Physicos innumerabiles alios: sed artifices ipsos ac magistros geometras præstat appellare, quorum problematis continetur ad sphæram non tantúm inscriptio reliquorum quinque corporum mundanorum, sed etiam circumscriptio. Atque ea ratione cogitare licet mundi sphæram tetraedro, hexaedro, octaedro, dodecaedro, icosaedro inscriptam. Sed enim cur physicos aut geometras huc appello, cúm pictoribus & poëtis etiam liceat? qualis enim est Atlas ille, qui

Axem humeris torquet stellis ardentibus aptum?

nonne cælo major? Ergo licet magnitudinem aliquam cogitare majorem mundi & cæli magnitudine. Quare ut numerus, sic magnitudo maxima cogitari nulla potest, quin ea major etiam cogitetur. Falsum igitur, magnitudinem mathematicam dari posse maximam. Redeamus igitur ad Anaxagoræ infinitatem, quam firmo illo & stabili axiomate subvertebat Aristoteles. Si veró impossibile « est (ajebat) animal aut plantam quantamlibet esse secun- « dúm magnitudinem aut parvitatem: manifestum, quód « neque partium ullam necesse est quantālibet esse. & mox, « Manifestum igitur, quód impossibile est, carnem aut os, «

» aut aliud quidpiam quantumlibet esse magnitudine, aut
» in majus, aut in minus. Hæc, ô Aristoteles, tua vox, hæc oratio tua, hæc philosophia tua adversus Anaxagoræ infinitum, antea verissima fuit: & jam adversus authorem suum, parem veritatem obtineto. Res sensilis est finité dividua, minimumque habet aliquid & individuum: at quælibet magnitudo physica est res sensilis, nullaque in rerum natura tantúm intelligibilis est magnitudo, ut ad finem libri Aristoteles ipse profitebitur: Magnitudo igitur physica, est finité dividua, minimumque habet aliquid & individuum. Hunc, inquam, syllogismum meditentur interpretes Aristotelis, credereque desinant, infinitam potentiá in physica magnitudine divisionem ullam esse. Enimvero quantó luculentior est Aristotelis philosophia 3. cap. 8. Phys. ubi disserit, errare graviter eos Physicos, qui omnia
» vel quiescere, vel moveri ajunt? Sensui (inquit Aristoteles)
» hi Physici contraria ac repugnantia loquuntur. Usurpemus igitur axioma idem, dicamusque, Aristotelem de magnitudine semper dividua in Physica disserentem, absurdum esse, sensuique contraria ac repugnantia dicere. Enimvero quantó etiam constantior est Aristotelis philosophia 3. cap. 8. Phys. ubi docet, magnitudinis extremum aliquid esse, quó longiús iri non possit? Philosophum igitur, philosophiæ suæ testimoniis illustrioribus & locupletioribus de tanto errore moneamus, veracemque Aristotelem huic captioso & fallaci Aristoteli præponamus; totamque physicæ magnitudinis infinitatem é medio tollamus: magnitudo autem geometrica geometricé tractetur & doceatur, quæ ipsa mente abstrahitur, revera tamen
» est in ipsa physica magnitudine. Etenim (ait Aristoteles 8.
» cap. 3. Phys.) ad demonstrandum illo modo nihil intere-
» rit: essentia autem erit in magnitudinibus quæ sunt. item
» loco alio: Intelligimus, exuperantiam & defectum quan-
» tumlibet. non idcirco tamen exuperantia & defectus est
» in re. Addo etiam illud é 1. cap. 4. Physic. Ex intelligibilibus
» elementis nulla fit magnitudo. Itaq; Aristotelis tam claris testimoniis constat, ut hominem & leonem, sic magnitudinem cogitari quidem, sed hominem in Socrate, leonem in hoc leone, magnitudinem in hac magnitudine esse: intelligen-

telligentiam universalem, esse mentis: veritatem singularem; esse sensus: neque omnino cogitationem veram esse, cujus exemplum singulare nullum revera possit exhiberi. Neq; tamen Geometria, inanis quędam & phătastica tantúm contemplatio est, sed ars artium reliquarum similis est, solida quædam res & expressa: & metiendi deniq; ars, non eas magnitudines, quæ tantúm cogitentur, nusquam autem sint, sed eas, quæ sensibus percipiatur, & revera sint. Neq. geometres, est cōtemplator quidam iners, sed actor navus & industrius: neq; tătúm concipit animo sectiones, productiones, æquationes magnitudinum, & ex iis, figurarum; dimensiones denique longitudinum, latitudinum, altitudinum quaslibet; sed re ipsa ac veritate metitur: regula denique, perpendiculo, norma utitur: neque omnino potentia magnitudinis, ex potentia animi geometrici, sed ex quantitatis natura, magnitudini insita & ingenetata est. Quapropter valeat á physicis rebus infinita illa perpetuæ divisionis potentia, atq; in meris insomniis habeatur: sed fraudulentis tamen insomniis, & gravium postea ac pestiferorum errorum principiis, ut á geometrica magnitudine thesis ad physicam transferatur: *Mathematica magnitudo mente sola concepta perpetuó dividua est: Ergo physica magnitudo perpetuó dividua erit*, non magis consequens fuerit Aristoteli logicas Aristotelis leges attendenti, quám si diceretur, Aristoteles judicavit hominum genus æternum esse: Ergo judicavit Platonem immortalem esse. Atqui hoc acroama plerisque Physicis in acroasi physica novum & insolitum non ignoro futurum; attamen verum, attamen constans, attamen rationibus, quæ refelli nullo modo possint, affirmatum ac judicatum. Quæstio ista in Aristotele confusior & obscurior fuit; ideoq; explicationis illustrioris gratiá, quædá á nobis prætetita sunt: ut de Platonis parvo magnoque, in quo Aristoteles á suis, ut Platonis calumniator accusatur.

IN CAP. VI.

ITaque totum caput sextum falsum est, quód infinitum sit, extra quod semper aliquid liceat assumere: totaque comparatio infiniti ridicula est, cum toto, cum perfecto,

cùm parte, tum materia: cùm infinita physicæ magnitudinis potentia nulla sit. Interea veró eadem æquitate carpitur Plato de magno & parvo, qua priùs: tanquam Plato dixerit, magnum & parvum, materiam infinitam, quæ cõprehenderet omnia: cùm tamen comprehendatur potiùs á forma.

IN CAP. VII.

EAdem ruina septimum caput corruet, quod infinitũ potentiâ, non sit additione magnitudinis, sed numeri: contrá veró, sit divisione magnitudinis, nõ numeri: maximaque magnitudo dari possit, non possit minima: contráque minimus numerus dari possit, maximus nõ possit. tota, inquam, infinitas potentiæ ridicula & commentitia fuerit in physica magnitudine; simileque (quod est ad finem capitis) commentum erit, quód infinitas magnitudinis, motus, temporis, sit secundùm prius ac posterius, per se nempe in magnitudine, inde in motu per magnitudinem, tandem per motum in tempore. Nam si nulla sit infinitas sensilis in physica magnitudine, neque actu, neq; potentia; in motu & tempore undenam fuerit? Atque hoc portentum est infiniti motus & temporis, quod multis subinde locis iterabitur; sed præcipué toto sexto physico differetur.

IN CAP. VIII.

VErùm perge. Aristoteles altissimum somnum & arctissimum edormivit: Receperat se dicturum de infinito physico & sensili, nullum id neque actu, neque extremis, neque magnitudine usquam esse, & revera demonstravit: dormitare cœpit, & thesin oblivisci, & primó miscere infinitum physicum cum mathematico: denique plané dormiens, affirmavit potentiâ divisionis physicam magnitudinem infinitam esse, unde etiam motus & tempus infinita essent. At isto capite, videtur sphæra in pelvim decidisse: aliam enim potentiam geometricam interpretatur. Geometra (ait) infinitam lineam non aliter postulat, quám quanta satis sit. & sic postea 10. cap. 1. de Cælo, diagrammata postulantur διδασκαλίας χάριν, disciplinæ caussa.

caussa. Atqui hoc geometricum infinitum, quod modó
Aristoteles interpretatur, est verum, veréque ab Aristote-
le explicatum. Atque hoc modo, infinitum in mathema-
ticis erat explicãdum, non comminiscendum physicæ in-
finitatis ænigma prodigiosum. Et sané sic in elemẽtis, po-
stulatur in quibusdam propositionibus Euclidis infinitũ,
quanto videlicet sit opus. Itaque (ait Aristoteles, quod an- «
tea citavimus) ad demonstrandum illo modo nihil inter- «
erit: Essentia autem erit in magnitudinibus, quæ sunt: id
est, ut Simplicius veré interpretatur, quamvis demonstra-
tio fiat in magnitudinibus intellectis: attamen ὑφεστηκότα
σχήματα non sunt in magnitudinibus intellectis, sed in iis
quæ revera sunt. Hinc igitur meminerimus, infinitum
geometricum, non nunc appellari infinitum potentiâ, sed
quantum fuerit necesse. Tandem veró ad finem octavi
capitis, solvuntur argumenta quinq;, infinitũ initio quarti
capitis confirmantia, é quibus non sequitur infinitũ actu
in rerum natura esse. Primó, nõ si genesis rerum perpetua «
sit, ideo infinitum actu necesse sit esse: quia unius ortus, sit «
interitus alterius. Et tamen perpetuam generationem fal- «
só sibi concedit Aristoteles, é falso potentiæ principio: &
huic errori pleniús obsistetur octavo Physico. Secundó, «
non quia unumquodque suo termino terminatur, est infi- «
nitum: aliud enim est tangi, aliud terminari: tactus aliud «
exigit, cui cõtiguum sit, terminus est in re terminata. Ter- «
tium est argumentum, quod antea citavimus, Nos intel- «
ligimus exuperantiam, aut defectum quantumlibet: non «
idcirco tamen exuperantia & defectus est in re: Nec enim «
quia egens melancholicus aliquis, cogitat se hominem «
fortunatissimum esse: idcirco Crœsus aut Crassus erit, sed «
quia res est, idcirco accidit. Quartó & quintó, tempus nõ «
permanet; & magnitudo, ne intelligibili quidem neque
decremento, neq; incremento, actu infinita ulla est. Quã-
obrem cõcludere jam Aristoteli liceat, tam prolixa quin-
que capitum altercatione, infinitum non solúm actu ἀ-
διέξοδον καὶ ἀδιεξίτηλον, sed etiam potentiâ, nullum in na-
tura rerum esse; nihil physicum, ac sensile infinitum esse:
sed omne physicum ac sensile, esse finitum, finitéque divi-
duum; totamque illam geometricam magnitudinis sem-

per dividuæ potentiam, ad physicam magnitudinem, ad physicum motum, ad physicum tempus traduci: & tamen Aristoteli immortalis etiam gratia debeatur, quód non malum duntaxat excogitavit, sed mali quoq; remedium, accuraté intuentibus ostenderit. Hac enim una sophismatis peste, nulla unquam religioni Christianæ capitalior, cum libris Aristotelis in scholas nostras irrepsit. Sed tamen ingentem animo lætitiam atque alacritatem inde ad reliquas acroaseos partes animo concipio, quód hoc infinitatis cornu retusum, vel potiús contusum penitus est: cætera enim ludos & jocos, præ hoc uno impietatis portento, dixeris fuisse.

P. RAMI SCHOLARUM PHYSICARVM LIBER IIII.

In quartum Physicum.

IN CAP. I.

TERTIUS liber physicæ Auscultationis habuit aliquid logicum in motu, sine tamen doctrina: in infinito, fructũ physicæ doctrinæ nullum habuit: habuit tamen fructum illum duplicem: primúm, quód infinitum in natura rerum & physicum nihil esse didicimus, neq; actu, neq; potentia: alterum, quód é talis erroris principio æternitas mundi postea nulla nobis metuenda sit: quartus liber, logicũ aliquid habebit de subjecto entibus loco, deq; adjuncto tempore: sed per mõtes & valles asperitatũ variarum, id ipsum nobis erit quærendum. Rhetoricæ pompæ magnarũ in utramq; partem declamationũ, ac feré perpetuarum refutationũ erunt: quinq; prima capita de loco, quatuor proxima de vacuo, reliqua de tempore.

pore. Aristotelem igitur, velut Isocratem aliquem de loco perorantem auscultemus. Initio primi capitis, procœmium brevius est, quo Aristoteles, legis suæ καθ' αὐτὸ, videlicet non immemor, propriam in Physica de loco disputationē testatur, ne quis alienæ professionis elenchum objiciat. Quamobrem, inquam, propria est Physicæ? Est enim locus, logica res, entisque & non-entis communis. Quia, " inquit, entia sunt in loco: Quia præcipuus motus est in lo- " co: & sic motus localis gratia, dicetur 4. cap. 4. Phys. de loco " agi in Physicis. At, inquam, & domus est in loco: attamen non ideo fuerit architecturæ, præcipere de loco. Elenchus iste valde familiaris est Aristoteli: quicquid scitu necessa- • rium Physicus noster arbitratur, ejus doctrinam protinus arbitratur Physicorum esse propriam. Sed proprietatis hujus possessio, ad docilitatem quandam sic est; ad majorem veró attentionem, sequitur, de loco multas ambigui- " tates esse: neque tamen de eo quicquam á veteribus Phy- " sicis expositum. attentio hæc, mirificé tota quinque capi- " tum thesi retinetur, quód sit loci admirabilis vis quædam, " omniumque rerum prima. Ideoque videatur esse difficile " statuere, quid sit locus: tum quód locus arduam contem- " plationem habeat, ideoque difficultatis & ambiguitatis " caussam diligentiús exquirendam. deniq; magnum & ar- " duum esse, statuere quid sit locus. Toties magnitudo sus- " ceptæ quæstionis, & amplitudo, quatuor primis capitibus á Physico nostro repetitur & iteratur. Equidem dolores animi, angoresq; ingenii, graves agnosco, rem non modó difficilem, sed impossibilem aggredientis. Plato, vel potiús ante Platonem, omnis antiquitas, imó communis hominum sensus, locum statuit esse spatium locati, & omnibus locati partibus exæquatum: sic corporis locus, est spatium trifariam dimensum: dimensione quippe longitudinis, latitudinis, altitudinis: & cúm metiri locum volumus, has dimensiones metimur. Locus superficiei, est spatium duplicis dimensionis: Locus lineæ, est spatium unius dimensionis: Locus puncti, est spatium dimensionis expers. Attamē, ut postea ex Aristotele patebit, locus est etiam Dei, ut ex eodem ostendetur. Nec interest, utrúm locus sit corporeus, an incorporeus: ut lucis locus est aër, aqua, & quodvis

lucidum corpus: corporis contrá, locus est incorporeus, & animo tantúm comprehenditur. Hanc loci veritatem oppugnandam Aristoteles suscepit: Itaque velut onus Ætna gravius sustinentis, vox illa est difficultatis toties iteratæ. In qua tamen, ingenii ambitio par apparet. Democritus, Leucippus, Anaxagoras, Pythagoras, ab Aristotele appellantur in disputatione de loco: Plato & Zeno reprehendũtur: & tamen Aristoteles, amplificandæ laudis suæ caussa, ait, ab aliis nihil de loco neque priús inventum esse, neque suppeditatum. Sed agé, tanti conatus, tantæq; ambitionis declamationem audiamus. De loco sibi declamandum Aristoteles proposuit: Quidnam? utrúm sit (ait) & quid sit. Verúm, inquam, quærere utrúm sit locus, quid ab eo differt, quærere utrúm natura sit? Physicus ille ab hoc nostro derisus est, & cæco de coloribus differenti comparatus. Par jam, si lubet, pari referatur: & hic noster, ab illo Physico, comparetur cæco de coloribus differenti. Sed tamen quoniam Aristoteli vitia sua pulchra sunt, quæ deridenda videntur in aliis, auscultemus hanc acroasin, Utrúm sit locus.

» Esse (inquit Aristoteles) locus videatur, argumentis
» quinque: primum est, ἐκ τῆς ἀντιμεταστάσεως, é mutua re-
» rum transmutatione: quia ubi aqua nunc est, ibi erit aër.

Hæc veró ἀντιμετάστασις, in primis est animadvertenda: στάσις, status loci; ἀντιμετάστασις locatorum veré ab Aristotele probatur, & probabitur postea: ut si elementa sursum deorsúm permutentur omnia, corruptisque locatis, locus tamen idem permaneat, dicetur totis quinq; proximis capitibus: ut jam hîc intelligatur, locum, esse rem logicam, solaq; mentis consignatione constantem: licét aliquando † adjuncto sit corporeus. Interea veró adnoto, quód Aristoteli, ὁ τόπος καὶ ἡ χῶρα, locus & spatium pro eodem sit; quod postea sibi adversus Platonem tantopere refellendũ proposuit.

† adjunctus sit corporeo

» Secundũ argumentũm, quód sit locus, est latio
» corporum naturalium sursum deorsumq;, in quo Aristo-

teles repetit dictum ad 4. cap. 3. Physici, de differentiis loci, quas appellat loci partes & species; docetq; non solúm situ quo ad nos, sed ut antea in universo, ita nunc ἐν τῇ φύσει in natura, unũquodq; horum esse definitum: quod laudo, & ad illam loci στάσιν aggrego: ut locus, sit quiddam permanens,

manens, lociq; differentiæ in natura ipsa fixę ac permanẽtes. Tertium argumentum est, de mathematicis, quæ situ, quo ad nos, habeant, ut verticem, basin, dextrum, sinistrũ: quod verum est. At Aristoteles mathemata in loco tamen esse negat: quod est falsum. Etenim vera est Aristotelis cõtraria plerisque locis philosophia: primó in Categoriis, quæ docet, magnitudinis proprium esse, partes alicubi sitas habere: secundo ad 3. cap. 5. Physici, quę docet simul esse, quæ sunt in uno loco: & tangere, quorum extrema sunt simul. Itaq; cúm peripheria rectam, aut peripheriam tangat, duo puncta Aristoteli erunt in eodem loco: tertió ad 1. cap. 6. Phys. quæ docet continui partes loco separatas esse. Denique Aristoteles aliquando ad geometras, id est legitimos judices, quæstionem istam retulit, ut 6. c. 1. de Generat. Etenim (ait) secundũ mathematicos de tactu & loco statuendum. At, inquam, mathematici non solúm mathematis locum tribuunt, sed solis mathematis occupari & repleri physicum locum profitentur. Hinc Aristoteli tam frequens axioma, etiam in hujus libri capitibus 1. 3. 4. 5. sæpeque aliás, duo corpora simul non esse: item duas magnitudines simul non esse, 5. cap. 1. de Gener. Item in categoria quantitatis nominatim de linea, superficie, corpore præcipitur, partes habere θέσιν situm, ut dici possit, de qualibet ubi sit. Hinc figuræ similes similiterq; positæ tam frequenter appellantur in geometricis rebus. Hinc scripta geometrarũ de figuris complentibus locum, ut in planis, triangulo, quadrangulo, sexangulo: in solidis, pyramide & cubo: quod etiam ad 8. cap. 3. de Cælo Aristoteles adversus Platonem arripuit. Hinc nobilissimũ illud infinitæ per totam Geometriam potentiæ axioma, congruentes magnitudines æquari. Quare locupletibus Aristotelis testimoniis adhuc patuit, locum esse mathematicis rebus & corpori & superficiei & lineæ, imó etiam puncto: Quin decimo capite octavi Physici Aristoteles idem primo motori, quẽ facit sine parte, sine magnitudine, locum attribuit in suprema mundi regione: & 3. c. 1. de Cælo repetit, consensu gentium, supremum mundi locum attributum esse Deo. Quare falsa est ista Aristotelis Physica, quæ negat mathemata in loco esse: tanquam locus sit tantúm corporum:

neque locus, physica res est, ut dixi, sed logica: ideoque & entis, & non-entis. Verúm agé: quænam sunt argumen-
» ta, quartum & quintum, quód sit locus? Physici quidam
» vacuum esse censent, id est locum corpore destitutum.
» Hesiodus chaos primúm facit, deinde terram: tanquam
» oportuerit subesse χῶραν τοῖς οὖσι, locum entibus. Sed quartum postea differetur. in quinto, χῶραν rursus adnotavi, ut antea: quia posthac Aristoteles labefactare conabitur. Verumenimvero declamationis institutæ pars altera adhuc fuit. esse locum, ut ἀντιμεταστάσεις locatorum, latio corporum; mathemata, vacuum, Hesiodus indicant: Non esse autem locum, quomodo differitur? infinitum enim sic antea in utramque partem disputatum est. Prætermittitur, inquam, inficiatio: differitur protinus quæstio altera, quid sit locus: vel potiús quid non sit: Sic enim inscientiam physicam pro scientia physica á Physico doce-
» mur. Quintuplex autem est inficiatio. prima, quód locus
» non sit corpus, quia corpus esset in corpore: id, quia verum
» est, Aristoteles obtineto. Secunda, quód non χῶρα seu
» διάστημα: quia esset locus superficiei, & aliorum terminorum. Hîc Aristoteles putat absurdum id esse, quod jam antea putavit. Sed Aristotelis veram philosophiam huic falsæ opposuimus; docuimusque, locum esse non solúm magnitudinis cujuslibet, sed etiam puncti, sed etiam Dei: ubi neque magnitudo, neque pars ulla est. Quare secundum hoc loci genus falsó refellitur. quin ab Aristotele, etiam hoc ipso τῆς χώρας nomine comprobatur jam antea duobus locis, & infinitis postea comprobatur: ut ingenii mira quædam vis in isto philosopho appareat. Sed χῶρα multó etiam ampliús in hac thesi tractabitur. Reliqua igitur per-
» sequere. Tertió igitur, locus non est elementum: quia non est corpus. Hoc tertium Aristoteli concedatur, vel potiús ab eo quæratur, cúm docuerit, locum non esse corpus, quid necesse sit, disputari, non esse elemẽtum: ex illo enim
» generali, hoc speciale sequebatur. Quartó, locus non est
» caussa: neq; enim materia, neq; forma, neq; movens, neq; finis. Quorsum, inquam, iste in logicum agrum incursus? De movente enim & fine suspicio nulla suberat, de materia & forma posthac agetur. Quintó & postremó, locus

non

non est ens,quia esset in loco: quod Zeno dubitavit: quia «
crescente corpore, cresceret. quód veró locus Aristoteli
non videtur ens,accipio hactenus, ut corporeum nihil intelligatur:est enim διάςημα ἀσώματον,uti dictum est. De
Zenone autem respondebitur ad tertium & quintum caput. Atque hæc argumentatio est,& altercatio capitis primi, qua nullam de loco doctrinam adhuc percepimus.
Rhetorica declamatio fuit,esse locum,& locum de quinq; generibus nihil esse.

IN CAP. II.

PErge igitur Rhetor, & propera thesin istam declamare.Locus est communis multorum locatorũ, aut proprius unius: esto. Si locus est primum cõprehendens (ais) unumquodque,terminus utiq; fuerit. Aristoteleũm, inquam,hic genus est,quód locus sit terminus:itaque(ait) videatur esse forma. At quatenus videtur esse χῶρα καὶ διάςημα, spatium & intervallum, videbitur utiq; materia esse:quomodo Plato materiam vocat χῶραν,quia sit quiddam μεταληπτικὸν καὶ μεθεκτικὸν, quod suscipiat & participet. huc igitur caussæ, duorum philosophorum opinionibus æmulæ, recurrunt: forma, terminum Aristotelis: materia, διάςημα Platonis imitatur: Itaque locus utraque videatur: Attamen ἀντιμετάςασις (ait Aristoteles) tũ materiam,tum formã refellit, quia locus á locato separatur: materia formaque á materiato & formato non separantur:quia res non †feruntur ad locum,& quia locus esset in re,corruptoque locato,corrumperetur locus. At quorsum hæc iterata materiæ formæq; disputatio,cúm jam dictum sit,locum non esse caussam? Infertur etiam brevior refutatio,quód locus,neque pars sit locati,neq; habitus. Quãobrem? quia locus separabilis sit á locato,tanquam vas aliquod. Vasis similitudo postea repetetur. Hic igitur ἀντιμετάςασις eadem quæ materiam formamque refellit,eadem partem & habitum refellet. Atque adhuc genera loci proposita sunt octo, corpus, spatium, elementum, caussa, ens,terminus, pars, habitus: septem rejectis,solus terminus non est refutatus,neque tamen approbatus. Sed Aristoteli tamen genus illud erit postea.

†ferrentur

IN CAP. III.

Quid igitur tandem erit locus? mirificæ enim rhetoricæ est ista sustentatio. dicendum est antea (inquit
» Physicus noster) aliquid in aliquo, novem διο-
» ρισμοῖς, modis, esse; ut partes in toto, totũ in partibus, spe-
» ciẽ in genere, genus in specie, formã in materia, in efficiẽ-
» te, in fine, in vase, in loco. Atqui, inquã, in hac tam arithmetica enumeratione, Physicus arguitur á suis interpretibus, ꝙ duos modos sit oblitus, *Esse in subjecto*, & *in tempore*: tanta subtilitas istorũ hominum ingenia exercuit. Enimvero cõsentanea argumentorũ genera duo sunt, caussa & effectus, subjectũ & adjunctum; deq; iis sola adjũcta proprié sunt in subjecto, reliqua impropriè: dissentanea autẽ, é reliquis simplicibus categorematis, alterũ in altero dici non potest, quia simul esse non possunt: quare vel novem, vel undecim tales modi valde ridiculi sunt, qui nihil aliud tamen sint, quám de quatuor illis unus aliquis. Sed tamen Aristotelëi ingenii indefatigatam & inexhaustã in cumulandis Physicorũ veterum placitis diligentiam cõsiderate. Quæritur reliquo capite quæstio Zenonia prorsus & nugatoriã, sed tamen valde obscura, Utrúm sit aliquid in seipso, differiturq;, per aliud esse posse: cúm partes totius sint cõtinens & contentũ: ut dolium vini est in seipso, quia dolium & vinũ duę sunt partes in dolio vini: alioqui nihil esse in seipso, neq; per se, ut patet in significatis enumeratis. Atqui, inquã, falsum etiam illud est, per se nihil esse in seipso. Nam significatũ secundum fuit, totũ esse in partibus: quo modo doliũ vini est in seipso: ac quoties continens & contentum sunt partes totius, tum totũ est in seipso per se: siquidem novem διορισμοὶ per se sint, ut esse inductione sua Aristoteles declarat. neq; per accidens, quia corpora simul essent. At enim qualisnã ista Physica est, aut quid ad ꝓpositã loci naturam definiendũ attinet? An deliciæ ejusmodi, suis authorib. tam charæ fuerũt, ut posteritati cognoscẽdæ ac perdiscendæ ꝓponerentur? Sed tamen ad finem capitis, quæstio Zenonis é primo capite solvitur, ꝙ locus primus non sit in alio loco, sed in corpore subjecto: & hũc modum oblitus erat Aristoteles in illis novem modis. tandemque concluditur, locum neque materiam, neq; formam esse.

IN CAP. IIII.

DIſputatum eſt adhuc, eſſe locum: de ſeptemplici tamen genere nullum eſſe; novem modis aliquid eſſe in aliquo; & quomodo aliquid in ſeipſo eſſe diceretur. Quid tandem igitur locus erit? Euclides vel Archimedes aliquis jam factus Ariſtoteles eſſe videatur: Poſtulamus (ait) locum eſſe & terminum, & æqualem locato, & ſeparabilem, & ſurſum deorſumq; habere. Enimvero (magiſter excellentiſſime) cur illud primum poſtulas cõtra magiſtrum Platonem, quod argumento demonſtrare verum non poſſis? Platoni atque omni antiquitati veré poſtulanti, locum eſſe ſpatium locati, non aſſentiris: Cur igitur ſine argumento, tibi vis diſſentaneum concedi? Equidem cur tibi meritó negetur iſtud á Platone, tertium tuum poſtulatum efficit, quo repetis antea propoſitam & in loco & in loci differentiis ςάσιν, & in locatis ἀντιμετάςασιν. Nam ſi locus eſſet terminus corporis continentis, mutato corpore continente (ut continens aër, in aquam, vel aqua in aërem commutari poſſit) mutaretur etiam locus: cúm aquæ ſuperficies cum aliqua aëris ſuperficie eſſet locus terræ, & terra viciſſim cum aliqua aëris ſuperficie locus eſſet aquæ. At terra non fertur ſuapte natura ad ullum aquæ aërisve terminum, ſed ad centrum. Denique locum appellare terminum comprehẽdentis corporis, perinde fit, ut eſt apud Simplicium, atque pallium, hominis locum dicere: quod poëticis metaphoris vix permitteretur: res enim locata terminat ſibi locum, non autem terminatur á loco: locuſque eſt menſura ſitus eorum quæ locantur, ut tempus, eſt menſura motus eorum quæ moventur: ut Damaſcenus apud Simplicium acuté diſſerit. Hoccine igitur eſt Euclidis vel Archimedis more, rem per ſe claram manifeſtamque poſtulare? Poſtulas locum æqualem locato & ſeparabilem: & quidem Platone aſſentiente utrumque impetrato: Hæc enim duo vel Euclides, vel Archimedes meritó poſtularet. poſtulas denique in omni loco ſurſum deorſum. Equidẽ animi cauſſa libẽter aſſentiar: attamen tu tibi ipſi aliquãdo non aſſentiris, neq; tui tibi interpretes Simplicius & Grammaticus aſſentiuntur: tanquam in orbe

nil proprié ſurſum deorſumve, ſed converſio & circuma-
ctio, visque illa mirabilis, quam loci differentiis antea vi-
debaris attribuere, ridicula ſit: neq; enim loci ulla poten-
tiâ, levia ſurſum, graviaque deorſum feruntur, ſed naturæ
inſtituto atque lege. Operæ veró pretium ſit Philoponi &
Simplicii ſcripta, magnorum inſtar voluminum, adverſus
iſtam Ariſtotelis doctrinam de loco perlegere, qui alio-
quin huic magiſtro ſunt addictiſſimi. Verúm ab iis poſtu-
latis abeamus; quorum ultimum, ſed primum præcipué
negaretur. Ariſtoteles inde ſperat, quicquid de loco du-
" bitari poſſit, hinc diſſolvi poſſe. Spes vana & inanis eſt. Tũ
" veró ait, locum in primis tantopere diſputari, propter lo-
" calem motum: indeq; cælum in loco intelligi. at id perin-
de eſt; locus enim proprié eſt adjunctorum: ferantur au-
tem, aut quieſcant, nil ad loci naturam: neque locum cæli
metimur ex ipſius motu, ſed ſpatio, in quo eſt. Hinc diffe-
rentiæ illæ, ſurſum, deorſum. Atq; hîc etiam notabile eſt,
" quód Ariſtoteles ait, accretionem & diminutionem, ſpe-
cies lationis eſſe: ut appareat, é quatuor illis commentitiis
motus generibus, ſecũdum quarti ſpeciem eſſe: Sed iſta nõ
curantia prætereatur, ut nihil ad rem partitio motus per
ſe, per accidens, infinité totis phyſicis iterata: itẽ quód pars
ſit in ſuo continuo, non ut in loco, ſed ut in toto: præter-
eatur & tautologia illa, quód locus ſit æqualis locato. Sed
heus Phyſice loci definitor, quid eſt locus? quouſq; ſuſten-
tationis hujus rhetorica producetur? Quid enim ſit locus,
" nondum habemus. Locus (ait Ariſtoteles) eſt vel materia,
" vel forma, vel medium inter extrema ſpatium, vel termi-
nus. Ecquid igitur? Nonne primúm poſtulatum fuerat, lo-
cum eſſe terminum? quænam iſta utrúm oblivio, an diffi-
dentia? Oblivionis veró ſuſpicio derepente nulla probabi-
lis appareat. Diffidentia nimirum eſt philoſophi poſtulan-
" tis ab aliis, quod á ſeipſo poſtulare vereatur. At (inquit Ari-
" ſtoteles) locus nihil eſt é tribus primis, neq; materia, neq;
" forma, neq; ſpatiũ: non materia quia neque continet, neq;
" ſeparatur: ἀντιμετάςασις huc etiam recurrit. Non forma,
" quia forma eſt terminus comprehenſi: locus, eſt terminus
" comprehendentis. hîc tamen terminus aliter in forma, a-
liter in loco ab Ariſtotele uſurpatur. illic enim, rei ratio in-
terior

terior & definitio:hîc veró, externa cōprehensio significatur. Veruntamen qualis est ista de materia formaq; tautologia Aristotelis? Primum enim fuit, Locus non est caussa, neq; materia, neq; forma, &c. Secundum, Locus, neque materia, neque forma, ut locatorū ἀντιμετάστασις indicat. Tertium fuit, Locus nō est neq; materia, neq; forma, propter ἀντιμετάστασιν; quia res non ferretur in suū locum, & locus esset in re, & corrupto locato corrumperetur locus. Quartum deniq;, Non est forma, quia non est terminus comprehensi, sed comprehendentis: non est materia, quia continet & separatur. Quamobrem quis Aristotelis bene studiosus, relectas unquam & recognitas taliū sophismatum tautologias existimabit? Ergo locus, neq; materia est, neq; forma: Sequitur tertium é tribus, quod neq; item sit spatium. Attamen locus (ait Aristoteles) quia comprehen- „ sum & divisum persæpe mutatur in manente cōprehen- „ dente, ut aqua in vase: interdum spatiū, velut quiddam præ- „ ter translatū corpus esse videatur. Revocatur igitur secun- „ dó χῶρα seu διάστημα. Aristotelis argumentum primo ca- „ pite fuit, locum non esse spatiū, quia locus esset superficiei, lineæ, puncti, quod esse verum, ex Aristotele ipso amplissimé docuimus: nunc eadē thesis oppugnatur argumentis „ duobus: Cedó, quibus? Primū est, quód loca essent infinita, „ ut infinitæ sunt partes corporis cōprehensi. At argumentum hoc primū & captiosum est, & tam Aristotelis termino contrarium, quám Platonis spatio: Nam neq; corporis comprehensi partes cōtinuæ & in toto unæ, locū nisi continuū & unum postulant: & si divisæ vel contiguæ cōsiderentur, tot terminis terminari necesse sit, quot spatiis opus fuerit cōprehendi. Quare hoc argumentū & falsum est, & tamen etiam authori suo cōtrarium. Secundum igitur audiamus. Simul autem & locus mutabitur, & erit loci locus „ alius, & multi loci simul erunt. hoc Aristotelis argumentū „ secundum est admirabilius etiam superiore: διάστημα siquidem incorporeū manet mutato locato: At si locus esset terminus cōprehendentis, mutato comprehendente, tum veré mutaretur locus: istaq; loci στάσις & ἀντιμετάστασις locatorū, διάστημα Platonis valde confirmat: Aristotelis aūt terminū aperté refellit. nec veró potiús multa loca simul

erunt, si locus sit spatium, quàm si esset terminus. Ergo sic
ab Aristotele, Platonis de loco philosophia emendatur,
syllogismusque Aristotelis concluditur: Locus, est mate-
ria, vel forma, vel spatium, vel terminus: At trium primo-
rum nihil esse, ita constitit: Quare concluditur ab Aristo-
» tele, locum esse terminum comprehendentis corporis. At
» conclusio ista similis est suis axiomatis, antecedĕte dupli-
» citer falso: & quòd negatur spatium, & quòd de loco affir-
matur terminus. nec tamen huic syllogismo nimiùm A-
ristoteles confidit. Itaque difficultas definiendi loci sexto
» loco repetitur. Videtur arduum quidpiam atque difficile
» esse, quia (inquit) & materia & forma videatur, & quia in
» quiescente comprehendente transmutatio fiat ejus quod
» fertur. Videtur enim fieri, ut locus sit διάστημα μεταξὺ ἄλ-
» λο τι τῶν κινουμένων μεγεθῶν, spatium aliud quoddam in-
ter motas magnitudines medium. Sic materia formaq;,
quia per totum sunt locatum, Aristotelem exercent; sed
διάστημα Platonis vehementiùs angit: quia στάσις & ἀντι-
μετάστασις, materiæ & materiato, formæ & formato non
cōveniunt, spatio & spatiū occupanti conveniunt. Hoc igi-
tur ulcus urit hominem vehementiùs. Quin hîc Aristote-
les Platonis διάστημα, aliud agendo, planè confirmat. Vi-
» detur (ait) non solùm terminus vasis, esse locus, ἀλλὰ καὶ
» τὸ μεταξὺ ὂν ὡς κενόν, sed etiam intermediū velut vacuum.
» hîc anxietas est incredibilis, nisi accuratè cōsideranti. tam
prolixa tamque verbosa disputatio instituitur ad refellen-
dum Platonem: & tamen non re tantùm per impruden-
» tiam disputationis, sed oratione confirmatur. item, ἐστὶ δὲ
» ὥσπερ τὸ ἀγγεῖον, τόπος μεταφορητός· οὕτως ὁ τόπος, ἀγγεῖον
» ἀμετακίνητον· Est autem ut vas, locus mutabilis; sic locus,
vas immutabile. Hoc verò totum est à Platone, quia διά-
στημα Platonis est immutabile: terminus Aristotelis est
» mutabilis. Hinc tamen concludit Aristoteles suam defi-
» nitionem, quòd locus, sit primus & immobilis terminus
comprehendentis. At, inquā, falsa definitio per se est: quia
terminus ipse, moto terminato etiam movetur. Verum-
enimvero alio præsenti testimonio Aristotelis, multò etiā
manifestiùs refellitur: quod iccirco diligĕter animadverti
» cupio. Ac iccirco (ait Aristoteles) medium cæli & extre-
mum

mum circularis lationis, maximé omnibus proprié videtur esse, quo ad nos, sursum ac deorsum: quód illud quidē semper manet, circuli veró extremum, similiter habens maneat. Itaque quoniā leve quidem est, quod sursum naturâ fertur, grave autem quod deorsum: terminus comprehendens, ad medium, est deorsum, & ipsum medium: ille autem ad ex extremum sursum, & ipsum extremum. hæc Aristotelis de mundi loco sursum & deorsum Physica insignis est, ad Platonis διάστημα ab omni calūnia vindicandum: Etenim tam sæpe repetita στάσις localium differentiarū, & hîc in mundano loco mediī & extremi loci differētia appellata, quid aliud, quám τριχῆ διάστατον διάστημα, trifariam dimensum spatium, totis mundani corporis dimensionibus usquequaque exæquatum demonstrat? Mundi locus (ait Plato) est spatium totius mundi sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, anté, poné, differentiis æquatum. Aristoteles contrá verbis multa argutatur, dum ait, locum esse terminum tanquam pallium, quo corpus comprehēditur: at tandem re ipsa, illud ipsum Platonis διάστημα profitetur, aitque, locum corporis á medio ipso corpore ad omnes ejus partes pertinere, dū mundi medium locum deorsum, extremum sursum cōstituit. Et revera hanc Platonici διαστήματος locique Logicam, Astrologia tota dimetiendis cæli spatiis & locis sequuta est, sola mentis designatione parellelos, meridianos, horizontes, coluros, longitudines, latitudines, altitudines dimetiendo: nec unquam pro loco, superficiarium Aristotelis terminum, sed incorporeum Platonis spatium semper usurpavit: Neque omnino geometra quisquam dimetiendis corporum locis, terminos exteriores, sed tota intus spatia dimetienda sibi proposuit. Quare tandem Aristoteles veros definiendi loci magistros geometras imitatus est, Platonicusque factus est, ut Parmenidēus & Anaxagorēus antea; quamvis tam multa contra Parmenidem, contra Anaxagoram disputasset: serióq; jam mundanum locum metitur, non exteriore mūdani globi termino, sed toto interiore spatio, cujus medium appellat centrum: extremum, peripheriā ultimam. Quamobrem philosophia legitimé constituendi ac definiendi loci, Aristotelis etiam

philoſophia erit: neq; doctore alio feré opus eſt ad ullam nobilem philoſophiæ partem diſceptãdum; ſed é collectis ab eo cumulatiſq;, non quidlibet protinus arripiendũ momenta rerum ſingularum põderanda, alia cum aliis comparãda, referenda ad Ariſtotelis ſummas leges, æſtimanda deniq;, & pro ſuæ veritatis qualitate judicanda. Philoſophiam de loco, hæc tot capita demonſtrant, longé pluris Ariſtoteli fuiſſe, quám vulgó reputantes ignari homines arbitrentur. Quare & nos diligẽtiam Philoſophi tam diligentis imitati, verum hujus philoſophię ſolidumq; fructum ſeligamus.

IN CAP. V.

Capitis quinti diſputatio expletur falſis rebus: Primó
» conſectaria ſunt quædã é falſa loci definitione: Cor-
» pus in loco eſſe, extra quod ſit aliud corpus: in loco eſſe po-
» tentiâ partes continui, actum ipſum continuum: Per ſe,
» ut corpus mobile: per accidens, ratione ſubjecti: Cæli ultimum terminum eſſe locum ſummum omnium corporum. Atque hæc conſectaria ſunt de loci definitione: unde conſtat Phyſico res phyſicas tam largé laxéque locatas eſſe, ut mundo nihil loci relinqueretur. Nec enim per Ariſtotelis definitionem, cælum, aut per ſe, aut per partes, in loco erit; cúm neque totum, neque partes ullam ſuperiorem ſuperficiem habeant, á qua contineantur. En igitur, mundus de ſuo Phyſico conqueratur, tanta quinque capitum de loco Phyſica id actum eſſe denique, ut mundo, in quo tamen locarentur omnia, nullus locus attribueretur. Secundó ſunt ſolutiones antecedẽtium quæſtionum item
» falſæ: quarum prima eſt, quód creſcente corpore, non cre-
» ſcat locus, ut dubitavit Zeno ad primum caput. At ſive ſpatium Platonis, ſive terminus Ariſtotelis, locus ſtatuatur; creſcente corpore, locum etiam creſcere neceſſe erit: ridiculaque Ariſtotelis eſt iſta contra ſpatium Platonis ſo-
» lutio. Secunda eſt de puncto, quód punctum fuerit in ſpa-
» tio Platonis, non in termino Ariſtotelis. quod verum quidem, ſed in hac theſi fruſtra ab Ariſtotele formidatum.
» Tertia ſolutio eſt, duo corpora ſimul eſſent, ſi locus eſſet ſpatium. quod item falſum eſt: nec enim incorporeũ illud ſpatium, duo corpora capiet, potiús quám Ariſtotelis terminus.

minus. Quarta, quód locus sit in loco, tanquam terminus in terminato, ut punctum in linea, linea in superficie, superficies in corpore. qui error é definitionis errore nascitur: Nam διάστημα exæquatur locato, ut lumen illuminato, calor calido: sic locus puncti, puncto: lineæ, lineæ: id est uni dimensioni longitudinis: superficiei, id est, duplici, longitudinis & latitudinis: corpori, id est triplici, longitudinis, latitudinis, altitudinis æquatur: propriéq; tum locus est διάστημα τριχῇ διαστατόν. Quare solutiones istæ nihilo plus solvunt, quám definitio definivit: Additur ad extremum, Quodlibet ferri in suum & proprium locum, & in eo manere. Verúm mot' in orbē & ignis & aëris & maris, Aristotelem refutabunt. Quapropter caput hoc totū é fallacibus & consectariis & solutionibus compositum est. »

IN CAP. VI.

SEd hactenus de loco quinq; capita quarti Physici fuerunt; quatuor proxima sunt de vacuo. Locus autem (uti docuimus) est spatium locatæ rei; per se autem consideratus, plenus est aut vacuus: Itaque si loci differentias legitimas Aristoteles persequi voluisset, de pleno pariter, ut de vacuo, disserendum fuerat; & sic Aristoteles mox ait, plenum, vacuum, locum, idem videri. Sed de vacuo Physicis præcipiendum, Aristoteles inde argumentatur, quia de loco præceptum est. Etenim (ait) similem habet dissuasionem & suasionem. Legem καθ' αὑτὸ hîc etiam Aristoteles meditatur, ne quis ἑτερογένειαν objiciat. at de loco Physicis præcipiendum non fuisse docuimus: quare neque de vacuo: Verúm perge. Plenum, dicitur hîc Aristoteli locus plenus corpore: vacuum, locus privatus corpore: & tamen de pleno, nulla separatim thesis est: de vacuo tota erit. Quid igitur? quænam est de vacuo thesis? quæ theseos ipsius declamatio? Trifariam dividitur: Quód non sit vacuum, quód sit vacuum, & quæ de vacuo communis opinio sententiaque sit. Agedum, ἀκρόασις contra vacuum attendatur. Anaxagoras (ait Physicus noster) vacuum refellit exemplo primo utrium anté contractorum, & postea vento inflatorum, ut contrahi interea comprimique nequeant: secundo clepsydrarum, in «

» quas,ore ſupero obturato,infero aperto,in aquam demiſ-
» ſas,aqua tamen non ingreditur:at ſimulatque ſuperum os
» apertum ſit,ingreditur.At(inquit Ariſtoteles)iſta Anaxa-
» gorea vacui refutatio,errorem vulgi,aërem, corpus nul-
» lum judicantis refellit: non refellit autem Democritum
» & Leucippum & pleroſque alios phyſiologos, qui vacuum
» ſtatuebant eſſe ſpatium cõtinuum ſine corpore,quód cor-
» pora invicem ſepararet, quódque aëri medio eſſet diſper-
» ſum.Non refellit Pythagoreos,qui extra mundum ſtatue-
» bant,item vacuum quoddam continuum.Quare Anaxa-
» goras non videtur κατὰ θύρας πρὸς τὸ πρόβλημα, pro fori-
» bus adverſus problema occurrere.

Atque hęc diſſuaſio fuit vacui: ubi vacui authores, nõ ſolúm Democritus & Leucippus, ſed plerique alii phyſiologi ab Ariſtotele proponuntur: Sequitur ſuaſio probatior, é quinque argumen-

» tis: primum,quód ſine vacuo, motus localis non eſſet: ſe-
» cundum, quód vinum vaſi cum utre tantum infunditur,
» quantum infunderetur ſine utre:quod de temeto tantúm
» Philoponus approbat: tertium, quód accretio nulla eſſet.
» ubi accretio rurſus efficitur ſpecies lationis,ut antea quar-
» to capite:quartum, quód vas oppletum cinere, tantũdem
» aquæ capiat, quantum vacuum caperet: quintum, ex au-
» thoritate Pythagoreorum, quorum ſententia, vacuum,
» ex infinito ſupra cælum ſpiritu in mundum & mundi re-
» ſpirantis partes ingrediebatur ad corpora ſeparandum.

tanquam vacuum, eſſet χωρισμὸς καὶ διάκρισις, ſeparatio & ſejunctio quædam, quæ primúm in numeris appareat. His igitur argumentis quinque, de vacuo fides quæritur. Atque ita diſputare, utrúm vacuum ſit:Phyſicone illi fuerit quærere, utrúm natura ſit? an potior hîc quædam occaſio fuerit inquirendi? At natura illa eſt: vacuum hîc Ariſtoteli nil omnino videtur eſſe. Quare inquiſitio illa fuerit tolerabilior, quám iſta: potiúſque hîc cæcus de coloribus judicare dicatur.

In cap. VII.

Verúm cæcos de coloribus ſinamus agere: Quid deinde? quomodo vacuum definitur? hæc enim pars eſt altera. docet Ariſtoteles, vacuum duo ſignificare:eoq; modo

modo vacuum definit: primó, in quo nihil est: non tamen recté (ait) usurpatur hæc significatio, quia sic esset punctũ, vacuum: sed vacuum primó dicetur meliús locus, in quo nullum est corpus tãgibile. Ergo, inquam, Physicus significatum vacui tale comminiscitur: non proponit quale Physicis usurpatum sit, quia ipse pro arbitrio fingit & corrigit. Secundó (ait) vacuum significat id, in quo nihil corporeum sit. quod etiam videretur materia, nisi ἀντιμετάςασις refelleret: & tale vacuum refellitur iisdem argumentis, quibus spatium, loci definitione refutatum est. Secundo hoc significato primum continetur, & Aristoteles contra vacuum deinde tam multa disputans, neutrum significatum refutabit: sed nominatim disputabit contra vacuum separatum & dispersum: ut istam significationum enumerationem physico judicio valde vacuam & inanem esse appareat. Atque interea etiam illud animadvertẽdum est, quód Aristoteles iisdem affirmat argumẽtis vacuum improbari, quibus spatiũ locale improbatum sit. At improbatũ, inquam, non est antea spatium illud argumentis Aristotelis, ergo nec vacuũ modò improbari conveniet. Neq; solúm spatium illud dimensionibus locati æqualiter dimensum, sed spatii differentias, plenum & inane, ex Aristotelis philosophia † demõstrari: & si vacuum definitione legitima definiretur, ut in solida doctrina res definiri cõvenit, utque se facturum Physicus secunda parte receperat: enumeratio talium significationum supervacua esset. Quare totum hoc caput plané sophisticum & nugatorium est, neque ad institutam definitionis thesin respondet. Verúm progrediamur: audiamus quæ sit communis opinio de vacuo: hæc enim tertia pars fuit institutæ de vacuo disputationis. Vacuum igitur nullum esse differit Aristoteles, neque separabile, neque inseparabile, neque veras esse rationes, quibus erat confirmatum vacuum. Motus enim (ait) per caussam vacui nullus est, neque alteratio, neque conversio. Cætera argumenta obscuriús differuntur, de accretione, de vino cum utre in dolium infuso, de cinere.

† demonstravi.

IN CAP. VIII.

Sed præcipuũ certamen est adversus Physicos, vacuum statuentes ad corpora distinguendum: duo itaq; proxima capita contra duo illa (quæ dixi) vacui genera, consumuntur: octavum, contra vacuum separatum, nonum, contra vacuum dispersum inter corpora & dissseminatum. Sed prior *ἀκρόασις* illa priús audiatur: quæ talis est, qualis antea fuit disputatio contra Pythagoreos de infinito: Neque enim Pythagorëi infinitum illud statuebant, quod ab Aristotele oppugnatur: neque modó vacuum separatum in mundo statuunt, sed ut Aristoteles ipse nos docuit capite sexto, extra mundum atque cæ-
» lum. Ergo thesis scholasticé conficta & declamatoria est,
» qua declamat Aristoteles, vacuum illud nullam caussam
» esse neque motus, neque quietis: quin per vacuum tolli
» motum omnino omnem, non solúm naturalem, sed vio-
» lentum, & projectionem, quæ per antiperistasin fieret: ut
» aër primó propellatur á fronte, deinde recurrat á lateri-
» bus, denique redditus & restitutus loco, telum repercutiat
» á tergo: ut in præliis subsidiariæ cohortes solent. tanquam
» aër bis terve reciprocante motu moveatur moveatque.
» Hunc enim aëris triplicem motum, antiperistasis indi-
» cat: ex qua sané videretur projectionis motus in perpe-
» tuum continuari. hanc Platonis opinionem quidam interpretes Aristotelis ajunt esse, ad 10. cap. 8. Physici: sed falsó, ut tum dicetur. Itaque Philoponus vehementer obsistit, acutéque movetur contra tanquam commentitiam caussam motus á projectione ortæ: caussamque lationis esse á vi projicientis projecto impressa, intermedio etiam va-
» cuo nonnihil adjuvante. Videmus enim (ait) ex coloribus
» ἐνεργείας τινὰς, actus quosdam incorporeos exire: ut sicu-
» bi per colorata vitrea solaris radius projectus, solido cor-
» pori per vitreum coloratum acciderit, tum colorat obje-
» ctum corpus, perinde ac vitreum ipsum coloratum fuerit. Hîc igitur Philoponus ait, projecto ἐνέργειαν quandam á projiciente imprimi. quæ faciliús in vacuo, quám in pleno permeet: & projectionis argumento, magis vacuum confirmari, quám refutari; projectumq; ex analogia medii lon-

dii longé faciliús per vacuum, quám per plenum ferri:ut enim faciliús aqua quám terra,& aër quám aqua penetratur; ita si quid omnino dimẽsionis expers fuerit, facillimé omnium celerriméque penetrabitur, ut postea etiam ab Aristotele dicetur in hoc capite. Quin isorropicum theorema est, medio impediri motum, & tantó vehementiús, quantó fuerit solidius densiusque. Itaque vacuo adjuvaretur motus:& tamen analogia in mobilibus constaret é levitatis & gravitatis momento. Veruntamen antiperistasin hanc Aristoteles non sequitur 2.cap. 7. Phys. neque 10. cap.8.Phys. ut appareat, hanc ei sẽtẽtiam probatam non fuisse. Attamen Aristoteles ipse 32. 33. 34. problemate mechanico ἀντιπερίστασιν eandem videtur complecti,& cum illa impressionis caussa conjungere. Atque huic antiperistasi valde consentanea est Vitruvii philosophia illa de vóce lib. 5. cap. 3. Vox autem est spiritus fluens, & aëris ictu sensibilis auditui. Ea movetur circulorum redundationibus infinitis,uti si in stantem aquã lapide immisso nascantur innumerabiles undarum circuli crescentes á centro,& quám latissimé possint vagantes, nisi angustia loci interpellaverit,aut aliqua offensio,quę non patitur designationes earum undarum ad exitus pervenire. Itaque cúm interpellantur offensionibus,primæ redundantes insequẽtium disturbant designationes. Eadem ratione vox ita ad † circiniam efficit motiones. Sed in aqua circuli æqua planitie in latitudinem moventur:vox & in latitudinem prógreditur, & altitudinem gradatim [illegible]ndit. Igitur ut in aqua undarum designationibus : ita in voce cúm offensio nulla primam interpellaverit, non disturbat secundam, nec insequentes, sed omnes sine resonantia perveniunt ad imorum & summorum aures. Ergo hæc Vitruvii philosophia de voce antiperistasin quandam indicat, quam eandem de orbibus factis in aqua Seneca lib.1. cap. 2. sequitur, & docet multó faciliús in aëre fieri. Sed in Aristotelea disputatione prolixitatis pené odiosę,jucundum tamen fuerit analogiam intelligere de caussis tardioris & velocioris motus é medio molliore & duriore, é mobilis levitate aut gravitate: sed in primis é figura:ut hinc etiam intelligamus, physicis rebus adjumenta motus á geo-

† circinum

metrica figura ſuppeditari:ut rotunda faciliús,plana diffi-
ciliús perrumpunt ; quod ſecundo libro. Scholarum ma-
thematicarum latiús expoſuimus. In fine autem capitis e-
tiam notabile illud eſt, quodque Ariſtoteleæ hujus Phyſi-
» cæ fructum præcipuum continet, Corpora ferri moveri-
que loco, ἐκστάσει καὶ μεταστάσει, ceſſione & permutatione
corporum aliorum aliis cedentium. Neque tamen argu-
» mentũ Ariſtotelis hîc multúm valeat, Cubus ligneus(ait)
» in aqua tantum loci occupat,quantum priús occupabat a-
» qua: in vacuo autem, nihil occuparet. Quid? diceret vacui
defenſor, an in ſolitudine nullum ideo locũ occupes, quia
& aliis vacet locus? tum μετάστασις aut ἔκστασις vacuum vi-
detur approbare. Quomodo enim cedere veniẽti queas,
ſi nihil vacat, quó liceat ſecedere? Quamobrem tanti
capitis, quantum adhuc nullum fuit, diſputatio, quod ad
Pythagoreos attinet,inani ipſo, de quo agitur,inanior eſt:
Neq; enim Pythagorei in illo extra cælum inani immen-
ſo, motum illum phyſicum commentantur, ubi nullum
corpus eſſe conceſſerint.

In cap. ix.

Diſputatum eſt contra vacuum ſeparabile, cujus au-
thorem Phyſicum neminem Ariſtoteles protulit,u-
ti dixi: ſed ingenii exercendi cauſſa, Ariſtoteles de-
clamandum ſibi propoſuit, ut ludicras á Phyſicis oblecta-
» tiones peteremus : Capite nono res agitur adverſus De-
» mocritum, Leucippum,& alios phyſiologos, qui vacuum
» ſtatuebant ſpatium continuum á corporibus diverſum,
neque ſeparabile,neque actu ens, quod ipſa corpora ſepa-
raret. quod vacuum Philoponus appellat diſperſum & in-
ter corpora diſſeminatum : quo fieret nempe, ne cõtinuæ
res in mundo omnes eſſent, ſed contiguæ : Quæ ſenten-
tia,raritatis argumento præcipué (ut Ariſtoteli placet) in-
nitebatur tãquam vacuum ſit, quod multas partes inanes
» habeat. Verum (inquit Ariſtoteles) vacuum iſtud ſepara-
» tum nullũ eſt:nec ideo diſperſum hoc erit:& cauſſam mo-
» tus nullam,niſi ſurſum,afferet:& tamen ſine proportione:
» quantó enim rarius mediũ, tantó celerius mobile. Itaque
rariſſimum (ut ſit inane) celerrimum faceret. quæ argu-
menta

menta, nulla sunt contra thesin de vacuo disperso, sed tantùm contra vacuum separatum. Sed tamen Aristoteles raritatis argumento respondet, rarũ id non esse, quod multas partes vacuas habeat, ut spongia, aut ejusmodi aliquid: sed eandem materiam duorum esse contrariorum, raritatis & densitatis: ut caloris & frigoris, humoris & siccitatis: magni & parvi. Itaque ut eadem cera congelata spissatur & densatur: sic calefacta & emollita, rarescit: nõ quód partes ullas inanes aut vacuas habeat, sed quód extendatur & dilatetur, quod compressum contractumque fuerat. Sic materia aquea minor est: conversa autem in aërem, major. Sic grave & durum, densa videantur: leve & molle, rara. Quare ratione raritatis, concludit Aristoteles, vacuum nihil esse. Atqui, inquam, Democritus & Leucippus, ac plerique illi Physici de vacuo separandis corporibus disseminato, refelluntur recté & logicé, si veteres illi Physici ita de vacuo senserint. At Aristoteleus physici imperii amor, in aliorũ sententiis interpretãdis mihi legitimis antea de caussis suspectus est. Et tamen interea notabis, rarum & densum primas physici corporis differentias fieri, ut ad 4. cap. 1. Physici, ut postea fient 7. cap. 8. Phys. quod disseretur ampliús secundo capite secundi de Generatione. Quamobrem duæ partes quarti Physici adhuc ita fuere, de loco, deque vacuo: logicum de subjecti topico fructum nonnullum complexæ, sed aliena in arte, sed alienissimo docendi modo, & omnibus Aristotelis legibus máximé contrario confusum & obscuratum.

IN CAP. X.

Reliqua Physici quarti capita ad tertiam distributionis partem attinent de tempore, ἀκροάσεως prorsus mirificæ, de infinito, loco, vacuo, etsi disputatio spinosa fuit: é spinis tamen, rosas quasdam extulit: at de tempore disputatio tam verbosa, nihil aliud admodum adferre queat, quàm sui sophismatis intelligentiam: attamen durate, qui hæc legetis, & reliqua acroaseos mysteria attendite, quibus editis Alexander magistro succensere nihil debuit, tanquam regios thesauros vulgo diripiendos permisisset. Quid igitur? Quænam Physica est de tempore?

quas habet partes? Equidem tres animadverto: primam, utrúm ſit tempus: ſecundam, quid ſit tempus: tertiam, in circumſtantiis temporis quibuſdam. Enimvero (ut pars prima, uno loco expediatur) diſputatum eſt εἰς ἑκάτερον de infinito, de loco & vacuo in unam partem; ut nunc initió
» de tempore, quód tempus non ſit; quia ejus pars nulla ſit,
» neque præteritum, neque futurum, ſed neque dividuum,
» neque permanens: ſecus ſimul eſſent ſexcenta annorum millia: Sic declamatur, tempus non eſſe, διὰ τῶν ἐξωτερικῶν λόγων, ut Ariſtoteles loquitur, per argumenta probabilia & popularia, ut Cicero quinto de Finibus, & Græci interpretes hoc loco. tanquam ἐξωτερικὸν καὶ ἀκροαματικὸν opponantur. attamen hæc ipſa argumenta de Nunc individuo & fluxo, é media præſentis quæſtionis acroaſi petuntur. Verúm declamatum ita eſt, non eſſe tempus: ut περὶ χρωμάτων τυφλὸς συλλογίζοιτο. Perge, prima illa luctatio ſit, tempus non eſſe: quid ſequitur? Quid ſit tempus, ſecunda quæſtio eſt: vel potiús quid non ſit: ſic enim inſcientia anté ab Ariſtotele dedocetur, quám ſcientia doceatur.
» Tempus videtur nonnullis motus cæli, ait Ariſtoteles:
» ſed falſó: quia tam multiplex eſſet tempus, quám multi
» ſunt cæleſtes globi: Videtur aliis item ſphæra cæleſtis: ſed
» inepté. Itaq; εὐηθικώτερον ſtultius Ariſtoteli videtur, quám ut refelli debeat. Authorem primæ opinionis nullum Ariſtoteles appellat, neque ſecundæ: & confictam eſſe theſin veriſimile ſit á rhetore: Tertió videtur aliis eſſe motus qui-
» dam: ſed falſó item, quia tempus eſt ubique, non motus: &
» motus eſt velox aut tardus, non tempus: Horatius tamen eleganter ait,

Sic mihi tarda fluunt ingrataq; tempora.

& tempus alatum poëtis fingitur.

IN CAP. XI.

» HÆc inſcientia phyſica eſt decimi capitis: ſequitur undecimo, tempus non eſſe ſine motu: quia qui dor-
» mierunt diutius, ut Heraclidæ Heroës illi apud Sardi-
» niam, tempus non ſentiant. Atqui tamen experrecti gra-
» vi ſomno beneque recreati, temporis fluxum inde metiuntur. at ſi quis, inquam, ebrioſus non perſentiat: quid mirum,

mirum, cúm mentis ſtupor id impediat? Progredere, magnitudo per ſe continua eſſe dicitur motus per magnitudinem, tempus per motum: ſic 7. cap. 3. Phyſici, magnitudini tributa eſt infinitas per ſe, motui per magnitudinem, tempori per motum. at ut illic Ariſtoteles deceptus eſt, ita hîc fallitur: neque motui, vel tempori, continuitas illa quantitatis tribuitur potiús per magnitudinem, quám calori, quám luci, quám cuilibet qualitati: quæ perinde eſt non in magnitudine, ut Ariſtoteles arbitratur, ſed in re ſenſibili quanta: Elenchus Ariſtotelis in hac de tempore theſi ſæpius iterabitur. Sed tamen hìc etiam aliud ἐξωτερικώτερον aſſumit: Prius eſſe ac poſterius « in loco primum, atque in magnitudine, indeque in motu: unde tempus tandem definitur, Numerus motus ſecundúm prius ac poſterius: & numerus quidem numeratus, non numerãs. Enimvero Simplicius magnum librum adverſus ea comparavit: de quo tamen nihil hìc aſſumo: ſed Ariſtotelem Ariſtoteli comparo; comparatumque, ad ſuas leges refero: Nec tempus ab Ariſtotele, ſed temporis menſuram, eamque de plurimis unam definiri confirmo. Etenim tempus, logica res eſt, entiſque ideo & non entis communis: ſic Ariſtoteles é categoriis decem, unam tempori & quando attribuit: & durationem nimirum intelligit omnibus rebus convenientem: & ſic æternitas, temporis imměſitas quædam intelligitur, antequam motus cæli ullus eſſet, poſteaquam etiam motus cæli defierit. At durationis hujus inſtrumenta & horologia multa ſunt, cæleſtia, aquea, pulverulea, ſolaria. Cælum, eſt horologium univerſi mundi, multis & variis ſtellis, tanquam horarum notis diſtinctum: horologium palatii in Pariſiěſi urbe Regii, eſt horologium Senatus: parochiarum ſingularum ſua ſunt horologia: privatis in ædibus horologia pleraq; ſunt pulverulea, ſolaria etiam in parietibus permulta. At numeratus horologiorum iſtorum ſonus, vel lapſus, vel numerata é radiis umbra, non appellatur tempus, ſed menſura temporis: Et ſi muta eſſent omnia tintinnabula, ſi motus, ſi umbræ omnes ceſſarent: non ideo tempus nullum eſſet, ſed menſura temporis ceſſaret. Et certé ſic geometræ, ut Archimedes, in volutis tempus intelligunt,

aliqua. & Plato multó rectiús, dum tempus hoc é mundano motu dimensum, imaginem quandam facit illius æterni temporis: rectiúsque adversus Proclum Grammaticus in oratione quinta differit, τὸν αἰῶνα, æternitatem, talem æternorum mensuram esse, qualis motus cælestis sit mensura caducorum: intelligitur enim æternitatis nomine, παράτασις ὁμοιομερὴς καὶ ὁμοειδὴς, parte specieq; similis extensio. At tempore cuncta tabescunt (ait Physicus) senescunt, delentur: nihil discitur, nihil novum pulchrumve efficitur. Atqui, inquam, tempus tanquam falcarius quidam, sua falce omnia demetens á poëtis fingitur. sed metaphoris poëticis illud est condonandum: solidæ & seriæ acroasi non idem permittendum. In tempore, res quidem corruptibiles corrumpũtur: at tempus, corruptionis principium nec antea posuit, nec postea ponit Aristoteles. Senectute deformamur, ais. At, inquam, juventute etiam decoramur: & tam est juventus in tempore, quám senectus. Tũ veró postea generaliter affirmas, omnem omnino motum esse in tempore: Nec enim si Roscius irraucuerit in scena, scenæ locus raucedinis caussa fuerit: sed antecedens gravior aliquis motus & labor. In cõtinente, multa sunt, quorũ continens ipsum nulla omnino caussa fuerit. Quæ corrumpuntur, in tempore corrumpuntur, ais: & ideo tempus, est interitus rerum. At, inquam, quæ gignuntur, in tempore etiam gignuntur: ergo tempus, est ortus rerum: Par enim conclusionis judiciique logica utrinque fuerit. Denique capite isto concluditur, tempus esse mensuram motus per se, quietis per accidens. At tam per se tempus est durantis quietis, quám durantis motus: neque tempus hujus potiús, quám illius.

IN CAP. XIII.

EQuidem hoc capite Aristoteli miratus sum tantum á physicis rebus otii superesse, etiam ut Grammaticam de adverbiis temporis in ἀκρόασιν physicam includeret: quid esset νῦν, ποτὲ, ἤδη, ἄρτι, πάλαι, ἐξαίφνης, nunc, †quando, jam, nuper, olim, repenté: In quibus tamen illud ἀεὶ, semper, præcipuum temporis adverbium oblitus est. At quid Grammatico citatus sua lege καθ' αὑτὸ Aristoteles

†aliquando

respondeat? Repetitur malefica illa temporis natura ἐκστατικὴ, delens destruensque. Itaque cúm Simonides in Olympiis laudaret tempus ut sapientissimum, cujus beneficio disciplinæ & artes perciperentur: tum præsens Pythagorëus quidam, respondit, potiús ἀμαθέστατον, indoctissimum esse: quia obliviscеremur omnia tempore. Hanc ἀκρόασιν ita Simplicius refert ex Eudemo: nec illi παρὼν nomen est proprium, sed participium *præsens*. Quapropter Aristoteli Pythagorëus probabilior est Simonide: attamen etiam Simonides, beneficium temporis in gignẽdis rebus tam extulit, quám Pythagorëus maleficium in corrumpendis: in eoque par utriusque caussa fuit.

IN CAP. XIIII.

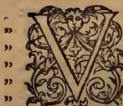
AGedum, cætera temporis ἀκρόασις attendatur. Omnis motus fit in tempore, ait Physicus noster. At veró quoties in hac thesi dixisti, tempus esse mensuram motus? quid igitur tautologia ista nobis opus est? Et hic locus illam temporis præcipuam corruptelam præcipué traducit: Nec enim corruptionem solam in tempore, sed omnem prorsus motum constituit: & tamen κίνησις ἀθρόα γίνεται πολλάκις, motus sæpe simul efficitur, ut antea fuit, & erit postea 3.cap.8.Physic. de congelatione. Sed palmariũ temporalis ἀκροάσεως, problemate cõsequente continetur. Quærit Aristoteles, quoniam tempus definitum est per numerum, si numerans anima nulla sit, utrúm tempus sit futurum. Saxũ Sisyphi, mediusfidius, hîc agnosco. Cælum, naturâ est quolibet ente alio corruptibili & caduco prius & antiquius: & si homines nulli essent, cęlum nihilominus conversiones & motus suos constantes & ratos haberet. Physicum igitur scrupulus hic angit. sola ψυχὴ, anima numerat: utrúm igitur affectio illa cælestis ex hac tot gradibus inferiore natura pendebit? Hæret igitur physicus in salebra, neque potest explicari. itaque respondet, non futurum tempus, sed motum tempori subjectum: O philosophe præstantissime, ubi est illud alioqui summum acumen tuum? Tempus æternum meditaris animo, & temporis æterni mundum æternum: & tamen tempus ita definis, ut particulam tantúm temporis complecta-

plectare; ut etiam, si arithmetica homini detrahatur, nullum sit omnino futurum. Quæstio altera succedit par penè superiori, Cujus motus numerus tempus sit. omnis « motus, respondet: generationis, corruptionis, alterationis, « accretionis, diminutionis, lationis: sed præcipuè cælestis « motus. Atenim argumentabatur Aristoteles initio decimi capitis, tempus non esse motum cæli: quia quot orbes cælestes essent, tot essent tempora. At, inquam, si tempus sit numerus motus cælestis, tot etiam tempora fuerint, quot globi: & certè alii tempus metiuntur motu Lunæ, alii Solis, alii stellæ cujuslibet motu metiri possunt: Etenim Copernicus astrologus ætatis nostræ summus, cælo detraxit omnem motum; tempusque, solo terræ motu longè exactiùs metitur, quàm Astrologus adhuc ullus dimensus est. Quamobrem Physicæ Aristoteleæ defensores, patroni, interpretes, Aristoteleorũ toto quarto Physico sophismatum elenchos recolligite: de loco, vacuo, tempore, in Physica legibus Aristotelis descripta, locus nullus esse poterat. At quatuordecim capitibus, locus per sophisticam utilitatis speciem inventus est. Locus & tempus, si, quid esset, quæreretur, paucis verbis tota veritas erat contenta: Locus, est spatium locati: Tempus est duratio rei. Heu labores sophisticarum declamationum! heu sudores nugatoriarum commentationum! quem modum philosopho tandem præscribetis? Isocrates, mediusfidius, de Marathone aut Salamine panegyricum ista licentia componere nunquam audeat: religiosas & teretes populi Atheniensis aures, deliciarum istarum judices pertimescat. At nos toleramus, imò verò laudamus & probamus, ac penè veneramur: Hinc enim primordia divinæ pietatis ac religionis theologi plerique ordiuntur.

P. RAMI SCHOLARUM PHYSICARUM LIBER V.

In quintum Physicum.

IN CAP. I.

ERúM ad reliqua pergamus. Motui subjicitur magnitudo, tanquam materies mobilis, in qua motus exerceatur: locus, hospes mobilis magnitudinis efficitur: tempus adjungitur, quo motus secundúm prius & posterius numeretur. Quid tum postea? quemnam tandem sophismatis suis modum motus inveniet? Motus est definitus definitione nihil definiente: distributus est in species quatuor, quæ species omnino non essent: subjecta magnitudinis locique, adjuncta etiam temporis disputata: quid jam restat denique? repetitur quinto & sexto physicis Physica tertii libri: quinto, de motu: sexto, de infinito. Sed duos acroasis libros præcipué admiratus sum, quintum & septimum: quintũ, qui tertii: septimum, qui † octavi acroasin tantúm feré inani tautologia contineret: de septimo, Græci interpretes satis liberi fuerunt: de quinto, prorsus muti. Sed tamen quoniam Aristotelis patientiam juravi, jurisjurandi fides exolvenda est. Aristoteles, Zenonis, Empedoclis & cæterorum Physicorum nugas atque ineptias omnes devoravit, ut inde ista breviora, credo, & contractiora colligeret: & nos igitur animo pari, reliquias istas devoremus. Agedum, quid interpretatur quintus hic liber? Corrigit Physicam tertii physici de motus generibus: Physicam nescio quam de continuis, contiguis, & similibus exponit: Logicam denique colligit de unitate & oppositione motuum. Hæc tria sunt quinto in libro præcipua: de quibus breviús & succinctiús agendum. De motus

bus generibus capita duo prima sunt: Primo capite duæ sunt partitiones singulares maximé, maximéque mirabiles, ab Aristotele confictæ primó, deinde ab Aristotele improbatæ: & ambæ ad obscurandam motus doctrinā, quæ tertio physicó continetur: & quidem elenchis aliis super alios incredibilem in modum cumulatis: Nihil enim adhuc in acroasi physica minús ab Aristotele consideratum & judicatum animadverti. Ergo partitiones duas consideremus. Prima, dividitur mobile trifariam, per accidēs, per partem, per se primúm: Item movens similiter, per accidens, per partem, per se primúm. Partitio autem hæc est é duabus temere consarcinata, *per se, per accidens:* partitio primo secundoq; physico proposita, & iterata nunc quinto in libro valde nugatoria iteratione. *Per partem* autem, neutri generi opponitur, sed *per totum:* quæ tamen partis ac totius differentia in tam multis motus differentiis antea propositis adhuc nulla fuit. Hic primus est elenchus primæ partitionis. Quid deinde? Ad motum, quinque requiruntur á Physico nostro, Movens, mobile, tempus, terminus á quo, terminus ad quem. Atqui in physica motus doctrina, tertius liber, movens & mobile adhibuerat in motu, tria reliqua prætermiserat. At (inquiet philosophus) hic quintus liber emendator erit & corrector tertii. Verúm, inquam, doctor eximie, nō tibi satis est errores aliorum tam longa via persequi, nisi & tu novos ex te comminiscare, quibus refellendis, discipulos tuos frustra fatiges & exerceas? quem enim sophistam, quem ἀσυλλόγιστον, nisi teipsum convincis? An ista tibi κοσμοποιΐα placet ea demum, cujus consequentibus ædificiis antecedentia fundamenta revellantur? Nonne melius & summo philosopho dignius fuerat, legibus tuis obsequi, omniaque physicæ acroaseos dogmata καθ' αὐτὸ, καθόλου πρῶτον, sic interpretari, ut scientiam inde physicam juvētus edisceret, non autem & aliorum, & tuos etiam elenchos, abs te ipso præsertim inventos primúm, deinde reprehensos & improbatos attenderet? Agedum, dic in quibus antea errasti: disseruisti 3. cap. 3. Physici, motum esse in mobili: id modó repetis, & ais, motum non esse in termino ad quem: quem nominas εἶδος καὶ πάθος, speciem & passionem. Esto: ad-

„ dis, à termino ad quem, magis motum nominari: quod est tamen ad tuam doctrinam falsum. Nam corruptio & diminutio nominãtur à termino à quo, & in reliquis non » commune nomen est utriq; termino: attamen quòd affir- » mas τὰ πάθη ἀκίνητα, affectiones immobiles esse, inconstantia magna est, cúm in his solis esse motum postea disputaturus sis. & certé si neque qualitas, neque quantitas mutaretur, neque locus relinqueretur; alteratio, accretio, diminutio, latio nulla esset. Tum veró quid est illud, quod dicitur, album mutari in colorem? & colorem in album? quinam sunt istorum motuum, quæso, termini? quoque modo inter se contrarii? an species generi, genusq; speciei adversum est? aut quomodo mutatur in colorem, quod jam anté coloratum sit? aut quomodo color in alborem, cúm color in albore sit? Hoccine est superiora corrigere & emendare? Perge, quæ physica deinde sequuntur? Rejici- „ tur é motibus physicis motus per accidens: sed argumen- „ to singulari, quia sit in omnibus: motus autem non per „ accidens, non item: sed in contrariis, & eorum mediis, & „ contradictione. At, inquam, Logica ista caussæ tam per se, quám per accidens, antea communis omnium rerũ fuit, & revera est: unde igitur ista restrictio? aut cur rejicitur motus, quia sit communis? Heus Physice Physici superioris emendator, quid argumentaris? Et tamen hoc etiam utrumq; falsum est. Nam per accidens motus in physicis rarior est, quãm per se: deniq; si motus per accidens é doctrina motus rejiciendus sit, cur huc attulisti? cur speciem motus instituisti? an ut errorem tuum postea corrigeres? Si Pythagorã vel Empedoclem vitiosæ partitionis authorem isto modo reprehenderes, tamen ad leges tuas ferendus non esses. quid igitur de te futurum censeas, qui sophismata talia cõminiscare, quæ postea ipse rejicias? Quis hîc accusatur? Aristoteles: á quo accusatur? ab Aristotele: Physice mirifice, quamobrem tibi bellum hoc tam infestũ indixisti? Sequitur deinde Physica par & eadem de contrariis, deque contrariorum mediis. Cur enim Logica ista in acroasin physicam includitur? Quomodo ad legem καθ' αὑτὸ defendetur? Sed adhuc prima partitio motus fuit, *per accidens, per partem, per se*, tot elenchis & sophisma-

phiſmatis ornata, & notis Ariſtotelëi nominis inuſta: altera ſequitur quadripertita, ſecundúm oppoſitionis differentiam: ubi Ariſtoteles novo nomine (quod non negaté, ſed affirmaté ſignificabit) appellat ſubjectum. Mutabile (ait) mutatur modis quatuor, á ſubjecto in ſubjectum, á non ſubjecto in non ſubjectum, á non ſubjecto in ſubjectum, á ſubjecto in non ſubjectum. At ſancte Deus, quænam iſta quatuor membra ſunt? Ex non ſubjecto (ait Ariſtoteles) in non ſubjectum, nulla mutatio eſt, quia non eſt contrariorum, neq; contradicentium. Sed reliqua audiantur. Mutatio á non ſubjecto ad ſubjectum, eſt generatio: á ſubjecto ad non ſubjectum, eſt corruptio, ait. ſed utramq; Ariſtoteles é motus generibus eximit. Quid ita? Duo hîc Ariſtotelis adverſus generationem argumenta ſunt: primum eſt valde Zenonium & ſpinoſum. Poſſibile oppoſitū enti-actu non movetur: Quod generatur, eſt poſſibile oppoſitum enti-actu: Non igitur movetur. Atqui, inquam, Ariſtotelëi ſyllogiſmi, ut propoſitio taceatur, aſſumtio falſa eſt. Nam quod generatur, non eſt prorſus non-ens actu: neq; quicquam ſimul corrumpitur, & generatur, ſed ſenſim & in tempore, ut patuit in Phyſica tēporis: paulatimq; ut forma vetus expellitur, nova ſubinde ſuccedit: neq; inter privationem formæ, & formam, vacuum tempus intercedit; ſed ut in locali, ſic in iſto motu, ἔκστασις καὶ μετάστασις deinceps efficitur. hoc igitur argumentum primum falſum eſt: alterum Ariſtotelis argumentum ex elencho priore eſt ortum, Non-ens, non eſſe in loco; ideoque non moveri. At non-ens illud, actu omnino nullum eſt, ut jam patuit. Quamobrem falſis argumentis generatio é Phyſica motuum ab Ariſtotele rejicitur: atque eodem hoc ſophiſmate, corruptio ex eadem motuum Phyſica ab Ariſtotele tollitur: quia motus ſit contrarius motui aut quieti. Corruptio autem, neq; motui, neq; quieti contraria ſit; cúm generatio, cui ſit cōtraria, nihil ejuſmodi ſit. Verúm, inquam, falſum illud eſt, generationem, motum non eſſe: & hic poſterior elenchus ex illo priore naſcitur. Sed tamen diſputatio noſtri Phyſici contra generationē & corruptionē mirifica eſt. Generatio & corruptio, nō ſunt motus, ait: quia non ſunt á ſubjecto ad ſubjectum. At diſputa-

tor acutiſſime,tuo præſenti teſtimonio, utraque mutatio,
motus eſt á ſubjecto ad ſubjectum: eſt enim á privatione
ad formam,vel á forma ad privationem, ut primo libro
tam copioſé diſſeruiſti. Privatio autem,hîc tibi ſubjectum
» eſt & contrarium.Etenim,ais,privatio eſto contrarium,&
» affirmatione declaretur. Hæc Ariſtotelis adverſus Ariſto-
telem vox & oratio tam clara eſt, ut ii magnam ſummo
philoſopho notam negligentiæ inurere videantur, qui vel
Apelliconis tineas,vel æneæ ſphæræ ſilentium, vel quidli-
bet aliud non anté fateantur,quâm hęc æſtimata & á tan-
to Logico judicata prædicent. Quamobrem cúm antea
libro tertio generatio & corruptio motus veré ab Ariſto-
tele factus ſit, Ariſtoteles quinti Phyſici falſis argumentis
temere inductus eſt, ad tertii Phyſici Ariſtotelem repre-
hendendum: neque jam quintus liber,eſt verus judex ter-
tii,ſed falſus accuſator. Atqui tamen in hac bella emen-
datione concludit Phyſicus noſter quadripartitæ diſtribu-
» tionis laudem. Quatuor ſunt ſpecies mutationis,ait,qua-
» rum una á non ſubjecto ad non ſubjectum,mutatio nulla
» eſt: altera á non ſubjecto ad ſubjectum, id eſt generatio,
» motus non eſt: tertia á ſubjecto ad non ſubjectum, id eſt
» corruptio, motus non eſt: Itaque de quatuor generibus
mutationis, unicum genus Ariſtoteli eſt verum. Verúm,
inquam,doctor eruditiſſime, tu partiẽdo, quatuor eſſe di-
xiſti: an igitur tibi catholicum aut legitimum docẽdi ge-
nus eſſe videatur, vitioſas & mẽdaces partitiones finge-
re,ut ſophiſmatis tuis refutandis, ingenium tuum oſten-
tes? Quænam obſecro,pugna iſta eſt,cujus victoria victo-
ri ipſi cladem afferat? Prima tripartita partitio vitioſé con-
ficta eſt,ut pars prima rejiceretur: & ſic modó quadripar-
tita fingitur, ut de quatuor membris tria rejiciantur. O
Logicam Logicæ liberalis & ingenuæ vel diſſimilem vel
expertem! Sed tamen μεταβολὴ καὶ κίνησις,mutatio & mo-
tus, vocabula tibi modó diverſa ſunt, quæ antea ſemper
eadem fuerant, & erunt perſæpe poſtea: motum tamen
antea & mutationem pro eodem definieras,neque modó
aliter definis: ut novus novæ doctrinæ ſenſus intelligatur.
Quid igitur? his ænigmatis qualem tandem acroaſin fu-
» turam ſperaſti? Motus ſunt quatuor genera, dixiſti libro
tertio;

tertio:in ſubſtantia,generatio & corruptio: in quantitate, "
accretio & diminutio:in qualitate,alteratio: in loco,latio: "
Nunc genera mutationis quatuor fiunt, quorum unum á "
non ſubjecto ad non ſubjectum, mutatio nulla tibi eſt: "
alterum & tertium, generatio á non ſubjecto ad ſubjectum, & corruptio á ſubjecto ad non ſubjectum, non "
ſunt motus. Quare de quatuor propoſitis generibus mutationis, unicum tibi motus eſt. At, inquam, ad motus definitionem tertio libro triplicem, generatio & corruptio motus ſunt: nulla lex novæ definitionis nova prohibet, quin adhuc motus habeantur. Quid igitur? utrúm Phyſicus noſter aliam quandam motus definitionem meditatur, quam exprimere dicendo nequeat? Difficultatem prioris illius definitionis amplo teſtimonio teſtatus eſt. O phyſicam auditionem mirabilem, in qua pro ſolida rerum naturalium hiſtoria, nugæ tales audiantur! Equidem vellem mihi per interpretes hic liceret hunc librum é phyſica acroaſi tollere: diſplicet enim vehementer, & pudet, ab Ariſtotele Ariſtotelem tot ſophiſmatis, tam ſtupidis infamari. Itaque Ariſtotelis nomen in reliquis libri ſordibus ejuſmodi poſthac non audietur. Pergat igitur quiſquis hic eſt Phyſicus, novam phyſici motus hiſtoriam contexere, aut ſuperiorem potiús tertio Phyſico contextam retexere. Illic é generibus categoriarum Ariſtoteles genera motuum metiebatur: Hic phyſicus ex iiſdem categoriis longé ſecus metitur. Illic genera motus quatuor, categoriarum generibus quatuor æqualia fiebant: Hic categoriæ fiunt octo, eſſentia, qualitas, ubi, quando, ad aliquid, quantitas, agere, pati: inconſtantia categoriarum illa eſt, de qua tertio Phyſico diſſerui: quód in Logica categoriæ fierent decem, in Phyſicis modó tres, modó quatuor, modó ſex, modó octo fierent. ut ſomnii ſimile videatur, tam levi atque inconſtanti fundamento velle ullam diſciplinæ gravitatem conſtantiamque confirmare.

IN CAP. II.

SEd Phyſicus hic aliter ratiocinatur: Categoriæ ſunt "
octo: At in eſſentia, relatione, actione, paſſione, non "
eſt motus: Ergo motus eſt tantúm in quantitate, qua- "

litate, loco. Utrúm veró syllogismum, an paralogismum hîc esse dicam? Prima pars est falsa: secunda pars est falsa: & tamen utraque posita & concessa, quæstio non concluderetur. de falsitate primæ partis, actum est antea satis: secundæ falsitatem doceamus. Motus non est in essentia (ait Aristoteles) quia substantiæ nihil est contrarium. Enimvero, qualis est ista quæstio? substantiæ physicum motum nullum esse? Imó, inquam, pené solius est essentiæ physicus motus: eadem siquidem oritur, interit, crescit, decrescit, alteratur, fertur, ut antea dictum est 5. cap. 1. Physic. Qualis veró quæstionis est ratio, motum non esse in essentia, quia essentiæ nihil sit contrarium: Etenim cur substantiæ nihil est contrarium? Id veró jam primo libro refutatum est. nonne generis in species & differentias divisio, est in partes contrarias? & sic contraria ab Aristotele ipso definiuntur, quæ sub eodem genere plurimúm differunt. utróm nullæ sunt in essentiis species? nullæ differentiæ? Nonne Aristoteles ipse postea ignem aquæ contrarium efficit? Utrúm interpretes Physicum excusandi gratiâ, substantias dicent esse contrarias formis tantúm, non subjectis, ut Simplicius ait? Dicunto, inquam: at album nigrumque formis suis tantúm contraria sic erunt, non subjectis. Itaque si tali argumento essentiæ non sint contrariæ, neque accidentia contraria erunt. Utrúm autem non formis, sed qualitatibus contraria dicent esse ignem & aquam? At contrariarũ etiam qualitatum caussas esse contrarias, necesse est: caussæ porró qualitatum, erunt ipsæ formæ. Quid igitur? Interpretibus difficultas hîc ingens est proposita, reputantibus, omnia Physici hujus dicta, quovis Apollinis oraculo certiora; & tamen manifestam falsitatem ante oculos habent. Physica est præcipué de essentiis & generandis & corrumpendis: & libri hoc nomine duo præcipué ab Aristotele conscripti; ut antea jam dictum est. generatio & corruptio, principes motus antea facti sunt: nec tolluntur prorsus hi motus, argumento falso. quid ergo? deserendus author tantus, & inertiæ atque ignorantiæ condemnandus? minimé gentium: minimé interpretibus tantum facinus suscipiendum videatur:

deatur: ſed tentanda priús atque experienda omnia. Et veró quidam interpretes impenſé iſto loco deſudarunt. Exuperantia & defectus (ut 4.cap.1.Phyſic. apparuit) ſunt « termini oppoſitionis, á quorum altero ordinaté proce- « ditur ad alterum: ut contraria ſint maximé diſtantia qui- « dem, ſed ordinatis mediis diſtantia: Inter formas autem « ſubſtantiales, non eſſe maximam diſtantiam, neque me- « diis diſtinctis ordinatam eſſe ajunt: ut materia, dum exui- « tur una forma, poſſit indifferenter aliam abſque ordine « capere: atque ipſum *eſſe* in ſubſtantiis, momento indivi- « ſibili effici. unde concludunt, in eſſentiis oppoſitionem « nullam eſſe. At, inquam, magno & manifeſto ſophiſma- « te interpretes hi falluntur & fallunt: maximam in contrariis differentiam, diſtantiamque eſſe verum eſt: falſum eſt autem, in eſſentiis non eſſe: ſed multó eſt abſurdius illud, quód in ortu eſſentiarum, materia quamlibet formam promiſcué & ſine ordine poſſit accipere: certis enim organis inſtructa priús ac præculta ſit, neceſſe eſt, ad hanc formam, non aliam ſuſcipiendum. Neque enim (ut antea docuit Ariſtoteles) é ſemine bovis, leo, arbor, homo, promiſcué gignetur. Studium philoſophi defendendi intemperatum & immoderatum in interpretibus fuit: veritatis amor, & ſtudium Ariſtotelearum legum, Ariſtoteleæ libertatis atque induſtriæ mallem fuiſſet: philoſophiam enim jam multó lautiorem & illuſtriorem teneremus. Quamobrem præſtantiſſimas Ariſtotelis laudes illas, potiús quám ſerviles iſtas interpretum ſordes imitemur: politicis legibus illis politiam phyſicam adminiſtremus. Sed pro generationis & corruptionis genere ſatis dimicatum, quód oppoſitum ſit aliquid eſſentiæ; nec ideo oppoſitionis argumento, é motuum Phyſica tollendæ. Quid relatio peccavit, ut motus in ea nullus ſit? Accidit altero mutato alterum eſſe, « verúm nihil mutatum, ait Phyſicus. Falſum, inquam: « relata ſiquidem ſimul naturâ ſunt, nec poteſt qualitas patris gigni vel aboleri, quin reciproca filii qualitas ſimul gignatur aut corrumpatur. Ecquid? actio & paſſio, cur motus non erunt? Nonne tertio capite tertii libri Phyſicorum Ariſtoteles veré docuit, motum re unum

& eundem, ratione duplicem esse, in agente, actionem, in
" patiente, passionem? At actio, non est actionis, ais: neque
" passio, passionis. Falsum, inquam, est: potest enim motus primus, esse caussa secundi, & secundus, tertii: ac tum primus, caussa movens secundi, & secundus, tertii consideratur: Neque verum, actionem & passionem sensilia motus subjecta non esse. Quid enim tam sensile, quám motus vulnerum plagarumque, frigoris, algoris, & reliquarum actionum passionumque, quibus sensus animantium in primis excitantur? Est veró sex argumentorum magna in hanc thesin Physici disputatio. Sed totum id insulsius est, quám ut refutationem mereatur. Tan-
" dem concludit Physicus, cúm motus neque in essentia, ne-
" que in relatione, neque in actione & passione sit; in tribus
" tantúm generibus relinqui, in quantitate, qualitate, loco:
" repetitque dicta illa priús: in qualitate, nomen alteratio-
" nis utrique contrario commune esse: in quantitate, com-
" mune nomen nullum esse, sed specialia accretionis & di-
" minutionis nomina. In loco autem, nomen neque pro-
" prium, neq; commune esse: Nam φορὰ, latio, in iis est quæ
" non suo, sed alieno motu feruntur secundúm locum. Ad-
" duntur duo ad extremum: primum, quód motus secũdúm
" majus & minus, alteratio sit: secundum, quód immobile
" dicatur duobus modis, quod omnino sit impossibile mo-
" veri, & quod vix & ægré moveatur. Atq; ita secundum caput in partiendis motuum generibus concluditur. Verúm ut conclusio hæc ad extremum tota percipiatur, qualis est Physici nostri syllogismus? Genera motus é categoriis metienda sunt: in substantia autem, relatione, actione, passione, motus nullus est: Ergo motus est tantúm in quãtitate, qualitate, loco. Verúm ad corrigendum tertii Physici Physicam, qualis ista logica est? Propositio falsa est, ut antea disserui: neque genera motus, é subjectis rebus sunt metienda: deinde assumtio falsa item, quód in essentia, relatione, actione, passione, nullus sit motus: ac si quám maximé vera esset propositio & assumtio, attamen consequens esset ἀσυλλόγιστον καὶ ἀσυμπέραστον: Tres enim categoriæ ab hoc doctore in categoriis enumerandis hîc præteritæ sunt, Quando, Situm esse, Habere. Quã-
obrem

obrem physici philosophi, quicunque ista lecturi vel audituri estis, aliquando per sanctum philosophiæ numen, expergiscimini; & in Aristotele explicando, Aristotelem ipsum sui interpretem, judicemque facite. Physica tertii Physici de motus definitione & partitione, nullam Physicam habuit; sed Logicam contra leges Aristotelis temere & inconsideraté in physica acroasi permistam: Motus intelligentia magna prorsus & in omnibus artibus, atque adeó non-artibus necessaria; sed é Physica vel tertii vel quinti Physici, nullam doctrinam præcipuam requirit. Omnes artes, vel scientia, vel opinione tantúm comprehensæ, motus suos habent, ut nos Aristoteles 3. cap. 8. Phys. admonet: Hæc Aristotelis gloria est, ut antea monui: ne nobis alienas laudes arrogemus. Logica semel admonuit, ut de movente caussa, sic de motu: Singulares deinde artes admonent de singulis suæ professionis & moventibus, & motibus. At tota motus genera exquirere, nullius singularis est disciplinæ: & si cujus esset, quó quæque esset magis communis & generalis, eó sibi munus hoc potiús assumeret, ut Grammatica, quám Rhetorica: ut utraque, quám Arithmetica vel Geometria: & omnes illæ omnino, potiús quám Physica. At, dicet fortasse aliquis, quamobrem in quinto Physico, tertii Physici doctrinam reprehensam, tantopere commoveris? Nonne philosopho pulchrum est, non aliena tantúm, sed etiam sua reprehendere? O me censorem nimis severum, ac nimis acerbum! qui in philosopho philosophi gloriam tam iniqué condemno. Verúm quisquis hoc nobis objicies, audi, quidnam tibi respondeam. Equidem vocem istam philosophi de alienis ac suis præcipuis erroribus emendandis in primis admiror, & in cælum fero. At errorem pro doctrina: at erroris emendationem, pro doctrina, in eadem simul arte proponi, equidem ferre nullo modo possum. Magnis viris id sæpe accidit, non modó nobis minimorum minimis, ut priores cogitationes posterioribus emendarent. At si Aristoteles unus & idem scripsit tertium & quintum Physicum, cúm ad quarti finem pervenisset, sensissetque tertii doctrinam sophisticam & perversam esse; nonne rectius & brevius fuit,

aliter & alium tertium librum reſcribere?

Membranis intus poſitis, delere licebit
Quod non ediderus. neſcit vox miſſa reverti.

An oblitus erat quinto in libro, quæ tertio commentatus erat? Et tamen gravius multó eſt, quod in hac emendatione deprehendo: Phyſica tertii libri, quamvis definiendo motu nihil legitimé definiat; quamvis partiendo, partes legitimas nihil integré partiatur: attamen ad iſtam Sophiſticam comparata, legitima Phyſica videatur. definire aliquid voluit: hîc nulla definitio tentata eſt. illic principes phyſici motus præcipuo loco numerantur: hîc tolluntur é toto numero. Quare ſi patronus ad Ariſtotelis cauſſam advocatus eſſem: librum hunc nothum & ſpurium eſſe, libentiſſimé confirmarem: Ariſtotelis legitimum partum eſſe pernegarem. Itaque Ariſtotelis interpretes, ſpinas tam ineptas tamque nomine tanti philoſophi indignas, imó legibus Ariſtotelis tam contrarias atq; adverſas, ex agro phyſico procul amandate: tribulis iſtis & carduis, ingenuam juventutem falſa ingenuæ artis ſpecie, ne diutius paſcite. Nec Alexandri ſtomachum pertimeſcite. ipſe enim querimoniam illam ſuam, ſi hæc audierit, protinus abjurabit.

IN CAP. III.

ATque hæc prima pars fuit é tribus quinti libri partibus: quid habet altera? Definit ſeptem vocabula tertio capite, ἅμα, χωρὶς, ἅπτεσθαι, τὸ μεταξὺ, τὸ ἐφεξῆς, τὸ ἐχόμενον, τὸ συνεχές· Simul, Seorſum, Tangere, Inter, Deinceps, Contiguum, Continuum: quæ tota doctrina, commodiús (ſi tamen commodi quicquam habeat) explicata eſſet in phyſica loci, libro quarto: quia differentias locales feré complectitur: neq; toto iſto libro definitionibus iſtis » eſt opus: appellabuntur autem initio ſexti libri. Simul eſ» ſe dicuntur, quæ ſunt in eodem loco primo: Seorſum au»tem, quæcunque ſunt in diverſo. Atqui prima illa definitio, ad Phyſicam Ariſtotelis libro quarto, falſa eſt: ubi proprius locus & primus eſt idem: & duo corpora, quæ ſola dicuntur eſſe in loco, ſimul eſſe non poſſunt. Perge: Tangere » dicuntur, quorum extrema ſunt ſimul. Atqui, inquam,

tertia hæc definitio, Geometriæ non semper congruit: Geometris enim interdũ non tangit recta rectam, quamvis cohæreat; sed tangit, cúm producta non secat: quod tantúm potest accidere peripheriæ ad rectam & ad peripheriam. Ergo hæc definitio tertia item vacillabit. Inter, « id est, ad quod, quod mutatur, antea perveniat, quám ad « extremum, quo mutatur, secundúm naturam continué « motum. In tribus autem est minimum: extremum nem- « pe mutationis & contrarium. Continué veró movetur, « quod minimum quidem rei, temporis autem nihil inter- « mittit: Contrarium autem secundúm locum, est quod se- « cundúm rectam plurimúm distat. Hæc definitio quarta « prolixa est, & continui motus, contrariique localis, definitionem sine ulla necessitate complexa. Potest enim vel in quiescentibus, esse τὸ μεταξύ. Nec ad contrarii definitionem, distantia loci major minorve quicquam facit: nec minús contrarii motus sunt in exiguo circulo diametri, quám in maximo. Nam si duo motus, contraria sint affirmata, quæ é regione perpetuó adversentur: adversi erunt: quám longinquis terminis distent, nil ad rem. una contrariorum logica definitio sufficit intelligẽdis & judicandis omnibus contrariis, & caussis, & motibus, & locis, & omnibus denique entibus, & non entibus. Agedum, definitio quinta succedat. Deinceps autem id sequitur, quod « † sit post principium duntaxat aut situ, aut natura, aut alio †*cúm sit* quodam modo definitũ, nihil medium interest in eodem « genere inter ipsum, & id quod sequitur. Sic linea post li- « neam, unitas post unitatem, est deinceps, inter quas nulla « linea, nulla est unitas. Hæc definitio, licét obscurior, præ « cæteris tamen tolerari possit. Sexta definitio, Contiguum « est, quod cúm fuerit deinceps, tangit. Atqui definitio ista « non recté connectit deinceps & tangens, ut definitiones utriusque declarant: nisi deinceps dicantur etiam partes & tangentium & continuorum. Inseritur huc vitiosa par- « titio oppositorum, in adversa & contradicentia. Nam re- « lata & privantia, perinde sunt opposita. Perge: ista sunt huic Physico levissima. Postrema igitur definitio est, Continuum, est quiddam contiguum. Hæc definitio est « falsa: Nam contiguum ipsum per deinceps & tactum defi-

nitur: quæ continuitati convenire non possunt. Eadem definitio clariùs exponitur in categoria quantitatis: quód
» continuum sit, cujus partes uno communi termino con-
» tinentur: Sic linea, continuum quiddam est: Sumi nanque
» communis terminus, quo partes lineæ copulentur, pun-
» ctum potest. Tolerabilior autem in Physicis pars illa est, quæ continua ait esse, ex quibus unum fit secundúm contactum: & sic 13. cap. 4. Physici, συνέχεια dicitur ἕνωσις, tanquam diceres, unitio, quod repetetur 1. cap. 6. Phys. Quapropter ejusmodi Logica est in definitionib. septem: quarum quinta sola tolerari potest: cæteræ, lege κατὰ παντὸς excusari nullo modo possunt. Atque hæc etiam secundæ partis sophismata, spurium nothumque librum & auribus physicis indignum, magis ac magis arguunt. Et tamen sophismata hæc, φιλοσοφήματα tanti ponderis Proclo fuere, ut duos libros de physico ex tota acroasi collecto motu, definitionibus continuorum & contiguorum deinceps positorum, præcipué deduxerit. Tam insana Aristoteleorum interpretum de suo doctore credulitas fuit: falsæ & captiosæ definitiones Aristotelis, sunt illis axiomata, quibusvis geometricis axiomatis certiora.

IN CAP. IIII.

Tribus proximis capitibus, quarto, quinto, sexto, Logica est de unitate & oppositione motuum; levissima prorsus, indignissimaq; Physicæ nomine. Quarto
» to capite, primúm docetur, *idem* tripliciter dici, genere,
» specie, numero. Verúm quicquid enunciatur, generale est aut speciale. tertia ista numeri differentia, nulla est: ut in Logicis copiosiús est á nobis demonstratum: & legibus Aristotelis contrarium est, generalia Logicæ decreta, de differentiis *ejusdem*, in speciali disciplina repetere. Uni-
» tas autem numeri, absoluté unitas á philosopho dicitur: in
» eaque tria requiruntur, ut sit idem & mobile, & locus, &
» tempus: deinde requiruntur & tria altera, continuitas,
» perfectio, æqualitas. At, inquam, imperfectum & inæquale, cur unum dici non poterunt? Imperfecta pictura fuit Apellis in Venere, attamen numero una. Inæquabilitate montium, vallium, fluminum, terra est inæqualis, &

tamen

tamen una eſt. Verumenimvero, quid iſtas infinitis locis
quiſquilias tam curioſé perſequor? unum & ens, de omni
dicuntur, ut patet in Philoſophia; ubi de uno, ſextum ca- «
put 5. libri, docet, unum eſſe ſecundúm accidens, aut per «
ſe: per ſe, ſpecie, genere, definitione, continuitate, numero.
item primum & ſecundum caput decimi libri, docent no-
minatim κατηγορήματα τὰ καθόλου μάλιστα πάντων, cate-
goremata maximé omnium generalia & univerſalia. Sed
ſuo tum loco diſſeretur de capitibus illis, & in Logicis iſta
nobis jam diſputata ſunt; Unum, quatuor ſimplicibus mo-
dis dici poſſe, cauſſis, effectis, ſubjectis, adjunctis: ut vani-
tas iſta per Logicam, Phyſicam, & Metaphyſicam tam im-
menſé repetita, deridenda plané ſit, & indigna ſané, quæ
refellatur.

In cap. v.

Est veró Logica quinti capitis admiranda, planéque
par Logicæ primi capitis: illic, partitiones membro-
rum neſcio quot factæ, unde quotlibet abjicerentur: huc
eadem ſapientia revocatur, ad motuum oppoſitionem.
Motus contrarii (ait Philoſophus) ſunt vel ex eodem in "
idem, vel ex contrariis, vel in contraria, vel ex contrario "
ei qui eſt in contrarium, vel ex contrario in contrarium "
ei qui eſt ex contrario in contrarium. Atque ut intellige- "
remus, quám ſubtiliter eleganterque Phyſicus diviſiſſet,
ait: οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως ἀντιτεθῆναι· non enim licet aliter oppo- "
nere. At, quæ eſt iſta partitionis ſubtilitas, aut quæ tanta
partiendi elegantia? Dichotomia enim ſola, partitionis
abſolutam laudem ſibi vendicat; á qua tribus gradibus
abeſt iſta quinque partium partitio. Tum veró, quomo-
do á Phyſico noſtro opponuntur, quæ nullam oppoſitio-
nem faciunt? Etenim, quod prorſus in hac Sophiſtica mi-
rabile eſt, duos oppoſitionum iſtarum modos, nullam op-
poſitionem ipſemet partitor eſſe docet; quartum, ex con-
trario in contrarium; ut ex ſanitate motus, ei qui eſt in «
morbum, contrarius non eſt, ait, & veré quidem ait: cúm «
motus ſit unus & idem. deinde ſecundum, ex contrariis;
quia deſinere poſſunt in medium; & contraria potiús ſint «
metienda á terminis ad quos, & magis ex illa parte mo- «
tus nominatur. Hæc phyſici triplex eſt ratio, ut excluda-

tur secundus modus, sed falsa: neq; motus uterq; unquam
» poterit simul in idem subjectum cadere. Duos tandé mo-
» dos approbat, duobus illis improbatis; Tertium, in con-
» traria; quintum, ex contrario in contrarium ei qui est ex
» contrario in contrarium: neque ait eosdem esse, sed nomi-
» ne differre. Quænam igitur, ô partitor eximie, ista est ἀντίθεσις, propter quam partitio tam gloriosa tibi videbatur? Tum veró modus primus qualis tibi est? neque enim est improbatus cum duobus quarto & secundo: neq; probatus: in multitudine & confusione bellæ partitionis delituit: & tamen re ipsa est idem cum tertio & quinto. An reservatus est hic modus mutationibus? Cur igitur in contrariorum motuum divisione abs te est adhibitus? Equidem partitiones varias & vario genere emendabiles, frequenter animadverti: nullam tamen sophismatis tanti adhuc animadvertere potui. Quinque modos, ô Physice, quisquis es, λογικώτατε, una divisione complecteris, tanquam bene oppositos. At duos nil oppositionis habere dicis, duos consentire: quintus effluxit interea. En igitur, gloriare aliter oppositiones contrariorum motuum constitui non posse: obtineasque partiendi laudem, quamcunque ista Logica merueris. Equidem verba jam me deficiunt, ut interpretes de tam putido fatuoque sophismate admoneam: Et tamen capitis reliqui Sophistica, de contrariis mutationibus, non minús est admiranda. Generationem & corruptionem initio capitis dixerat Physicus esse contrarios motus, ut qui esset ex eodem in idem:
„ tandem contrariam quidem generationem corruptioni
„ facit, sed motus negat esse; eodem illo videlicet negationis jure atque argumento, quo primo secundoque capite negaverat. Verúm quænam ista hominis hujus religio est, in substantia motus non ponere, quia substantiæ nihil fit contrarium: & tamen substantiæ mutationes contrarias facere? Denique etiam oppositi motus á mediis ad extrema per eandem Logicam definiuntur.

IN CAP. VI.

Sed Sophistica in reliquum caput continuatur. Motus
» (ait Physicus) non motui solúm, sed etiam quieti contrarius

trarius est.quies enim,est privatio motus. Est aūt,ut etiam « privatio contraria dicatur.sic primo capite hujus fuit, Pri- « vatio,esto cõtrarium. unde & Physico idem repono,quod antea; cúm in substantia sit privatio & habitus: erunt igitur contraria; & termini contrarii, motus in substantia facient, ut in quantitate, qualitate, loco: totaque de differentia mutationis & motus Sophistica, perridicula apparebit. Colligit etiã Physicus (credo, ne ullas Zenonis quisquilias oblitus esse videatur) motum, esse contrarium qui- « eti,quæ ex eodem termino in eundem: deinde quietes es- « se contrarias,quę sunt in contrariis terminis. Ejusdem Lo- « gicæ est, quód Physicus ait, generationis & corruptionis mutationi nõ quietem,sed ἀμεταβλησίαν, mutationis va- « cuitatem oppositam esse. Verebatur videlicet Physicus,ne « mutationes, motus esse confiteretur, si contrarium in his esse diceret: & mox tamen ἀμεταβλησία ista dicitur ἐναν- « τία,contraria mutationi:imó veró corruptio corruptioni, « non solúm generationi contraria efficitur. Tanta est huic « homini non cum rebus ipsis solúm, sed secum pugna atq; cõtentio. Sequitur ad amplificandum sophisma de contrariis motibus & quietibus, quæstio triplex: prima,quód « in omni genere motus quietisque sit secundúm & contra « naturam: unde & quælibet generatio generationi,& cor- « ruptio corruptioni, & quælibet omnino mutatio quies- « que violenta sit opposita naturali. Hæc quæstio,longa inductione totam paginam explevit. Secunda, quód non « sit generatio quietis; quia violenta quies generaretur: « quia stare & ferri in naturalem locum esset idem. Atqui, inquam, quid alienum fuerit, & secundúm naturam, & præter naturam, quietem gigni? Prima enim quæstio id habuit:& ferri in locum naturalem,non idem est,quod in eo quiescere. Itaque utraq; hæc ratio falsa est. Tertia quæ- « stio est, quód quies in loco, contraria est motui ab eodem « loco:quæ qualis sit,per me quidem talis habeatur. Atque caput sextum in oppositione motus & quietis ita cõsumitur, ut quintum cõsumtum erat in oppositione motuum. Verumenimvero incredibilem Aristotelis (si quis tamen hunc librũ Aristotelis esse velit) patientiam,quinto præsertim in libro subiit admirari. Credibile est, innumerabiles

veterum Physicorum commentarios his spinis tricisque refertos fuisse, unde etiam præcipua tantúm collecta sint. Sed per Deum immortalem, Aristotelis mens huc adhibeatur; consideretúrq;, quám necessaria fuerit Aristotelis industria ad reliqua perpurgandum. Etenim quis tandem erit modus legis καθόλȣ πρῶτον violandæ ac perfringendæ? Primus secundusque liber, generalem & logicā caussarum principiorumque doctrinam, specialiter contra legem illam catholicam in Physica tam verbosé dispersit: Tertius & quintus liber, generalem & logicā motus doctrinam in Physica tam obscuré tamque nugatorié repetivit: Liber primus, duobus capitibus, quinto & nono, & nunc quintus, tribus ultimis, generalem & logicam contrariorū doctrinam, ineptissimis sophismatis permiscuit: & si venisset sapientibus illis Physicis in mentem, parem Physicam de genere physico, de specie physica, de syllogismo physico, deq; cæteris logicæ decretis cōscribere, Physico huic videlicet somnia quoque & deliramenta illa somnianda fuissent & deliranda: liberq; Physicus aliquis de tam nobili physica conscribendus fuisset. Etenim Aristotelem de scriptis Physici hujus judicem appellemus, legem καθόλȣ πρῶτον audiamus: Generalia, ait, generaliter & semel explicanda sunt: Atqui, inquam, doctrina contrariorum, est generalis; rerū omnium, imó etiam non rerum cōmunis; & tam multis ab Aristotele in Organo logico præceptis instituta: Quare generaliter & semel explicanda fuit. Et veró generalis & una contrariorū definitio sufficit omnibus omnium rerum generibus explicandis. Utrúm meteora, lapides, metalla, plantæ, animalia cōtraria sint, definitio illa ostendet. Quamobrem nobiles istæ ingenuorum animorum cruces affligantur, evertantur, tollantur. Cruciarunt veteres Physicos horum dogmatum doctores. At si Aristoteles ista omnia per ætatē recognoscere, & legibus logicis expendere potuisset, neminem in posterum cruciassent: ipse sine dubio afflixisset, evertisset, sustulisset. Et tamen affligendi, evertendi, tollendi argumentum & beneficium Aristoteleūm est: legibus enim & argumentis Aristotelis, philosophia tam importunis impedimentis per nos liberatur.

P. RAMI SCHOLARUM PHYSICARUM LIBER VI.

In sextum Physicum.

IN CAP. I.

T QUAE hæc quinti libri é tertio libro Physica, admodum agrestis fuit: sexti libri Physica ex eodé tertio, tertia feré parte est prolixior, de infinitate magnitudinis: unde deducitur infinitas motus, mobilis, tẽporis, status, quietis: ut meritó liber hic, infinitatum possit inscribi: & tamen Physica hæc multó est agrestior superiore: imó veró tetrior atque infestior. Infinitatem magnitudinis primó subtiliús pleniúsq; differemus; ut inde insania reliquarum infinitatum faciliús intelligatur. Primo igitur capite revocatur tanquam dubia thesis de magnitudine infinité-dividua, quæ tanquam indubitatum principium cõtra Antiphontem 2.cap.1. Phys. sumitur: revocatur (inquam) huc tanquam dubia thesis, majoreque apparatu conatuq; demonstratio tantæ quæstionis exornatur. Adeste igitur animis, physicę auditionis auditores, & rem mentibus penitus accipite. Hanc infinitatis thesin receperat Aristoteles 3. & 4. cap. 1. Physici, & rursus 4. cap. 3. Physici. Illic enim διχοτομίας ἄτομα, & ἐλάχιστον μέγεθος: hîc ἀτόμους γραμμὰς labefactare cœperat. Magnis veró & gravibus adversariis in hac caussa Physicus noster opponitur. Adversus Anaxagoram (ut antea jam é Philopono patuit) Aristoteles librum de lineis individuis conscripserat. Democritus & Leucippus, atomorum authores, 4. cap. 3. de Cælo appellantur; Pythagoras & Plato 8. c. 3. de Cælo in hoc idem judicium citantur: & Plato separatim appellatur 7. cap. 1. Phil. de linea individua. Xenocrates etiam primo libro

huc aggregatus est. Quare contra mathematicæ philosophiæ proceres, Anaxagoram, Democritum, Leucippum, Pythagoram, Platonem, thesis ab Aristotele de perpetua magnitudinis divisione informatur. Illi omnes uno consensu, magnitudinem minimam dari posse profitebantur: Ut Aristoteles nobis author est, sed tamen eo ipso valde suspectus, quód antea principium in schola geometrica adversus Antiphontem fecerit: Nunc veró tanquam á mathematicis improbatum probare contendit. sed tamen illi magnitudinem minimam profitentur: Aristoteles inficiatur; & pollicetur, sese demonstraturum, divisionem magnitudinis ultimam nunquam fore. Age dum, tanta de re tantam contentionem diligenter attendamus. Nihil enim eorum præstabit Aristoteles, quæ pollicetur: & si prę staret maximé, nihil tamen physicum, & de physica magnitudine, & physicæ acroasi cõsentaneum præstaret. Magnitudinem geometricam infinité dividuam esse, geometris principium esto, ideoque indemonstrabile: consideretur igitur quomodo ab Aristotele demonstretur, & quomodo veterũ error refellatur. Quid igitur? unde primúm orditur Aristoteles? Mathematicum morem retinet, principia præponit, é tribus definitionibus anté tertio
» capite libri quinti præpositis, Continua esse, quorum ex-
» trema sunt unum: Tangentia seu contigua, quorum ex-
» trema sunt simul: Deinceps posita, inter quæ generis ejus-
» dem nihil est interjectum. Prima definitio, clarior est in Categoriis: secunda, geometris fallax esset: tertia pręcipué probabilis esse videatur. ad quæstionem tamen magnitudinis semper-dividuæ, nihil neque secunda, neque tertia definitio: nihil contigua, nihil deinceps-posita, facient, de continuis quæritur, non de contiguis, non de positis-deinceps. Sed tamen ἀκρόασις tota audiatur. Thesin statuit Aristoteles, quam demonstrare vult: Ἀδύνατον ἐξ ἀδιαι-
» ρέτων εἶναι τὸ συνεχές. Impossibile est, ex individuis esse quicquam continuum: quod, ut dixi, principium est geometris, Aristoteli jam demonstrabile. Hoc igitur attenda-
» tur. Primó thesis ipsa non generaliter demonstratur, sed traducitur ad speciem unicam, id est, lineam. Atqui, inquã, quod in specie concluseris, nõ fuerit legitimum de genere

concludere. Nec Archimedi vel Euclidi justa demonstratio hæc videretur: imó veró in primis Aristoteli legē suam καθόλȣ πρῶτον cogitanti. Attamen esto: Si demonstretur, impossibile esse, ex indivisibilibus constare lineā: demonstratum sané esto, nullum ex individuis continuū constare: analogiam speciei pro genere liberaliter accipiam. Argumentum igitur Aristotelis attendatur. Punctum est in- «
dividuum, inquit: neq; unum sunt extrema punctorū: quia «
non est hęc quidem alia pars, illa veró alia individui. Con- «
cedo, inquam, id totum: jam, si lubet, cōclude syllogismū, quem potes inde concludere, & experire, utrúm hinc efficias, nullam lineam ex individuis constare. Continua sunt «
(inquies) quorum extrema sunt unum: Punctorum extre- «
ma non sunt unum: Ergo puncta non sunt continua. Hæc «
summa est Aristotelex demonstrationis: tanquam authores atomorum affirment, puncta ad illam definitionē esse continua in unam lineā. At, inquam, id neq; Anaxagoras, neq; Pythagoras, neq; Plato, neq; Democritus, neq; Leucippus patrono suo sensisse unquam viderentur. Plato enim (ut ex Aristotele jam citavimus) punctum in natura rerum nihil esse statuebat, sed dogma geometricū. Quare si adversus Platonem recté Aristoteles argumētari vellet, debuit demonstrare, dividuum ex individuis componi non posse: non autem ad illam cōmunis puncti continuitatem continuari. Verúm á thesi generali ad specialem lineæ hypothesin descendit, neque tamen concludit: sed omissa lineæ quęstione, cōcludit, puncta non esse continua. ita á continuo ad lineam, á linea ad punctum demonstratio delabitur: aliudque promittitur, pręstatur aliud. Itaque si Platoni vivo hæc ab Aristotele objecta essent, quid Platonem responsurum arbitramur? nonne discipulo dictum, quum syllogismi superioris elenchum retexuisset; aliam in omni rerum genere naturam esse compositi, aliam partium? Compositum, semper esse dividuum in partes, é quibus componitur: partes, non necessarió dividuas semper esse? Oratio dividitur in dictiones: dictio in syllabas: syllaba, in literas: litera individua est. Argumētatio dividitur in enunciata: enunciatū, in argumenta: argumentū est individuū. Octonarius dividitur in quaternarios: qua-

ternarius, in binarios: binarius tandem in unitates: unitas individua est. sic decempeda dividitur in pedes: pes in digitos; tandemq; ad mensuram minimam pervenitur, quam Aristoteles etiam minimam appellat 4. cap. 2. de Cælo. Et sic Aristoteles in fine primi Topici, multó veriús & elegantiús philosophatur, cúm ait, » Quod punctum est in linea, id unitas est in numero: ἑκάτερον γὰρ ἀρχὴ: utrumque » enim, principium. Atque illud etiam Aristotelis nimirum est 5. cap. 7. Phys. adversus Zenonem, qui singulis milii granis sonitum tribuebat, quia milii modius deorsum cadens » sonitũ ederet. Errat Zeno (ait Aristoteles) neq; pars in toto » est quicquam nisi potentia. Tale est nobilissimum illud ab Aristotele 3. 4. cap. 3. Meteor. exemplum de iridis nube; quæ quamvis constet ipsa ex guttulis specularibus individuis & invisibilibus, est tamen dividua & visibilis: & sic Euclides 3. th. 1. Opticæ, postulat angulum minimum: & sic Vitellio 5. d. 2. lib. minimam lucem accipit; quæ si divisa intelligatur, non habeat actum lucis. Quamobrem promissa Aristotelis illa magnifica ubi sunt? En marmorea, vel etiam stultorum & fatuorum hominum judicio, plusquam adamantina fundamenta quibus tẽporis mundique æternitas á Philosopho construitur! Equidem cúm reputo, quantum huic Philosopho non tantúm á suis, id est paganis & impiis, sed á theologis Christianis, propter istas nugas attributum sit, exhorresco, totaq; mente commoveor, eó simplicitatis & credulitatis doctos & eruditos homines prolapsos esse: valdeque spero, perlectis & perspectis, quæ contrá modó disseruntur, talem ἀκρόασιν longé alio judicio audituros, & discipulis expositituros esse, vel potiús nunquam expositituros esse. Quapropter ad reliqua pergamus. Disseruit Aristoteles, puncta non esse continua, disserit deinde, non esse contigua, non esse deinceps posita. Hæ siquidem de tribus definitiones duæ supersunt. » Puncta (ait) non sunt contigua, quia eorum extrema, quæ » simul esse possint, nulla sunt. Quod cúm Plato concesserit, irridebit meritó discipulum, in re quæ minimé controversa sit, demonstranda sic occupatum: Neque enim quisquam somniavit unquam, punctis contiguis lineam cõtinuari: Ergo pars illa supervacua, heterogeniam suam prodit.

prodit. Quid tum deinde? Eandem demonstrationem de continuis contiguisq; Physicus repetit: tanquam tautologiam laudabilem existimet. Necesse est (ait Aristoteles) « puncta, ex quibus continuum sit, esse continua aut conti- « gua: continua non esse, patet é dicta ratione: contigua ve- « ró si essent, esset utriq; contiguum totum toti, aut pars par- « ti, aut pars toti. At punctum est impartibile. Itaque totum « toti contiguum esset: totum autem punctum toti puncto « contiguum non erit: neque continuum, quia continuum « habet partes alias atque alias, in quas dividitur, diversas & « loco separatas. Hác Aristotelis tam ignavam tautologiam Plato miseraretur: punctaq; punctis neque continua, neq; contigua esse, discipulo concederet: nec ideo tamen sequi diceret, ut nulla linea ex individuis lineis constaret: conatum Aristotelei ingenii magnum quidem agnosceret: at in eo judicium valde desideraret. Atq; hæc é secunda definitione, demonstratio est: Cōsimilis est tertia Aristotelis demonstratio, é tertia definitione. Puncta non sunt (ait) « deinceps posita, ut ex iis linea sit; tāquam ex multis Nunc, « tempus, quia inter duo puncta quęlibet, est aliqua linea: ut « inter duo quælibet Nunc, est aliquod tempus. Hęc Aristo- « telis aggressio tertia est, quæ simili commiseratione excipieretur á Platone: qui nunquam cogitasset, lineam é punctis deinceps-positis continuari: cúm punctū in linea media nullum actu statuisset unquam: imó qui punctum, placitum illud geometricū dixisset, pro linea minima & individua: & Aristotelem diceret valde audacter postulare, quod in quæstione est, pro quæstionis argumēto: quæstio enim ipsi est, Utrúm linea continuetur punctis: & tamen postulat, inter duo puncta quælibet lineam intercedere. Hoccine veró est promissam fidē liberare? hoccine est satisfacere? Omnes sané obærati, decoctores, ęre alieno obruti, Aristotelica istą fide, creditoribus omnibus, nullo negotio satisfacerent: si postularent condonari sibi, quod ab eis peteretur. Tale est argumētum proximum, quód sequeretur, continuum dividi in individua. At, inquam, magister, problemā id est tibi propositum, quod pro problēmatis argumento velut absurdo, reponis. Definitio erat continui, quam si sumsisses cum geometris, & postulasses,

ſimpliciús egiſſes:at cúm demõſtrare vis, neq; tamen afferas præterea quicquã, ineptus es. Quid deinde? Triplica-
„ tur rurſus elenchus idem, ponitúrq; pro abſurdo, quód cõ-
„ tinuũ ſit in impartibilia dividuũ. At (diceret magiſter Plato) id tibi tam cupidè diſputanti eſto abſurdũ & falſum: Anaxagoræ, Pythagoræ, Democrito, cæteriſq; mathematicis eſt (ut tute ipſe de illis ais) perſpicuũ & verum: & á magiſtro nõ ſatis æqua videris poſtulare: poſtulas enim tertio loco theſin propoſitam pro theſeos ipſius argumento. Atqui meminiſſe debuiſſes, quám ſophiſticum, quámq; pudendum ſit, petere, quod in principio ſit. Hæc igitur Plato reponeret Ariſtoteli. Verúm, demonſtrationis Ariſtoteleæ exitum audiamus: Etenim ex iis tam multis ſemperq; novis ſophiſmatis, quæſtio tandem ſumma illa & genera-
„ lis concluditur, Quare omne continuum, eſt dividuum in ſemper-dividua. Nova etiam demonſtratio é tertia defi-
„ nitione colligitur: Nam (ait Ariſtoteles) ſi divideretur in
„ individua, eſſet individuum individuo contiguum: unum
„ enim extremum & contiguũ continuis. Hoc poſtremum eſt Ariſtotelis abſurdum: Si continuum dividatur in individua, fore ut individuũ ſit dividuo contiguum. Atqui, diceret hîc Plato, totum contrá eſt: Nam ſi partes ſint individuæ, individuum individuo tantúm contiguum erit. En igitur λογικώτατον Ariſtotelem interdũ omni Logica deſtitutum: En dialecticam, ad fundamentum æterni motus, æterni temporis, æterni mundi ſtabiliendum: dialecticam veró tot elenchis & ſophiſmatis confectã: ut jam non defendendus Plato adverſus Ariſtotelẽ, ſed Ariſtotelis neſcio quæ miſerabilis ambitio deploranda ſit; quæ ingenium alioqui excellens & maximis dotibus ornatũ, in eas anguſtias præceps egerit. Dum enim divinam Platonici mundi fabricam demoliendã ſibi propoſuit, videmus quales ineptias nugaſq; moliatur. Magnitudo geometrica eſt geometris infinité dividua. Id principium eſto: Ariſtoteles demonſtrare vult, neq; tamen demonſtrat quicquã. Et ſi maximé demõſtraret, á magnitudine tamen geometrica ad phyſicã, ſophiſtica eſſet infinitatis iſta deductio. Agitedũ, ab iſto erroris infinito principio diſcedamus. Quid deinde ſequitur? ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος τἄλλα συμβαίνει, dixit ad-

verſus

versus Melissum & Parmenidem Aristoteles: quod justissimé modó possit adversus Aristotelem usurpari. Perpetua magnitudinis divisio, fons insani furiosiq; sophismatis Aristoteli fuit ad novam novi mundi speciem somniãdum: totus liber sextus reliquus, ut postea totus octavus, ex isto infinito infinitatis sophismate deducitur: reliquo igitur capite primo statuitur infinitum alterum in motu, tertium in tempore, ejusdẽ esse rationis; magnitudinem, motum, tempus, ex individuis constare, dividiq; in individua; aut contrá constare é dividuis, dividiq; in dividua: Itaque cúm demonstratum sit, magnitudinem ex dividuis cõstare, dividiq; in semper-dividua: motum quoque & tempus é dividuis constare, dividique in semper-dividua, demonstratum esse. Hæc consectaria duo fallacia sunt, neq; enim infinitas magnitudinis geometricæ ad magnitudinem physicam pervenit. Ista nimirũ cognatio fuit ad 7.c.3. Physici: Infinitum dicebatur in magnitudine, motu, tempore, secundúm prius ac posterius: quia magnitudo per se infinita diceretur: motus per magnitudinem, in qua fieret: tempus autem per motum, cujus numerus esset. Eadem cognatió fuit ad 11.c.4. Physici, quód magnitudo esset continua, & motus continuus, propter magnitudinem continuã: tempus deniq; continuum, quia continuus motus esset. & iterum eodem capite, Magnitudinẽ sequitur motus, motum tempus. Ista cognatio eadem fuit ad 12.cap.4. Physici iterata, quód magnitudinem motus, motum tempus sequatur; ut sunt & quanta, & continua, & dividua. Nam quia magnitudo est talis, eadem accidũt motui, & per motum tẽpori. Hæc Aristotelis est philosophia toties iterata & repetita: tanquam tautologia, magna aliqua in docẽdo virtus esset. Sed urgendus Plato videlicet, omni sophismatum genere, premendusq; fuit: nec potuit logica veritas, nisi sophistica falsitate oppugnari. Sed tamẽ, quantó propiús accedimus ad illud horrendæ impietatis sophisma, de æternitate mundi, motus, temporis, ex ista magnitudinis, motus, temporis cõmentitia affinitate; tantó diligentiús obsistendũ est fraudi, fallaciaq; accuratiús detegenda. Quid igitur Aristoteles? Demonstrandũ sumit, primúm magnitudinis & motus in infinitate affinitatem: ut si magnitudo

» sit infinité dividua, motus etiam sit infinité dividuus. Hoc alterum est infinitum in motu, ex illo summo magnitudinis infinito. Et demõstratio videlicet per analogiam velocitatis & tarditatis plusquam Euclidea vel Archimedea, nihil intelligentibus esse videatur. Verumenimvero telis aranearũ tam simpliciter illaqueari muscæ desinant. Etenim quo nomine commodiús appellem Alexandros, Porphyrios, Ammonios, Proclos, & cæteros Aristotelis interpretes, alioqui magnos prorsus & excellẽtes homines, tamen in philosophia ista fatué stupidéq; credulos? Analogia enim illa nihil omnino demonstrat, sed obscurat potiús, ne tempus in refutando consumamus. Sed cõstantio-
» re argumento resistamus: Magnitudo est infinité dividua
» (ait Aristoteles) neq; minima magnitudo dari potest. Negant (ut ipse ais) Anaxagoras, Democritus, Leucippus, Pythagoras, Plato, & de physica magnitudine verissimé negant: caussam negationis ex Aristotelis etiam philosophia necessariam, syllogismo illo invictissimo confirmavi: Res sensilis, est finité-dividua: Magnitudo physica, est sensilis: Magnitudo physica igitur est finité-dividua. Hoc antea libro tertio docui: & nunc tandem sexto Physico doceo, ab Aristotele pro fundamento maximæ & gravissimæ quæstionis, nihil nisi sophismata fatua inertiaq;, fatuis & inertibus sophismatis aggregari. quid tum? utrúm deinde etiã Platoni persuadebit, motũ infinité esse dividuum? Enimvero cohiberi animo in tanta indignitate vix possum. Attamen res quieté moderatéq; agenda est. Magnitudo, quę infinité dividua ab Aristotele dicitur, estne intelligibilis tantúm, an sensilis? Intelligibilis tantúm, respõdet Aristo-
» teles ipse tertio Physico: quia sensile nihil, est potentiã infinitũ. Bene res habet, inquam: & incipio respirare. Sed iterum rogo de motu eãdem rogationem. Motus (de quo modó loquitur Aristoteles, & loquutus est antea) estne intelligibilis tantúm, an sensilis? Sensilis plané, respõdeat Aristoteles: & hoc uno discrimine differt Mathematicus á Physico: quód Mathematicus mẽte magnitudines abstrahat á motu: Physicus, rerum sensiliũ, planéq; tangibilium motus tractet. Ecquid igitur, inquã, quomodo sensilẽ motum, é magnitudine duntaxat-intelligibili infinité-dividuum

duum efficies? Quomodo tantus alioqui tamq; mirabilis artifex, ſpectatoribus tuis in hac phyſica & ſenſibili ſcena, ταυτόματα illa, quæ omnẽ ſenſus aciẽ effugiant, repræſentabis? quomodo motũ ſenſilem in magnitudine intelligibili demonſtrabis? quomodo deniq; infinitatẽ ſenſili motui ex intelligibili magnitudine vindicabis? Phyſicus, nihil niſi ſenſile, imò niſi tangibile conſiderat: quomodo igitur illa duntaxat intelligibilia conſiderabit? ubi lex eſt κατ' αὐτό? Cur non geometrica geometricé, phyſica phyſicé doceantur? Ariſtoteles veró tertio Phyſico longe accuratior, longéq; magis legis ſuæ memor fuit, cúm duobus in locis teſtatũ illud profeſſionis ſuæ teſtimonium relinqueret, de infinito phyſico duntaxat in phyſica eſſe diſſerendũ: geometræ ſuum ſibi infinitum interpretarẽtur. Deniq; (quod caput rei eſt) an res ſenſilis in ſubiecto dũtaxat intelligibili verſari exerceriq; poterit? Hæc igitur, phyſici profeſſores, quicunq; & ubicunq; eſtis, per Deũ naturæ omnis authorem moderatoremq;, attenté cõſiderate. Motus phyſica res eſt Ariſtoteli: imó naturę merus part' fœtusq;: phyca aũt res nulla, niſi phyſicé, niſi ſenſiliter, imó tangibiliter conſiderari poteſt. Quare differentiam illam Mathematici & Phyſici ſubducite: habeat Mathematicus magnitudines infinité dividuas: Phyſicus, nihil habeat, niſi finitũ, niſi finité dividuum, niſi in phyſico corpore & ſenſili & tangibili & finito & finité dividuo: proptereaq; mot' phyſicus á magnitudine intelligibili & geometrica infinitam continuitatem ducere nullo modo poteſt. Deſinite igitur tantis impoſturis in poſterum fidem adhibere. Magnitudo ſiqua eſt infinité dividua, eſt utiq; geometrica, mente dũtaxat intelligibilis: neq; motus phyſicus & ſenſilis in tali magnitudine fieret. Sed tamen hic aliud etiam argumentum meditor & animadverto. Ariſtoteles jam toties motum magnitudini analogum efficit: quid igitur iſtud, aut quale eſt, motum in magnitudine fieri? utrúm magnitudines, tanquam funes erunt: motus ipſi, veluti funambuli? At, inquam, ridiculũ iſtud eſt & deridendum: neque enim motus in magnitudine, ſed in re phyſica magna efficitur neq; magnitudo ſola, ſed res phyſica magna, ſubjectũ eſt phyſici motus, atqui infinité antea jam patuit, magnitudi-

nem physicam finité esse dividuam, minimamq; dari posse. Quare undenā motus infinitas somniari poterit? Tum veró funes illi, cuinā motui suberunt? Etenim in generatione, corruptione, accretione, diminutione, alteratione, funes ipsi nulli anté saltaturis motibus prætenduntur: sed uná cum motu, magnitudo (ut cætera essentiæ accidentia, uná cum essentia subjecta) crescit & minuitur. & sic Aristoteles 1. cap. 8. Metaphys. docet, unam omnibus motibus essentiam subjici. Quid igitur? quis motus in magnitudine, non jam dico geometrica & intelligibili, sed physica & sensili, exercetur? Utrúm latio sola erit? Huic enim locus anté paratus, & substrata via est, per quam feratur: & Aristotelis exempla huc omnia redeunt. Quare nugas á tertio usque Physico in totam ἀκρέασιν reliquam productas intolerabiles agnoscimus, de infinita magnitudine motuque propter infinitam magnitudinem infinito: cúm de motu quolibet id intelligi non possit, sed de motu locali tantúm. Veruntamen si locus etiam continuus non esset, an localis motus propterea continuus esse desineret? Hic enim actus ultimus superest, ut fabula peragatur, & Plaudite, dicatur. Utrúm, inquam, loci continuitas ad localem motum continuum necessarió attinet? Aristoteles hac de re 3. cap. 5. Physici audiatur, & Aristoteleæ philosophiæ corrigendæ beneficium, Aristotelis proprium esto. Illic igitur continué moveri docet Aristoteles, quādo temporis omnino nihil, rei aūt (in qua fit motus) aut nihil, aut minimū intermittatur: quia rei, in qua fit motus, nihil prohibeat aliquid interrumpi: sicut in fidibus fieri potest, ut post primam, repenté sonet ultima. Hæc Aristotelis definitio docet, localem motum, quamvis locus ipse disjunctus sit, tamen continuari posse. Quamobrem concludatur: Neque physicam magnitudinem infinité-dividuam esse, neque motum propterea infinité esse dividuum: neq; omnino motum in magnitudine cōtinua continuari: totumq; Aristotelis tot librorum sophisma, ad divinam Platonis cosmopœiam subvertendum, perversum prorsus ac præposterum esse: quotq; Aristotelis argumenta huc diriguntur, tot inanes & vanos elenchos deprehendi.

IN CAP.

IN CAP. II.

AT latiús erupit infinitas ſophiſticæ diviſionis: Hinc enim deducitur infinitas motus, mobilis, temporis, ſtationis, quietis: de quibus ſigillatim iccirco nobis erit differendum: temporis autem infinitas confuſiús ſecundo capite anticipatur. Hic igitur magnitudinis & temporis diviſiones æquales & reciprocæ efficiuntur: ut ſi magnitudo ſit dividua, ſit & tempus dividuum: & ſi tempus dividuum, magnitudo ſit etiam dividua: ad eamq; rem, velocitatis & tarditatis eadem analogia, demonſtrationes imperitis admirabiles habet: At, inquam, ſi magnitudo dividua ſit, nõ propterea magis erit dividuus numeratus motus, quám numeratus color vel calor. Cauſſa quidẽ ſectionis continuæ, eſt á magnitudine in phyſicis rebus, ut Ariſtoteles ipſe ſæpe aliás, † ſed quarto & quinto capite hujus profitetur: neque tamen reciprocatur de tempore, nõ quidem potiús quám de colore. Nugæ ſunt moleſtæ bene-intelligentibus, & odioſæ: præſertim cúm tempus ab Ariſtotele tam ſophiſticé ſit antea definitum: menſuraque temporis pro tempore ſit accepta: tempuſque, res logica, tam inepté cum magnitudine geometrica comparetur. Dimidia pars capitis hæc eſt, de diviſione magnitudinis & temporis: Altera eſt, quód infinitas æqualis, item & reciproca in magnitudine & tempore: ut ſi magnitudo ſit infinita, vel extremis vel diviſione, tempus infinitum ſit extremis vel diviſione: contráque, ſi tempus ſit infinitum extremis vel diviſione, magnitudo pariter ſit infinita: ita germaniſſimæ res ſimillimæque efficiuntur magnitudo & tempus. Verúm cúm Ariſtoteles tot antea locis profeſſus ſit, magnitudinem, per ſe eſſe dividuam & infinitã: per magnitudinem, motum: tempus per motum: abſurdæ admodum & ſtupidæ ſunt hæ reciprocationes, toties præſertim in hoc libro iteratæ & inculcatæ. Et tamen quodnam eſt hoc conſectarium? Magnitudo eſt infinita: Ergo tempus eſt infinitum. Etenim cujuſnam ſenſus ſophiſma hoc eſt? Magnitudo eſt infinita: quomodo? Diviſione, reſpondeat Ariſtoteles: Tempus autem, quomodo infinitum? an diviſione, ſicuti magnitudo ſit? enim conveniebat á parente ſimilem prolem procreari. & veró primo capite ita

† ex

respondit Aristoteles, an igitur ut magnitudo maxima, sic tempus lõgissimum dari poterit? At Aristoteles id nequaquam videatur esse responsurus: quia ęternum facit. Quomodo igitur tempus erit infinitum? Additione opinor, & successione. Quid igitur ambiguitate hac illudimur? Tẽpus accipit á magnitudine infinitatem additionis, cúm tamen magnitudo, additione finita maximaque dari possit? Ex hac porró infinitate ultimorum & divisionis, solvitur
» Zenonis ratio: Quód finito tempore, liceat spatium divi-
» sionis-potentiâ infinitum pertransire. Hic infinitum bifariam distribuitur, ut aliud sit infinitum extremis, aliud divisione: tanquam idem non esset antea distributum libro tertio. Sophistica pompa consimilis est, quód actu infinitum, finito tempore transiri nequeat: neque finitum actu spatium, in tempore infinito: ad eamque ostentationem, analogia velocitatis & tarditatis revocatur.

IN CAP. III.

PHysica hujus capitis levicula est, ex occasione infiniti
» temporis arrepta: Nunc, esse individuum, & in eo nihil
» neque moveri, neque quiescere. Probet, inquam, Geometra, punctum esse individuum: eandem & parem Logicam ostenderit. & tamen hæc tam bella Physica, de Nunc, individuo, quódque cuncta fiant in tempore, nihil in Nunc fiat, jam undecimo capite quarti Physici dicta primûm, deinde repetita est 13. & 14. capitibus ejusdẽ libri. tam chara sunt Aristoteli sophismata. Et tamen si de tali tempore, id est motus cælestis numero, dicendum fuit, in cęlesti doctrina dicendum fuerat. Quinetiam quædam momento fieri videntur, ut lux solis supra horizontem, non parte priús alia, alia posteriús, sed simul omnibus illucescit; ut est in Opticis.

IN CAP. IIII.

PErge veró: dixisti de infinitate motus, de infinitate tẽporis: quæ sequitur nova & tertia infinitas? Nulla adhuc nova informatur, superior illa motus infinitas revo-
» catur, quód motus est dupliciter dividuus: primó secun-
» dúm partes rei mobilis: secundó, per partes temporis.

In pri-

In primo modo, Aristoteles miseré prodit sophisma de motus infinitate: Nam si motus est dividuus secundúm partes rei mobilis; res autem mobilis,sit dividua finité(ut res omnis physica finité dividua est) motus quoque finité erit dividuus: tandemq;, ut res mobilis in rem minimam & individuam solvetur,sic & motus.Notetur igitur in medio capitis Aristotelea cõclusio, Necesse est omnis rei partibilis hanc esse divisionem.Quapropter Aristotelis etiam vera Logica, putidam hanc Sophisticam refellet; beneficioque Aristotelis & argumento, intelligemus, motum non esse infinité-dividuum. Secũdo modo divisionis (quo motus per partes temporis dividitur) Aristotelis Physica singularis est,& singulariter animadvertenda: Quantum (inquit Aristoteles) est dividuum per se: quale autem, per accidens. quod verum quidem est,sed addit Aristoteles ad finem,omnia pariter & dividua & infinita esse: Consequitur maximé (ait) omnia dividi & infinita esse á mutabili: protinus enim inest mutabili & dividuum & infinitum: Hic veró syllogismus Physici nostri valde est admirabilis: Mutabile est dividuum & infinitum: At, inquam, omnis quantitas, qualitas, omnisque omnino physica res,mutabilis est: Igitur dividua & infinita. Atqui,inquam,Physice divine,quid agis?Quia motus sit dividuus & infinitus,quia tempus sit dividuum & infinitum: concludis postea motum esse æternum,tempus esse æternum. Ecquid igitur? tuis istis vestigiis, utrúm veré concludere licebit, Omnis res physica,est dividua & infinita: Ergo æterna. Nihil igitur in natura rerum erit caducum, nihil corruptibile: nulla generatio,nulla corruptio,nulla accretio,nulla diminutio,nulla alteratio? At id minimé gentium unquam cogitasti. Videant igitur Aristotelis sectatores & æmuli, quæ commentorum monstra peperit commentitia Aristoteleæ infinitatis Physica.

IN CAP. V.

AGedum, quid post istas motus infinitates atq; æternitates sequitur? Physicus in motu commoratur,& motus infinitatem exornat tribus corollariis: primum est, Omne mutatum,est in termino ad quem: ut patet in

» motu locali,& in omni omnino motu. At hoc primũ vul-
» gare:quod autem ſequitur,ſingularis eſt ſapientiæ: Muta-
» tum primó & per ſe, eſt mutatum in individuo, id eſt ter-
» minum motus non eſſe in tempore. Sed tertium plané
» παράδοξον eſt:Id in quo primó mutatum eſt, dupliciter di-
» citur,in quo vel deſiit,vel cœpit:mutationisq; eſt revera fi-
» nis, principium nullum eſt omnino: ἄπειροι γὰρ αἱ διαιρέ-
» σεις,diviſiones enim infinitæ. En igitur ſomnia ex illo infi-
nito ſophiſmate perpetuó dividuæ magnitudinis phyſicæ
» ſomniata.Primum principium motus nullum eſt,ait Phy-
ſicus noſter: neque motus cœpit unquam. Verum eſt,ſci-
licet: nec primum Ariſtoteles de phyſica acroaſi diſſerere
cœpit unquam: acroaſis fuit ab æterno. Itaque nugas ſo-
phiſmatum omnium & ineptias ſic facies æternas.O lepi-
dam & jocularem Phyſicam! Quid enim vis aliud de tam
fatua inſulſitate dicam? Sed tamen ne paradoxum id ſo-
» lum putes, additur ex eadem ſapientia: Neque mobilis,
» neq; temporis eſſe quidquam primum. At monſtra inſo-
mniorum procul abigantur: & quidem vel præſenti Ari-
ſtotelis doctrina abigantur. Etenim hoc ipſo in capite ad
finem Ariſtoteles docet;quanta,per ſe dividua eſſe:& in his
nihil eſſe primum: Reliqua per accidens eſſe dividua,& in
iis eſſe individuum & primum. Ex hoc igitur ſolidiore ve-
rioreque theoremate, concludito: Per accidens, dividua
habent primum & individuum: At motus & tempus, per
accidens(per magnitudinem nempe,ut jam toties patuit)
quanta ſunt. imó veró quid tota illa tertii Phyſici diſputa-
» tio,(quód nullũ extremis eſſet infinitum) aliud fuit,quám
ſophiſmatis hujus, quód in magnitudine, quód in motu,
quód in tempore nihil primum ſit, refutatio & improba-
tio?Motus igitur & tempus habent aliquid primum & in-
» dividuum:ſomniaq; iſta(nihil eſſe primum in magnitudi-
» ne phyſica,nihil in motu: nihil eſſe primũ in mobili,nihil
» eſſe primum in tempore) non dico jam dira & execranda,
ſed miſeranda,& plané fabuloſa deprehēduntur.Equidem
iſta ab Ariſtotele, & in Ariſtotelem diſſerens, mirabiliter
obſtupeſco: tantam rerum non jam dico fraudem,ſed re-
pugnantiam & ſtupiditatem,tamdiu tolerari potuiſſe. Et
» tamen novi generis ſophiſma ſemper aliquod affertur.Et-
enim

enim quodnam hoc deliramẽtum eſt? In omni motu (dixit Ariſtoteles 1. cap. 5. Phyſ.) quinque ſunt, mobile, locus, tempus, terminus à quo, terminus ad quem. Ergo, inquã, in omni motu, eſt aliquid primum, quia primus eſt terminus. At in hoc capite, de duobus illis terminis, Ariſtoteles primum tollit, inquies. Ecquid igitur, inquam, utrúm ſi effrænatam cujuſcunque levitatis inconſtantiam tibi permiſeris, iccirco in natura rerum minorem conſtantiam fore ſperaſti? Poſuiſti antea, tollis poſtea: affirmaſti antea, negas poſtea. utrúm propterea naturæ veritas immutatur, non proditur inconſtantia tua?

IN CAP. VI.

NOva ſophiſmatum paradoxa continuantur. Ecquid (inquies) poteſt abſurdius tot ſophiſmatis cogitari? Equidem ipſe vix mihi meis oculis iſta credere audeo: ſed tamen ita ſunt in libro. Nihil eſt in tempore primum, dixit Ariſtoteles capite quinto: nihil mutatur in tẽpore primum, ait 6. cap. Ariſtoteles idem: unde concludit, Quicquid mutatur, priús jam mutatum eſſe. Quamobrẽ, inquam? Quia (reſpondebit Phyſicus) infiniti, quale tempus eſt, nullum eſt principium. Enimvero quouſque inſanus phyſicæ infinitatis elenchus iſte Phyſicum noſtrum exercebit? Sed tamen exercet etiam vehementiús & ſtolidiús, quám antea. Nec enim infinitas tãtúm à magnitudine ad motum, mobile, tempus, ſed etiam ad quælibet non continua traducitur. Eadem enim (ait) demonſtratio in « non-continuis. Ergo jam Ariſtotelis ſomnia illa ſuperiora « redeunt, Qualitatem & accidentia quælibet eſſe dividua « & infinita. propterea, inquam, omnia, cujuſcunque modi « entia, erunt æterna. O magnitudines, ô motus, ô tempora, ô non-continua etiam quælibet, infinita atq; æterna! quænam vel pelves, vel ſphæræ, vel Apelliconis tineæ, iſtam Phyſicam excuſabunt? Sæpe jam profeſſus ſum, collectas eſſe ab Ariſtotele varias de veterum cõmentariis commẽtationes: non æſtimatas, non judicatas. At unum in locum tam multas, imó tam fatuas, tamque deliras nugas, quomodo jam excuſare valeam? & cæteros errores quoſvis faciliús ferre poſſum: impietatem veró æterni motus, æterni

temporis, æterni mundi, per ejusmodi deliramenta affectari, equidem ferre nullo modo possum: neque viri boni esse duco, tanta tantæ fraudis indignitate non commoveri: nebulonemq; improbum statuo, qui prudens & sciens nebulas tam impias tueatur.

In cap. VII.

Sed tamen morbum non jam æternitatis solùm in Aristotele suspicor: symptoma aliud etiam subest. Morbus in Græcia popularis fuit, & plerisque philosophis etiam pené é contagione & natura cæli ingeneratus, ut sibi satis eruditi non viderentur, nisi libros quamplurimos edidissent. Libros igitur, libros, inquam, Aristoteles parturit. Ergo infinitatis sophisma in librum integrum continuatur: Repetitur (quamlibet odiosé & putidé, jam ab Aristotele, Logicam omnem prorsus oblito, nihil interest) repetitur (inquam) cognatio magnitudinis & temporis é secundo capite. Si magnitudo finita, & tempus finitum: & contrá, si tempus finitum, magnitudo quoq; finita. Tum eadem finiti infinitique ratio repetitur in mobili & tempore: denique etiam in motu. Equidem infinitis istis sophismatis refellendis defessus sum: & nisi nugas tam putidas nugari Physicus noster desierit, refutare equidem desinam.

In cap. VIII.

Et quidem patientia jam omnis me plané destituit. Infinitas magnitudinis, infinitas motus, infinitas mobilis, infinitas temporis exposita est: duplex infinitas adhuc superest exponenda, infinitas status, infinitas quietis. Quod sistitur, quando sistitur (ait hîc infinitatis architectus) necesse est moveri. Esto: Primum nihil fuit in motu: primum nihil in mobili: primum nihil fuit in tempore: primum nihil fuit etiam in non-continuis: primum denique jam nihil est in statione. Quinetiam ad quietem sophisma pervenit; ut in quiete, ne primum quidem reperiatur: denique ista incredibili Aristotelis sapientia, quod semel quievit, in sempiternum quievit: neque quietis habuit unquam principium. O miseros Aristoteleæ Physicæ

Physicos, quibus ista anilia deliramenta tanti sunt, ut cúm semel dormire cœperint, æternum sibi somnum credant antecessisse! Ecquid mirum est, tam graves lethargos stertentibus, sensus sopitos esse? neque quicquam de tot tantisq; sophismatis adhuc deprehendere potuisse? Equidem arbitror, omnia omnium, qui usquam fuerunt, delirorum Physicorum deliramenta, in hanc infinitatis thesin congregata esse. Infinitas tertio in Physico, magnitudini geometricæ & intelligibili duntaxat attribuebatur. At isto in libro, attribuitur primó magnitudini, deinde per magnitudinem motui, mobili, tempori, non-continuó cuilibet, item stationi, quieti. ecquid in mentem deniq; venire potuit, cui non ista infinitas ab Aristotele communicata sit? Credo, tum formicas, & papiliones, & muscas infinitas fuisse futuras, si ad istum infinitatis largitorem in tempore accessissent. Ecquid formicas aut muscas loquor? cúm philosophus ipse, uno continuorum & non-continuorum nomine omnia sine exceptione, complexus sit? O prodigum infinitatis philosophum! ô philosophum sui prorsus immemorem, dissimillimumque: Etenim quid tota contra infinitum extremis, tertio Physico disputatio disputavit, quám hoc, sine principio infinitum nihil esse? Et quidem ex omnibus absurdis (quibus Aristoteles uti solet) hoc ordinarium perpetuumque feré est, Res abiret in immensum, Res progrederetur in infinitum: istúmque infinitatis scopulum maximé omnium reformidavit: ut ne Deo quidem infinitam potentiam concederet, diceretq;, omnino in natura finitum infinito melius esse, ut octavo Physico differetur.

IN CAP. IX.

Verúm quid huic Physico facias? ab infinitate discedere non potest: reliquias etiam á Zenone persequitur, undé videtur & nugas superiores transtulisse: Zeno igitur, infinitatis argumento argutabatur, nullum « esse motum: primó non localem, quia fieret in Nunc: un- « de quippe tempus constaret, & fieret per infinitum. at Ari- « stoteles negat, tempus ex Nunc constare: & ait, infinitum « potentiâ pertransiri posse. Secundó, non secundúm esse- «

» tiam,quia in neutro esset termino. At (respondet Aristo-
» teles) imperfecté & modo quodam est in altero, cúm aut
» ens esse desinit,aut incipit ens esse. Tertió, non in orbem,
» quia esset in eodem loco: at per partes est in diverso loco.
Sic Aristoteles,Zenonis argutiis respõdet: non tamen definitioni suæ congruenter respondet, orbem per partes in diverso loco esse;quia cæli partes,in nullo omnino Aristotelis loco sunt, cúm superior superficies nulla sit. Partitur tamen Aristoteles Zenonis rationes de locali motu inepté quadrifariam,cúm de infinito una sit:quamvis Zenoni altera, Achillea appelletur,tanquam omnium fortissima; & apparet Zenonem in hisce nugis, jactationem aliquã habuisse, quam Aristoteles adamarit. διχολομία, quæ fuit ad 3. cap. 1. Phys. huc etiam repetita est: & τετραγωδημένον, quod appellat Aristoteles, magnum aliquid ipsius judicio fuit,quod Aristoteles videlicet imitaretur.

IN CAP. X.

Decimo capite, infinitatis reliquiæ quædam sunt adversus Democritum & Heraclitum, ut interpretibus quibusdam videtur.
» Prima itaq: pars capitis est,
» quód impartibile non movetur per se:cúm tamen Demo-
» critus faciat atomos mobiles per sese.
At, inquam,mens suos etiam motus habet,cogitare,judicare,meminisse:neque caussa movens, motumq; cæteris tribuens, ipsa in sese
» est otiosa,& nihil agens movensque. Secunda pars capitis
» est,quód nulla mutatio infinita sit: quia est inter duos ter-
» minos. quamvis Heraclitus censuerit,omnia infinité moveri.
Hic Aristoteles excipit localem motum, tanquam terminis non semper utrinque terminatum. O physicæ infinitates, Physicum istum defugite. perniciem jam vobis atq; exitium afferet.Imó veró physicæ studiosi omnes, ingentes Aristoteli gratias agite, ut qui jam infinitatem illam mutationis & motus, tam insulsé insanéque tot antea capitibus jactatam,refellat. Et quidem hæc ad extremum librũm clausula,bene reputanti,aptissimé collocata videatur: ut sit antecedentis tam insanæ tamque dementis disputationis emendatio atque correctio. Quamobrem si quis jam dubitet, utrúm motus sit infinitus, mo-

bile infinitum, tempus infinitum, ſtatus infinitus, quies infinita: Ariſtoteles hîc extremum reſpondebit, nullam motus infinitatem eſſe: neque ideo mobilis, neque temporis, neque ſtatus, neque quietis eſſe infinitatem: ſummamque libri ſexti vanitatem atque inanitatem icirco deridendam eſſe. Longéque alia diſcipulum Alexandrum conſolatione conſolabitur, libros non editos nihil cauſſabitur: ne putet Alexander, regios theſauros eſſe dilapidatos: ſed infinitarum nugarum ac vanitatum fumos demonſtrabit ventis condonatos eſſe.

P. RAMI SCHOLARUM PHYSICARVM LIBER VII.

In ſeptimum Ariſtotelis Phyſicum.

IN CAP. I.

ACTENUS liber infinitatum finitus eſt; quem ſané, ſi veræ tot infinitates fuiſſent, infinitum quoq; eſſe conveniebat. Sed ſuperis atque Ariſtoteli gratia; infinitates illæ, commentitiæ & fabuloſæ deprehenſæ ſunt: arieſque cornu illo truncatus & mutilatus eſt: alterumque æternitatis cornu reliquis duobus phyſicis erigitur: cui jam nobis eſt obſiſtendum, ne quicquam feriat. Atque uti cœpimus, ſigillatim agatur. Septimus igitur ſequitur, par & Phyſica & Phyſicæ elegantia quinto Phyſico. Sed de quinto ne leviſſima quidem ſuſpicio interpretum fuit: de ſeptimo fuit maxima. Duo ejus exemplaria Græcis interpretibus fuerunt, nonnihil diverſa;

adeó ut ſpurius liber nothusq; nonnullis videatur. & certé
magna ex parte amputatus eſt á Themiſtio, & ab Eudemo omnino præteritus; ut é Simplicio licet cognoſcere.
Verumtamen cúm tot antea quiſquilias, omnis generis
nugarum atque ineptiarum, collegerit Ariſtoteles; non
intelligo, ſi priores libri omnes Ariſtoteli tribuantur: quám obrem & ſeptimus tribui nõ poſſit. Attamen Themiſtium
hîc potiús imitabor, quám Eudemum: & dicam potiús
quædam, quám omittam prorſus omnia. Theſis autem
» ſeptimo libro triplex explicatur: prima, de primo movente:
» te: ſecunda, de ſenſilium qualitatum alteratione: tertia, de
» comparatione motuum. Prima pars igitur primo capite
» diſſerit, quicquid movetur, ab alio moveri: ut indé primũ
» movens aliquod eſſe appareat. At quod movetur, movetur
» tur etiam externo motu: item quod interiore, licét nõ ap-
» pareat, ut cúm forma corpus movet. Hæc Ariſtotelis ratio, formis motum abſurdé eripit: Nec enim forma tantúm movet materiam compoſiti, ſed compoſitum totum;
ſed ſeparatim etiam ſeipſam: ut anima cogitando, judicando, reminiſcendo. & ſic 3. cap. 8. Phyſ. elegantiús Ariſtoteles philoſophatur, diſputans, non omnia quieſcere;
licét motum ſenſus non deprehendat: quia anima ſuos
» interiores motus habeat: ἡ γὰρ φαντασία καὶ ἡ δόξα, κινήσεις
» τινὲς δοκοῦσιν εἶναι· Viſio enim & opinio, motus quidam
videntur eſſe. Sed alia Phyſici ratio nihilo probabilior ſe-
» quitur: Si aliquid quieſcat, mobili alio quieſcente, id ab
» alio movetur. Id enim Alexandro ſuſpectum eſt: mihi
etiam plané alienum. Sed hæc Phyſica erit rurſus uberior
» quarto capite octavi. Sequitur eodem capite é motis ab
» alio, primum movens eſſe aliquid ab alio immobile: de
quo erunt dũo capita octavi, quintum & ſextum. Sed in
hac theſi demonſtranda, Ariſtoteles valde lubricé progreditur: itaque etiam ſophiſmatis ſui lapſum indicat & corrigit: neque tamen multúm efficit, ut doceat, ex illis omnibus motis & moventibus unum motum fieri.

IN CAP II.

Itaque ad demonſtrationis continuationem aſſumi-
» tur, inter movens & motum nihil eſſe medium: idquè
longiſ-

longissima omnium motuũ inductione declaratur. Primúm tribus motuum generibus factis quinto libro, in quantitate, qualitate, loco: tanquã generatio & corruptio, motus non sint. Sed in locali motu sumit Physicus, quædã á seipsis moveri: & imprudens refellit primam thesin, dum hanc secundam meditatur: quum motus ab alio orti genera quatuor efficiens, ἕλξιν, ὦσιν, ὄχησιν, δίνησιν, tractionẽ, pulsionem, vectionem, volutionem, plané demonstrat, animalium progressus, motus esse per se, non ab alio. Atq; interea inter hos motus externos, projectio annumeratur á philosopho: nec antiperistasis tamen illa adhibetur, de qua fuit ad 8. cap. 4. Physici; & sic sine antiperistasi explicabitur motus projectionis 10. cap. 8. Physici; & tamen ut ad 8. cap. 4. Phys. dictum est, ἀντιπερίστασις etiam Aristotelea est 32. 33. 34. problemate mechanico. Atque interea etiam quatuor generum divisio improbatur, & duo postrema genera duobus primis subjiciuntur: ut elegantia partitionum 1. & 5. cap. 5. Phys. referretur: tanta sophismatum & elenchorum generis omnis licentia, huic philosopho feré perpetua est.

IN CAP. III.

Atque hæc prima pars est Physicæ septimo Physico comprehensæ: qualis est deinde Physica partis secũdæ? Categoria qualitatis in hoc caput pené tota includitur, quód alteratio fit qualitatibus sensilibus & patibilibus, non formis & figuris, non habitu & dispositione. quod otiosi & inertis somnii placitum est. nec enim minús alteratur, qui ex indocto eruditus, ex improbo probus, & contrá efficitur; quám qui é sano ægrotus, é debili validus, & é calido frigidus: totum enim illic é forma justiús, quám hîc é materia nominabitur. Verũtamen Physica hæc de alteratione, quorsum huc irrepsit? quid cum antecedente Physica, quid cum sequente conjunctum aut commune obtinet? Et tamen, heus Physice, quisquis es (quoniam Eudemus Aristotelem, quem magistrum tamen multos annos audierat, hîc authorem noluit agnoscere) qualenam hoc tuum recens placitum est? aut tuæ Physicæ quomodo consentaneum? statuisti in quantitate,

qualitate,loco,motum:quantitatem nullam excepiſti,locum nullum excepiſti: quænam judicii levitas iſta eſt, de quatuor qualitatis generibus unum tantùm alterationi relinquere,neque id quidem totum? Quatuor entis generibus,quatuor motuum genera,primò æquaveras: detraxiſti primum in eſſentia: nunc tandem etiam qualitatis portiunculam tantùm relinquis alterationi: utrùm id eſt philoſophari,an ludificari?

In cap. IIII.

» Sed tertiam ſeptimi Phyſici Phyſicam audiamus:Logi» ca eſt deinceps reliquis duobus capitibus talis de cõparatis, qualis fuit quinto de contrariis. Didiceris in Logica doctrinam comparationis in quantitate, æquali, † inæquali: in qualitate,ſimili,diſſimili:ſcies,quæ res †notæ phyſicæ ſint comparabiles: iſtam de comparatione Logicam minimé deſiderabis. Elenchus in Ariſtotele graviſſimus eſt, doctrinam generalem in ſpeciali repetere. Lex καθόλου πρῶτον minimé ſophiſma tantum tolerabit. Sed tamen quid Ariſtoteles hîc philoſophatur? quamnam cõparationis doctrinam repetit? argutatur εἰς ἑκάτερον, Utrùm » omnia omnibus ſint comparabilia: & decernit, ὅσα μὴ ὁμώνυμα, quæcunque non ſunt homonyma & ambigua. iſta veró Ariſtotelis ὁμωνυμία, eſt Euclidis ὁμογενῆ: in Logicis Ariſtotelis συγγενῆ, ad legem καθόλου πρῶτον ampliſſimé celebrata: ut conſtet,omnia comparabilia eſſe, quæ generis ejuſdem fuerint.

In cap. V.

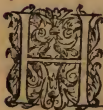
» Specialia comparationum & proportionum exempla Phyſicus adhibet:unde putant interpretes quidam,generales analogias deduci poſſe:at falluntur.analogiæ, regulas non habent alias, quàm quæ in logicis & mathematicis comparationum axiomatis doceantur: in quas etiam Ariſtoteles incidit, de diviſis & compoſitis potentiis. In iis autem analogiis, eſt iſta Zenonis analogia, quã de toto partibusque adverſus Ariſtotelem initio ſexti ad» hibuimus. Totus modius milii cadens,ſonitum efficit: Er» go(ait Zeno)granum quodlibet efficiet. Non ſequitur,ait

Aristoteles. Hæc igitur logica est motuum analogia, nullis solidis & catholicis theorematis ornata, sed Zenonis tantùm elenchis instructa: & quidem elenchis jejunis & aridis, qui vix ac ne vix quidem lectionem, nedum refutationem mereantur.

P. RAMI SCHOLARUM PHYSICARUM LIBER VIII.

In octavum Aristotelis Physicum.

IN CAP. I.

HACTENUS de duobus Aristoteleæ Physicę prodigiis, alterum (ut spero) expiatum est, de motûs infinitate: alterum sequitur, specie ipsa multó horribilius, de motus æternitate. Hoc enim fuit Aristoteleæ machinæ cornu alterum: Itaque liber octavus, erit liber æternitatum, ut sextus liber, fuit liber infinitatũ. Octavo igitur libro disceptatur æternitas præcipué motus, deinde moventis. atque é decem capitibus, quinq; spectant ad æternitatem motus, quinq; ad æternitatem moventis. Sed inter omnes Christianos, quorũ quidem scripta extent, Grãmaticus fortis bellator & egregius hîc fuit. Libros separatim quinq; adversus Aristoteleam cæli æternitatem conscripserat: sextum etiam contra præsentem Aristoteleĩ motus æternitatem: cujus quædam é Simplicio cõsiderabimus. scripsit etiam libros decem & octo adversus Proclum in eodem argumento: ideoq; hîc velut fanaticus & sceleratus á Simplicio exagitatur: imó veró ut

indoctus, καὶ παρακεκομμάτων τινῶν, οὐκ εὐτυχῶς οὐδὲ γνησίως ἀπὸ φιλοσοφίας μετέχων· ex quadam perversa doctrina, neque feliciter, neque legitimè philosophia imbutus. Sic à Simplicio Grammaticus omni doctrina spoliatur: Homerus videlicet à Zoilo. Etenim jam antea locis aliquot Simplicium planè ἀγεωμέτρητον deprehendimus: cùm tamen Grammaticus mathematica disciplina cæteris interpretibus præstiterit: & caussa præsens diligenter animadversa demonstrabit, tantum hîc inter Grammaticum Simpliciumq; interesse, quātum inter servum sophistam, & ingenuum philosophū interesse possit. Agitedum, æterni motus philosophū auscultate. De motus æternitate, capita duo prima: tria postea rursus erunt, septimum, octavum, nonum. sed ordinem Aristotelis sequemur. Quæ-
» rit igitur Aristoteles primo capite, Utrùm motus aliquan-
» do cœperit, & aliquādo desinet: an semper fuerit, semperq;
» sit futurus. Respondet, à Physicis motū dissimiliter accipi:
» ab aliis æternū, quos non nominat: Democritum autē &
» Leucippum videtur indicare: ab aliis non æternū. Idq; du-
» pliciter: primò, semel omnino cœpisse, cùm antea quiesce-
» rent omnia. quomodo Anaxagoras ait, divina mente or-
» dinata & composita esse omnia, cùm antea infinito tem-
» pore quievissent: Secundò ex parte, q res aliàs moveātur,
» aliàs quiescant: quomodo Empedocles ait, concordia rem
» modò unam ex multis: modò discordia, ex una multas ef-
» fici: interjectisq. temporum periodis, quietem intercedere. Verumtamen proœmium hoc rhetoricum esto, commune præsertim partis utriusque, nihil præcipuè thesin æterni motus adjuvans. Quid deinde? proœmii excitatio
» continuatur. Operæpretiū sit (ait Physicus) veritatem quæ-
» stionis hujus accuratiùs animadvertere, non solùm Physi-
» cæ, sed philosophiæ primæ gratiā. Hic locus, theologiā indicat Aristotelis in hac thesi futuram: quæ prorsus eadem iteratur, duodecimo libro primæ Philosophiæ: & ex acroasi tota, id solū videtur esse, quod in veram Physicā transferri possit: si tamen legitimè possit. Aristoteles Deum aliquem hîc videtur agnoscere; quē in Parmenidis unitate, & Anaxagoræ mente deriserat: quem à physicis formis in Philosophiam rejecerat ultimo capite primi, & secundo capite

secun-

secundi: quem septimo capite secundi, principium physicé movens omnino immobile, & omnium primũ dixerat: principium tamen physicum esse negaverat, quia principium motus in sese non haberet. Verùm perge: excitatus jam planè est auditor, atque erectus ad hanc acroasin seu Physicæ seu philosophiæ primæ audiendum. Dicat igitur philosophus acroasin, quam meditatur: quibusnam argumentis æternum motum concludit? quomodo contrariis argumentis resistit? Duo equidem confirmationis argumenta ad motus æternitatem summa deprehendo, á definitione motus, á definitione temporis. O Physice, æterni motus architecte! quid vis tibi? definitio hæc utraq; sophistica, planéq; nugatoria & ridicula jam tibi demonstrata est: & tamen nugarum manifestarum sophismatis tãtum problema conficies? Verumtamen robusta hæc & valida motus & temporis argumenta, ad motus atque temporis æternitatem audiamus: ac motus primùm. Plato igitur dicat, primũ aliquando motum extitisse in physicis & sensilibus rebus, cùm antea nullus omnino fuisset. Quid tu contrá? Motus (ais) est entlechia mobilis quatenus mobile: ergo antequã fuerit motus, fuit mobile. Atqui, discipule argutissime, (dicat Plato) quid istis tuis vestigiis concluso syllogismo respõdebis? Motus est entelechia mobilis quatenus mobile: ergo cælum mobile anté fuit, quám cælestis motus esset. Jamne sentis, tuo te gladio jugulari? Hac Platonis exceptione, Aristotelea petitio non retunditur tãtùm refelliturq;, sed retorquetur in petitorẽ, plaga longé fœdiore. ut si verũ sit Aristotelis argumentum, cõvicta sit Aristotelis intentio: motus, est entelechia mobilis quatenus mobile, ait Aristoteles: ergo antequam motus sit, erit mobile. At, inquam, definitio ista inepta & ridicula est: & si legitima sit, id tamen quod vis, non concludet: quia materia mobilis uná cum motu primo gigni potuit: & si concluderet, attamen motum nativum, non perpetuum concluderet: tot in primo Aristoteleæ demonstrationis congressu sophismata reperiuntur. Atque hoc de Grammatici contra Aristotelem argumentis unum est: unde judicari jam atque æstimari potest, qualis & quantus philosophus Simplicius fuerit; qui Grammaticũ appellat indoctum &

furiosum, alicubi etiam impium. Sic enim σκοπὸν ἄσεβῆ Grămatico objicit. Attamen huic indocto & furioso doctus iste vir & sapiens respondere non potest: appellat Hebræos & Christianos, idiotas & stupidos, sine sensu, quibus Grammaticus probabilis appareat: Attamen idiotæ isti & stupidi, sensum pauló διαλεκτικώτερον, bene judicantibus facilé probabunt. Sed quid Simplicius ad istam Grămatici instantiam respondet? Ait, mobile æterno motu etiam
» prius esse, sed per partes: ut Sol, dum est in Ariete, est mobi-
» lis ad Taurum: & sic mobile est ante motum. quem locũ sumsit ex 8.c.9. Metaphys. ubi Aristoteles illud ait: & Alexander nominatim hoc exemplũ protulit. Verúm, ô beate Simplici, thesis est, Utrúm motus, nõ per partem, sed motus omnino cœperit: & Aristoteles adversus Platonem sumit, si motus aliquãdo nullus omnino fuerit, fuisse tamen mobile & motivum sine ullo omnino motu. Itaq; de universo universi cęli motu interrogat Grammaticus, Utrúm universum cælum fuerit, antequã ullo prorsus motu moveretur universum: de particula cæli, & stella non interrogat. Interrogat, utrũ corpus universum anté fuerit, quám motus esset universi corporis. Tu de pollice respondes: & tamen falsum exemplum cõminisceris; quia mobile non affers sine motu, neque Sol tuo judicio quievit unquam: nec ideo in Ariete est mobile ante motum. Quare Simplicii, vel Alexandri, vel etiam Aristotelis ista responsio, simplicitatem judicii & ignaviam, non tantúm malitiam & fraudem prodit. Attamen acroasin æterni motus reliquam audiamus. Disseruimus jam primo libro, Ex nihilo, ut formam rerũ, sic materiam á Deo gigni potuisse: argumentisq; Aristotelis, æternitatem materiæ nullam cõclusam esse docuimus. Sed paralogismus iste prætereatur, & ab Anaxagora atq; á Platone Aristoteli condonetur. Mobilem siquidem uterque infinito anté tempore materiam confusam atque inordinatam fuisse censuit. Fuerit igitur mobile, quod moveri posset: fuerit etiam motivum, quod movere posset. Idq; Anaxagora & Platone cõsentientibus, Aristoteles obtineat. Quid deinde? Admirabilem syllogismũ Physici cõsiderate! Hic enim Aristoteli, demonstrandæ æternitatis Achilles fuit. Si ante primum motum (ait) mobile

motile & motivum fuerint; aut facta sunt aliquádo, cúm priús non fuissent, aut sunt æterna. Equidem, ut pro Platone spondeam, dilemmatis connexum, & syllogismi propositionem concedo. Perge ad assumtionem, & utrumq; (si potes) remove. Atque huc etiam mihi videris accedere, quód neque facta, neque æterna sint. Non facta primúm disputas, quia necesse esset primo motu priorem motum existere. Obtineto id, inquam, summa vel Anaxagoræ, vel Platonis vduntate: uterque enim æternam materiam, æternum Deum confitetur ac prædicat. Quid ad scholam alteram affers? Cur neq; mobile, neque motivum, æterna sunt? Id enim erat caput rei: quomodo demonstras? ἄλογον μὲν φαίνεται, ὡς αὐτόθεν ἐπιςήσασιν, absurdum (ais) iis qui rem per sese cõsiderabunt, id esse videatur. O singularem æternitatis assertorem & demonstratorem! Siccine pro omni quæstioni: argumẽto, quæstionem ipsam affers? & ais, rem per se considerata, absurdam esse? Pergamus: de tribus syllogismis ad æternitatem motus affirmãdum, primus ejusmodi fuit: Secundus sequitur, pari Logica conclusus, quo Aristoteles etiam absurdiora minitatur. & quę nam absurdiora ista sunt? Si mobile (ait) & motivum aliquando quieverint, necessarió antecesserit & motus, cujus privatio quies illa fuerit: quia quietis aliqua fuit caussa: ita motu primo prior motus erit. Consequens absurdum: antecedens igitur. At, Aristoteli respondeat Plato, absurdius nihil objicis: sed eandem cramben reponis. Etenim qualenam hoc primum est argumentum, quód motus antecesserit quietem; quia quietis aliqua caussa fuit, quiesque sit privatio motus? Utrúm igitur visus cæcitatis: auditus surditatis: aut habitus denique privationis caussa fuerit? atqui naturam antea formamq; docuisti esse principium, & caussam non solúm motus, sed etiam quietis. Itaq; quid mireris, Deum, quem motus authorem primum facis, caussam primæ quietis esse? utrúm habitum privationi isti (quam appellas) necessarió putas antecedere? Atqui pueri utero matris inclusi non vident, & tuo judicio quiescunt á visu: in cunis vagientes non ambulant, sed tuo judicio quiescunt ab ambulatione. Itaque tuo isto syllogismo concludes & vidisse & ambulasse, antequã viderint

aut ambularint unquam. Quid igitur hanc Platonis responsionem? quid, inquam, nisi Aristotelis pudor consequatur? Me quidem, tametsi adversus tam capitales humano generi fraudes justissima de caussa severiorem esse deceat, attamen tantæ ignaviæ pudet tædetque: & nisi á paganis Simpliciis per hęc impia sophismata, vera religio, tanquam fabulosa derideretur, vix ulla responsione digna existimarem. Verúm perge: tertium ejusdem complexionis syllogismum attendamus: Hic veró syllogismus prolixus & confusus magis est, quám periculosus aut formi-
» dandus. Summa veró est: Possibilia, potentiam propin-
» quam inter se & finitimam habent, ut alterum moveat,
» alterum moveatur: ut in relatis, necesse est, ut relationis
» potẽtia sit, aut utrumq;, aut alterum, propinqua relationis
» potentia affici: quod 7.c.9. Metaphys. etiam pleniús repo-
» nitur: At illa seculis ante conditum mundum innumera-
» bilibus quiescentia, talem potentiæ propinquitatem non
» habebant: Itaq; non erant possibilia, sed prior aliquis mo-
» tus necessarió antecessit primum motum. Enimvero (dixerit magister Plato) discipule, quid ais? aut cur te tuis argumentis is perditum? an minús pater esse poteras adolescens, si senex uxorem postea duxeris: quám si tum quoq; duxisses? An si mille annos, imó sexies millenos, occulti lapides in terræ visceribus delituerint, unde hodie regium palatium ædificatur, tum ad annos illos, tam multis anté temporibus pręteritos, minús apti ad ædificandum erant, quám sunt hodie? an deniq; primus ille motor, & prima illa tibi ingenita materia, ab æterno potentiam eandem nõ habuerunt, ut ille moveret, ut hæc moveretur, quam habeant hodie? utrúm tibi Deus alius est hodie, aut materia prima hodie alia est, quám infinitis antea seculis fuerat? utrúm denique æternorum non est æterna quoq; potentia? utrúm veró æternorum nulla est potentia? Id enim Aristoteles 6.cap.12. Metaphys. affirmabit: At id falsum est, ut tum suo loco pleniús & commodiús agetur. Quamobrem concluderet Plato, triplicem Aristotelis complexionem (quód primo motu prior aliquis esset) malitiosam & fraudulentam esse: sed malitia tamen & fraude, solis Simpliciis & serviliter impiæ Sophisticæ addictis perniciosa.

Atta-

Attamen Aristotelem de primo motore philosophantem, Aristoteli nullum primum motum somnianti comparemus: Quid igitur? quo modo philosophatur, motorem aliquem primū esse? Impossibile est enim (ait) in infinitum " ire movens, & ipsum ab alio motū. Disputas isto loco philosophe, aliquem esse motorem primum, quia abitio esset in infinitū? Valeat igitur in primo motu caussa eadem: & jam simili judicio utere: Primus est aliquis motus, secus abitio esset in infinitum: Prima est aliqua magnitudo, secus abitio esset in infinitum. Hoc mehercule argumento, omnes quarti libri infinitates evertentur: Est aliquod primum mobile, secus abitio esset in infinitū: est aliquod primum tempus, secus abitio esset in infinitū: est aliquis primus status, secus abitio esset in infinitum: est aliqua prima quies, secus abitio esset in infinitū. Videmus igitur ut posterioribus Aristotelis sophismatis priora refellantur? O singularem Aristotelis & prædicabilē philosophiam, quæ tantum bonorum malorumq; delectum suppeditet. Agitedum, motus Aristotelis per motus argumentum, æternus esse non potest: videamus quomodo per argumētum temporis, æternus esse possit. Attendite igitur, quicunque hæc legetis vel audietis, alterum æterni motus argumentum. Si tempus sit æternum (ait Aristoteles) motus est æternus: cùm tempus, sit numerus motus secundùm prius ac posterius. Tempus autem est æternum, ut omnes Physici, præter unum Platonem confitentur: & Nunc, præteriti futurique temporis medium, idem etiam probat: Quare motus est æternus. Hic syllogismus in Aristotele totidē partibus instituitur. Citetur igitur reus Plato, caussamque adversus ista dicere compellatur. Quid ad propositionis rationem dicturus est? Equidem dicturum arbitror, quod in Timæo scriptum reliquit: Tempus hoc, quod appellatur, imaginem tantùm æternitatis esse: vel potiùs nō tempus, sed mensuram temporis. Itaque tempus, motu quolibet longè esse prius atque antiquius: neque tempus cum motu reciprocari: sed si motus nullus esset, mēs tamen divina extensionem durationis secundùm prius & posterius numeraret. Sed tamē Aristoteli ex sua definitione respondeatur: condonetur ei propositionis cōnexum: Si tempus

sit æternũ, motus est æternus. Assumtio retexatur: At tempus est æternum. Quid ita? requiret Plato. Hic Aristotelis ad istam assumtionem elenchus duplex egregius est: Primus, Semper fuit prius & posterius: ergo tempus æternum. At huic captioni jam itum est obviam, cúm extensionem durationis, tempus esse diximus. Hinc Democritus non omnia genita esse demonstrat, quia tempus sit ingenitum: attamen Democritus, æternum tempus cogitans, Platonicum illud temporis exemplar æternum cogitare potuit, & nihil Aristotelis caussâ dicere. Sed tamen Physicos omnes Aristoteles opponit uni Platoni. Tempus est æternum, quia omnes Physici, excepto Platone, ita sentiunt. Enimvero, inquam, Platonem ab Aristotele tanti sophismatis impudentia opprimi non feram, non patiar, non sinam. Plato solus (ait Aristoteles) tempus generat. Ecquid, inquam, Physice? nonne dixisti pauló antè hoc ipso in capite (ne oblivionis elenchum longiús repetamus) ab Anaxagora, ab Empedocle, motum primum institui? nonne 10. cap. 1. de Cælo, & 1. cap. 3. de Cælo, postea docuisti, á primis physiologis omnia generari? Nonne postea tertio Metaphysico docuisti, ab Hesiodo theologisque omnibus deos rerum principia constitui, & á diis generari reliqua omnia tum immortalia, quæ nectar & ambrosiam gustassent, tum mortalia, quæ non gustassent? ab iis, inquam, omnibus docuisti generatum esse mundum, generatum esse motum, generatum esse tempus. Nonne 8. cap. 9. Metaphys. eosdem Physicos rursus appellasti, de motus temporisque fine? Et tamen nunc affirmare audes, á solo Platone tempus generari? Heu pietas! heu prisca fides! quamobrem tandem Physicum nostrum tam miseré deseruistis? Ecquid? si Demosthenes pro Harpalo, aut Tullius pro Numatio, illam mentiendi licentiam sibi sumerent? quis Areopagus, quis Romani fori consessus, mores istos ferret? attamen aliud etiam in isto sophismate sophisma est. Solus Plato censuerit, tempus esse genitum: an ut in foro, sic in philosophiæ ludo, caussas multitudine testiũ dijudicabis? At Aristoteles alibi multó sapientior est, cúm authoritatis argumẽtum ἄτεχνον & sine arte judicat: cúm propter nostrũ affirmare ac negare, judicat in re ipsa nihil immuta-

immutari. Quare præter inverecundũ antecedentis mendacium, etiam complexionis ἀσυλλογιςία, paralogismum refellit. Etenim syllogismus Aristotelis in Aristotelem retorqueatur, quid respondebit? solus Aristoteles in omni philosophiæ parte contra philosophos omnes innumerabilia decreta innovavit: ergo lapsus est, erravit, temere fecit. Hunc opinor syllogismum Aristoteles contra se nequaquam ἀποδεικτικὸν judicaret. Nequaquam igitur ego contra Platonem judicabo. Et tamen si authoritatis potiús, quám rationis momenta, in tanta quæstione quærenda sint, magister Plato unus (ut de ipso Antigenidas poëta quondam dixit) multorũ millium instar esse debuit. Hic enim Homerus philosophorum, & tanquam Deus habitus est. Quare altera est æterni temporis Aristotelea demonstratio, bona cum gratia dimittatur, valereque jubeatur. Sed Simplicius (ut Porphyrius, Jamblicus, & plerique semiplatonici semique Aristotelëi) isto loco pacificator prorsus est humanus: dissensionem Aristotelis á Platone æquo animo ferre non potuit: reconciliare itaq; conatus est, unius verbi distinctione, totam hác discordiam. « Genitum (ait) aliás opponitur æterno, aliás per sese & sua « vi consistenti: Aristoteles primo modo, Plato secundo negat esse genitum: Itaq; re cõveniunt, verbis tantúm discrepant. O nugatorem, non jam dico simplicem & fatuum, sed petulantem & protervum! Etenim Platonis Timæus legatur, in manibus est hominum: utrúm Plato mũdum, ideoq; & motum & tempus gignat, cúm priús non fuissent; an sola tantúm caussa, ut Aristoteles, genitum confiteretur, velut á caussa superiore dependens. Quæstio enim Platonis illic manifesta est, Utrúm mũdus ab aliquo temporis principatu ortus sit: tum syllogismo isto rem cõficit: Omnia corporata sensumq; moventia, oriũtur certo tempore & intereunt: At mundus corporatus est sensumque movet, cerniturque & tangitur: Quare mundus tempore oritur atque interit. Hic Platonis syllogismus est evidentissimus & clarissimus, si quis verum confiteri velit. Itaq; etiã Plato, post mundani corporis, mundanæq; animæ machinationem & molitionem, Mundus (ait) ea constructus « proportione, ita cohæret, ut dissolvi nullo modo possit, «

» nisi ab eo, á quo est colligatus. Itaque Platonis sententia, mundus á Deo fabricatus est, & á Deo eodem dissolvi corrumpique potest. Et tamen Simplicius, ut Aristotelis elenchos & sophismata mordicus tueatur, nebulas ridiculæ distinctionis de genito duplici, sui similib. Simpliciis offundit, ne verum cernatur. At nebulo in luce collocatus, á nebulis suis destituetur aliquando, fallereque desinet. Quare Plato nō docuit, tempus æternum esse, ut interpres iste fabulatur: idq; invito Aristoteli ad Aristotelis errorem excusandum imponit. Quamobrē primus Aristotelis elenchus de temporis ęternitate, deprehensus & convictus est:
» secundum audiamus. Si impossibile est vel esse, vel intel-
» ligi tempus absque Nunc; necesse est, semper esse tempus:
» Atqui impossibile est, tempus intelligi sine Nūc: quoniam
» Nunc, est medium temporis, initium futuri, finis præteri-
» ti: & ideo necesse est ipsius in utramque partem semper esse tempus: Quare tempus est æternum. Hoc secundum Aristotelis judicium ita conclusum est. Verùm retexatur in partes, & subtiliús consideretur. Quid? propositio illa, qualis est? Si impossibile est, vel esse, vel intelligi tempus absque Nunc, tempus est æternū. Quamobrem inquam: id enim falsum est Platoni: cui cúm mundus creatus est, Nunc, fuit initium futuri; finis præteriti (quod antea nullum fuerat) esse non potuit: nec ideo medium. Item cúm mundus desinet, Nunc illud, erit finis temporis præteriti, futuri autem initium non erit: quia postea nullum futurum est. Quamobrem Aristotelis altera demonstratio (quód motus sit æternus, quia tempus sit æternum) non demonstravit problema propositum, sed Aristotelis elenchos in Platonem, ac sophismata exposuit, ac propalam collocavit. Veruntamen alacritas Aristotelis in hoc contra Platonem certamine permagnà est: videtur sibi conclusisse, motum esse æternum: neque dum tamen sibi satisfacit: contrarium etiam disputat eodē argumento, Mo-
» tum corruptibilem non esse: quia mobile & motivum ite-
» rum moveretur & moveret, aut æterna sic permanerent:
» primum falsum, quia ut illic, motu primo prior, ita hîc po-
» stremo posterior accideret, si postea quám corruptio fa-
» cta fuerit, supererit & corruptibile, quod denuo corrum-
pi, &

pi, & corruptivum, quod corrumpere possit: Secundum item falsum, quód ęterna permaneant. Hoc Aristotelis somnium fuit 9. cap. 1. Physici, de materia æterna: hoc idem fuit initio capitis hujus, de motu ingenito, sed ut inquit poëta ille,

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte.

& fallacis somnii caussas abundé jam refutavimus: morbus idem eodem remedio curetur. Verumenimvero adversus omnes conatus nostros, una est Simplicii admirabilis defensio: cúm enim multitudine sophismatum Aristoteleorum á Grammatico detectorum obrueretur, ad hoc asylum refugit: Hæc ab Aristotele νοερῶς καὶ θείως εἰρημένα, intelligenter & diviné esse dicta: Aristotelemq; dialecticæ artis & inventorem & perfectorem esse: neq; ideo esse verisimile, tantum artificem contra suam artē toties, tam fœdé, tamq; turpiter commissurum fuisse. Talis antea religio Simplicii fuit, pro omni Logica; adversus Aristotelem hiscere, nefariū scelus esse: At mancipio isti quid facias, veram religionem Ægyptiorum fabulis cōparanti, & nunc Aristotelem primum Logicæ inventorem & perfectorem prædicanti? Nam ante Aristotelem natum, Logicorum tot libri fuerunt, quot primo Scholarum logicarum libro recensuimus: & tot sophismatis obruta est Aristotelis Logica, quot in ejus Organo demonstravimus. Et quidem in istius impietatis fraude, Simplicius prę theologis quibusdā Christianis ferēdus fuit: homo quippe ethnicus & paganus: & Philosopho huic, tāquam Philosophiæ Deo, á magistris, Ammonio, Porphyrio, & ejusmodi profanis doctoribus initiatus. At nostri homines, cur tantúm á majoribus suis degenerarunt? Illi sophismata Aristotelis valde ac vehementer oppugnabant: hi mordicus tuentur, obstinatéq; defendunt, & nugatoriis solutionibus res inenodabiles & indissolubiles, tamen dissolvere sibi videntur: alii Aristotelem censent velut ingenii exercendi gratiâ, thesin hanc εἰς ἑκάτερον disserere: nihil affirmare: alii de motu, tanquam de Deo agere: ideoque motum æternum institui: alii quód ea parte nihil repugnet fidei, qua dicit, motum sempiternum fore: quia secundúm fidem mundus nunquam desinet: alia autem parte (quód motus nun-

quam cœperit) ajunt progredi secundúm viam naturæ, non autem á rebus de novo productis, quomodo nempé Moses philosophatus sit: tanquam Mosis ea creatio, cum Aristotelis æternitate convenire possit: alia alii quælibet comminiscuntur, ut é pagano Aristotele, personatũ Christianum efficiant. Quamobrem per verum æternumque Deum, cõmentitia ista motus & temporis æternitas, tandẽ aliquando diligentiús á philosophis attendatur, á theologis veré Christianis animadvertatur, & consideretur, quanam tandem mentis imbecillitate, quanam judicii infirmitate atque impotentia, nugæ tam insulsæ atq; ineptę, imó tam execrabiles atque impiæ, in publicas Christianorum scholas inductæ sint. Atheos ætas nostra multos extulit: sed his sophismatis Aristotelis, tanquam demonstrationibus plusquam geometricis seductos. Equidem meminisse pudet, horretque, cúm annos abhinc quinq; & viginti adversus Aristotelis alia quædam sophismata dissernuissem, præcipuum criminis erga nos excitati argumentum fuisse: quód Aristotelis enervata authoritate, theologiæ quoque authoritas enervaretur. O tempora! ô mores! Primi Christiani Aristotelearum fraudum oppugnatores, á paganis Aristoteleïs, ut fanatici, ut furiosi, ut impij vexabantur: En sursum, deorsumque corruptis depravatisque hominum Christianorum judiciis, contumeliç rursus eædem redeunt, primique Christiani á Christianis postremis, Aristoteleo paganismo afflatis, ut fanatici, ut furiosi, ut impii vexantur. Sed modus aliquando finisque sit sophisticis insaniendi, aliudque sit, rem veram libero veritatis pondere perpendere; aliud, errores magnorum authorum, sophistico servilis opinionis examine probare & laudare.

IN CAP. II.

SEd æternitas motus quemadmodum adhuc cõfirmata sit, animadvertimus: jam consideremus, quomodo defendatur á contrariis argumentis: Hoc enim capite refutatio tractatur. Ecquid igitur? quomodo Anaxagoræ, Empedoclis, Platonis sẽtẽtia refutatur? πλάσματι, commento & figmento, ab Aristotele comparatûr: quia nulla ipsius caussa, neque per inductionem, neque per demonstrationem

ſtrationem reddatur,ſed poſtuletur ἀξίωμα ἄλογον,poſtulatum abſurdum:præcipué veró deridetur Anaxagoræ inordinatum illud μῖγμα, quod infinito tempore quieverit, quia nihil naturæ tam proprium ſit, quám ſeries & ordo rerum: Empedoclis autem Phyſica tolerabilior Ariſtoteli videtur, concordia res phyſicas efficientis, corrumpentis oppoſita diſcordia. Atque hîc regnum Simplicii ab Ariſtotele fuit, inſtare & urgere, quamobrem mens Anaxagoræ infinito tempore quieviſſet, tandemque veluti ſomno experrecta eſſet: aut quæ tandem nova ædificandi mundi conſilia cepiſſet: quæ cauſſa denique tam diuturnę confuſionis antea fuiſſet:& nunc tandem repentini hujus ornatus cultuſque extitiſſet. Atque iiſdem interrogationibus etiam Plato & Moſes, ut πλασματώδεις,fabuloſi, urgentur. Veruntamen ſummi illi heroës, pro ſuo jure reſponderent,divina conſilia Deo præclaré notà eſſe, nec, ſi homunculis ſint ignota, protinus ea nulla eſſe. Ariſtoteles & Ariſtoteleï,tam multa ignorátiæ ſuæ ſophiſmata, quám multa adhuc oſtendimus, deprehendere non potuerunt. Ariſtoteles 1.cap.2. Metaphyſ.docet,ſapientiæ tantam difficultatem eſſe, ut ejus particulam nemo prō dignitate ſit adhuc aſſecutus.Ecquid igitur Ariſtoteli &Ariſtoteleïs mirū̃ fuit, ſi æternam infinitamque Dei ſapientiam comprehendere nequeant? Et tamen Ariſtoteles duriús & violentiús hæc Anaxagoram interrogare videatur. Etenim interrogetur Ariſtoteles ipſe: Cur Deus levia ſurſum ferri, gravia deorſum labi voluerit:quam vel inductionis,vel demōſtrationis cauſſam huc afferet?aut nihil afferet,ut conſtabit proximo capite:aut principia dicet eſſe, quorū cauſſa nulla requirenda ſit.Ecquid igitur principii omniū principiorum primi cauſſam conſiliumque ab Anaxagora requiris? Verumenimvero lubet Ariſtotelem Ariſtoteli,reſpondentem interroganti, ſubjicere.Deus (inquit Ariſtoteles 7.& 9.cap.12.Metaphyſ.) ſui ipſius intelligentia & cōtemplatione perpetuò fruitur, in eoq; actu, optimam ac beatiſſimam vitam ævo ſempiterno degit.Quapropter etiam ante creatum conditumq; mundū otioſus & nihil agens Deus ab Ariſtotele argui non poteſt. Quid tum veró?Democritus hîc etiā ab Ariſtotele, velut æterno motui

» adverſarius vellicatur, quód principium faciat quicquid
» ſit æternum, cúm multorum æternorum certæ ſint cauſ-
» ſæ. Attamē Democritus primo capite, æterni temporis au-
thor productus eſt. Quamobrem viderint Ariſtotelis in-
terpretes, cur inter hos reos modó referatur. Sed redea-
mus ad Anaxagoræ & Platonis πλάσματα καὶ ἄλογα ἀ-
ξιώματα, ſine inductione, ſine demōſtratione. Etenim cu-
juſnam Phyſici ſunt rationes, nativum motum cōcluden-
tes, quas ſibi refellendas deinde Ariſtòteles proponit? vel
potiús quas refellere non poteſt? Anaxagoræ ſcripta, an
Platonis ἄγραφα dixeris? Certé valde πλάσματα illa & ἄ-
λογα ἀξιώματα, rationibus iſtis approbantur. Audiamus
igitur acroaſin iſtam, Ariſtoteleæ æternitati inimicam at-
que cōtrariam, & Ariſtoteleam ſolutionem attendamus.
» Contraria his ſolvere, non eſt difficile, ait Ariſtoteles. Bene
» igitur res habet: neque nobis difficile erit intelligere. Pri-
» ma autem ratio ſic eſt: Omnis mutatio (dixerat aut Ana-
» xagoras, aut Plato, aut iſtorum conſors aliquis) eſt ab ali-
» quo termino ad aliquem terminum. Verum, inquam, axi-
omatis illius in mentem venit: cōfirmatum enim eſt 1. c. 5.
Phyſ. & confirmatum rurſus ad 10. cap. 6. Phyſ. quód nulla
mutatio eſſet infinita, quia eſſet á termino ad terminum.
Hîc jam meritó Ariſtoteli ſua doctrina reponitur: O-
mnis motus eſt finitus, á termino nempe ad terminū: nul-
lus igitur infinitus, nullus æternus. Quomodo, inquam,
huic ſuæ Phyſicæ Ariſtoteles reſpondet? nihil reſpondet,
ſed pollicetur, poſtea planum ſe facturum, quomodo mo-
tus aliquis, nullis terminis cohibitus, poſſit æternus eſſe. At
dicat Plato, diſcipule mi, quid hîc tumultuaris? diſputaſti
tertio libro, infinitum extremis in rerum natura nihil eſ-
ſe: omnia actu eſſe terminata: Docuiſti antea, omnē mo-
tum terminis duobus concludi: quomodo igitur ſi vera ſit
prior illa Phyſica, poſterior iſta falſa non erit? & quod præ-
ſtare per naturam rerum non potes, id tamen facile tibi
eſſe gloriaris? Hæc igitur, ô Phyſice doctiſſime, meritó tibi
magiſter ille reponeret. jam veró, quemnam poſtea mo-
tum ſine terminis efficies? circularemne? At proxima tua
tam gravis argumentatio, de motus æternitate, nō ad cir-
cularem motum tantúm, ſed ad omnem motum genera-
liter

liter attinebat:& definitio motus,communis omniũ motuum,adhibita ideo est.Neque credis,solum cæli motum, æternum esse;sed generationem hominum,pecudum,arborum,aliarumq; rerum naturalium omnium: item corruptionem, alterationem, accretionem, diminutionem, lationem æternam esse:Quare etiam si motum cęli æternum postea probares(quod tamen probatu tibi sit impossibile) attamen non efficeres, in physicis rebus æternum motum; neque homines, pecudes, arbores, cæteraque omnia semper fuisse, semperque fore. En igitur Aristoteles apud Alexandros & Simplicios suos, Platonis physica derideat, ut πλάσματα καὶ ἄλογα ἀξιώματα. jactet etiam, contrariorum solutionem difficilem non esse. Et veró,justa illa fuit affirmatio Aristotelea, rationis hujus non esse difficilem solutionem:Est enim facilis, quamvis ea facilitas Aristotelem latuerit:nec enim si sigillatim finitus motus esset,ideo tamen motus in universum æternus non esset:sic enim genus hominum facis æternum, & rerũ species æternas, quamvis singula, caduca & mortalia confiteare. Sed tamen alteram motus incipientis & desinentis rationem multó etiam constantiorẽ audiamus. Si par- «
tes mundi(dixerat Anaxagoras,vel Plato,vel ejusdem sen- «
tentiæ adstipulator aliquis) aliás moveantur; aliás quie- «
scant:etiam mundus totus aliás movebitur,aliás quiescet: «
εἰ γὰρ ἐν μικρῷ κόσμῳ γίγνεται, καὶ ἐν μεγάλῳ· si enim fit in «
parvo mundo, fit etiam in magno. Hic Aristoteleus con- «
nexæ propositionis est prosyllogismus. Tum sequitur assumtio, At partes mundi aliás moventur, aliás quiescunt; «
ut in naturis tum inanimatis,tum animatis apparet. Hæc «
assumtio est in Aristotele, & assumtionis per inductionem prosyllogismus. Conclude igitur, Quare mundus totus aliás movebitur, aliás quiescet. Hæc igitur secunda vel Anaxagoræ, vel Platonis ἀπόδειξις, ab Aristotele nobis suppeditatur : ne Aristoteles prior ille temere calumnietur, ab istis philosophis τὰ πλάσματα tantúm καὶ ἄλογα ἀξιώματα proponi. Agité veró, Alexander, Porphyri, Simplici, Aristoteleam syllogismi hujus analysin mecum attendite; & considerate, quomodo magister vester magistro suo satisfaciat. Quid igitur ad illam proposi-

tionem respondet? *Si partes mundi oriantur & intereant, totus etiam mundus oritur & interit.* Nihil respondet, & tacito silentio videtur illam parvi magnique mundi analogiam confiteri. Tota autem cura est Aristo-
» telis adversus assumtionem. Quód partes mundi non a-
» liás oriantur, aliás intereant. Ad primam inductionis partem, de naturis inanimatis, Aristoteles acquiescit, quód aliquando quiescant, aliquando moveantur: quia movens externum modó absit, modó adsit. Ubi Aristoteles profiteri videtur, inanimata moveri tantúm ab externo motore: quod jam primo capite septimi visus est dicere, quodque repetet quarto hujus libri capite: & nos tum commodiús eam thesin differemus. Sed tamen docet Aristoteles caussam, quamobrem inanimata aliquãdo moveantur, aliquando quiescant: propositæ autem inductionis partem primam non dissolvit, sed plané confirmat, planéque πλάσμα καὶ ἄλογον ἀξίωμα in suis, non in Platonis physicis ostendit. Perge, quid ad secundam inductionis partem de naturis animatis Aristoteles respondet? Physicus hîc magis est anceps dubiusque, quám antea fuerat. falsum ait esse, quód motus in animali inci-
» piat novus sine alio antecedente motu: & cúm post quie-
» tem animal progreditur, negat animal progressionis hu-
» jus caussam esse, sed τὸ περιέχον comprehendens aërem (puto) hîc significat. & sic sexto capite hujus, τὸ περιέχον, efficitur caussa physicorum motuum, accretionis, somnii,
» & similium: & pauló póst, Animal (ait) seipsum movet:
» non tamen omni motu, sed secundúm locum. multi præ-
» terea motus sunt animalis ὑπὸ τοῦ περιέχοντος, á compre-
» hendente: quorum alii moveant τὴν διάνοιαν, ἢ τὴν ὄρε-
» ξιν, cogitationem vel appetitum: alii totum animal: ut quo dormit, aut excitatur é somno. Hæc est solutio nostri Physici ad secundam assumtionis partem, valde lubrica, & authori suo periculosa: Etenim quomodo defendetur hæc ἀντίφασις; Animal, non est sibi caussa motus localis: Animal est sibi caussa motus localis? Deinde, quænam ista Physica est? Animalis motus ἀπὸ τοῦ περιέχοντος fieri? aliisque διάνοιαν ἢ ὄρεξιν moveri, aliis totum animal? Animali tribuit Physicus τὴν διάνοιαν, quæ tamen propria sit hominis.

hominis. & ista bella motuum distributione, nullum a-
nimali motum ab interiore animalis proprioque princi-
pio videtur relinquere: denique Physicus noster, Platonis
illa πλάσματα ridicula, & sine inductione, sine demon-
stratione ἄλογα ἀξιώματα, quæque facillima solutione
prædicabat, dissolvere non potest. O Physicum in oppu-
gnanda Platonis Physica, physicis armis inermem atque
nudum! Ergo nullus est jam, Aristotelis præsenti judicio,
motus ab interiore forma, sed omnis motus omnino est
ab externa caussa, in naturis non solúm inanimatis, sed
etiam animatis. O Aristotelem factum prorsús Zeno-
nem! Argutabatur Physicus ille, nullum in natura mo- «
tum: sophisticis quidem argumentis, sed tamen argutis,
Aristotelisque Logica refellendis. At præsentia Aristo-
telis sophismata qualia sunt? Inanimata (ait) moventur «
externo tantúm motu: animalia etiam moventur non «
suo, sed externo tantúm motu. Ergo, inquam, Physice, «
Physicam tuam vehementer oblite, natura rebus inani-
matis frustra inerit: natura rebus animatis frustra inerit:
quia non erit principium motus: denique fatali necessita-
te omnia constricta devinctaque tenebuntur. At minimé
omnium Aristoteles id voluit: sed dum Platonis Physi-
cam cupidiús insectatur, in eos laqueos incidit, unde ex-
plicari nullo modo potest. τἀναντία ȣ̓ χαλεπὸν λύειν, præ-
dicabat Aristoteles: At res ipsa, παγχάλεπον, imó veró
prorsus ἀδύνατον demonstrat, rationibus illis é Platoni-
ca Physica deductis respondere. Quamobrem ut primo
capite confirmatio æterni motus nulla prorsus fuit, sic
secundo capite refutatio nativi motus nulla prorsus est:
imó ex utraque tam solicita tamque exercita contentio-
ne, Anaxagoræ & Platonis Physicam illustriorem factam
& ornatiorem, intelligimus: cúm tot machinis non mo-
dó nihil labefactata sit, sed corroborata magis, magis-
que stabilita. Et tamen beneficium Aristotelis hîc etiam
amplissimum fateamur, ac profiteamur, quód per ejus fa-
cultates & copias, tam formidolosi impetus repellantur,
quódque Physica sophismatis tam perniciosis liberetur.

IN CAP. III.

HActenus motus æternitas prodigiosis sophismatis acta est: moventis æternitas paribus sophismatum prodigiis deinceps agitur: quinque proxima capita ad hãc thesin, sed invitis Musis, videantur esse descripta. Sed tamen acroasis, quæcunq; sit, audiatur. Frustra fortasse de solutionibus Aristotelis conquerimur: neq; etiam ipse sibi satisfacit. Ad pleniorem igitur & perfectiorem solutionem, distributio fit omnium, quæ adhuc fuerunt, elegantissima partium duodecim: Pythagoræ dodecaedrum diceres: quarum tamen nulla prorsus ad propositam moventis æternitatem, neque cominus, neque eminus attinet: partitio tamen dodecaedra attendatur. Necesse est (ait Physicus) semper omnia quiescere, aut semper moveri, aut alia quidem moveri, alia veró quiescere: ac rursus ex iis alia quidem mota semper moveri, alia veró quiescentia quiescere: aut omnia nata esse similiter moveri, aut quiescere, aut reliquum præterea ac tertium: accidit enim alia semper immobilia esse, alia semper mota, alia utrumque. Hæc partitio est duodecim partium, unde Physicus nobis pollicetur λύσιν πάντων τῶν ἀπορουμένων, καὶ τέλος ταύτης τῆς πραγματείας· solutionem omnium dubitatorum, & finem hujus tractationis. Bono igitur animo estote auscultatores: auscultatio enim distributionis hujus, magnam rem nobis pollicetur. Non dissolvit anteà Physicus rationes illas Anaxagoreas aut Platonicas: jamjam dissolvet: æternum motum, æternum motorem, argumento partitionis hujus demonstrabit: & summum physicę acroaseos finem afferet. Quid igitur partitor partitionis tam multarum partium nobis partietur? Rejicit primó de tot partibus tres partes primas. Ecquid igitur, inquam, elegantes illæ é primo & quinto capitibus Physici quinti partitiones, Logicam suam nobis huc referunt? attamen illæ trium, quatuor, quinque partium, ad istam multitudinem partium minimé pervenerunt. Partes falsæ veris aggregantur: ut copia sit argumentandi, & refellendis elenchis paginas explendi. An veró lex ulla de catholicis Aristotelis legibus, falsas partes veris admisceri

jubet

jubet, quæ deinde improbentur ac tollantur? Dichotomia partium verarum sola est κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλε πρῶτον· & tamen, quænam partium multitudo, vel confusio potiùs est in hac partitione? Verùm perge: quamobrem prima pars (quód omnia quiescant) rejicitur? Ac illud quidem (ait Physicus) omnia quiescere, & « hujus caussam requirere, prætermisso sensu, impotentia « mentis quædam est: & de toto quodam, non de parte du- « bitatio: neque solùm adversus † Physicum, sed adversus † physicam omnes scientias & opiniones omnino: quia omnes mo- « tu utantur. O me felicem! ô me fortunatum! ô me Ari- « stoteli, sempiterno beneficio obligatum! Hæc enim Aristotelis authoritas illa singularis & eximia est, quam tertio quintoque Physico, ad tollendam é physica arte motus doctrinam proposui; quia omnes omnino artes, non solùm scientificæ, sed opinabiles, motus quosdam suos haberent: motus physicos solos non esse, sed ad omnes & scientiæ & opinionis artes pertinere. Sed hanc ipsam motus notitiam, communem & generalem esse: ideoque in generali & communi doctrina semel instituendam esse & docendam. Sed institutas partes exequamur. Non omnia quiescunt, quia id affirmare, communis sensus & mentis inopia sit: idemque, quod omnes artes labefactare. Sed altera est etiam refutationis ejusdem ratio: Non est Mathematici dissolvere instantias & objectiones mathematicis principiis oppositas: neq; sané Physici est, physicorum principiorum obtrectatores refellere. Physica autem est hypothesis, Quód natura sit principium motus. Primo physico Parmenides ita spretus & contemtus est, velut inficiator hypotheseos ejusdem. Sic igitur ab Aristotele partitionis pars una refellitur: Secundæ & tertiæ & quartæ partis falsitas (quód omnia moveantur, quód alia semper quiescant, alia moveantur) uno sensus argumento refellitur: quia motus omnium generum sensiles sunt. Hoc autem sensus argumentum, in hac superiore parte refellenda, veré physicum est. Atque utinam Aristoteles in sensili materia, magistros sensus & judices semper adhibuisset: nunquam extitisset infinitas, neque magnitudinis, neque motus, neque mobilis, neque tempo-

ris, neque stationis, neque quietis: Nullus enim sensus, infinitatem illam in rebus physicis & sensilibus ostenderit. Atque interea in secunda ratione locus est ille citatus á nobis ad 1. cap. 3. Phys. Feré autem moveri, generari aliquid & corrumpi omnibus videtur. Sed tamen partitionis adhuc partes quatuor improbatæ sunt: Non omnia moventur, non omnia quiescunt, non alia semper quiescunt, non alia semper moventur. unde cõcluditur, Quód alia quidem moveantur, alia quiescant aliquando. quæ pars é partitis illis partibus, nulla tamen fuerat: octo enim supererant, Alia mota semper moveri, Alia quiescentia quiescere, Omnia mota similiter moveri aut quiescere, aut reliquum & tertiũ, Alia semper immobilia, Alia semper mota, Alia utrumque. Itaque partes falsæ distribuuntur, non distributæ etiam concluduntur. Quid multa? Certatum de industria videtur, ut contra omnes Logicæ leges, distributio ista hoc modo misceretur. Sed tamen istam tot capitum hydram Aristoteles repetit: partes ipsas nonnihil immutat: alias retinet, alias novas instituit, alias eodem sensus argumento repudiat: quia repugnent sensui, repugnent etiam motui. ubi φαντασία καὶ δόξα, visio & opinio, motus quidam omnibus videntur. qui locus est citatus á nobis ad 1. cap. 7. Physic. quód anima suos etiam motus haberet. Atqui hoc sensus argumentum Aristoteles ita concludit, ut judicet, ista non discernere, hominis esse judicio carentis, neque potentis discernere bonum á malo, probabile ab improbabili, principium á non principio. Equidem nullum in tota acroasi elenchum adhuc invenire potui, cujus non parata ab Aristotele feré medicina esset. Dicere, omnia moveri, aut omnia quiescere, aut omnia aliás moveri, aliás quiescere, dementis est, ait Aristoteles. Verúm, inquam, tu ipse es, qui dicis: tu ipse es, qui te refellis: tu vulneris & author & curator es, & illud est, quod antea tibi in similibus partitionibus opposui; abs te mendacia cõfingi, quibus irridendis, teipsum oblectes; & libros egregiis hisce figmentis refertos, Physicã appelles.

IN CAP. IIII.

Agé veró, pollicebatur Physicus, egregia illa tot sophismatum divisione, solutionem omnium dubitationum,

tionum, finem etiam Physicæ extremum: nulla solutio fuit: imó novi nodi, & suo artifici indissolubiles innexi & implicati: finis Physicæ nullus, sed Sophisticæ cumulus? Quid deinde? partes reliquæ, quomodo differuntur? Evanuerunt, á tineis Apelliconis (opinor) absumtæ: aut quia sphæra nondum exciderat, per oblivionem præteritæ. O Physicam erraticam & volaticam. Tantamne in hominibus literatis & liberali disciplina eruditis judicii servitutem esse, ut pro physicis decretis, sophismata hæc habeant? imó sacra quædam & arcana mysteria, & religionis initia faciant? Verúm agite, & reliquum caput attendite. Thesis é primo capite septimi huc repetitur. Quicquid « movetur, ab alio movetur. Bella hæc physica, cum sequen- « tibus aliis, Themistium & Eudemum impulit ad judicandum de septimo Physico, quod antea recensuimus. Sed tamen audiamus Aristotelem, primum septimi Physici caput, quarto capite repetentem. Quid igitur ait? Mo- « tus, est per accidens, aut per se: per accidens, cúm move- « tur aliquid in movente, vel in moto, vel secundúm par- « tem: per se, contrá. Eheu, quoties ista partitio jam posita « est, & reposita? Deinde cur 1. cap. 5. Phys. trifariam idem distributum, per se, per accidens, per partem? Perge, quid sequitur? Motus per se, est á seipso, vel ab alio: A seipso mo- « vetur animal, quia principium motus habet in seipso. Mo- « tus ab alio, est secundúm naturam: ut levibus sursum, gra- « vibus deorsum: contra naturam, ut in levibus deorsum, « gravibus sursum. Atqui, inquam, in his partitionibus, qua- « lia nam illa sunt? animal movetur á seipso. Nam 1. cap. 7. Physici, id Aristoteles inficiatus est. Deinde quomodo dicuntur elementa moveri ab alio? an non levia sursum, gravia deorsum, naturæ suæ lege atque nutu cientur & moventur? Quæstio veró de primis elementorum motibus, Physicum nostrũ mirabiliter exercuit: ut nusquam magis vacillantem nutantemque animadverterim. Sed thesin persequamur: vacillatio ista nutatioq; deprehendetur in cursu. Differit igitur Aristoteles, Quicquid movetur, ab alio moveri: ad eamque rem, inducit primó contra naturam mota, quæ sine dubio moventur ab alio: deinde mota á seipsis, ut animal, quod movetur ab anima: ut

navis á nauta. At anima non est in animali, quod nauta
est in navi: cúm anima sit forma: nauta nihil essentiale sit
navi. jam veró quomodo loci præsentis antiphasis refel-
letur? Animal movetur á seipso: animal movetur ab alio,
id est, non á seipso. tot tamque frequentes contradictio-
nes, negligentiam Aristotelis non arguunt in colligendo
- ullam fuisse, sed convincunt in recognoscendo, & ad Lo-
gicas leges æstimando nullam Aristotelis curam acces-
» sisse. Tandem elementa, secundúm naturam quidem mo-
» veri dicuntur, & tamen ab alio. Hîc Aristotelis præcipua
vacillatio est: neque ipse dissimulavit: μάλιστα δ' ἀπορεῖται
» τὸ λοιπὸν· maximé veró reliquum addubitatur. ταῦτα δ' ἔ-
» στιν, ἃ τὴν ἀπορίαν παράσχοι ἂν, ὑπὸ τίνος κινεῖται. Hæc au-
» tem sunt, quæ dubitationem præbeant, á quonam move-
» antur. Disputat igitur Physicus, elementa non agendi, sed
» patiendi tantúm vim habere, neque moveri á seipsis: pri-
» mó, quia id sit animalis proprium: & tamen etiam animal
» ait ab alio moveri: secundó, quia sisterentur á seipsis, & es-
» sent sibi principium quietis: quia contrariis motibus mo-
» verentur: quia continua non essent. Hæc Aristotelis argu-
menta, heu physici professores, quomodo physica dicen-
tur? Elementa naturæ sunt, & quidem naturæ primæ, un-
de cæteræ sunt naturæ: quomodo igitur naturam, id est
principium motus & quietis, elementis eripies? quomo-
do ignis non ascendet? non uret? aqua non descẽdet? non
extinguet? aut animalibus solis id tribuetur? cur contra-
rios motus necesse est iis inesse, quæ á seipsis moventur?
an globi cælestes illi (quos alicubi deos Aristoteles efficit)
contrariis etiam motibus singuli moventur? aut quomo-
do Aristoteles formam elementorum elementis conti-
nuam facit? Nec enim forma continuatur materiæ, ut li-
nea lineæ continuatur. Hos elenchos excusare nituntur
quidam interpretes, sed ita, ut vehementiús accusent: qui-
bus enim tectoriis tam fœdas ruinas tegent aut occulta-
bunt? Equidem pudet, tantum Physicum in Physicæ ele-
mentis tam inconstanter hęsitantem deprehẽdi: Si Gram-
maticæ elementa Aristarchus aut Varro tam rudia tamq;
imbecilla tenuisset, nũquam (opinor) ausus esset de Gram-
maticis præcepta scribere. Physicum igitur in Physicæ ele-
mentis

mentis tam dubium, tamque incertum deprehendi, quid vis existimem? Sed tamen quoniam elementa per se moventur, neque tamen á seipsis, sed ab alio, á quonam tandem movebuntur? Moventur (ait Aristoteles) ab aliquo, « quod sit actu id, quod sunt potentiâ. Sed tamen, inquam, « in quonam est actus ille, cujus potentia tantúm sit in elementis? Hîc Physicus hæret, & distinguit potentiam, in re- « motam & propinquam: qualis scientiæ potentia est in di- « scipulo & doctore non-contemplante. Audio, inquam: « sed actu leve & grave, quidnam tandem est? Actus levis « (respondet) est esse sursum: gravis, deorsum. Caussa itaque « talis motus levibus & gravibus est, quód nata sint illa esse sursum, hæc deorsum. Itaque principium motus modó attribuitur τῇ δυνάμει, potentiæ: quod tamen τῇ ἐντελεχείᾳ attributum est tota superiore Physica. Sic aqua potentiâ aër, aërque vicissim potentiâ aqua, levis gravisque á Physico efficitur: tanquam aër aquam levem: aqua aërem gravem efficiat: leviaque & gravia potentiâ, moveantur ab iis quæ ipsa actu talia sunt: denique inanima, κινήσεως ἀρχὴν ἔχει, οὐδὲ τοῦ ποιεῖν, ἀλλὰ τοῦ πάσχειν· habent principium motus, non quo moveāt, vel faciant, sed quo patiantur. Quod secundo capite 2. de Cælo iteratur: τῶν γὰρ ἀψύχων, ἐν οὐδενὶ ὁρῶμεν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως· In nullo enim inanimatorum videmus, principium motus. Atque illud idem iteratur 2. cap. 3. de Cælo, quód motus naturalis levium sursum, gravium deorsum fiat κατὰ δύναμιν, ut hîc docetur. Verumenimvero, per deum Physicæ, quænā ista Physica est? Lapis sublimé retentus in Capitolii summo vertice, si substrata columna tollatur, quare labetur deorsum? aut si lapis in fundo Sequanæ, utribus vento inflatis superpositus, avertatur, quare utres sursum exilient? neq; enim lapidis vel utrium natura mutatur. Deinde quomodo aër aquam, aut aërem aqua movebit? utrumque enim est corpus inanimum: ideoque secundúm hanc Physicam, moveri tantúm & pati possunt, movere & agere nihil possunt: & forma est istis principium motus passivum tantúm, non activum. Tum veró si aër, levitatis suæ actu, movere aquā sursum, & aquæ suæ gravitatis actu, movere aërem deorsum possit, cur aqua seipsam sua gravitate deorsum, & aër

ſeipſum ſua levitate ſurſum non movebit? Quid igitur hîc dicendum ſentias? Equidem de elementorum vel natura vel numero locum hîc non ſatis idoneum video: de motu in univerſum nunc tantùm quæro. In igne cauſſam calefaciendi ſtatuo: quamvis illud corpus inanimum ſit: neq; τὴν δύναμιν Ariſtotelis hîc audio: ſatis eſt potentiam ad patiendum facilem eſſe: ἐντελέχεια aget ſola movebitque. Perpendite iſta, Phyſici, æquis & attentis animis: & jam ſi quis uſquam reliquus eſt pudor, pudeat á ſophiſmatis iſtis non tantùm Phyſicæ veritatem, ſed religionis etiam pietatem repetere. In illo autem motu ſurſum deorſumve (quod Ariſtotelem tantopere cõtorſit) eandem Phyſicam adhibeo: omnisq; phyſici motus cauſſam, phyſicam formam & ἐντελέχειαν facio. Definitiones igitur Ariſtotelis
» illæ valeant, ἐνέργεια & actus levis, eſt eſſe ſurſum: gravis,
» deorſum. Leve actu eſt, quod ſurſum eſt: grave actu, quod
» deorſum eſt: potentiâ veró leve, aut grave, quod poteſt ſur-
» ſum, aut deorſum per ſe moveri. Itaque in poſtremo eſt a-
» ctus levitatis, in medio eſt actus gravitatis. Definitiones, inquam, illæ valeant, & Phyſicam turbare deſinant: Nec grave leveque, ex ſuo loco potiùs, quám ex ſua natura definienda ſunt: ut neque calidum, frigidum, humidum, ſiccum, quamvis elementis perinde adjuncta ſint: & loci propriam quoque differentiam habeant. Quid ergo eſt (inquies) levitas & gravitas? Imó veró, inquam, dicito quid eſt calor, frigus, humor, ſiccitas? Vitioſas equidem definitiones illas eſſe video: accuratas autem ſi quis afferret, faciliús cognoſcerem: Ariſtotelemq; difficultatis Ariſtoteleæ é nono Metaphyſico adſtipulatorem profero: qui περὶ τῆς ἐνεργείας diſſerens, nec ejus accuratam definitionem in-
» veniens, non erubuit affirmare, Definitiones omnium
» quærendas non eſſe, ſed plerunque ſatis eſſe deſcribere in-
» ductione & exemplis quod ſentias. Itaque exemplis potiús veris quám falſis definitionibus Ariſtoteles uti debuerat. Levem eſſe aërem, leviorem ignem: gravem eſſe aquã, graviorẽ terram: & ſecundúm hanc analogiam, ut quidq; magis minuſve levium & gravium elementorum compoſitam naturam habuerit, tantó eſſe levius aut gravius. Euclidi attribuitur opuſculum de gravi & levi: ubi potentia

tia videtur appellari pondus, nil præterea definitur. Eutocius in primum Archimedis iſorrhopicum, citat Ptolemæi librum de momentis, ubi momentum faciebat genus gravitatis & levitatis: quanquam levitas privatio gravitatis eſſe videretur. Archimedes etiam de momentis æqualibus librum conſcripſit, ut appareat á magnis ingeniis quæſtionem hanc jactatam eſſe: ſed tamen á nemine, quod ſciam, quid eſſet grave, accuraté definitũ eſt: deſcriptio tantúm quædam eſt per exempla & comparata. Itaq; gravis terra in centro, ſua gravitate retinetur: & ignis, ſi quis tamen eſt illic elementaris ut fingitur ignis, in mundi ſummo, ſua levitate. at ſi utrumq; ſuis locis depulſum ſit, iſtuc etiam per ſeſe redierit: ac ſi tota terra in locum ignis, aut totus ignis in locum terræ vi raptus eſſet, vi tamẽ ſublata, protinus terra deorſum, ignis ſurſum moveretur. Quamobrem perſiſtamus in prima illius Ariſtotelis Phyſica, Natura, eſt principium motus: & unumquodque corpus phyſicum, naturali motu á ſua forma moveri judicemus: præſentemque errorem, conſtantiore illa veritate corrigamus: neque tam fœdum abſurdúmque ſophiſma comprobemus, Quicquid movetur, ab alio moveri: cúm non ſolúm animana (ut Ariſtoteles Ariſtoteli ſæpius repugnando confitetur) ſed elementa á ſeipſis etiam naturali motu moveantur.

In cap. v.

Sed tamen, quamobrem tantum ſophiſma, tamque phyſicis elementis contrarium, á Phyſico in Phyſicam inductum eſt? Cauſſa certé nulla adhuc apparuit, neque apparebit poſtea: & tam videtur hoc decretum alienum eſſe, quám bella illa tót partium partitio antea fuerat. Duo ſequentia capita, quintum & ſextum, ad moventis æternitatem propiús attinent: ſed triplex qualitas vicina, conjuncté diſſeritur, quód primum, quód immobile, « quód unum. Quinto igitur capite diſputatur, eſſe † aliquid movens primum, & immobile: ſed diſputatione verboſa valde, valdeque ſophiſtica. Repetitur infinité jam propoſita partitio motus non per ſe: tum ſubducitur per ſe proximé, vel pluribus mediis: ut ſi in movendo

† *aliquod*

lapide, vectis adhibeatur, inſtrumenta erunt, manus &
vectis:& primum movens,erit homo:ultimum,vectis.At-
que ita nudo & ſimplici exemplo oſtenditur, in natura a-
liquid eſſe movens primum. Perge, eſt aliquid movens
primum,cur etiam immobile? Si immobile diceret Ari-
ſtoteles æternum, conſtans, neque ortui, neque interitui,
neque accretioni, neque diminutioni, neque alterationi,
neque ſecundúm phyſicum locum motui, neque omnino
phyſicis motibus ullis obnoxium, laudarem ſententiam
Phyſici, tametſi Logicam in demonſtrando minimé pro-
barem. Quid enim probatione opus erat, iſtorum nihil
Deo convenire,cúm omnia corporis ſint,Deus ſit animus?
» Sed Ariſtoteles generaliter,omninoque diſputat,movens
» primum eſſe immobile: quia neque ab alio,neque á ſeipſo
» mobile eſt. Non ab alio: quod quidem per ſe clarum erat,
d neque magis demonſtrabile,quám † aliquid eſſe primum
movens: quod tamen Ariſtoteles ſimplici expoſitione aſ-
ſumſit. Verũtamen perge,quid habes dicere,quamobrem
primum movens non moveatur ab alio?utrúm hîc Ariſto-
teles á proximo ſuperiore capite præſidium demonſtra-
tionis expetit? Id enim confectum jam erat,ſi ſophiſmatis
ſuis conſideret: id enim 1.c.7.Phyſ.& 4.cap.8.Phyſ. actum
& tranſactum erat. At ſuperiora illa,tanquam nunquam
dicta,prorſus obliviſcitur: Itaque prӕterea demonſtratio-
» ne illa, primó agit generaliter, quia ſi quodlibet ab alio
» moveretur,progreſſus eſſet in infinitum, quod eſt impoſ-
ſibile.Hîc veró philoſophum in Phyſica phyſicé idem phi-
loſophantem, rurſus etiam libenter audio: Itaque oppu-
gnatæ Anaxagoreæ infinitatis argumẽta ex animo com-
plector: in natura rerum nihil infinitum eſſe: Ab infinito
naturam abhorrere. & quidem hoc argumentum (ut læ-
titiæ fructus nobis uberior eſſet) quinquies in hoc capite
» tractatum:Impoſſibile eſt progredi in infinitum:ſecundó,
» Impoſſibile eſt progredi in infinitum: tertió, Nullus pro-
» greſſus eſt in infinitum:quartó,Neceſſe eſt ſtare,& non ire
» in infinitum:quintó,Neceſſe eſt ſtare,quia motus ſunt fi-
niti: toties enim hoc uno in capite infinitas,ut abſurda res
naturæque inimica atq; contraria,improbatur. Ergo tan-
tum tamque Phyſicæ proprium fructum complectamur:
pro-

proptereaque Aristoteli gratias infinitas agamus:& monstrum illud infinitatis,antea jam plané confectum,tamen & præsentibus telis obruamus: Infinitum in natura nihil est: Ergo divisio physicæ magnitudinis non est infinita: Ergo motus non est infinitus: Ergo mobile non est infinitum: Ergo tempus non est infinitum: Ergo status non est infinitus: Ergo quies non est infinita. Atque hæc generalis est argumentatio, quód primum movens non sit ab alio mobile:deinde specialiter agitur,quia neque per accidens,neq; per se moveri possit:non per accidens,quia motus cessaret, cúm per accidens nihil sit perpetuum. Hæc autem ratio falsa deprehendetur 6.cap.8.Phys. ubi Aristoteles docebit, motum per accidens quendam æternum esse. Additur autem partitio interea insignis, quód in motu tria sint,mobile,movens,instrumentũ. At 1.cap.5.Phys. quinque requirebãtur,movens,mobile,tempus,terminus á quo, terminus ad quem. & tripartita hæc partitio aliter 8.& 10.cap.8.Phys.repetitur. Sequitur autem altera ratio pauló verisimilior superiore,Ut per accidens movetur aliquid,nihil movens: sic movetur aliquid prorsus immotũ. Itaque etiam Anaxagoras(ait Physicus)recté sentit, Mentem inquiẽs impatibilem esse & impermistam: quoniam ipsam,principium motus efficit: Sic enim solúm moveat, cúm sit immobilis:& vincat, cúm sit impermista. Hæc Aristoteles de Anaxagoræ laudibus, longé dissimilis illius Aristotelis, á quo primo physico mens Anaxagoræ ut absurda reprehendebatur. Atque hic tum locus Aristotelis á nobis productus est, ad Anaxagoram defendendum: & verisimile est,Aristotelem,dum hęc scriberet,primo libro scriptorum minimé memorem fuisse. Et illud est nimirũ, quod tam sæpe testificor, ab Aristotele multó plura collecta esse, quám recognita, quám æstimata atque judicata. Verúm pergamus:Primum movens non movetur ab alio per accidens:quamobrem nõ movetur ab alio per se? quia (respondet Physicus) moveretur secundúm eandem speciem: ut Geometriam docens, Geometriam doceretur: aut secundúm diversam,ut augens alteraretur: quæ absurda sunt. Quare neque per se movetur ab alio. Atqui hæc trium paginarum disputatio valde inanis est, ad demon-

ſtrandum, quod per ſe clariſſimum ſit; & iis demonſtrationibus, quæ rem potiús obſcurent, quám demonſtrent. Altera pars (quód primum movens nō moveatur á ſeipſo) ſupereſt, falſa quidem: neque enim motus phyſici, ſoli ſunt: neque quiſquam tam hebes eſt, qui ſi Deum, animum & incorporeum eſſe intelligat, non protinus etiam fateatur, ſenſilium & corporearum rerum motu Deum non moveri: motus, inquam, phyſici non ſoli ſunt, ſed omnium artium atque opinionum: itaq; grammatici, rhetorici, dialectici, mathematici, theologici denique ſunt etiam motus: & tertio capite hujus libri, Ariſtoteles ipſe docuit, φανταςίαν καὶ δόξαν, motus eſſe. Ergo animus & Deus ſuos etiam motus habent, diſſimiles quidem phyſicorum motuum, ſed tamen motus: & quidem tantó præſtantiores, quantó ipſæ cauſſæ moventes excellentiores & nobiliores fuerint. Itaque Ariſtoteles 3. cap. 7. Politici, magnificé philoſophatur, cúm diſputat beatitudinē in actione conſiſtere: neque ſolas actiones externorum operum, ſed eas contemplationes & meditationes multó magis actuoſas eſſe, quæ in ſeipſas converſæ, ſuoque fructu contentæ, extrinſecus nihil requirunt. Honeſta nempe actio, finis eſt, ideoque etiam actio quædam: imó veró proprié eos agere dicimus, qui mente atq; animo principes atque architecti ſunt externorum operum. Hæc Ariſtoteles: quibus etiam addit, Alioqui neq: Deus beatus haberi poſſet, cui actiones externæ nullæ ſunt, ſed omnes ipſius naturæ congruentes ac propriæ. O philoſophum præſtantem ac prorſus eximium, ſi tua ſcripta ope vitæ longioris recognoſcere, & catholicis tuis legibus conſentanea á diſſentaneis ſecernere potuiſſes! Et tamen quód ſecernimus, quód meliora deterioribus anteponimus, nōn ſolúm legum tuarū beneficium eſt, ſed peculiaris etiam propriaque ſententiæ tuæ gratia. Verúm Ariſtotelearum legum charitas nos diutius ſæpe retinet: falſa theſis Ariſtoteli propoſita eſt, ut aliás jam ſæpe, Primum motorem á ſeipſo non moveri. quænam igitur erunt argumenta, quibus Ariſtoteles ex inferiore cauſſa ſuperiorem faciat: & é falſa veram? Primum movens (ait) non movetur á ſeipſo: primó, quia omne motū eſt dividuum in ſemper dividua.

At,

At,inquam,id falſum eſſe,tot anté argumenta docuerunt:
& præſentis capitis Phyſica planiſſimé refellit:quæ docuit,
nihil infinitum in natura rerum eſſe. Secundó,quia idem “
moveret & moveretur eodem motu: ferret,ferreturq;. At “
id, inquã, diverſa ratione fieri poteſt. & qui Geometriam
docet alios,etiam á ſeipſo Geometriam docetur: neq; vox
doctoris,ad auditoris tantúm,ſed ad doctoris etiam aures
pervenit: Sic animus eodem motu intelligit ſeipſum,& á
ſeipſo intelligitur. Tertió, quia eſſet idem calidum, & “
non-calidum,movens idem actu,quod mobile potentiâ. “
quod falſum eſt: Nam quod movet, non actu ſemper eſt
quod motum eſt potentiâ: Nec enim Sol, eſt vermis aut
muſca; qui tamen vermes & muſcas gignit. Nec chalybs
& ſilex, ſunt ſcintilla, quam tamen ſuo motu efficiunt.
Reliqua theſis hujus argumentatio, Sophiſticam ſingula-
rem complectitur, Utrúm pars moveatur á parte, an to- “
tum á partibus quibuſdam,an totum á toto,cæteraque de “
continuis & contiguis. Etenim cúm de movente primo “
agitur,quód ſit ſine parte,ſine magnitudine, ut diſſeretur
10.cap.8.Phyſ. ridiculum eſt, vel totum,vel partes, vel par-
ticulas,vel ut in continuo,quærere. Quare totum hoc ſo-
phiſma (quód primus motor non moveatur á ſeipſo) σο-
φιστικώτατον ut eſt,ſic habeatur. Verúm caput hoc tam
prolixum,inutile nobis non abeat:fructum duplicem jam
magnum attulit: primum,quód in natura rerum nihil eſ-
ſet infinitum: ſecundum,quód mens Anaxagoræ Deusq;
tandem collaudatur á Phyſico, á quo antea vituperaba-
tur:tertium jam in extrema capitis parte attendite. Quæ-
rit Ariſtoteles, cúm partes & particulas tanquam conti-
nuas in motore primo ſtatuiſſet,Utrúm,ſi particula ſemo- “
veatur de parte movente vel mota, reliqua particula mo- “
vere aut moveri poſſit. Nam ſi ita ſit, nihil erit primum: “
quia ſemper divideretur. Reſpondet igitur Ariſtoteles “
ad hanc quæſtionem. Licét movens & motum, ſit conti- “
nuum,ideoque δυνάμει διαιρετὸν,potentia-dividuum: at- “
tamen ἐντελεχείᾳ ἀδιαίρετον,actu individuum eſſe: Itaq; “
(ait)nihil prohibet ἐν διαιρετοῖς δυνάμει πρώτῳ εἶναι,in divi- “
duis potentia primo eſſe. O phyſici interpretes,accurrite: “
Phyſica antecedens tota jam plané periclitatur: incendio

flagrant omnia,accelerate & restinguite.Infinitum tertiò Physico,tanto labore ædificatum est:sexto Physico deinde obfirmatum & obvallatum:atque in eo infinito,tanquam stabilissimo fundamento, deinceps exædificatum est infinitum motus,infinitum mobilis,infinitum temporis,infinitum status,infinitum quietis : unde effectum & conclusum est, nihil esse primum in magnitudine,nihil primum in motu, nihil primum in mobili, nihil primum in tempore,nihil primum in statu,nihil primum in quiete. At Aristoteles disputans, aliquem primum motorem esse, de thesi postrema cogitans, cæteras illas antecedentes oblitus est:aitque,potentiam infiniti illius(quod á tertio usque physico continuaverat) non eam esse, quæ actum adipisci possit: quod idem tum dicere videbatur,sed revera longé aliud: Nam magnitudinem perpetuó posse dividi affirmabat,sed potentiæ hujus extremum actum dari nō posse: Hìc aliter loquitur, & disertè ac perspicué ait, δυνάμει διαιρετὸν, ἐντελεχείᾳ ἀδιαίρετον. denique in illis potentia dividuis dari primum,quod revera dividi nullo modo possit. O Physicum non falsa credulorum interpretum opinione interpretibus difficilem & obscurum! Etenim quomodo tanta rerum tamque crassa & pené palpabilis repugnantia defendetur?Enimvero patronos reperit,qui dicerent, Aristotelem de motu deq; mobili communiter antea locutū:nunc veró loqui de motu & mobili applicando ad naturas determinatas. Hæc enim Thomæ interpretatio est:hæc distinctio una,morborum omnium medicina est.At Deus bone,excita mentes hominum ad intuendum verum,ad veré sinceréque judicandum,ad liberé statuendum. Etenim motus rei naturalis,id est corporatæ & sensilis,definitus est,& secundúm eam definitionem,totis deinde Physicis tractatus:& tamen ineptiæ hominum etiam Physicam profitentium reperientur, quæ publicis scholis persuadeant,motum aliás, tanquam á Geometris magnitudinem, sic á Physicis abstrahi, & á natura ipsa naturam sejungi? aliás in natura & re ipsa cōsiderari? Quare Theologi nostri,considerate,quibus fundamentis scholasticam theologiam fundatam tenetis; & quám miserabile sit,religionis authoritatem á talibus sophismatis repetere.

IN CAP. VI.

SEd adhuc é qualitatibus moventis duæ fuerunt, quód primum, quód immobile: duæ supersunt hoc capite, quód æternum, quód unum. sed æternitas ipsa, qualitas est primaria, ut in motu antea singularis præcipuéque disputata. Æternitas in motu falsa fuit, & falsis argumentis inducta. Æternitas in Deo movente, vera quidem illa est: sed tamen argumento falso ab Aristotele concluditur: Motus est æternus: ergo & movens primum est æternum. At, inquam, antecedens de physico motu esse falsum, docuimus. Et tamen in hac thesi subest etiam illa cavillatio, quód Deus ab Aristotele non appellatur ipso Dei nomine, sed primum movens. At, inquam, Deus fuit Deus, antequam Aristotelico motu & physico mundum moveret: neque Dei æternitas isto motu metienda est: & si Aristoteles primum movens non intelligit, nisi physico actu movens, non minús thesis ista impia est, quám theseos probatio. Sed tamen ad reliqua pergamus: Quid tum postea? Aristoteles initió quendam Physicum despicit, qui æternum his argumentis asserebat: Neque movetur, neque movet: ergo æternum est. item, Est aliquando, & aliquando non est sine ortu, & interitu: ergo æternum ὐδὲν πρὸς τὸν νῦν λόγον, nihil ad præsentem rationem, ait Aristoteles: quia punctum, & forma rei physicæ, sic æterna essent. at forma tamen omnis ejusmodi esse non potest. Rejectis igitur his elenchis, & alieni & inconsequentis, repetitur illud argumentum, & pleniús concluditur: Si motus sit æternus, movens primum est æternum: quia perpetui motus caussa non potest esse, nisi perpetua: at motum æternum esse, docent ortus rerum & interitus perpetui: primum igitur movens, est æternum. Hæc summa est Aristoteleæ rationis, propositione constans, assumtione falsa & impia, ut dixi: neque enim ortus rerum vel interitus sempiterni sunt, & πλάσμα Aristotelis illud est, ac sine solido argumento, ἄλογον ἀξίωμα. Sed tamen Aristotelis ad hanc assumtionem disputatio valde spinosa est. Statuit enim, quód seipsum movens sit magnitudine præditum: quia nihil impartibile moveatur. primúm disseruit antea, nihil moveri á seipso: & impartibile suos etiam mo-

tus habere poteſt, ut animus, ut Deus, quemadmodum
» jam diſſerui. Movens tamen, poteſt eſſe impartibile, ait.
At, inquam, ut movens, ſic & mobile, impartibile eſſe poteſt: ut naturalis forma. Tum aſſumtionis proſyllogiſmus ille (quód æterni cauſſa ſit æterna) valde obſcuré traducitur.
„ Quamvis ſint decies millena principia immobilium
„ quidem, ſed moventium, & quamlibet é ſeipſa moventi-
„ bus multa, quæ tum intereant, tum naſcantur: nihilomi-
„ nus eſſe neceſſe eſt aliquid, quod ſuo complexu contineat:
„ idque extra res ſingulas, quod cauſſa ſit, ut alia quidem
„ ſint, alia non ſint: authorque ſit perpetuæ mutationis, i-
„ pſumq; aliis, aliaque ipſa cæteris cauſſam motus afferant.
quæ poſtrema, ſequentium capitum diſputationi de continuitate, parúm conveniunt: ubi differet Ariſtoteles, contiguorũ vel deinceps-poſitorum moventium mobiliumq; non eſſe continuum motum. Sed tamen ratiocinatio de moventis primi æternitate ita cõcluditur, ut Phyſicus perſuadeat hominum generi, movens primum æternum eſſe: quia motus phyſicus & ſenſilis, æternus ſit. Hæc ſacra eſt Ariſtotelis theologia, per quam Deo commodé accidit, quód ſenſibus noſtris res ſenſiles & palpabiles effecerit: alioqui ſine motu illo, Deus Ariſtoteli futurus non erat Deus. Ariſtoteles magnitudinem ſine ſenſu perceptibilem putat eſſe: Deum ſine phyſico motu non arbitratur. Tanto Phyſici judicio purior magnitudo ſit, quám Deus. Atque hæc æternitatis eſt demonſtratio: Sequitur de uni-
» tate primi movẽtis diſputatio brevior, quód primum mo-
» vens ſit unum, aut multa: ſed unum potiús, & é multis fi-
» nita potiús, quám infinita: quia cæteris paribus, finita infi-
» nitis optabiliora ſint: in iis enim quæ naturâ conſtant, fi-
» nitum & melius (ſi fieri poteſt) potiús eſt aſſumendum.
» Satis autem unum fecerit, quod cúm immobile & æter-
» num ſit, erit proximis principium motus, proximaque ſe-
» cundis, & ſic deinceps. quæ rurſus conſequenti continuitati, ut ſuperiora illa, repugnabunt. Attamen unitas moventis primi, ea ſimplicitate á Phyſico exponitur: & æternitatem præſtaret ita expoſitam eſſe; ne veritas illuſtris ſordido mendacio pollueretur. Verumtamen, ô Phyſici interpretes, primum Phyſicum recordamini, & cum

octavo comparate. Disputaverat primo illo Physico noster Physicus, non esse principium unum & immobile: in eoq; Melissum & Parmenidem actione acri ac vehemēti accusarat, tanquam sophistas omni Logica & argumenti & argumentationis destitutos: At jam mutata voluntate mutatoq; judicio, factus est orator noster, illius caussæ patronus acrior ac vehementior. Ergo tandem Melissi Parmenidisq; principium immobile & unicum approbatur: fons in cæteris entibus & origo motus omnis. Ergo ista est Aristotelis theologia captiosé in antiquis philosophis spreta & contemta, malitiosé que in aliam philosophiam rejecta. Sed de hac re iterum postea. Reliqua pars capitis, tautologias absurdas habet, primó absurdissimæ partitionis illius dodecaedræ, ad tertium caput propositæ: unde tamen non concluditur thesis proposita, primum movens æternum esse: sed sumitur sine partitionis hujus argumento, quód unum principium sit immobile: quæ thesis erat quinti capitis. Secunda tautologia est theseos illius ad secundum caput disputatæ, Utrúm animalia per se moveantur. Moventur (ait Physicus) á seipsis secundúm " locum. attamen plerique sunt physici animalis motus, " quibus animal nequaquam á seipso moveatur, ut accre- " tio, diminutio, respiratio. Horum veró caussa est com- " prehendens, & pleraque ingredientium, ut alimentum: " quod dum concoquitur, dormiunt animalia: dum dige- " ritur ac distribuitur, excitant & movent seipsa, sed primo " principio externo. Hîc τὸ πε[illegible]έχον iteratur ab Aristotele, " ut antea. Atque ex iis argumentis, videlicet aptissimis, concluditur, primum movens æternum esse. Tertia tautologia est é quinto capite, quód motus per accidens, non " fit æternus: quod falsum jam putat Aristoteles in planetis, " qui per accidens á primo mobili moveantur, motu tamen æterno. Itaque tautologia ejusmodi triplex, partem capitis hujus præcipuam suis nugis refersit. Differitur tamen ad extremum, non solúm primum movens, sed " primum mobile, æternum esse: quia primus motor sit æ- " ternus, generatioque & corruptio rerum æterna: quę non " esset, nisi primum mobile contrariis & locis & affectioni- " bus contrarios quoq; motus efficeret. Hæc decimo capiti "

hujus libri non satis convenient. Sed tamen, heus Physice, non magni videris æternitatem primi mobilis æstimare, qui tantuli addixeris. Etenim qualis est illa conclusio? primum movens est æternum: ergo primum mobile æternum est. Hoc enim syllogismo judicioque tuo, quid æternum non facias? Cælum est tuo judicio æternum: ergo judicio eodem, mota á cælo sunt æterna: ergo plantæ, pecudes, homines æterni: physica denique omnia æterna: nulla generatio, nulla corruptio: eam tamen Physicam minimé omnium, Physice noster, approbaveris: quam totam doces esse mortalium & corruptibilium rerum. Quamobrem primi mobilis, adeóque & mundi æternitas, Aristotelis paralogismo ridiculo concluditur: Primum movens est æternum: fateor, inquam: Ergo primum mobile æternum. Hanc veró complexionem pernego; concludoque capitis sexti thesin veram piamque esse, Movens primum esse æternum; sed argumenta æternitatis, falsa atq; impia; unde falsa atque impia conclusio ad primi mobilis æternitatem deducitur.

IN CAP. VII.

† *aliquod* Verumtamen movens est † aliquid primum, immobile, æternum, unum. Quid deinde? Physicus noster tribus reliquis capitibus, theologiam suam de movente primo est oblitus, revertitur ad æternitatem motus: & é quinque capitibus ad motus æternitatem spectantibus, duo prima fuerunt: tria tandem rursus erunt proxima. Itaque Physicus noster, tanquam disputarit, speciem aliquam motus æternam esse, non autem genus ipsum motus æternum; disserit capitibus septimo, octavo, nono, lationem conversionis, illum ipsum æternum motum esse. Caput igitur septimum in quæstione duplici occupatur: Latio, est motuum prima: Latio, sola est cõtinua. prior paululó latiús agitur, quód latio cæteris motibus præstet atque excellat. Nam cúm tres sint motus, in quantitate, qualitate, loco: latio, alterationem præcedit: nec alterari res potest, nisi alterans loco propiús accedat: Alteratio autem accretionem præcedit: quia res augetur simili aut dissimili, quæ sunt qualitatis. Atque hîc interea densitas & raritas,

ritas,efficiuntur principes physici corporis qualitates: un- "
de grave,leve,molle,durum,calidum, frigidum,oriantur: "
& sic 4.cap.1.Phys. prima qualitatum physicarum opposi-
tio tributa est densitati & raritati.quod Physicæ magnum
quoddam principium est, magnopereque considerandum.
dum. Optica veró quæ post Geometriam prima in res
physicas ingreditur, lucem & colorem, indeque densita-
tem & raritatem contemplatur: grave, leve, calidum,
frigidum,humidum,siccum nihil contemplatur. Hoc mi-
nimé dubium argumentum sit, densitatem & raritatem
qualitates esse priores, gravi,levi,calido, frigido,humido,
sicco. Sed lationis principatum ita confirmat Aristoteles,
argumento levissimo, cujus contrarium perinde proba-
bile sit. Sed tamen eam persuasionem Physicus pleniús
aggreditur,tripartita *prioris* significatione: quód priús di- "
catur consequentia, tempore, essentia seu natura. Hic e- "
nim Aristoteli κατ' ὀυσίαν primúm, deinde τῇ φύσει, pro
eodem est. De partitionis hujus inconstantia, in Logicis
ad caput de methodo á nobis dictum est ampliús,ne quid
huc repetatur. Latio igitur (ait Aristoteles) prima est se- "
cundúm consequentiam: quia si sit accretio diminutiove, "
si sit alteratio; est latio; non contrá. At tautologia hæc "
inanis est, é primo illo argumento. deinde est prima se-
cundúm tempus, ob eandem primi argumenti caussam.
At hoc argumentum etiam falsum est: neque magis latio
cæteros motus antecedit tempore, quám consequentiâ.
Atque hic Aristoteles objicit sibi, anté rem genitam esse,
quám loco moveatur: sed respondet, quód genitor, loco
anté motus sit. Verumtamen, inquam, genitor iste anté
genitus est,quám loco moveretur: & essentiam priús fuis-
se natura fert, quám essentiæ quicquam é loco acciderit.
Subjectum enim suis accidentibus est prius λόγῳ, γνωρίσει,
χρόνῳ, φύσει, ratione, notione,tempore, naturâ, ut Aristo-
teles ipse ait 11.cap.7.Phil. Quare prolepsis ista,totum the-
seos sophisma prodidit. Sed pars divisionis reliqua ma-
gis est animadvertenda, quód latio sit prima secundúm "
essentiam & naturam. Omnino autem videtur (ait Phy- † *quod generatur, esse*
sicus) † quod sit imperfectum, & ire ad principium: ita- *imperfectius*
que posterius ortu, naturâ prius est: Latio autem, est ortu

» postrema omnium motuum: itaque é viventibus pleraq;
» immobilia sunt loco, propter instrumenti defectum, ut
» plantæ & pleraque animalium genera: Quare latio est se-
» cundúm essentiam & naturam prima. Hic syllogismus est
Aristotelis, partibus omnibus valde præceps & lubricus:
Itaque consistamus in singulis. Thesis est de principatu
motuum: attributus autem est lationi; quia prima esset,
consequentiâ & tempore. quod utrumque falsum esse di-
ximus: nunc attribuitur, quia prima sit secundúm essen-
tiam; ortuque posterius, sit naturâ & essentiâ prius. Ve-
rùm in Categoriis, τῇ φύσει καὶ τῇ αἰτίᾳ idem fuit. quod
si nunc Aristoteles intelligat, fallet: Nec enim speciale ge-
neralibus, sed generale specialibus caussa prius est: & ge-
neralia anté gignuntur. Sin Aristoteles intelligat essen-
tiam pro excellentia quadam compluriũ differentiarũ;
species quidem sic erit prior genere, quia generis essen-
tiam una differentia superat: & sic á Porphyrio definitur
differentia, qua genus superatur á specie: & 6.cap.1.Phil.
Alexander sic interpretatur, ortu posterius, naturâ prius
esse: imó Aristoteles ipse 8.cap.9. Metaphys. hoc idem a-
xioma (Ortu posteriora, priora esse naturâ) interpretatur
perfectiora & absolutiora: ut virum puero. Ergo postre-
ma ista prioris speciei, Aristoteles superiora duo sophisma-
ta refutabit; lationem neque consequentiâ, neque tem-
pore primam esse, cúm ortu temporeque postrema sit. O
Penelopeam philosophi telam! Partitionis duæ partes,
primâ & altera, validis argumentis cõtexuntur; lationem,
consequentiâ & tempore, cæteris motibus priorem esse:
tertia pars ad extremum retexit omnia: latio est prior es-
sentiâ, quia posterior est ortû: Ergo, inquam, neque conse-
quentiâ, neque tempore prior est. Addit Aristoteles ad
» extremum, latione substantiam nihil mutari, cæteris mo-
» tibus mutari: Ideoque lationem præstare. imó veró to-
tum contra est: Minús movet essentiam: Ergo minús
» motus est. Addit etiam illud, proprié motum dici seipsa
» moventium, qualis est latio sola. At Aristoteles antea dis-
seruit 2.cap.3. Phys. lationis verbum improprium esse, &
tantúm valere in rebus inanimatis: & sæpe aliás docuit,
á seipso nihil moveri. Itaque tota thesis ista de principatu
latio-

lationis supra motus reliquos, vanitatis ridiculæ plena deprehenditur. Altera capitis hujus quæstio breviùs explicatur, Quòd latio sola sit continua: cùm terminis oppositis (ut cæteri motus) minimé contineatur. †Etenim, inquam, positis duobus diametri in circulo punctis, motus ab iis per eundem semicirculum oppositi erunt. Nam & Physicus ipse ait deinde nil referre, quo genere oppositionis oppositi sint termini, seu adversi, seu contradicentes vel privantes, seu idem etiam pluribus opponatur: modó diversa oppositionis specie, ut motus motui adversus, motus quieti oppositus, ut habitus privationi: satis esse denique, quód simul esse non possint. At, inquam, motus é punctis in semicirculo diametri, simul esse non possunt; alterque alterum tollat, atque evertat, necesse est. Quapropter continuitas lationis tam sophisticé asseritur, quám assertus est ille principatus lationis supra motus reliquos.

« † Atenim

In cap. VIII.

Sed tamen generaliter disputatum est de continuitate lationis, specialiter deinceps agitur de continuitate conversionis: Latio, est motuum prima: Latio, est sola continua, caput septimum fuit. Quænam igitur latio? utrúm recta, an circularis, an ex iis mista? Sic enim trifariam Aristoteles partitur. Elegantiús autem partitus esset bifariam in lationem simplicem & mistam: Simplicem, rectam & circularem. Sed tamen prætereatur hic elenchus: de mista latione (ait) non est quærendum, nisi de simplicibus anté constiterit. Recta autem latio non potest esse continua. quid ita? nonne cursus Herculis in stadio rectus & continuus esse potest? At dices, continuus pro perpetuo atque æterno intelligitur. Verúm, inquam, Aristoteles id oratione sua non exprimit: Sed tamen cur motus rectus non potest esse continuus seu æternus? quia (respondet Physicus) motus rectus continuatus reflectetur contrariis motibus, inter quos intermediæ quietis tempus aliquod intercedere necesse sit. Itaque continuus non esset. At, inquam, generationes rerum æternas arbitraris esse, neq; isto interjectæ quietis tempore interru-

ptas,quominus perpetuæ sint atque æternæ. sextoque capite longé alia Physica fuit de perpetuo continuoque motu,quo movens primum,aliis caussam motus affert,aliaq; ipsa rursus aliis: item movens primum,immobile, æternum,est proximis principium motus,proximaque ipsa secundis:Ergo continuus,id est perpetuus atque æternus,Aristotelis judicio, motus est tamen,etiam non conversionis,non lationis. Est autem Logica Aristotelis sex totis in hoc continuitatis argumentum paginis mirificé continuata. Initió repetuntur contrarietates loci,sursum,deorsum, prorsum, † rursum, dextrorsum, sinistrorsum: quæ antea 4.cap.3.Phys.fuerunt dictæ species & differentiæ,& 1.cap.4.Phys.partes & species.Repetitur tripartita illa partitio de rebus in motu necessariis,sed aliter. Hic enim tria requiruntur,mobile,tempus,locus. At 5.c.6. tria illa fuerunt,mobile,tempus,instrumentum.Deinde veró digressio est in Zenonis sophismata: » Quód motus ex quietibus » videretur componi: Quód infinita media tempore finito » pertransiri non possunt: Quód idem videretur esse & non » ens & ens; in iisque argutandis tres totæ paginæ consumuntur. Enimvero Aristoteli sophistarum artes instruenti,sapiente viro dignum quoque visum est,nihil ignorare: & verisimile est, istam sapientiæ laudem, nugas istas argutanti propositam fuisse. Sed per musas omnes cujusque sapientiæ præsides, quantó laudabilius fuerit, fatuas res atque ineptas ignorasse? quantó etiam gloriosius fuerit,nunquam proposuisse?nunquam publicasse? imó sempiterna oblivione contrivisse, ne quisquam his tricis apinisque vitam virtuti alioqui & sapientiæ natam consumeret? At quoties sophismata ista Zenonis Aristoteli redeunt in mentem? διχοτομία enim illa fuit 3. cap.1. Phys. deinde 1.& 5.cap.4.Phys. tum nonum caput integrum sexti Physici. Ita sexto loco, Zenonis eadem Physica tam bella Physico nostro,tamque chara, perspicitur. Zeno autem ille, Zenones, nescio quot ante seculis, eheu, quám Zenonios in omnibus artibus tandem peperit? Quæstionarii á suis,magni nominis ergó,appellati sunt,& tanta in his sophismatis educatorum hominum pertinacia defensi, ut in Academia Parisiensi ipsam Palladis arcem adhuc occu-

† *retrorsum*

occupent. Sed de iis procœmium Parisiensis Academiæ satis: Redeamus ad Aristotelem, qui sophismatis istis Zenonis occupatus, ait: Non possibile est, in tempora individua dividi tempus. Hæc denique Aristoteli sapientia restabat ad Zenonis sapientiam exæquandum. Verùm satis insana illa infinitas antè refutata est: ab iis sophismatis abeamus: regrediamur ab ista digressione. Continuatur refutatio continuatæ reflexionis: † qua cōponitur è contrariis motibus intermediæ quietis spatium admittentibus. Atqui, inquam, est non modò reflexio nulla perpetua, sed nulla omnino mutatio: Id enim est quod Platoni contra te probatur: & antea omnia æternitatis tuæ argumenta refutata sunt. † qua

IN CAP. IX.

VErumtamen latio sola est continua, quia sola nō continetur contrariis terminis, disseruit caput septimū: conversio sola est continua, quia reflexio non est continua, disseruit caput octavum. Quid deinde? Continuatur quæstio de continuitate conversionis, & argumentis & testimoniis. Agedum, singula auscultemus, quamobrē conversio sola sit continua. primum est, quòd sola contrariis terminis non contineatur. At, inquam, tautologia hæc inanis est è superiore capite: & jam antea refutata. Ex hoc autem primo argumento, digressio est in errorem Physicorum, omnia sensilia semper moveri affirmātium: Verùm errent: οὐδὲν γὰρ πρὸς τὸν νῦν λόγον. Perge ad secundum argumētum. Simplicius (ait Physicus) & perfectius, est prius τῇ φύσει, καὶ λόγῳ, καὶ χρόνῳ, naturâ, & ratione, & tempore. Peripheria autem simplicior & perfectior est primò, quàm mistum è recto & rotundo: quia peripheria, pars est misti. deinde quàm rectum, quia illa perpetuum motum & infinitum capere potest, rectum non potest, ne reflexione quidem. in peripheria nihil primum, nihil medium, nil extremum: quæ omnia sunt in recta. Quare peripheria rectam præcedit. At, inquam, si vera esset ista ratiocinatio, attamen οὐδὲν πρὸς τὸν νῦν λόγον. quia non agitur de principatu motuum: hæc enim thesis fuit septimi capitis: sed utrùm conversio sola sit continua: & tamen hoc etiam argumētum falsum est. Etenim propositio illa

qualis est? perfectum esse prius naturâ & tempore. falsa omnino est. Omnia siquidem quæ naturâ constant, á parvis initiis profecta, paulatim augentur, tandemque perfectionem & absolutionem assequuntur. Assumtio autem qualis item est? peripheria est simplicior & perfectior, quám linea mista é recto & rotundo: quia pars simplicior quidem est hoc argumento, non perfectior: deinde simplicior & perfectior, quám recta, quia infinitum motum capere potest. At, inquam, hoc argumentum quæstionem petit: deinde falsum id etiam est. Infinitum enim in motu nihil esse patuit: & tamen rectum prius esse rotundo, unum argumentum Aristotelem manifestissimé convincit: quia rotundum fit ope recti, non contrá: peripheria enim, conversione rectæ: sphæra, conversione semicirculi efficitur. Est rotundum: ergo rectum præcessit, unde factum est, non contrá. Hoc argumentum Aristoteli propositum esse debuit: quod in eadem quæstione Proclo in rectæ definitione propositum fuit: & tamen Platoni & Ptolemæo, rotundum πολυγωνία est: imó veró Aristoteli 8.c. 3.de Cælo, ὐ πολυγωνία, ἀλλ' ὀλιγωνία. Tum veró falsum est, in rotundo nihil esse primum, nil medium, nil summum, qualia sunt in recto: sed uno cẽtro omnia hæc contineri. Nam, inquam, si basis vertexq; diametro designetur, principium finisque apparebit: vel si aliter, dextram sinistramque diameter effecerit, principium finemq; effeceris: quomodo geographi longitudinem rotundæ terræ metiuntur. atque id etiam Aristoteles postea 10. c. confirmabit. Quare geometria hæc valde ἀγεωμέτρητος appareat: quin Aristoteles ipse 10.c.8. Phys. in rotundo principia duo reperiet, & appellabit medium & circulum, id est extremum: totaq; hæc argumentatio, ad probandum, rotundũ simplicius esse recto, fallax & sophistica est. Atq; hoc tamen (ut dixi) secundum tam multiplex argumentum, de simplicitate recti & rotundi, nihil ad thesin continuitatis attinet. Sed Physicus redit ad problema, & tertium, de conversionis continuitate argumentum profert:
» Conversio, est mensura motuum: ergo prima motuum; &
» vicissim, quia prima motuum, ideo mensura. At, inquam,
» non jam de principatu, sed de continuitate certatur: Latio, men-

tio, menſura temporis illa quidem eſt, ut antea dixi:tempus non eſt: nec tamen quia menſura ſit, prima eſt. Nam peripheria Solis, eſt menſura lationis etiam primæ, neque tamen prima. Argumentum quartum ſimile eſt: Converſio eſt æquabilis, & ſui ſemper ſimilis: latio recta tardior initio, velocior in fine eſt, neque æquabilitatem hanc retinere poteſt. At, inquam, recta & peripheria, æquabiles quidem ſunt: ſed recta tamen æquabilitate iſta prior; & tam æquabilis curſus in ſtadio rectus eſſe poſſit, quàm converſus in circo á carceribus per metam ad ipſos carceres. Sententia autem Ariſtotelis de recti motus anomalia (ut hîc Ariſtoteles ipſe loquitur) quoſdam commovit, ut in motu ejuſmodi geometricam progreſſionem ſtatuerent. Sed hac de re aliás. Præſentem quæſtionem concludo. Quatuor Ariſtotelis argumenta nihil agunt. Quare tota iſta peripheriæ ſupra rectam excellentia commentitia eſt. & tamen prior eſto peripheria: quid tum? οὐδὲν γὰρ πρὸς τὸν νῦν λόγον. Neque principatus iſte continuitatem propoſitam coarguit. Ergo quatuor his argumentis, ſoli converſioni continuitas ſophiſticé & captioſé vindicatur. Quid deinde? teſtimonia omnium phyſiologorum, qui de motu unquam præceperint, principatum lationi tribuentium, proferuntur: διάκρισις καὶ σύγκρισις Empedoclis & Anaxagoræ, ſunt lationes: ſic enim movent amicitia & diſcordia: ſic mens movet & exornat mũdum: Sic Democritus & Leucippus naturam per vacuũ moveri ajunt, creſcereque & decreſcere, copulatis aut ſegregatis atomis: Sic Phyſici omnes, qui denſitate & raritate ortum rerum interitumque efficiunt: Sic Plato, animæ principium motus attribuens, animalia omninoque animata, τὴν κατὰ τόπον αὐτοκίνησιν, ſecundúm locum ipſo motu moveri exiſtimat. Et proprié veró ſimpliciterq; ſecundúm locum motus dicitur: accretio, diminutio, alteratio, modo quodam non proprié ſimpliciterque motus dicatur. Hæc teſtimonia ad iſtam cauſſam ita proferuntur ab Ariſtotele, magnam quidem partem ſubornata confictaq;, fide quidem ac religione eadem, qua diximus antea tales perſuaſiones ab oratore iſto comparari. Neq; tamen teſtes iſti loquuntur id, quod eos loqui Phyſicus noſter ait: & ſi loqueren-

tur, lationem motuum primam esse: nihil tamen Aristotelis caussæ prodessent: οὐδὲν γὰρ πρὸς τὸν νοῦν λόγον. Quæstio nunc est, Utrúm sola conversio sit continua æternaq;. Omnes (ais) Physici uno ore testificantur, lationem motuum esse primam. Tuum, inquam, problema tibi non est ejusmodi nono capite propositum: septimo capite thesis illa tibi fuerat; lationem, motuum primam esse: illuc istos testes comparare debuisti. Totus octavus liber, nil nisi æternitates crepat, ut sextus infinitates crepuit: motum æternum, non tamen quemlibet, sed lationem: neque tamen lationem quamlibet, sed conversionem. at conversio æterna, nulla demonstratur. Quamobrem si quis Empedocles, si quis Zeno ab Aristotele de tantis sophismatis argueretur; quos cachinnos Porphyrius, Proclus, Simplicius tollerent? νοερῶς καὶ θείως exclamarent, hæc ab Aristotele disputari. At Christianorum viles animæ, Grammatici ignari fustuarium meriti videantur, si de tantis Aristotelis, tamque importunis flagitiis Aristoteleos admoneant. Aristoteles amentes antea dixit esse, qui dicerent omnia moveri: equidem qui ista commentorum portenta doceat, quomodo appellandus sit, ab eodem libenter audierim.

IN CAP. X.

AGedum, quinque capita, motus æternitatem disseruerunt, motum esse æternum: errare, qui non putent æternum: motumque æternum, non quemlibet, continuum, sed lationem: neq; lationem quamlibet, sed conversionem. Caput unum superest de movētis ultima qualitate, Quód sit sine parte, sine magnitudine. In quo mirabere quatuor totis paginis res tam varias, tamque á quæstione alienas á Physico congregari: vix unquam dissolutior adhuc Physicus noster apparuerit. Problema ipsum per se ridiculum est, quærere, Utrúm Deus partem & magnitudinem habeat: cúm forma quælibet non modó divina & æterna, partis & magnitudinis sit expers: sed tamē ad istam demonstrationem, prælonga anté tela contexitur trium theorematum: item quæstionis prælongæ, quomodo á seipsis non mota moveantur: tum quisquiliarum

varii generis variarum. Eheu (dices) quantus & quám inanis labor? Sané. & tamē quoniam hactenus pervenimus, hic etiam labor nobis est devorandus. Theorema primum est, Finitum non movet infinito tempore. Recté est:& pro isto theoremate magnam etiam habeo Physico gratiam. Etenim Physice φυσικώτατε,cælum est finitum, & magnitudine finita vestitum, ut tertio in libro de infinito disputans, nos docuisti: Ergo non movet cætera sibi subjecta infinito tempore. Vides quomodo isto verissimo theoremate, tota superior acroasis de mundi æternitate subvertatur? Atque hîc interea tria in motu requiruntur, motum, movens, tempus. Verúm constantia Physici nostri hac in re prorsus est admirabilis. Nam 1. cap. 5. Phys. quinque requirebantur, movens, mobile, tempus, terminus á quo, terminus ad quem: Dei nde 5. cap. 6. tria, mobile, movens instrumentum: tandem 8. cap. 8. tria rursus alia, mobile, tempus, locus: & tamen in hoc Philosopho, varietas & inconstantia. Ammoniis & Simpliciis constantia erit summa. Perge: dic alterum theorema: Finiti potentia non est infinita, ait Physicus. At, inquam, hîc etiam gratiam habeo aliam: theorema hoc secūdum, etiam authorem suum conficiet, & Platonem ab Aristotele vindicabit. Assumatur enim: At cælum finitum est. tum concludatur, Igitur non est infinitæ potentiæ: neque ideo sempiterno rerum ortui corruptionique sufficiet. O Philosophum elegantem & lepidum! Quoties jam monui, singularia Aristotelis esse beneficia, quód acroasin tam infinitis sophismatis obrutam planéque sepultam excitemus & vindicemus? Ecquid Ammonius, Porphyrius, Proclus, Simplicius, ad hæc epicheremata nostra respondeant? probra & contumelias objiciēt, ut Grammatico similiter Aristoteleam impietatem refellenti objecerunt: dicent, infinitam potentiam ambigué intelligi, actione & passione: infinitam potentiam in Deo dici actione, in cælo passione: quia Deus infinité agere, cælum infinité pati possit. Enimvero Grammaticus isto loco Chamæleontem Aristotelem nominabat. At interpretes istos justiore nominis hujus titulo dixerim, qui colore isto tam nebuloso aciem nostram præstringere conentur. Verúm Simplici simplicissime,

quid isto loco Grammaticum ut ignarum & impium calumniaris? Cælum (ais) infinité pati potest,& moveri, nihil agere,nil movere. At,inquam, longé secus sexto capite duobus locis locutus es, quód cælum á primo movente quidem moveatur, sed ipsum motum moveat, deinde alia:item quód contrariis & locis & affectionibus contrarios motus efficiat: sic 6.cap. 8. Physici, antea docuit Aristoteles,primũ mobile æternum esse,non solúm quia moveretur ab æterno movente, sed quia moveat res sibi subjectas, unde ortus rerum futuri existunt. Sic antea Sol & homo generarũt hominem: sic postea locis sexcentis docebitur, omnia cælo subjecta, á cælo authore & tanquam parente procreari. Verúm Astrologi fortasse Simplicio succurrent,& negabunt,ullam in cælo & astris ἐνέργειαν, ullam actionis potẽtiam esse. Sed heus Aristotelẽi,quid ista potentiæ activæ & passivæ distinctione efficitis? Si cæli potentia, passionis tantúm esset; multó celeriús faciliúsque corrumperetur, quám si esset actionis. Etenim sic pauló póst Aristoteles primo moventi suam æternitatem conservat, quia moveat tantúm, non etiam moveatur. Idque ἄπονον & sine labore esse ait. Itaque si interpretes Aristotelis verum distinctione sua repererint, interitum cælo, non æternitatem afferent. Ecquid istis interpretibus tam de-
» speratis facias? Perge ad tertium theorema: Infiniti potentia non est finita. Verum,inquam, & tria theoremata vnico theoremate meliús instituerentur: Finiti potentia est finita: unde sequeretur, infiniti potentiã esse infinitam: non autem finiti infinitam,neque infiniti finitam. Interea veró Aristotelea theorematum istorum demõstratio, abecedariis exemplis singularis est. In tertii autem theorematis demonstratione exemplum est non prætermitten-
† » dum. Si enim in aliquo tanta potentia, major in minore
» quidem fuerit, sed definito tempore secundúm cõversio-
» nem proportionis. Hæc autem proportio eadem .c.1.de Cælo, ἡ ἀναλογία ἀνάπαλιν dicitur, κατὰ τὴν ἀντιστροφὴν ἀναλογίας. Eadem 2.d.5.elementorum, nomine reciprocationis definitur. Verúm adhuc tria Aristotelis theoremata fuerunt: thesis de primo motore impartibili nihil adhuc disputatur, ad quam é tribus theorematis primum

& secun-

& secundum utcunque referentur, tertium ne appellabitur quidem: & tamen tota hæc tria theoremata, de infinito tempore, infinitaque potentia, ad quæstionem magnitudinis sophistico & ambiguo sensu referuntur; cúm in magnitudine finito & infinitio ad extensionem cōtinuitatis attineant, quæ in tempore & potentia nulla est: ut Aristoteles antea nos docuit: magnitudinem esse per se cōtinuam, motum per magnitudinem, tempus per motum. Agedum, acroasis proxima audiatur. Inseritur quæstio, Quomodo non-mota á seipsis moveantur: ut projecta « nempe. Quorsum, inquam, ista quæstio, aut quid ad problema de moventis primi æternique magnitudine? His enim tam putidis sophismatis equidem non succēsere diutius nequeo: temere sine ulla quæstionis caussa, tot nugas aggregari undique, ecquis non caudex ac stipes æquo animo ferat? Perge tamen, quid deinde? Solutio Platonis (ut « hîc quidam interpretes ajunt) rejicitur, quód projectum « ideo moveatur, quia simul motor primus moveat aliquid, « ut aërem, qui motus deinde projectum moveat. Interpretes autem locum Platonis proferre debuerant. Hãc igitur attributam Platoni Physicā sic Aristoteles refellit: Si simul « utrumque fieret; remoto motore primo, cessaret motus. « quare solutio hæc improbatur, aliaque deinde Aristoteli probabilior solutio explicatur, Projectum moveri, quia á « primo movente vis quædam imprimatur mobili proximo; quod motum, moveat secundum: idq; fiat non simul, « sed deinceps in reliquo projectionis motu, hactenus durante, dum vis impressa desierit: attamē hic motus, quamvis appareat, non est continuus, ait Physicus: propter diversitatem mobilium contiguorum, aut deinceps-positorum: quæ sexto capiti non conveniunt, ut dixi, talemque motum fieri in aëre vel in aqua, quem quidam antiperistasin nominant. Sed tamen antiperistasin (quam 8. cap. 4. probare videbatur Aristoteles, quamque 2. cap. 7. Phys. in projectionis motu præteriit) videtur Aristoteles improbare, quia simul faciat omnia moveri & movere. quæ solutio illa Platonis esset, imó quę Platoni ab Alexandro attribuitur, sed falsó; ut Simplicius é Platonis Timæo, docet: & tamen ut 8. cap. 4, 2. capite 7. jam dictum

est, ἀντιπερίστασις ista etiã Aristotelea est;tam vaga, tamque volatica hæc doctrina deprehenditur. Quamobrem hanc etiam bellam quæstionem Aristoteles ingenii caussa commentus est. Vah! quám festivum & ridiculum philosophum habemus! quæstionem sibi posuit, quód primum movens nullam magnitudinem habeat: hanc obliviscitur: quicquid in buccã venerit, eloquitur: ad rem, præter rem, nihil laborat. Verúm logicis legibus solutissime ac liberrime Physice, quando tandem res agetur? Nõdum, inquies: Sed priús primum motum, & continuũ, & unum, & ab uno mobili, & unam magnitudinem habente, & ab uno movente intelligi necesse est. Perge, inquam, quid
» tum postea? Movens primum, quia non movetur, movere
» perpetuó potest: ἄπονον γὰρ καὶ τὸ οὕτω κινεῖν· sine labore e-
» nim est, sic movere. Atqui, inquam, hæc sacra sunt Aristoteleæ theologiæ mysteria, quæ jam sexto capite explicari cœpta sunt, movens primum, esse principium æternum & unum, & immobile, ideoque idoneum ad æternum motum: & nunc, quia movet, immotum; iccirco sic moveré, minimé laboriosum videtur. Ista Physico eadem solicitudo fuit ad 1. cap. 2. de Cælo: sed de cælo quód liberum sit omni difficultate & labore mortali: eadem solicitudo fuit
„ 8. cap. 9. Metaphys. Astra (inquit) æterno motu non defati-
„ gantur: Motus enim ipsis non uti rebus caducis atq; mor-
„ talibus, per contradictionis potentiam competit, ut mo-
„ tus laboriosa sit ipsa continuatio. Atque hęc æternitatis in movente caussa est Aristotelea: Primum movens, est ęternum, quia movet, non movetur. Ergo, inquam, si cælum tantúm moveatur, non moveat; caducum potiús quám æternum fuerit. Verúm agite, quid ista æternitas ad magnitudinis quæstionem? problema enim nondum differitur; primum movens sine parte esse, sine magnitudine. Sané
» (inquies) & alia præterea interserenda sunt. Motum pri-
» mum esse æquabilem, vel solum, vel maximé: quia movẽs
» primum nullam mutationem habeat, quale debeat esse
» primum mobile ab eo ipso motum, ut consimilis sit motus. Hîc primo mobili multum tribuitur, ut pené fiat par motori primo: quód utrumque mutationem non habeat. Utrúm etiam primum mobile Aristoteli erit immobile?

quid enim sibi vult illud, nullam mutationem habere? Equidem sæpe adducor, ut existimem, libris Aristotelis ab aliquo Aristotelis inimico tam absurdas sententias, tamque superioribus ejusdem authoris sententiis contrarias, intextas esse. At pauló póst deruetur aliquid ex isto cumulo. Quid tum postea, postq; aliena tam multa? quæritur primi moventis sedes & tanquam solium. Primum movens est in centro, aut in peripheria, ait Physicus: quia duo illa rotundi principia sunt. In summa autem mundi superficie potiús est, quia illic fit motus velocissimus. Atqui, inquam, 9. cap. 8. Physici pauló anté negabat Aristoteles, in rotundo principium, medium, finem ullum esse; quæ (superis gratia) isto loco inventa sunt. Veruntamen, disputator admirande, quando problema tibi propositum disputabis? Habet (ait Physicus) dubitationem, utrúm mobile moveat continué: & tandem respondet idem quod antea, in projectis continuum motum non esse á mobili, sed á movente immobili, quia similiter semper habeat. Ergo, inquam, continuus motus etiam erit non-conversionis; quod Physicus noster seipsum refellendo, tam verbosé antea differuit. Verúm nũquamne problema illud nostrum cõcludetur? nunquamne de re nobis proposita differetur, primũ movens esse sine parte, sine magnitudine? Imó (inquies) tandem aliquando, tantóq; brevius, quãtó illa aliena prolixiora fuerũt. Ergo jam Physicum nostrum nemo reprehendat, ut obliviosum: quæstionem tandem aggreditur. Definitis igitur his (ait Physicus) manifestum est, primum movens sine magnitudine esse. Si primum movens (ait) magnitudinem habeat, habebit finitam vel infinitam. Sed neq; infinitã habet, quia nulla est, ut antea patuit tertio libro: neq; finitam, quia magnitudo finita infinitam vim habere non potest, neq; movere infinito tempore. Hæc theoremata primũ & secundum fuerunt. Quare primum movens est sine magnitudine. O Logicum logicas artes penitus oblitum! Ut Deum probares sine magnitudine esse, quod erat (ut dixi) per se clarissimum; tot tibi mæandros, tot alienarum rerum elenchos opus esse duxisti? Verúm in isto syllogismo assumitur infinitas temporis, quæ videlicet quarto & sexto libro antea per sophismata

ta Aristotelis patuit: at non assumitur, quód primum movens habeat infinitam potentiam:neq; usquam disertè exprimitur ab Aristotele in tota acroasi: quod tamen hîc præcipuum erat,ut infiniti & motus & temporis caussam, potentiã infinitam cognosceremus. An cùm assumit Physicus, primum movens æternum esse, intelligit æternitatis nomine,infinitam potentiam? At sic cælo, & motui,& tempori infinita potentia attribueretur:& quidẽ sexto ante capite,finitũ in natura infinito prǫponi videbatur,ut ne Deo quidem potentia relinqueretur infinita:& sic in sacra primæ philosophiæ theologia dicetur, á Deo non omnia intelligi;quia melius sit quędam non videre,quàm videre. Quid igitur? an quod erat in ista demonstratione præcipue premendũ & urgendum(divinam potentiã infinitam
" esse)id præcipué Aristoteles oblitus est? Finitum non mo-
" vet æterno tempore: Finiti potentia non est infinita: Infiniti potentia non est finita:tribus theorematis disseruit Aristoteles. At infiniti potentiã esse infinitam,nusquam nominatim dixit: & tamen nisi id obtineat,nõ possit eó pervenire,quó velit: neque concludere, primum movens esse sine finita magnitudine:quia finitæ magnitudini opponit infinitam potentiam: quam tamen non demõstrat in primo movente. Veruntamen quænam caussa Physicũ nostrum tantopere solicitavit,ut rem alioqui vulgarem,tam multis rebus ageret? Metus (ni fallor) Socraticæ cicutæ hîc aliquis fuit, ne cõtra Joves & Saturnos reliquosq; deos impié philosophari videretur, si magnitudinẽ illis, proindeque formam hominis eripere videretur: illos nimirum deos ἀνθρωποειδεῖς,humana specie & figura hîc nullos esse, disputat occultiús:quod pauló apertiús in Philosophia prima differet: tantó in hoc plerisque Christianis ethnicus philosophus religiosior, qui etiam Trinitatis (quæ mente vix comprehendatur)figuras oculis corporis aspectabiles in templis collocent. Sed jam perorandi tempus est,& secundam physicę acroaseos partem concludendi,in qua equidem quot & qualia philosophi nostri judicia ad Platonis Physicam refutandum animadversa sint, meminisse horret. Motus tertio physico, triplici definitione vitiosé definitus est, vitiosiús in genera quatuor distributus: Atq; hæc

hæc initia tantúm: motus denique infinitas & æternitas, Platonis creatum mūdum oppugnaturæ erant: Itaq; magnitudinis tanquam motui subjectæ infinitas tertio lib ro adornata est, prodigioso illo ænigmate, magnitudinē eandem parte alterā physicam & finitam, parte altera geometricam, & potentiâ divisionis infinitam. Hoc fundamentum fuit universæ contra Platonem oppugnationis. deinde locus & vacuum, adversus Platonis διάστημα similibus sophismatis instructa sunt: sæpe tamē interea, ex illa magnitudinis infinitate, infinitas & motus & tēporis conclusa est. Ac philosophus tanquam tertii Physici Physicæ minimé confisus, quinto sextoque Physico rursus eandem Physicam repetit. motus non meliús definitur, sed immutato nomine appellatur ἀντὶ κινήσεως μεταβολὴ, primisq; ac primariis generibus spoliatur. quinti libri reliqua impedimenta de motus unitate & oppositione, sophisma de logicis rebus habuerunt: tandemque sexto Physico repetita est ex eodem tertio Physico, magnitudinis infinitas, & infinitate perpetui sophismatis obscurata, primúm robustiús & validiús; tum ex uno illo Lernææ infinitatis capite, quinq; capita nata sunt: infinitas motus, infinitas mobilis, infinitas temporis, infinitas status, infinitas quietis: unde nostri Physici prodiga largitate, rebus omnibus infinitas donata est. Atque hæc prima fuit oppugnatio Platonici mundi, in quo essent omnia finita; & magnitudo, & motus, & mobile, & tēpus, & status, & quies: In Aristoteleo mundo contrá omnia infinita; & magnitudo, & motus, & mobile, & tempus, & status, & quies. Altera videtur oppugnatio septimo & octavo Physicis instrui, in æternitate: ad quam tamen præcipué, quamvis eó specie quadā referantur, nihil septimus liber totus attinet; sicuti neq; octavi capita tertiū, quartum, ac feré decimum: reliqua veró capita, primū & secundum, quód motus sit æternus, non tamē motus omnis, sed latio: neq; latio omnis, sed cōversio: item, quód movēs sit aliquod primum, & immobile, & unum, & æternū, & sine magnitudine: (Deus naturæ!) quam Logicā habent? non dico quám obscuram partibus nōnullis & spinosam; sed quám horridam tótis thesibus, thesiumq; argumētis, imó quám bonis animis periculosam!

Etenim quot simplices animos sophismatis istis seductos arbitramur, ut cum Proclo, Porphyrio, Simplicio mundi creationem derideant? Dei erga hominum genus providentiam despiciant? naturam quandam æternam, æterni motus, æterniq; mundi, velut aurigam & agitatricem faciant? sine consilio, sine deliberatione, perenni quodam duntaxat instinctu, non amantiús hominum, quám pecudum & arborum generi consulentem. Ita non tantúm doctrinæ humanæ, sed æternæ meliorisque vitæ dispendio, nobilia summi philosophi sophismata in publicis scholis perdiscuntur, summorũ hominũ summis authoritatibus approbantur: pestes illæ infinitatum atque æternitatũ ingeniosis distinctionibus leniuntur, quód Aristoteles humanitus sit locutus, Moses Christusq; divinitus. At, inquã, perpetua totis octo Physicis libris Aristotelis sophismata nullo divinæ scripturæ argumento, nulla vel Mosis, vel Christi authoritate pressi vel ursi; philosophum philosophicis duntaxat argumẽtis convici: & de natura differentem, non naturaliter philosophatum esse docui: nec Aristoteli feré aliud, quám Aristotelis sententias aliis in locis veriores, quám denique summas Aristotelis leges & Aristoteli probatissimas opposui. Ergo ubi doceo, Aristotelẽ erravisse, doceo erravisse, non quód religioni nostræ repugnet; sed quia logicæ, mathematicæ, physicæ veritati adversetur. Itaque si jam rex Alexander logicis & mathematicis artibus instructus, ex illo splẽdido & stellis illustri loco, universæ naturæ partes contemplatus, referret identidem oculos ad Aristotelis auscultationem naturalem, nullam tota universi mundi natura comprehensarum rerum speciem in totis octo Physicis libris cerneret: chimæricas tantúm nubes phantasmatum variorum, vapores incredibilium, ipsique naturæ repugnantium infinitatum, exhalationes æternitatum veluti centaurorum evanescentium, milleque alios sophismatum fumos intueretur: facilemque Aristoteli veniã daret, de acroamaticis editis: imó lætitiam insperatissimam caperet animo, si repente orto sole discussas oculis præstigias aspiceret. Quamobrẽ, per Deum naturæ optimum maximum, professores Physici, estote vobis reges & Alexandri: omittite tantisper conceptam

ptam de summo philosopho opinionem & persuasionem, logicum & liberum judicium assumite: argumentis argumenta comparate, rebus res opponite: leges illas Aristotelis, omnium in constituendis artibus solidorum judiciorum magistras ante oculos habete: non multos in octo Physicis contra methodicam legem elenchos offendetis: offendetis autem multas contra legem καθ' ὅλου πρώτου tautologias: contra legem καθ' αὑτὸ heterogenias plures, non modò assumtarum ex aliis artibus rerum, sed perpetuarum reprehensionum: contra legem κατὰ παντὸς, quot & quales elenchorum cumulos offendetis? Quare commodiores juventuti & fructuosiores artes in posterũ proponite. Primum naturæ corpus est in cælo, reliqua deinceps in meteoris, metallis, herbis, arboribus, piscibus, avibus, pecoribus, hominibus. earum rerum physica ingenua est in primis & nobilis, ingenuisque & nobilibus ingeniis dignissima. Si natura vel decem Aristoteles uno tempore extulisset, qui logicis legibus instructi, huic conformandæ materiæ sese penitus dedidissent: tamen tãta rerum ubertas copiaque, totas eorum vitas occupare potuisset. Huc igitur ingenia & vigilias convertite: denique missis sophismatis inertibus & ignavis, veram solidamque Physicam capessite.

P. RAMUS TEMPORE SAEVISSIMAE TEMPESTATIS, HAEC MEDITABATUR APUD REGIUM CREOLIUM, BERTRANDI MAGDALINI ET JOANNIS BELLI HOSPITIO LIBERALITER ACCEPTUS, ERUDITAMQUE LODOICI CARBONARII ET JUCUNDAM CONSUETUDINEM NACTUS, Anno salutis 1562.

INDEX IN
P. RAMI SCHOLARVM PHYSICARVM
LIBROS OCTO.

Anaxa-

C

Continuum.

Contrarium.

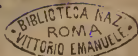
Converſio motus.

Conver-

Infi-

Motuum

FINIS.

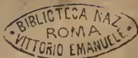

Errata.

Pagina 1, *versu* θημ. βυλοίμlω. *Pag.* 19, v. *fin.* μίγμα. *P.* 20, v. *nem*, ὁμοιομέρια. *P.* 22, v. αὐτ. αὐτοκρατὲς *P.* 24, v. *mend.* judices. *P.* 34, v. *tot.* φάντασμά τε. *P.* 43, v. *ult.* inspiretur. *P.* 47, v. *gor.* imó veró. *P.* 53. v. *fin.* cæli instar. *P.* 70, v. *se.* quot sunt. *P.* 84, v. *luc. dele alterum* atque. *P.* 89, v. *cies, lege* interpretantur. *P.* 109, v. *il. dele* ex. *Ibid.* v. *sol. lege* parallelos. *P.* 130, v. *sub*, utrúm. *P.* 135, v. *ult.* falsa. *P.* 149, v. *ca*, physica *P.* 175, v. 3. μίγμα. *Si qua alia occurrerint, quivis facilé emendabit.*

Infi-

FINIS.

Errata.

Pagina 1, *versu* θημ. βυλοίμlω. *Pag.* 19, ♈. *fin.* μίγμα. *P.* 20, ♈. *nem*, ὁμοιομέρεια. *P.* 22, ♈. αὐτ. αὐτοκρατὲς *P.* 24, ♈. *mend.* judices. *P.* 34, ♈. *tot.* φάντασμά τε. *P.* 43, ♈. *ult.* inspiretur. *P.* 47, ♈. *gor.* imó veró. *P.* 53. ♈. *fin.* cæli instar. *P.* 70, ♈. *te.* quot sunt. *P.* 84, ♈. *luc. dele alterum* atque. *P.* 89, ♈. *cies*, *lege* interpretantur. *P.* 109, ♈. *il. dele* ex. *Ibid.* ♈. *sol. lege* parallelos. *P.* 130, ♈. *sub*, utrúm. *P.* 135, ♈. *ult.* falsa. *P.* 149, ♈. *ca*, physica *P.* 175, ♈. 3. μίγμα. *Si qua alia occurrerint, quivis facilé emendabit.*